Riksdagens protokoll
1991/92:120

Tisdagen den 26 maj

Kl. 10.00–17.38
19.00–23.09

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 20 maj.

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1991/92:FiU23 och FiU28
Lagutskottets betänkande 1991/92:LU38
Utrikesutskottets betänkanden 1991/92:UU13 och UU29
Jordbruksutskottets betänkanden 1991/92:JoU18 och JoU20
Bostadsutskottets betänkande 1991/92:BoU22

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 maj

Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkanden 1991/92:UU24, UU23, UU22 och UU26 samt socialutskottets betänkande 1991/92:SoU17 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 117).

Utrikesutskottets betänkande UU24
Mom. 1 (svenskt medlemskap i EG)
Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 13 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Mom. 2 (säkerhetspolitiken)
Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 13 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (den sociala dimensionen och arbetsmarknadspolitik)
Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 129 för reservationen av Pierre Schori m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU23
Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU22
Mom. 1 (den globala miljöfaciliteten)
Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 129 för reservation 1 av Maj Britt Theorin m.fl.

Mom. 2–4 (klimatkonvention, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 130 för reservation 2 av Maj Britt Theorin m.fl.

Mom. 5 (militära aktiviteter och miljö)
Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 130 för reservation 3 av Maj Britt Theorin m.fl.

Mom. 8 (kostnadseffektivitet och miljö)
Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 11 för meningsyttringen av Bertil Måbrink. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU26
Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU17
Utskottets hemställan bifölls.

4 § Läroplansfrågor och betygsfrågor

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1991/92:UbU19 Läroplansfrågor och betygsfrågor.

Anf. 1 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Det är alltså läroplans- och betygsfrågor som dagens första debatt här i kammaren gäller.

Förre skolministern Göran Persson tillsatte ju för ungefär ett och ett halvt år sedan först en betygsberedning och sedan en läroplanskommitté. Göran Perssons direktiv till betygsberedningen kan sammanfattas så, att man skulle utreda frågan om målrelaterade betyg i skolan. Sådana skulle inte ges förrän på högstadiet.

Genom läroplansdirektiven ville den socialdemokratiska regeringen ska-

pa ett gemensamt måldokument för skolan och barnomsorgen samt främja ett arbetssätt i skolan som innebär att man går på djupet. Man satte frågor om kulturarv och kulturförändring, miljö och internationalisering i centrum. Dessutom betonades detta med ett elevaktivt arbetssätt för att främja demokratin. Det var direktiv där eleven sattes i centrum.

Så kom då valet i höstas. Vi fick en moderat skolminister som gav betygsberedningen tilläggsdirektiv och läroplanskommittén helt nya direktiv.

Herr talman! De borgerliga betygsdirektiven skiljer sig på väsentliga punkter från de socialdemokratiska direktiven. Beatrice Ask vill ha betyg redan från lågstadiet och fler steg än vad som i dag finns. Ordnings- och uppförandebetyg skall övervägas.

Vi socialdemokrater anser inte att det finns sakliga skäl för att betyg skall ges tidigare än vad som sker i dag. Jag vill illustrera vår ståndpunkt genom att citera vad en lärare sagt i Lärartidningen:

"Tillhör man dem som misslyckats i skolan får man det bekräftat genom ettor och tvåor. En sådan bekräftelse bidrar till låg självuppfattning och dåligt självförtroende vilket i sin tur försämrar motivation och inlärning. Genom skolåren ökar klyftan mellan duktiga och svaga elever och förstärker snarare än försvagar den sociala segregationen."

Vi anser att de tidigare direktiven till betygsberedningen bör gälla. Betygen kan aldrig bli ett instrument för utvärderingen av skolans kvalitet. Det är också viktigt att komma ihåg att om barnen börjar skolan vid sex års ålder, vilket en del barn kommer att göra, kommer betygssättningen ännu tidigare i barnens liv.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens företrädare: Ser ni inte det negativa från inlärningssynpunkt med att betyg ges tidigare än som i dag sker? Och vilka skäl finns det över huvud taget för att ge betyg i ordning och uppförande? Är det inte bara fråga om gammaldags disciplinromantik?

Herr talman! Så något om de nya läroplansdirektiven. Vi socialdemokrater ser med stor oro på de direktiv som Beatrice Ask har förfärdigat. Bildligt talat dammar det när man tar i dem. Gammalt stoff virvlar upp och förmörkar skoldebatten.

Den som tror sig kunna finna nya kloka tankar om vilka kunskaper våra barn behöver för framtiden blir besviken. Det förhärskande synsättet är att ämnenas ställning skall förstärkas.

Regeringen har ett endimensionellt synsätt när det gäller kunskaper, trots att praktisk och teoretisk erfarenhet som vunnits under en lång tid genom forskning visar att kunskaper måste anpassas till barns utveckling.

Vi socialdemokrater menar att grundskolan skall ge eleverna grundläggande baskunskaper, väl befästa genom träning. Men den skall också ge elever möjligheter till förståelse, bakgrund och överblick. Om kunskapskraven inte förklaras och framställs i ett sammanhang minskar elevernas motivation.

Barns förmåga till utveckling och kunskapsinhämtande har ett nära samband med deras psykiska välbefinnande, deras trygghet och deras motoriska utveckling. Barn lär sig ju på många olika sätt. Vidare skall barnen kunna tillämpa sina kunskaper. Därför måste inlärningen ha en praktisk utgångspunkt.

När det gäller detta förhållningssätt anser vi inte att kraven är tillgodosedda i regeringens nya läroplansdirektiv. Tvärtom innebär dess ämnesfixering att ett ämnesövergripande, djupare och mera flexibelt arbetssätt i skolan faktiskt förhindras.

På detta sätt ges inte förutsättningar för en mångsidig belysning av miljöfrågorna. De tonas också ner i direktiven liksom den internationalisering tonas ner som handlar om mer än språkkunskaper. Att Beatrice Ask har avskedat miljösekretariatet i läroplanskommittén bådar inte gott, tvärtom.

Man kan också fråga sig om regeringens värld slutar vid Europa. När man läser direktiven får man en känsla av att det är så. När det gäller ämnena hänvisar man till en EG-anpassning, och det gör man i en tid då andra länder drar lärdom av vårt ämnesövergripande arbetssätt.

Direktiven försvårar också ett elevaktivt arbetssätt som innebär att eleverna själva får vara med och ta ansvar och planera sitt skolarbete. När ämnena nu betonas blir det svårare för eleverna att göra ett stoffurval alltefter behov och intresse.

Det beklagar vi socialdemokrater verkligen. Ett demokratiskt arbetssätt framkallar nämligen ett engagemang och en lust att lära. Dessutom får eleverna därmed insikt i hur man faktiskt utvecklar demokratin och även befäster denna. Sådan insikt får man bara om det här kan tillämpas i vardagsarbetet i klassen. Det är viktigt att läroplanen mycket tydligt har denna inriktning.

Herr talman! Den borgerliga regeringens läroplansdirektiv innebär många steg tillbaka i tiden. Det här har människor ganska snabbt upptäckt. En symbol för människors oro och ilska har ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap blivit. Behandlingen av dessa ämnen är det tydligaste exemplet på den ytlighet som präglar Beatrice Asks läroplansdirektiv.

Regeringen har här mycket tydligt visat att man inte förstår de olika ämnenas funktion i skolan, och det genomskådar människor. Sällan har jag som ledamot i riksdagen fått så många brev, uppvaktningar och telefonsamtal – och alla har ett entydigt budskap.

Jag skall som ett exempel på detta läsa ur ett brev från lärare i min valkrets, Råneå. Härmed visar man på nämnda ämnens bredd. Man skriver så här:

"Slöjd och hemkunskap hjälper eleverna att bygga upp sitt självförtroende genom att de får pröva händernas och fantasins möjligheter genom ett eget skapande. Den motoriska träningen gynnar bl a läs- och språkinlärning. Matematik tränas på ett konkret och meningsfullt sätt i dessa ämnen. Både pojkar och flickor får goda baskunskaper. – – – Genom ämnena får eleverna handlingsberedskap för sitt vardags- och arbetsliv."

Jag har tagit del av skolministerns kommentarer till denna diskussion vid flera tillfällen. Men hon har aldrig medgett att dessa ämnen har en så viktig funktion att de faktiskt bör ha en garanterad undervisningstid även i framtiden. Hon har alltid bara hävdat att hon vill utreda deras plats i läroplanen.

Som framgår av utskottets betänkande har de borgerliga ledamöterna efter mycket hårda påtryckningar från opinionen enats om att också de här ämnenas vikt i skolan skall betonas. Det finns många fina skrivningar i betänkandet, och naturligtvis står vi också bakom dessa. Denna enighet i ut-

skottet är mycket glädjande. Den visar att förnuftet segrar till slut. Föräldrars, elevers och lärares erfarenheter och tyckande har tagits till vara. Det tjänar eleverna och skolan på.

Vi socialdemokrater har ändå en reservation. Det beror på att majoriteten inte vill löpa linan ut och ge regeringen till känna de slutsatser som har dragits. Vi socialdemokrater anser, mot bakgrund av vår syn på kunskaperna, att hemkunskap, barnkunskap och slöjd skall ha en garanterad undervisningstid. Detta vill vi ge regeringen till känna.

Vad skriver då regeringspartierna? Frågan har varit mycket känslig i utskottet. Man vill inte ge skolministern en alltför tydlig knäpp på näsan. Därför vill man inte tydligt skriva som vi föreslår, nämligen att hemkunskap, barnkunskap och slöjd skall ges en garanterad undervisningstid.

Majoriteten landar i att "Utskottet delar motionärernas uppfattning om den betydelse som ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap har. Utskottet förutsätter att de kommer att finnas kvar i den nya timplanen för grundskolan."

Vad betyder: "finnas kvar i den nya timplanen"? Kommer dessa ämnen att ges garanterad undervisningtid? Jag skulle vilja att utskottsmajoritetens företrädare här i kammaren tolkar utskottets förslag, så att dimmorna skingras en gång för alla innan beslut skall fattas. För säkerhets skull skulle jag vilja rekommendera alla motionärer och ledamöter i kammaren, som värnar om skolämnena hemkunskap, barnkunskap och slöjd, att rösta på den socialdemokratiska reservationen. Man röstar nämligen då på en garanterad undervisningstid.

Herr talman! En av våra reservationer handlar också om att skolministern i sina direktiv helt har slopat utarbetandet av ett gemensamt måldokument för barnomsorgen och skolan. Vi anser att alla som arbetar med barn måste göra det utifrån en helhetssyn på barnets utveckling. Ett gemensamt måldokument skulle kunna leda till att samarbetet kan fördjupas.

Vi vill på det här sättet sätta barnet i centrum. Detta vill nu inte regeringen och utskottsmajoriteten, eftersom det är borttaget i regeringens läroplansdirektiv. Varför vill inte regeringen och majoriteten underlätta övergången mellan barnomsorg och skola för eleverna?

Herr talman! Frågan om skolans värderingsgrund har behandlats av utskottet med anledning av en enskild motion från kds. Motionären vill att den svenska skolan som helhet skall förankras i kristen etik och präglas av den kristna människosynen.

Utskottsmajoriteten har visserligen avstyrkt motionen, men hänvisar till direktiven i läroplanskommittén. I dessa direktiv sägs att skolans verksamhet skall bygga på vissa kända normer som "genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land".

Vi socialdemokrater ser med stor oro på dessa skrivningar i regeringens läroplansdirektiv. Regeringen vill på ett onödigt sätt tilldela den kristna religionen en överordnad ställning gentemot andra religioner eller livsåskådningar i skolan. Det är mycket olyckligt.

Frågan blir än allvarligare mot bakgrund av att regeringen i lärarutbildningspropositionen skriver att det krävs lärare som har "förståelse för skolans värdemässiga grund i kristen etik och humanism". Detta öppnar allvar-

liga perspektiv. Det kan uppfattas så, att man kan väga in lärarens religiösa tro i bedömningen av dennes kompetens.

Inte blir skadan mindre av att utskottsmajoriteten i sin text i lärarutbildningspropositionen konstaterar att "människor med olika livs- och trosåskådning *kan* vara lärare i den svenska skolan". Bakom detta ligger och lurar att det kan ifrågasättas om skolan över huvud taget är konfessionellt obunden.

Vi socialdemokrater anser att det inte får råda något tvivel om att alla lärare är välkomna i den svenska skolan.

Herr talman! I vår reservation till detta läroplansbetänkande slår vi fast att den svenska skolan även i framtiden skall vara obunden i konfessionellt hänseende, dvs. inte grundas på en speciell trosriktning eller livsåskådning.

Vi betonar också att den svenska skolans värdemässiga grund på ett utmärkt sätt formuleras i läroplanen för grundskolan, Lgr 80, under rubriken Fostran och utveckling. Dessa normer, kompletterade med etiska värden som individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta samt alla människors lika värde, bör utgöra grunden för den fostrande uppgiften i dagens och framtidens grundskola.

Det är mycket viktigt att slå fast att den svenska skolan skall vara öppen för alla barn och ungdomar på lika villkor. I skolan skall elever, lärare, skolledare och övrig personal arbeta tillsammans, oberoende av religiös övertygelse. I dagens pluralistiska samhälle skulle det vara synnerligen olyckligt om man i den gemensamma skolan skulle ta ställning för en religiös övertygelse före en annan, vilket vi anser att läroplansdirektiven öppnar dörrar för.

Vi har redan nu religionskunskap, för att ge kunskap om olika religioner. Med denna motivering vill vi avslå den aktuella kds-motionen.

Det är även mot denna sakliga bakgrund anmärkningsvärt att regeringen i direktiven till läroplanskommittén valt att särskilt framhålla de etiska normer som skolan bör bygga på och som "genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land". Det är olyckligt att lyfta fram en viss religions etiska regler och ett speciellt slags humanism. Det här borde egentligen vara en självklarhet, och det vill vi skicka med till regeringen.

Över huvud taget är det svårt att förstå att regeringen och utskottsmajoriteten ger sig till att börja ifrågasätta den värdemässiga grund som skolan i dag vilar på. Hade det inte varit klokast att nöja sig med de skrivningar som finns i Lgr 80? De är väl avvägda och fungerar bra.

Har inte regeringspartierna förståelse för att deras formuleringar kan skapa undran och svårigheter i skolans vardag? Vårt land får ju numera allt fler invånare med annan bakgrund än den kristna?

Utskottsmajoriteten å sin sida avslår kds-motionen med motiveringen att motionen i stort sett är tillgodosedd genom skrivningarna i läroplansdirektiven. Hur skall det tolkas? Innebär det att skolan skall bli förankrad i kristen etik och präglas av den kristna människosynen, som motionären föreslår?

Det är mycket viktigt att utskottets företrädare även i denna fråga gör klarläggande i kammaren innan beslut fattas. Det vore också faktiskt klädsamt om vi fick fler regeringspartiers tolkning av utskottets förslag före voteringen.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservatio-

nerna 1, 2, 4, 5, 6, 8 och 12 i UbU19. Självfallet står vi socialdemokrater även bakom våra övriga reservationer i betänkandet.

Anf. 2 STEFAN KIHLBERG (nyd):

Herr talman! Man talar ibland om den svenska modellen i en betydelse som åtminstone förr likställdes med det svenska utredningsväsendet, och som internationellt har väldigt gott rykte. I korthet består modellen i att en analytisk utredning följde efter det att en idé framförts. Det svenska utredningsväsendet har förvisso fått mycken kritik för byråkrati och seghet. Ingen har väl dock ifrågasatt att det har inneburit kvalitet, och man har kunnat fatta beslut med utgångspunkt i gjorda utredningar.

Denna arbetsform tycker vi är utomordentligt bra. Vi är därför mycket överraskade och minst sagt beklämda över vad som har hänt med utgångspunkt i utbildningsutskottets betänkande.

Det räcker med att säga ordet slöjd. Det har blivit som en bomb. En skolminister har haft den sanslösa oförskämdheten att be en tillsatt, statlig utredning – läroplanskommittén – att belysa konsekvenserna av att vissa ämnen görs frivilliga. Det räcker i dag i Sverige. Man får inte ens belysa konsekvenserna av någonting, utan att åsiktsmaffian ropar på censur och diktatur. Man använder visserligen inte dessa ord, men det är det som det handlar om. Man får inte ens göra så här.

Vad är det då som det här kusliga hotet utgörs av. Jo, det är valfriheten. Tänk, vad kusligt att eleverna själva skall kunna välja. Kan ni tänka er något mer fruktansvärt?

Självfallet är det viktigt med slöjd, hemkunskap och barnkunskap. På den punkten finns det ingen som helst oenighet. Det är nästan en truism. Det är t.o.m. så viktigt att man kanske skulle kunna låta en del elever välja mer av slöjd och barnkunskap utifrån den grundläggande insikten att det är oerhört viktigt för en elevs utveckling att lyckas i något segment. Här finns alltså möjligheter för många elever som kanske inte lyckas i de teoretiska ämnena att bygga upp en äkta självkänsla genom att prestera bra i praktiska ämnen. Man kan också nämna alla självklara fördelar som integrering av intellektuella insikter med praktiska.

Det är fullkomligt självklart, och det är inte det debatten har handlat om, för där finns en enighet. Här handlar det om att man inte ens en gång får lov att belysa konsekvenserna. Diktatorn, staten, skall i stället tala om: Så här skall ni göra, mina små telningar. Staten vet alltid bäst.

I det här fallet har staten fått ivrig hjälp av vad jag brukar kalla för lärarmaffian. Den har ryckt ut. Mönstret är precis detsamma som vid tidigare sammanhang – den har ryckt ut några gånger tidigare under riksdagsåret. Jag kan ha en viss, dock mycket liten, förståelse för att lärare som arbetar med detta blir litet ängsliga för sitt jobb. Men faktiskt förväntar jag mig att även lärare inom hemkunskap och barnkunskap skall kunna höja blicken över krubbkanten och se litet utanför det egna intresseområdet, speciellt som ju lärare är kopplade till utbildning. För mig står de nära begrepp som upplysning, vidsynthet, tolerans och kritiskt tänkande. Var finns allt detta i den här debatten?

I andra sammanhang där problemen hanteras på detta sätt talar man om

förmynderi, inkrökthet, ovederhäftighet. Kort sagt: Vardagligt uttryckt tycker man att det är korkat. Jag tycker att det är välförtjänt att den här typen av hantering föder politikerförakt. Det är värt förakt när man inte ens en gång kan belysa konsekvenserna.

Nu får vår förhoppning stå till läroplanskommittén. Där finns inga politiker med. Man får hoppas att den gör en saklig analys och belyser konsekvenserna. Jag konstaterar med visst nöje att bara ett enda parti stöder skolministern här, naturligtvis Ny demokrati.

Det finns en annan fråga i UbU19 som också är en "bomb". Det räcker med att säga hemspråk, så smäller det på åtskilliga håll. Det är också symtomatiskt. En seriös diskussion om denna fråga är näst intill omöjlig att få till stånd. Senast vi talade om det i denna kammare gällde det pengar, så det tänkte jag inte diskutera nu. Det är ett känt faktum att det kostar mycket pengar. Låt oss då för diskussionens skull acceptera att det gör det och i stället titta på vad vi får för pengarna och vad de som anlitar hemspråksundervisningen får för valuta för pengarna. Då konstaterar vi att det inte finns någon utvärdering gjord.

Vi, inte minst jag själv, har ägnat en hel del energi åt frågan, sökt i åtskilliga databaser och sökt hjälp hos ett antal forskningsinstitutioner för att hitta vad det finns för vetenskapliga belägg för de uppfattningar som ligger bakom den svenska uppläggningen av hemspråksundervisningen. Vi har kunnat konstatera: Det finns inga. Det finns i och för sig vällovliga, välmenta ambitioner, men inget som helst faktaunderlag som stöder uppfattningen att den svenska uppläggningen är ändamålsenlig och bra.

Att tvåspråkighet, eller ännu hellre tre- eller femspråkighet, är önskvärd hos så många samhällsmedborgare som möjligt är fullkomligt självklart. Men om man åker ut i verkligheten och talar med dem som arbetar med detta i skolan, möts man av en förödande kritik mot hemspråksundervisningen. Jag vet inte hur många lärare som jag har ringt och som har konstaterat att man inte törs säga det högt, för det är en laddad fråga. Men de ger exempel på exempel på vilka förödande effekter hemspråksundervisningen får. Elever måste gå ifrån en lektion, missar undervisningen osv.

Var och en kan ju själv räkna ut hur motiverande det är att sitta i en klass, där läraren talar svenska men jag själv inte förstår språket. Naturligtvis blir jag då distraherad, omotiverad och tänker på annat. En del börjar hitta på rackartyg och liknande. Det är en ganska naturlig mänsklig reaktion om man inte förstår vad som sägs.

Därför tycker vi att det är fullständigt självklart – om man verkligen bryr sig om de människor som kommer hit och som inte kan svenska – att i början hjälpa dem att lära sig svenska fortast möjligt. Innan man behärskar svenska har man inte en chans att vara med som första klassens medborgare. Det tycker vi är viktigt. Alla som finns i Sverige skall naturligtvis vara första klassens medborgare.

Då kan någon säga: "Det tar så lång tid." Nej, knappast. Jag kan ge ett konkret exempel. Jag har arbetat rätt mycket, och gör det fortfarande, med utbytesstudenter. Jag har haft sådana boende hemma under ett års tid. De kommer från hela världen. Ingen har misslyckats med att lära sig svenska på mindre än sex månader så bra att de följer svenska gymnasiestudier, ofta ta-

lar de klockren svenska. Vad har de gjort? Jo, de har bott i svenska familjer och fått några veckors enkel svenskundervisning. Så finns viljan, är det inga problem.

Vi menar att samhället självklart skall ställa upp och hjälpa invandrarna att lära sig svenska. Det måste vara det primära. Sedan skall man naturligtvis underhålla sitt modersmål, men inte så att det får de förödande effekter som dagens uppläggning av undervisningen ger. Där har invandrarorganisationerna själva en mängd bra idéer om hur de skulle kunna arrangera undervisningen, om de bara finge möjligheten och staten tog bort sina pekpinnar.

Avslutningsvis tänkte jag bara kort kommentera, eftersom det finns med i betänkandet, betygsfrågor. Det är ett annat näst intill hopplöst område att diskutera någorlunda sakligt. Det blir pang ja eller nej, fy, fy, bra, bra, men aldrig före högstadiet.

Låt oss börja med begreppet betyg. Vad är betyg för någonting? Då kan man slå upp i svenskt synonymlexikon och konstatera att betyg och omdöme i princip är synonyma begrepp. Jag är den första att hålla med om att dagens infernaliska relativa betygssystem bara är värt en enda resa till soptippen. Det är förödande. Det är tack och lov politisk enighet om det i dag.

Tyvärr utgår man i debatten ifrån de erfarenheter som vi har av det här betygssystemet. Sedan appliceras de på ett kommande – förhoppningsvis – betygssystem, och då blir det en minst sagt bisarr, inkonsekvent och ologisk debatt.

Enligt direktiven till betygsberedningen, som jag inom parentes sagt sitter med i, är betygens primära syfte är återföra erfarenheter till eleven om hur denna utvecklar sig i sitt skolarbete. I dagligt tal kallar vi det för feedback, dvs. att få veta hur jag presterar. Det är för oss utomordentligt viktigt. Det är viktigt för en människa att få feedback, i alla dess dimensioner: hur jag lyckas i skolan i olika ämnen, på skrivningar, i uppträdande osv. för att bygga upp en bra självbild. Det enda sättet att bygga upp ett äkta självförtroende är att få denna återföring, återspegling. Det skriver varenda psykolog under på.

Det har också förts en diskussion i betygsberedningen om en kunskapssyn – vi är ense, t.o.m. Ny demokrati instämde – innebärande att faktakunskaper inte räcker. De måste kunna tillämpas, man måste kunna se helheter och sammanhang. Man är på väg att försöka hitta ett betygssystem som just visar detta, dvs. ett bra målrelaterat betygssystem, som skall utgöra en positiv stimulans. Det är ju jättebra. Då tycker man att det är utmärkt och bra. Så kommer nästa diskussion: Betyg är bra, men inte förrän tidigast på högstadiet. Man skall inte pressa de små liven. Då blir det på något vis kortslutning för oss som gillar logik. Konsekvensen blir att det inte är viktigt för de mindre barnen, för dem som går i ettan, att få denna feedback. Det är ungefär lika omtänksamt som att säga till dem: Nu skall ni spela fotboll, mina barn, men ni får inte räkna poäng, inte mål. Då kan det visa sig att någon är duktigare än de andra. Fy vad hemskt, usch, usch!

Ett värre utslag av Jantelagen har jag svårt att tänka mig.

Min fromma förhoppning är att betygsdebatten skall präglas mer av konsekvens och av att man diskuterar vad betyg egentligen innebär, nämligen återföring till eleven. Betygen är inte något urvalsinstrument. Det finns inte

någon som har haft den avsikten, inte ens den skolminister som Ewa Hedkvist Petersen så gärna kritiserar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 9, 10 och 13, som är fogade till utbildningsutskottets betänkande UbU19.

(Applåder)

Anf. 3 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera det sätt på vilket Stefan Kihlberg behandlar opinioner. Han tycker inte om att det blir opinioner kring barnkunskap, hemkunskap och slöjd. Däremot tycker han att det är bra med opinioner i fråga om hemspråksundervisningen, och han klagar över att dessa opinioner inte får komma fram. Jag tycker att vi här i kammaren skall ha en mycket klar inställning till alla opinioner och meningsyttringar, nämligen att dem skall vi lyssna på och ta till vara. Sedan skall dessa vägas in i det som vi anser bör åstadkommas. Ibland instämmer vi i opinionerna och ibland inte, och då får vi klargöra vår inställning. Men vi skall vara mycket lyhörda inför alla opinioner i samhället. Vi skall inte värdera opinionernas rättmätighet utifrån vår egen ståndpunkt.

När det gäller hemspråksundervisningen står det klart att Stefan Kihlberg och Socialdemokraterna har helt olika åsikter. Det är beklämmande att Stefan Kihlberg väldigt mycket argumenterar utifrån vuxnas förhållanden. Han sade att studenter kan lära sig svenska på ett halvår. Det stämmer säkert, men i fråga om hemspråksundervisningen handlar det ju om barn som är inne i en utvecklingsprocess och som skall lära sig att använda sitt språk för att göra sig förstådda med omgivningen. Då är det viktigt att barn får hemspråksundervisning, så att de kan göra sig förstådda och berätta vad de tycker och känner. Vi vet att hemspråket är viktigt.

Sedan kan man diskutera hur hemspråksundervisningen skall organiseras och skötas ute i kommunerna, men det är en annan fråga, som vi i utskottet har avgett betänkanden om.

Något av ett liknande resonemang kring barn och vuxna kan man föra i betygsfrågan. Det är lätt för vuxna att förstå vad betyg innebär och sära på den känslomässiga reaktionen och en mer förståndig reaktion. Och när det gäller betyg för låg- och mellanstadiet har vi också att göra med barn. De måste i så fall förstå vad den erfarenhetsåterkoppling som Stefan Kihlberg talade om innebär. Vi anser att det finns andra sätt än att sätta bokstäver eller siffror på ett papper, andra sätt som är bättre, som barn kan förstå och som inte hämmar deras inlärning.

Anf. 4 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Ja visst, Ewa Hedkvist Petersen, skall man lyssna på opinioner. Det är precis det som Ny demokrati ägnar sig åt. Det kan möjligen vara en av förklaringarna till att denna hemska varelse på nolltid har tagit sig ända in i riksdagen, att vi faktiskt speglar opinioner. Vad vi däremot inte speglar är en massa gruppegoistiska intressen – korporativism kan man kalla det för, om man vill använda ett fint ord. Det tycker vi tvärtom genuint illa om. Om diskussionen hade präglats av saklighet och argument för och emot, hade vi

lyssnat. Men när det bara är fråga om ett bevakande av egna intressen, blir vi misstänksamma.

Ewa Hedkvist sade att man vet att hemspråksundervisningen är viktig. Men det är precis det som man inte kan veta. Det finns nämligen inte några belägg för det. I min värld måste man, om man säger sig veta, grunda sig på fakta och på något slags objektivt underlag. Men det finns inte någonting som stöder uppfattningen att undervisning i hemspråk gör nytta. Tvärtom finns det väldigt många fakta som visar att hemspråksundervisning hindrar, förstör och hämmar utvecklingen, samtidigt som den saboterar undervisningen. Det finns t.o.m. de som säger att det nästan är omöjligt att undvika att komma ihåg sitt hemspråk. Ett belägg för detta är att man i vissa byar i Ukraina fortfarande efter några hundra år talar svenska, trots att ingen därifrån någonsin har varit i närheten av Sverige. Vi efterlyser alltså det faktaunderlag som Ewa Hedkvist grundar sig på, när hon säger att hon vet att det är viktigt med hemspråksundervisning.

Vår tilltro till små barn är mycket större än Ewa Hedkvists. Vi tror att de tål feedback, återföring, redan när de går i förskolan och redan på lågstadiet. Vi tror t.o.m. att små barn klarar sådant mycket tidigare. Jag tror också att de flesta av oss har gett våra egna barn beröm på ett ganska tidigt stadium. Jag hoppas även att kloka föräldrar har gett sina barn kritik långt innan de börjat skolan, när de hade gjort någonting dumt. Det är vad det hela handlar om. Det är Ewa Hedkvist som talar om siffror. Hon står fortfarande fast vid ett relativt betygssystem. Jag har inte talat om siffror, utan om vikten av att få betyg, dvs. omdömen och återföring av erfarenheter för att se om man har lyckats eller misslyckats från första stund i skolan.

Anf. 5 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Stefan Kihlberg återkommer till sina omdömen om opinionerna. Han anser att man företräder gruppegoistiska intressen om man inte tycker som Stefan Kihlberg. Då är man inte saklig, inte objektiv och rör sig inte med fakta. Jag tycker faktiskt att detta visar på någon sorts nedvärdering av människor som har andra åsikter. Det är viktigt att vi behandlar varandra väldigt väl i debatten och inom opinionerna. Vi skall ha en saklig och ordentlig diskussion, men vi skall vara noga med att ha respekt för folks åsikter och inte säga att det som vi inte tycker är osakligt, att det inte bygger på vetenskaplighet och fakta.

Vi kan säkert diskutera hemspråksundervisningen väldigt länge, och man kan ha många aspekter på denna. Det är viktigt att man utgår ifrån att man här har med barn att göra. Det finns barn som har hemspråksundervisning och som flyttar till hemlandet igen. Också av den anledningen – förutom av de andra skäl som jag tidigare har varit inne på – är det bra med hemspråksundervisning.

När det gäller betyg menar jag att de kan se ut hur som helst. De kan bestå av siffror, av fler ord eller av bokstäver. Jag vet inte vad betygsberedningen kommer med för förslag. Däremot ställer jag mig inte bakom åsikterna att det måste skrivas ner omdömen om barnen ända ner i lågstadiet och kanske redan i förskolan, som Stefan Kihlberg säger. Det finns andra sätt att skapa en feedback, en återföring, – som Stefan Kihlberg uttryckte det – till barn,

andra sätt som är mer nyanserade och som främjar deras utveckling. Det är barn som vi har att göra med, och de skall stödjas så att de kan utvecklas i skolan och få en bra inlärning. Jag och Socialdemokratin anser att vi inte skall ge omdömen fästa på papper långt ner i lågstadiet och kanske t.o.m. redan i förskolan.

Anf. 6 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig väldigt kort.

I fråga om respekt för andras uppfattningar är vi fullständigt överens, Ewa Hedkvist Petersen. Det är just därför som det är så beklämmande att man inte kan få belysa konsekvenserna av olika alternativ och göra vissa ämnen frivilliga. Det är precis det som är så viktigt, att ha respekt för andra uppfattningar. Därför reagerar vi mot dem som försöker lägga locket på denna respekt för andra uppfattningar.

När det gäller betyg tycker vi att det är viktigt att man får veta hur det går. Det tycker också Ewa Hedkvist, men att man inte får skriva ned dem. Kan det möjligen bero på att hon gillar den kravlöshet som har präglat Socialdemokratin? Jag har också förstått att det finns en äkta, genuin omtanke, men det är inte omtänksamt att inte ställa höga och tydliga krav. Var och en som vet någonting om barn som spårar ur, vet att den viktigaste faktorn är att tidigt ge styrsignaler. Sedan kan man kalla det för social kontroll eller vad som helst, men det är viktigt att barn får styrsignaler om vad de får och inte får göra. Vi skulle bespara oss och samhället många värstingar, om denna tydlighet visades på ett tidigt stadium. Det vore äkta omsorg om människor.

Andre vice talmannen anmälde att Ewa Hedkvist Petersen anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 7 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I regeringsförklaringen slog regeringen fast sin målsättning att stärka Sverige som kunskapsnation och skapa Europas bästa skola. Sverige är ju ett litet land, och för att vi skall kunna hävda oss i konkurrensen med andra länder, kunna stärka vår ekonomi och utveckla vår välfärd, krävs en skola och en utbildning av allra högsta kvalitet. Detta är kanske vår viktigaste framtidssatsning.

Regeringens ambition kommer till uttryck i de förändrade direktiven till läroplanskommittén och till betygsberedningen. Den övergripande målsättningen för läroplanskommitténs arbete skall vara strävan att utveckla Europas bästa skola. Denna höga ambitionsnivå skall karakteriseras av en höjd kvalitet i utbildningen genom att bl.a. ämnenas ställning förstärks. Språkprogrammen skall förbättras i alla skolformer.

Det skall finnas utrymme för elevernas personliga val. Man skall vidare belysa hur den tid för fria aktiviteter som i dag finns bäst kan utnyttjas för att stärka utbildningens kvalitet. Kursplanerna resp. riktlinjerna för dessa skall utformas så, att det blir möjligt att införa en målrelaterad betygssättning i en skala som omfattar mer än fem steg. Betygssättningen skall ske tidigare än i dag.

I direktiven anges att skolans huvuduppgift är att ge kunskaper och färdig-

heter. Det hör även till skolans uppgift att bidra till elevernas sociala och emotionella utveckling. Denna uppgift är emellertid när det gäller barn och ungdomar ett ansvar som är delat mellan hemmen och skolan och där hemmen har huvudansvaret. Föräldrarna har även ansvar för att stödja sina barns skolgång. Jag skulle vilja fråga Ewa Hedkvist Petersen: Vad är detta om inte att sätta eleven i centrum?

Sedan de nya direktiven till läroplanskommittén och betygsberedningen kom har det varit en mycket livlig debatt om innehållet i skolan. Även om debatten till viss del har byggt på missförstånd och präglats av misstänkliggöranden, är det faktiskt glädjande att vi nu äntligen diskuterar innehållsfrågor och vad skolan är till för. Jag hoppas att den här debatten fortsätter när vi har fått läroplanskommitténs och betygsberedningens förslag, även långt framöver, och att den leder till insikt och ökat engagemang hos alla för det som är skolans huvuduppgift. Därmed kan också skolans kunskapsförmedlande roll stärkas, och det är viktigt.

I utbildningsutskottets betänkande 19 behandlas inte mindre än 53 motioner, där det tas upp läroplans- och betygsfrågor. De flesta avstyrks med hänvisning till det arbete som pågår i läroplanskommittén och betygsberedningen.

Till betänkandet har fogats nio reservationer från Socialdemokraterna och fyra från Ny demokrati samt en meningsyttring från Vänsterpartiet.

Jag tänker kommentera reservationerna, liksom också föregående talares inlägg.

I reservation 1 står det att barnomsorgen och skolan bör få ett gemensamt måldokument, något som läroplanskommittén enligt sina direktiv nu inte längre skall utforma. Däremot skall kommittén formulera utgångspunkterna för den skolförberedande verksamheten, så att ett närmande lokalt i kommunerna mellan den skolförberedande verksamheten och grundskolan underlättas.

Utskottet delar regeringens uppfattning. Skolan är obligatorisk och omfattas av den allmänna skolplikten, medan barnomsorgsverksamheten är frivillig.

Självfallet är det viktigt med en smidig övergång från barnomsorgen till skolan. Det finns ju både pedagogiska och ekonomiska skäl för samverkan och samordning av exempelvis lokaler och andra resurser. Olika personalkategorier har mycket att lära av varandra.

Däremot är det viktigt att det statliga styrsystemet gör en klar beskrivning av skolans resp. barnomsorgens mål och uppdrag. Det är inte samma uppgifter och innehåll. Därför är inte heller ett gemensamt måldokument lämpligt.

I reservation 2 tas det upp vissa utgångspunkter för läroplansarbetet. Det mesta i reservationen är tillgodosett i direktiven, vilket också torde framgå av vad jag sade inledningsvis.

Vad beträffar de enskilda ämnenas ställning anges bl.a. i direktiven att kommitténs ställningstagande beträffande de ämnen som skall ingå i timplanen bör redovisas bl.a. mot bakgrund av en analys av ämnesstrukturen i ett internationellt perspektiv, naturligtvis främst mot bakgrund av förhållandena inom EG-länderna. Det är trots allt de som ligger oss närmast. Men det är också viktigt att erfarenheterna från den nationella utvärderingen

beaktas. Kommittén bör utgå från att en garanterad undervisningstid skall anges för ett visst antal ämnen.

Skälet till dessa formuleringar är givetvis att ämnesövergripande undervisning och temaundervisning riskerar att bli en ytlig översikt, om inte alla delar hinns med ordentligt. Den nationella utvärderingen bestyrker detta. Jag skall ta några exempel.

I SO-ämnena drabbas religionskunskapen och samhällskunskapen särskilt hårt på mellanstadiet. I NO-ämnena är det i första hand de "mjuka" delarna som tas upp. "Hårdare" delämnen är ovanliga.

Det är viktigt för förståelse och för överblick att varje ämne får sitt djup och sin tid. Att garantera att undervisningen i varje ämne verkligen blir av är viktigt för eleverna. Det är faktiskt elevernas rättighet att få undervisning i alla de ämnen som ingår. Däremot skall naturligtvis läraren kunna välja sitt arbetssätt. Det står också klart i direktiven att temastudier och ämnesövergripande undervisning skall kunna förekomma.

I reservation 3 angående internationalisering slår man in öppna dörrar. De internationella aspekterna inom olika områden beaktas ju i högsta grad i direktiven. Där framhålls att internationalisering är ett viktigt kunskapsområde som skall ingå i kursplanerna för flera ämnen. Det står också att perspektivet inte får vara snävt. Undervisningen i språk skall kraftigt förstärkas, och man skall rikta särskild uppmärksamhet på hur grundskolans undervisning i svenska och övriga språkprogram skall kunna stärkas. Att fler elever läser ytterligare språk är mycket viktigt. Kommittén bör utgå från att undervisningen i engelska skall börja i årskurs 1 och överväga om undervisning i B-språk skall kunna erbjudas tidigare än i dag. Därtill utreds skolans internationalisering, bl.a. när det gäller åtgärder för att främja och underlätta utbyte mellan Sverige och andra länder.

Även i reservation 4 slår man in öppna dörrar. För det första anges klart i skollagen att eleverna skall ha inflytande över hur deras utbildning utformas. För det andra markeras i direktiven tydligt bl.a. vikten av att eleverna får ta ett personligt ansvar för sin inlärning och sitt arbete i skolan.

Inom ramen för timplanen skall också en viss undervisningstid avsättas för elevernas personliga val. Ett sådant utrymme skall finnas i samtliga årskurser med ett ökande utrymme i de högre årskurserna.

Reservanterna är således helt tillgodosedda i direktiven.

Detsamma gäller reservation 5. Vad avser miljöfrågorna i läroplansarbetet anges i direktiven att miljökunskap är ett centralt kunskapsområde, som således inte endast skall behandlas inom de naturorienterande ämnena. De ekologiska aspekterna måste i större utsträckning behandlas i undervisningen inom andra områden för att ge eleverna en helhetssyn på miljöfrågorna. Direktiven gör en mycket klar och tydlig markering av miljöfrågornas betydelse. Utskottet säger därtill att man utgår från att regeringen i det fortsatta arbetet fäster stor vikt vid miljöfrågorna.

Vad beträffar det särskilda miljösekretariatet i läroplansarbetet tas självfallet dess arbete till vara av läroplanskommittén.

I reservation 6 vänder sig reservanterna mot att det i läroplansdirektiven står att skolan "liksom tidigare bör bygga på de etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta,

respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde, vilka genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land". Jag förstår inte upprördheten i reservationen och i Ewa Hedkvist Petersens inlägg tidigare. Detta är ju värderingar som de flesta människor i vårt land utifrån olika värderingar och utgångspunkter kan acceptera. Detta är den etiska kompass som skolan bör ge de unga. "Allt vad ni vill att människor skall göra för er, det skall ni också göra för dem" är ett gott budskap att förmedla i skolan.

De grundläggande värden om tolerans, humanism, respekt för medmänniskor och personligt ansvar som vi i Sverige omfattar oavsett politiska, religiösa eller andra åsiktsriktningar har ju utvecklats ur den kristna etiken. Detta är ju ett faktum, och skolan skall förmedla dessa etiska värden och samtidigt tala om varifrån de kommer. Kulturarv och historia ger våra ungdomar en viktig knytning bakåt och en förankring som kan göra dem mindre mottagliga för irrläror och olika främlingsfientliga budskap.

Men för att man säger att dessa normer och värden "genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land" menar man självfallet inte att skolan skall vara konfessionell. Vi lever i ett samhälle med religionsfrihet, och skolan är givetvis öppen för alla.

Reservation 7 angående målen för föräldrainflytande i skolan är återigen en reservation som slår in öppna dörrar.

I direktiven till läroplanskommittén betonas ju föräldrarnas ansvar och möjligheter till inflytande mycket tydligt. Där står bl.a.: "Samarbetet mellan skolan och hemmet bör utgå från det gemensamma intresset att skapa goda uppväxtbetingelser för barnen men också från den naturliga fördelningen av huvudansvaret för å ena sidan kunskaps- och färdighetsutvecklingen och å andra sidan den personliga fostran och omvårdnaden. Föräldrars inflytande över elevens skolgång, framför allt i de lägre årskurserna, är därför viktigt. Skolan skall sträva efter att stimulera hemmen att göra aktiva ställningstaganden och val när det gäller elevernas utbildning."

Vad är detta annat än att föräldrarnas inflytande stärks?

Jag vill också lyfta fram den proposition om valfrihet och fristående skolor som utskottet i dag har behandlat färdigt. Med det riksdagsbeslut som kommer att fattas med anledning av denna proposition kommer föräldrarnas valfrihet och inflytande över barnens skolgång att öka högst väsentligt.

Reservationerna 8 och 9 behandlar ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap från olika utgångspunkter. Frågan om dessa ämnens ställning har, som vi alla vet, varit föremål för en intensiv debatt sedan direktiven kom. Där står att läroplanskommittén skall belysa konsekvenserna av om vissa av de nuvarande obligatoriska ämnena förs över till de ämnen som kan erbjudas inom ramen för elevernas personliga val eller inom ramen för den profilering den enskilda skolan väljer.

Ett stort antal motioner har väckts om dessa ämnen. Utskottet beskriver ingående hur man ser på ämnena slöjd, hemkunskap och barnkunskap. Bl.a. säger utskottet att syftet med ämnena i hög grad överensstämmer med vad direktiven anför om att det hör till skolans uppgift att bidra till elevernas sociala och emotionella mognad och att kunskaper om det svenska kulturarvet bör få en mer framträdande plats i undervisningen.

Utskottet delar motionernas uppfattning om den betydelse som ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap har och förutsätter att de kommer att finnas kvar i den nya timplanen för grundskolan. I allt väsentligt kommer således de här ämnena att i fortsättningen bli obligatoriska.

Men den viktiga frågan, som jag skulle vilja ställa till Ewa Hedkvist Petersen när hon talar om en garanterad undervisningstid, är: Hur många timmar skall den omfatta? Det viktiga för de här ämnena – hemkunskap, slöjd och barnkunskap – och för alla ämnen – språk, matematik, idrott, vad det nu är – är ju antalet timmar som ämnena skall få. Det är timtalet som är det väsentliga i alla ämnen. Den garanterade undervisningstiden, som Ewa Hedkvist Petersen kräver, säger egentligen ingenting.

Reservation 10 kräver ett slopande av hemspråksundervisningen. I reservationen hänvisas till en rapport från riksrevisionsverket.

Hemspråksundervisningen är ingen bomb, Stefan Kihlberg. Utskottet behandlade för ett år sedan frågan om hemspråksundervisningen mycket seriöst och mycket ingående. Riksrevisionsverkets rapport var redan då en viktig del av vårt underlag, liksom erfarenheter från skolans värld. Utskottet sade då bl.a. att hemspråkusundervisningen bör kunna bedrivas på ett mer rationellt sätt än hittills.

Eftersom statsbidragssystemet för kommunerna betyder ett totalansvar för resursfördelningen inom skolsektorn, ger det kommunerna större frihet i genomförandet av bl.a. hemspråksundervisningen. Samtidigt bör kraven på bättre planering och bättre ledningsorganisation för hemspråksundervisningen komma i förgrunden när man behandlar den lokala resursfördelningen.

Dessutom finns inget hinder att förlägga hemspråksundervisningen exempelvis efter skoldagens slut och på lördagar, även om den i första hand bör förläggas inom den ordinarie skoltiden.

Jag vill dock betona att utskottet underströk vikten av att invandrareleverna ges en kvalitativt god hemspråksundervisning. Det är en tillgång för vårt land, om många av landets invånare har en naturlig tvåspråkighet.

Jag vill också betona att hemspråksundervisningen är frivillig. Ingen tvingas till den. Självklart vill jag understryka att det är viktigt att invandrarungdomar så fort som möjligt lär sig svenska. Men, som jag ser det, med min erfarenhet från språkundervisning, är det viktigt att kunna ett språk ordentligt innan man lär sig nästa språk.

Nu skall läroplanskommittén enligt sina direktiv också redovisa överväganden i fråga om hemspråk och svenska som andra språk och dessas ställning i relation till timplanen för grundskolan.

När det gäller direktiven till betygsberedningen, principerna för ett nytt betygssystem och reservationerna 12 och 13 anser utskottsmajoriteten – precis som det står i direktiven till betygsberedningen – att det är riktigt att pröva om betyg kan ges tidigare i grundskolan. Det är just detta som betygsberedningen behandlar och diskuterar, när betyg skall ges och i vilken form betyg skall ges, för betyg kan ju ges i olika former.

Vad beträffar ställningstaganden till Ny demokratis förslag till nytt betygssystem hänvisar utskottet till betygsutredningens arbete. När det gäller ordnings- och uppförandebetyg står det i direktiven att sådana betyg i någon

form bör belysas av beredningen. Det gäller naturligtvis även här att betyg kan se ut på olika sätt, men det är sådant som betygsberedningen just nu behandlar.

Vad gäller den reservation som behandlar obligatorisk undervisning i första hjälpen och hjärt-lung-räddning, reservation 11, vill jag säga att det självfallet är viktigt att så många människor som möjligt har kunskaper om första hjälpen. Det är dock inte en fråga där riksdagen nu bör ta ställning. Vi bör avvakta läroplanskommitténs betänkande.

Herr talman! Jag vill till sist yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet UbU 19 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 8 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med betygsfrågan. Ann-Cathrine Haglund hänvisar till betygsberedningens nya direktiv, och jag är medveten om att betygsberedningen just nu är inne i ett mycket intensivt arbete. Men vi har med vår reservation velat visa att vi anser att det inte finns anledning att sätta betyg före högstadiet.

Vi bygger vår reservation på att vi anser att det måste finnas andra sätt för kontakt mellan elever, föräldrar och skola än att sätta betyg. Det finns det i dag, det vet vi. Vi anser också att det inte skulle vara bra för skolarbetet och för barnens inlärningssituation, om man skulle införa betyg tidigare än i högstadiet.

Jag tycker att man också måste komma ihåg att vi är på väg mot en tid då fler barn kommer att börja skolan tidigare. Går man längre ner i åldrarna med betygssättning, innebär det att barnen får betyg ännu tidigare i sitt liv, när vi också har tidigare skolstart.

Sedan fick jag inget svar på min fråga vad utskottets skrivning om att hemkunskap, slöjd och barnkunskap skall finnas i timplanen egentligen innebär. Jag måste därför ställa frågan igen. Får jag inget svar, måste jag återigen upprepa den uppmaning som jag gav till kammarens ledamöter och till alla motionärerna: Vill man ha en garanterad undervisningstid för de här ämnena i den framtida skolan, skall man rösta på den socialdemokratiska reservationen, för där skriver vi det klart.

Garanterad undervisningstid betyder ingenting, säger Anne-Cathrine Haglund. Jo, garanterad undervisningstid innebär att alla elever skall få undervisning i de här ämnena. Sedan kan man alltid diskutera hur många timmar det skall vara, och det tycker jag att läroplanskommittén kan överväga, likaså på vilka stadier undervisningen skall ges.

Det är viktigt att riksdagen slår fast att det skall vara garanterad undervisningstid, för då vet vi hur det kommer att bli i framtiden. Det vet vi inte med utskottets skrivningar. Med utskottets förslag vet vi inte vad riksdagen tycker, om inte Anne-Cathrine Haglund mer noggrant preciserar vad skrivningen innebär.

Herr talman! Sist har vi frågan om kristen etik och västerländsk humanism. Det är viktigt att alla barn får del av det svenska kulturarvet och av vår historia. Det skall barnen få i ämnen som historia och religionskunskap. Däremot blir vi socialdemokrater förundrade över att regeringen ändrar i läroplansdirektiven, när Ann-Cathrine Haglund säger att samma värdemäs-

siga grund skall gälla. Varför ändra i direktiven om man inte menar något med det?

Jag upprepar vår ståndpunkt, nämligen att det är olyckligt att regeringen för in en terminologi som kan leda tankarna alldeles fel, dvs. mot att den svenska skolan skall ha en viss religiös överbyggnad.

Anf. 9 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Utskottet har sagt att det är rimligt att se över betygen i enlighet med direktiven till betygsberedningen.

Ewa Hedkvist Petersens uttalande visar att hon är fast i det betygssystem som finns för närvarande och som har funnits under en lång tid, dvs. det relativa betygssystemet. Jag håller med om att det relativa betygssystemet inte är bra. Det har jag sagt ända från början. Däremot kan ett betygssystem som premierar en kvalitativ kunskapssyn vara en positiv kraft, dvs. innebära att undervisningen blir bättre och att en kunskapssyn som verkligen medför förståelse, insikt och förmåga att tillämpa kunskaper och att se orsakssammanhang premieras.

Jag kan inte förstå vad det är för fel i att sätta betyg på ett tidigt stadium – eller att i varje fall göra en prövning, såsom utskottet har uttalat. Barn vill tidigt veta hur det har gått för dem och hur de har klarat sig. Jag tycker att det är riktigt och rimligt att skolan ger dem det beskedet.

Vidare har vi frågan om slöjd, hemkunskap och barnkunskap. Jag sade att utskottets skrivningar innebär att dessa ämnen i allt väsentligt kommer att vara obligatoriska.

Ewa Hedkvist Petersen svarade inte på min fråga om antalet timmar. Det är en stor skillnad på en garanterad undervisningstid om 1 timma per årskurs, 3 timmar per årskurs eller 9 timmar per stadium, osv. Hur många timmar vill Ewa Hedkvist Petersen ge dessa ämnen? Är det inte rimligt att läroplanskommittén får göra en övervägning av alla dessa ämnen? Kommittén skall ju göra en övervägning av timtalet för alla ämnen.

Sedan har vi formuleringarna när det gäller den kristna etiken och den västerländska humanismen. Det är viktigt att tala om för barn och ungdomar varifrån våra värderingar har kommit. När vi slår fast de normer och värderingar som vi är överens om, är det viktigt att tala om att de genom den kristna etiken och den västerländska humanismen är djupt förankrade i vårt land.

Historielöshet kan vara mycket farligt. Att inte känna sitt kulturarv är en stor brist för en människa. Det är viktigt att tala om att våra rötter finns här. Men det innebär inte att skolan skall vara konfessionell. Det är en helt annan sak.

Anf. 10 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Det är välgörande att höra Ann-Cathrine Haglund säga att skolan inte skall vara konfessionell. Det är något som har präglat den svenska skolan, och det är bra att höra att det skall vara så i framtiden.

Det är också viktigt att eleverna, barnen och ungdomarna, får del av det svenska kulturarvet i många olika avseenden, även det religiösa kulturarvet.

Det är en viktig del av vår historia. Den undervisningen ges i skolan i historie- och religionskunskapen. Där har vi inte heller några skilda åsikter.

Såsom skrivningarna är utformade i läroplansdirektiven uppstår det tvivel och funderingar om vad det hela innebär. Det är ju något nytt som tillförs. Det är olyckligt att vi skall behöva sväva i tvivel om skolans värdemässiga grund, på grund av att regeringen har lyft in denna formulering. Det är därför viktigt att diskussionen förs.

Som jag sade i mitt första anförande finns det sådana formuleringar i propositionen om lärarutbildning vilka ytterligare förstärker osäkerheten om skolans värdemässiga grund. Det är en osäkerhet som regeringen har skapat, och det är mycket viktigt att vi diskuterar frågan.

Är dessa formuleringar en tillfällighet, eller beror de på att kds ingår i regeringen? Kan de, eftersom detta parti finns med bland regeringspartierna, vara en tillfällighet?

Jag vill att Ann-Cathrine Haglund ytterligare preciserar sig i den här frågan så att det inte råder några tvivel om på vilken värdemässig grund skolan skall stå.

Vidare har vi hemkunskap, slöjd och barnkunskap. Ann-Cathrine Haglund försöker komma ifrån ansvaret att säga vad utskottet menar. Hon säger att dessa ämnen i allt väsentligt kommer att bli obligatoriska i skolan. Varför har man inte rakt ut skrivit så i betänkandet och ställt upp på Socialdemokraternas formuleringar, dvs. att det skall finnas en garanterad undervisningstid?

Jag tycker inte att det råder några tvivel om vad garanterad undervisningstid betyder. Det innebär att alla elever skall få bli undervisade i dessa ämnen i skolan. Det skall inte råda några tvivel om saken, såsom regeringen har formulerat det hela i direktiven till läroplanskommittén.

När nu utskottet vill gå motionärerna till mötes, kunde utskottet ha ställt upp på den socialdemokratiska reservationen, och då hade de inte funnits några tvivel. Jag vill än en gång, för säkerhets skull, uppmana alla motionärer att rösta på den socialdemokratiska reservationen. Då vet man att det blir fråga om en garanterad undervisningstid.

Anf. 11 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det är bra att direktiven diskuteras. Jag hoppas att man fortsätter att diskutera de viktiga frågorna om innehållet. Det väsentliga i skolan är innehållet och vad skolan är till för.

Som jag sade inledningsvis hoppas jag att debatten leder till ett engagemang hos alla för det som är skolans huvuduppgift, nämligen att ge kunskaper och färdigheter. Men det går inte att komma ifrån att det gjorts en lång rad misstänkliggöranden i debatten. Jag hoppas att det fr.o.m. nu är klargjort vad vi står för när vi säger att vi vill slå vakt om att skolan skall bygga på de etiska normer vilka genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land.

Jag tycker att det är bra att dessa formuleringar finns med. Det ger en djupare dimension åt direktiven för läroplanen och även för skolan.

När det gäller hemkunskap, slöjd och barnkunskap har jag gång på gång sagt att utskottets skrivningar innebär att ämnena i allt väsentligt kommer

att vara obligatoriska. Ewa Hedkvist Petersen talar då om den garanterade undervisningstiden. Men det viktigaste är att bevaka timtalet. Läroplanskommittén skall ju se över allt i läro- och kursplanerna. Det är viktigt att bevaka timtalet i alla ämnen. Men att det står att vissa ämnen skall ha en garanterad undervisningstid innebär inte att det i och för sig skulle vara fråga om samma timtal som nu. Kommittén måste naturligtvis kunna göra överväganden. Det väsentliga är att bevaka timtalet för ämnena när läroplanskommittén lägger fram sitt förslag.

Såsom det står i direktiven, måste man i läroplanen kunna lämna ett utrymme för elevernas fria val. Om man, som Ewa Hedkvist Petersen, vill öka elevernas inflytande och ansvar, och sätta eleverna i centrum, är det viktigt att de själva får välja. Ju äldre de blir, desto mer får de välja själva. Det är viktigt att få utrymme för det, och det är ett grannlaga arbete som läroplanskommittén har att utföra.

Andre vice talmannen anmälde att Ewa Hedkvist Petersen anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Repliken gäller bl.a. betyg. Jag kan formulera en fråga till Ann-Cathrine Haglund: När tål moderata barn att få återföring på hur de lyckas i skolan? Eller litet mer konkret: När vill moderaterna, alltså Moderata samlingspartiet, att betyg skall ges? Är det fr.o.m. årskurs 1 på lågstadiet, fr.o.m. mellanstadiet eller högstadiet, "eller är svaret det beror på"?

Jag skall inte ta någon repris på hemspråksfrågan. Jag vill bara konstatera att det inte råder något tvivel om att politikerna i utbildningsutskottet tycker att hemspråksundervisningen i den svenska uppläggningen är bra. Men det gör den inte bra.

Om man pratar med dem som drabbas av hemspråksundervisningen ute i den otäcka verkligheten – invandrare, lärare, möjligen exkl. hemspråkslärare – möter man en massiv kritik. Om det nu skulle vara så otäckt att gå ut och prata med dem, föreslår jag ett samtal med en partikamrat till Ann-Cathrine Haglund som heter Thomas Gür. Han är informationssekreterare hos Per Westerberg, som säkert är bekant. Han är fruktansvärt kritisk mot den svenska uppläggningen av hemspråksundervisning. För säkerhets skull vill jag säga att Thomas Gür har sitt ursprung i Turkiet. Han säger själv att han har klarat sig utan, och det är han glad för. Han redogjorde för detta för några månader sedan i ett magasinsprogram, och t.o.m. redaktören Ingemar Odlander tappade hakan mer än en gång under den programsnutten. Det kan vara en god idé att lyssna på honom.

Slutligen en fråga: Tycker Ann-Cathrine Haglund att det är bra att elever som har bott flera år i Sverige tvingas följa undervisningen på ett språk som de inte förstår eller kan?

Anf. 13 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Alla barn bör få omedelbar återföring när de börjar skolan. Sedan är frågan när man skall börja med formaliserade betyg och vilken typ av återföring man skall ha. Självfallet skall man ha en återföring varenda dag

i skolan, genom lärarens dialog med eleverna. Sedan är frågan när man skall börja med formella betyg. Det är något vi överväger i betygsberedningen. Medan en beredning arbetar brukar man avstå från att offentligt ge uttryck för de ställningstaganden man intar i beredningen. Det hoppas jag att Stefan Kihlberg också kan respektera.

När det gäller hemspråksundervisningen säger Stefan Kihlberg att det finns massiv kritik. Visst finns det kritik mot hemspråksundervisningen. Det var därför vi för ett år sedan hade en mycket grundlig diskussion i utbildningsutskottet. Vi som hela tiden är ute i den svenska skolvärlden diskuterar ständigt både detta och annat med människor i skolan. Men man kan konstatera att kritiken främst rör uppläggningen. I skrivningarna i utskottets betänkanden förra året sades att uppläggningen måste vara mer rationell och att hemspråksundervisningen inte skall störa den vanliga undervisningen osv. Jag rekommenderar Stefan Kihlberg att läsa dem.

Jag får en direkt fråga om elever som har bott flera år i Sverige skall tvingas till hemspråksundervisning. Hemspråksundervisning är faktiskt frivillig. Ingen kan tvinga en elev att gå. Det är ett erbjudande. Den som inte vill ha hemspråksundervisning kan låta bli.

Anf. 14 STEFAN KIHLBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt. Jag frågade efter Moderaternas uppfattning om när betyg skall ges. I de dokument jag har tagit del av, där Moderaternas politik anges, sägs att man vill ha betyg fr.o.m. lågstadiet. Är det så, eller är det inte så? Det måste man väl kunna säga, även om man sitter i en statlig beredning. Inget av de andra partierna har haft några som helst problem att ge klart besked på denna punkt.

Snälla Ann-Cathrine Haglund, jag sade inte att man skulle tvingas följa hemspråksundervisning. Jag vet också att det inte är så. Jag har läst dessa betänkanden, och vet självfallet att den är frivillig. Frågan löd ordagrant: Tycker Ann-Cathrine Haglund att det är bra att elever som har bott flera år i Sverige tvingas följa undervisningen på ett språk som de inte förstår? Det är naturligtvis svenska jag syftar på.

Skolplikten gör att de är tvingade att följa undervisningen, och den förmedlas på svenska. Samhället har struntat fullständigt i att hjälpa dessa barn att lära sig svenska innan. Det finns många exempel på det. Vi kan göra en gemensam resa till Botkyrka. Där sitter elever i sina klasser och förstår inte någonting av vad som sägs, och de har bott här i många år. Undervisningen är på svenska. Det tror sjutton att de tycker att det är jättetråkigt. Min fråga var: Tycker Ann-Cathrine Haglund att det är bra att det är på det sättet?

Anf. 15 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Moderata samlingspartiet har partistämmobeslut på att betyg skall sättas från utgången av lågstadiet.

När det gäller hemspråksundervisningen och annan undervisning är det självfallet så att den svenska skolan skall ge varje elev undervisning och utbildning efter elevens egna behov och förutsättningar. Man måste ge elever så god undervisning i svenska språket och på ett sådant språk att de klarar av det. Hemspråksundervisning är en del av ett erbjudande som kommunen

kan ge. Stöd i svenska och svenska 2 är andra delar. Varje elev skall självfallet få undervisning efter sina förutsättningar och behov.

Andre vice talmannen anmälde att Stefan Kihlberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Att vara med och skapa Europas bästa skola känns som en utmaning. Vi får ganska ofta möta påståendet att vi redan har Europas bästa skola. Men vi lever i ett föränderligt samhälle. Jag tycker att vår svenska skola är bra, men inte så bra att den inte går att göra bättre.

Under så lång tid som vi kan minnas har det ständigt skett förändringar i skolan. Den skola som jag gick i på 50-talet var inte speciellt lik den som mina barn har gått i under 70-, 80- och 90-talen. Skolan har förändrats, från att ha varit inriktad på att eleverna skulle plugga in en mängd fakta att kunna rabbla upp vid behov, till att mera inriktas på att de skall ta reda på varför vårt samhälle ser ut som det gör. Jag ser en mycket större bredd i dagens skola.

I den skola som många av oss här i kammaren har gått i, gällde det att kunna plugga in och lära sig mycket utantill. Det var psalmverser som man skulle kunna utantill. Vi fick också lära oss att räkna upp alla städer, floder, berg och sjöar i Sveriges alla landskap och sedan i Europa och övriga världen.

Lära för livet är ett uttryck som vi har mött i skolan, och visst lär vi för livet. Kunskap är lätt att bära, och kunskap berikar livet – kunskap rätt förmedlad, på ett sådant sätt att varje elev ges möjlighet att utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Vi utvecklas som människor, och vi blir mer öppna och mer toleranta inför det nya och okända som möter oss. Det är ju kunskaper och vetande som lägger grunden för det samhälle som vi är med om att bygga. Kunskap ger också respekt och förståelse för våra medmänniskor.

Vilka kunskaper och färdigheter kommer att vara mest värdefulla för morgondagens elever? Att kunna läsa, skriva och räkna är för de flesta av oss självklarheter. Ändå vet vi att ganska många av dagens elever lämnar grundskolan utan att ha lärt sig dessa så viktiga basämnen. Utan kunskaper i dessa basämnen finns det små förutsättningar att bygga på med ytterligare kunskaper som man behöver för sitt vuxenliv. Här måste resurser sättas in så att dessa brister upptäcks i tid och rätt hjälpinsats sätts in, så att varje elev får dessa viktiga baskunskaper.

Vi lever i ett samhälle med mycket teknisk utrustning, och här är ett område där kunskapsnivån behöver höjas. Det tekniska intresse som finns hos barn behöver stimuleras tidigt i skolan. Vi vet att det är ganska stor skillnad mellan flickor och pojkar när det gäller intresset för teknik. Det är viktigt att man, för att öka jämställdheten i skolan, verkligen ser till att flickor i större utsträckning än i dag ges möjlighet till utveckling inom detta område.

Ett annat område som läroplanskommittén fått i uppdrag att arbeta med är utökad språkundervisning i grundskolan. Här gäller det att börja med engelska tidigare än i dag, kanske redan i ettan. Kommittén skall också överväga om ytterligare ett språk skall bli ett obligatoriskt ämne i grundskolan.

Man skall även belysa möjligheten att erbjuda ett tredje språk som tillvalsämne eller som dubbelt tillval. Att behärska flera olika språk är ju en tillgång för varje elev. Dels har vi mycket fler människor här i Sverige som talar andra språk än svenska, dels reser vi mycket mer i dag och har helt klart nytta av att behärska flera språk.

När läroplanskommitten fick nya direktiv i slutet av förra året, stod det också där att den skulle peka på konsekvenserna av att föra över vissa av de nuvarande obligatoriska ämnena till de ämnen som kan erbjudas inom ramen för elevernas personliga val, eller inom ramen för den profilering den enskilda skolan väljer.

Det stod också att kommittén bör överväga om den kan överge den nuvarande stadieindelade timplanen på grundskolan och ersätta den med t.ex. det antal timmar med lärarledd undervisning som eleven skall garanteras i grundskolan. En sådan garanterad undervisningstid skall anges för följande ämnen: svenska, matematik, engelska, geografi, historia, religionskunskap, samhällskunskap, biologi, fysik, teknik, kemi, bild, idrott och musik.

När dessa direktiv blev kända kom det kraftiga reaktioner över att några ämnen som tidigare varit obligatoriska utelämnats. Det gällde ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap. Som riksdagsledamöter får vi signaler från olika håll med synpunkter på vad vi sysslar med. Jag tror att detta är den fråga inom utbildningsområdet som upprört de allra flesta. Massor av brev från lärare, föräldrar och elever har vi fått, där man framhåller vikten av att dessa ämnen får vara kvar som obligatoriska ämnen. Den 20 februari hade vi här i kammaren en interpellationsdebatt, där de flesta partier deltog. Om jag kommer ihåg rätt var det enbart kvinnor som deltog i den debatten. Ändå är detta ämnen som är lika viktiga för våra pojkar.

Vi hade också många motioner i just den här frågan.

Vi föräldrar har ett stort ansvar för våra barns uppfostran, och vi har också ansvar för att stödja och uppmuntra våra barn i deras skolarbete. Men i takt med att förvärvsfrekvensen har ökat bland kvinnor har också utrymmet minskat för att ägna så mycket tid åt matlagning och annat som hör hemarbetet till, tillsammans med våra barn.

Vi som föräldrar kan inte vältra över allt ansvar på skolan – och mena att det är den som har hela ansvaret för våra barn. Men i t.ex. ämnet hemkunskap finns det så många viktiga delar som behöver finnas med i morgondagens skola.

I hemkunskapen bearbetas många angelägna frågor som privat ekonomi, resurshushållning, miljö, kost och hälsa, kulturmöten och jämställdhet. Dessutom är hemkunskapen teknikintensiv.

Hemkunskapen ger ungdomar den handlingsberedskap i vardagslivet som det framtida samhället kommer att kräva. I detta ämne ingår så mycket viktig kunskap som vi anser vara ett måste även i fortsättningen.

Hemkunskap, slöjd och barnkunskap är också ämnen som har stor betydelse när det gäller jämställdheten mellan flickor och pojkar. I dessa ämnen ingår även ganska mycket praktiskt arbete, och det är än viktigare för våra elever att ha en omväxlande och innehållsrik skola.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 19.

Anf. 17 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Birgitta Carlsson började med att hänvisa till uttrycket "Europas bästa skola". Man skulle kunna ta en lång diskussion om vad det innebär. Men jag vill gärna slå fast att jag tycker att oavsett vilken geografisk omvärld man väljer att jämföra sig med skall alla barn i Sverige få den bästa utbildning som går att få. Det är det som måste vara grundläggande när vi organiserar vårt skolväsende.

Sedan förde Birgitta Carlsson ett mycket fint resonemang om hemkunskapens vikt och vilken möjlighet som finns inom ramen för det ämnet att utveckla många kunskaper och färdigheter för både flickor och pojkar. Jag ställer helt upp på den beskrivningen.

Men jag skulle också vilja kommentera den motivering till hemkunskapsämnet som Birgitta Carlsson anförde, nämligen att den kvinnliga förvärvsfrekvensen har ökat och att vi har mindre tid för matlagning och hemarbete, och att skolan då måste ta större ansvar. Så är det. Men jag vill ändå säga att det åligger inte bara mödrarna att se till att finnas tillsammans med sina barn i hemmet och utföra det arbete som måste göras där. Det åligger faktiskt också papporna. Det skulle man kunna använda som ett argument för att både flickor och pojkar får hemkunskapsundervisning, och att det vore olyckligt om vi fick hemkunskap som ett tillvalsämne och att pojkarna då av någon anledning – av traditionella skäl – skulle välja bort ämnet.

Därför är det viktigt, tycker jag, att vi nu verkligen från riksdagen tar chansen att mycket tydligt markera att hemkunskap – men också barnkunskap och slöjd – skall få garanterad undervisningstid och finnas för alla barn och ungdomar i den framtida skolan.

Jag vet att Birgitta Carlsson är med på en motion om detta. Hon säger nu att hon yrkar bifall till utskottets hemställan. Men jag undrar om det inte vore ännu säkrare att rösta på den socialdemokratiska reservationen, för då vet vi i alla fall vad beslutet innebär, nämligen att alla barn får den här undervisningen.

Sedan vill jag fråga om inte Birgitta Carlsson tycker att det ändå finns en starkare skrivning i den socialdemokratiska reservationen, och att det för säkerhets skull vore ännu bättre att rösta på den – och garantera att den här undervisningstiden kommer alla elever till del.

Anf. 18 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Att Europas bästa skola skall vara till för alla – det anser vi också vara en självklarhet. Var vi än bor i Sverige skall vi ha möjlighet att få en god utbildning. Därvidlag har jag inte alls någon annan uppfattning.

När det gäller hemkunskap och den skrivning som nu finns i betänkandet är jag övertygad om att man kommer att ta hänsyn till de här ämnena och behandla dem på ett sådant sätt att jag med stor tillfredsställelse kan yrka bifall till hemställan i det betänkande som föreligger.

Anf. 19 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Kristdemokraterna har blivit anmodade att precisera vad det innebär att skolan skall vara förankrad i den kristna etiken. Det är känt. Alf Svensson talade om detta redan 1986 från denna talarstol. Motionären, vars

motion vi har samtalat om, kommer strax att precisera vad han avsåg, och jag skall redovisa riktlinjerna för vad Kristdemokraterna avser.

Det är ju så, som har sagts redan tidigare, att läroplanerna enligt skolministerns nya direktiv till läroplanskommittén skall innehålla vissa grundläggande riktlinjer som alla lärare är skyldiga att följa. Bl.a. framhålls att skolans verksamhet inte skall vara värdemässigt neutral.

Jag citerar från s. 12 i betänkandet: "Den bör liksom tidigare bygga på de etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde, vilka genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land. Detta är värderingar som de flesta människor i Sverige, utifrån olika utgångspunkter och kulturell bakgrund, kan acceptera. Det är angeläget att skolan präglas av dessa värden såväl innehållsmässigt som vad gäller arbetsmetoder och att utbildningen bidrar till att stärka förmågan att göra etiska ställningstaganden."

Jag vill ställa två frågor utifrån direktiven och försöka att besvara dem.

Den första är: Innebär förankringen av etiska normer i kristen etik och västerländsk humanism egentligen någon skillnad mot tidigare läroplan?

Den andra frågan är: Är det i så fall befogat att förankra skolans normer just i begreppet kristen etik och västerländsk humanism?

Begrepp som frihet, solidaritet, respekt, demokrati m.m. fanns även med i Lgr 80. Däri finns ingen skillnad. Skillnaden ligger i förtydligandet och preciserandet att dessa begrepp skall förstås utifrån kristen etik. Kan man då förstå begrepp som frihet, rättvisa och solidaritet på olika sätt, så att de behöver preciseras?

Författaren Lars Gustafsson skrev några tänkvärda rader i en artikel i Marknadsekonomisk tidskrift (86/1) som jag gärna vill citera: "Sådana begrepp som solidaritet, fred, jämlikhet och rättvisa är ingenting annat än relationsbegrepp, som får sin etiska vikt först i det ögonblick vi vet vilka deras relata är. Solidaritet med den ariska rasen är otvivelaktigt också en form av solidaritet, den stillhet som rådde i Warszawaghettot, sedan det judiska upproret slagits ned, var otvivelaktigt också en form av fred, jämlikheten mellan slavarna i en sibirisk guldgruva kan tänkas komma den absoluta jämlikheten mycket nära. Om A bestraffas med nackskott för svartabörshandel, kräver givetvis rättvisan att också B bestraffas så. Alla dessa exempel är exempel på solidaritet, fred, jämlikhet, rättvisa, men inte på den solidaritet, fred, jämlikhet eller rättvisa som är värd att kämpa för. De rymmer i sig inga värden, lika lite som begreppet effektivitet gör det. En mordbrännare kan vara mer effektiv än en brandkår. "

De vackra, men mångtydiga, begreppen solidaritet, fred, jämlikhet osv. behöver preciseras. Det gör de nya läroplansdirektiven genom att förankra dem i kristen etik och västerländsk humanism.

Vän av ordning frågar sig då naturligtvis: Behöver inte begreppet kristen etik preciseras? Den preciseringen är redan gjord när Bibeln sammanfattar hela Mose lag i tio Guds bud och när Jesus sammanfattar tio Guds bud i den gyllene regeln: "Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem" (Matteus 7:12) och "Du skall älska din nästa som dig

själv" (Matteus 12:39). Det är kärleken som är den kristna etikens sammanfattning.

Den kristna etikens s.k. utövare kan vara mer eller mindre goda eller onda. Det finns förvisso många människor för vilka lära och liv inte har stämt. Men den kristna etiken är inte relativ, den är inte mer eller mindre god. Den är ett kärlekens imperativ. Det är en ständig uppfordran att älska medmänniskan.

De nya läroplanskommittédirektiven är verkligen en skillnad mot den värdeneutralitet som Lgr 80 andas när man på s. 18 säger att skolan inte skall påverka elevernas värderingar, moral och människosyn. Nu skall inte skolan längre vara värdeneutral. Den har tagit ställning i och med skolministerns nya direktiv. Skolan skall fostra i kristen etik och västerländsk humanism.

När det gäller min andra fråga, om skolan skall bygga på en etisk grund, kan man undra varför man just skall precisera den i enlighet med kristen etik? Detta är ju också den springande punkten i Socialdemokraternas reservation: "Den kristna religionen skulle tilldelas en ställning överordnad andra religioner eller livsåskådningar om skolans grundläggande värderingar skulle framhållas som kristen etik."

Herr talman! Vänner! Ledamöter! Det är redan så att vår kulturs grundläggande värderingar är förankrade i kristen etik. Det är inte så att de bara råkar sammanfalla. Hela vårt rättsväsende och våra lagar har kristna rötter. Redan den tidigt medeltida Västgötalagen börjar ju också med orden: "Kristus är främst i vår lag." Vare sig vi är troende eller inte troende, tillhör kristendomen vårt omistliga kulturarv sedan tusen år. FN:s grundläggande mänskliga rättigheter utgår från att något är sant och rätt. Denna naturrätt är förankrad i den kristna etiken.

Den västerländska civilisationen står och faller med den kristna etiken. Skall vi då inte fostra våra barn att omfatta den? Kan någon räcka oss en bättre etik än den kristna? Värdeneutraliteten är i alla fall inget alternativ. Våra barn behöver goda normer, ett livets trafikregler.

Till sist den springande punkt som Socialdemokraterna har insisterat på att få besked om: Skulle skolans förankring i den kristna etiken innebära en diskriminering av lärare eller elever som inte omfattar den kristna tron?

Jag vill här klart och tydligt markera att det givetvis inte är så. Varken i teorin eller praktiken blir det så. Skolan, lärarna och eleverna är inte bundna av konfessionella ställningstaganden. Vi lever i ett pluralistiskt samhälle, och Kristdemokraterna har inte för avsikt att ändra på detta.

Motsvarande formuleringar om kristen etik finns för övrigt inskrivna i många länders skollagar, läroplaner och motsvarande dokument utan att en diskriminering av vare sig elever eller lärare förekommer. Som exempel kan nämnas den norska skolans mönsterplan där det står: "Grundskolan skall som helhet bygga på etiska grundvärderingar som är förankrade i kristendomen och i humanistisk tradition." Så har det stått i åratal. Ingen har beskyllt norrmännen för att bara ha kristna lärare eller kristna elever.

Så långt om den kristna etiken. Att redogörelsen har blivit så lång beror på att Socialdemokraterna genom sin reservation har gjort detta till en huvudfråga. Det är något som egentligen borde vara självklart och som man borde lägga mindre tid på.

Därför spar jag tid genom att bara bekräfta, att när det gäller slöjd och hemkunskap, har Kds arbetat intensivt för att de ämnena skall finnas kvar. De är mycket värdefulla. Vi vill att den kommande generationen skall utvecklas som hela människor. Detta behöver knappast sägas. Ingen har sagt motsatsen. Slöjden och hemkunskapen är oerhört värdefulla. Vi är nöjda med texten i betänkandet. Den ger inget tolkningsutrymme för att lyfta bort dessa ämnen.

Även betygen är en fråga där vår inställning är känd. Vi önskar betyg från sjätte klass. Vi tror att den lärare som har följt eleverna under mellanstadiet också är den lärare som är bäst skickad att ge betyg. Vi är också glada för att det relativa betygssystemet nu kommer att avvecklas och att vi kommer att få målrelaterade betyg i stället. Vi är också glada för att de betygen inte kommer att vara preciserade på samma sätt som i dag, utan att det kommer att finnas mycket större känslighet och precision i omdömena. När det gäller betyg som feed back, är vår inställning klar, betyg är värdefullt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande UbU19.

Anf. 20 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna på Tuve Skånbergs anförande. Han har utvecklat frågan om kristen etik och västerländsk humanism mycket långt. Utifrån det jag nu har hört, måste jag fråga om Tuve Skånberg talar för utskottsmajoriteten. Dessa tolkningar av det som står i läroplansdirektiven och av begreppet kristen etik och västerländsk humanism och dess innebörd för skolan, är de också utskottsmajoritetens tolkningar? I så fall vore det förvånande, eftersom Tuve Skånberg gick mycket långt.

Det Tuve Skånberg försökte göra med sina citat var att säga att begrepp som solidaritet, jämlikhet och rättvisa har en mycket speciell innebörd inom den kristna etiken och att de kan tolkas på helt andra sätt inom andra livsåskådningsriktningar. Vi vet att samma ord kan tolkas olika. Men dessa ord och värderingar har tidigare förkommit i Lgr 80 och inte tolkats på annat sätt. Jag kan då inte förstå av vilken anledning man måste ha en speciell förankring av dessa begrepp och värderingar, när vi vet att det fungerat mycket bra med den läroplan vi har i den svenska skolan.

Jag anser alltså inte att dessa begrepp behöver preciseras och att det har hänt något särskilt som gör att de måste preciseras. De citat som Tuve Skånberg anförde andas en misstro mot andra värderingsriktningar än just den kristna, och det kan vi inte ställa upp på. Det är också det vi vänder oss mot i läroplansdirektivens skrivningar. Vi menar att de ger utrymme för just sådana resonemang som Tuve Skånberg nu för, och det är mycket olyckligt.

Sedan säger Tuve Skånberg att vi i Sverige redan nu är förankrade i kristen etik. Det är vi till mycket stor del, men den kristna etik som Tuve Skånberg talar om har kommit att få väldigt många uttryck. Den har under många tidsperioder, och även nu igen, kommit till uttryck på många sätt som jag definitivt inte kan ställa upp på. Den har t.ex. kommit till uttryck som abortmotstånd, en nedvärderande syn på kvinnor, en mycket strikt sexualmoral och att man pekar ut människor som inte har samma värderingar.

Om man med uttrycket "kristen etik och västerländsk humanism" även

omfattar sådana värderingar, anser jag att dessa formuleringar för mycket långt. Jag vill än en gång fråga: Talar Tuve Skånberg för utskottsmajoriteten? Jag skulle vilja att han utvecklar sina synpunkter på vad jag nu har sagt.

Anf. 21 TUVE SKÅNBERG (kds) replik :

Herr talman! Jag var anmodad att presentera Kristdemokraternas uppfattning i denna fråga. Vi kristdemokrater är mycket nöjda med den sammanfattning av utskottets synpunkter som ordföranden Ann-Cathrine Haglund har givit. Jag menar att det i sak är samma synpunkter som jag har haft och att Ewa Hedkvist Petersen övertolkar vad jag har sagt.

Ewa Hedkvist Petersen beskyllde kristdemokraterna för att misstro andra livsåskådningar. Jag vill här markera att jag har en annan mening än den hon gav uttryck för. Vi skiljer mellan religion, personlig konfession och bekännelse, den politiska etiken och de grundläggande värderingar som ett samhälle skall bygga på.

Det är sant att många kristdemokrater har en kristen bekännelse. Det gäller dock inte alla. I mitt eget hemlän, Kristianstad län, samarbetar jag med en muslim i Klippan, och i vår riksdagsgrupp har vi en man av judisk bekännelse. Det finns också människor som inte omfattar någon kristen bekännelse. Vi frågar inte efter detta. Vi frågar: Omfattar du, åtminstone i huvuddrag, vår politik? Sedan kan man utifrån olika bakgrund säga ja till detta, och det kan uppenbarligen även en troende muslim eller jude göra.

När det sedan gäller den kristna kulturen, kan det vara något för Ewa Hedkvist Petersen och oss andra att tänka på, att den fana som hänger här framme vid podiet faktiskt bär en kristen symbol. Korset är först och främst en kristen symbol. Så är det i flera länder, och åtminstone i de nordiska länderna. Länder sätter det man skattar högst som sin nationssymbol. Muslimerna i arabländerna har t.ex. en halvmåne och en stjärna. De gamla sovjetstaterna hade hammaren och skäran. I Japan har man den uppgående solen, osv.

Vi har våra rötter i den kristna tron. Det år som vi nu har, år 1992, räknar vi efter kristendomens grundares födelse. Vare sig vi tycker om det eller inte är hela västerlandets kultur förankrad i den kristna kulturen.

Anf. 22 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Det som utskottet har skrivit i betänkandet ger uppenbarligen utrymme för mycket olika tolkningar när det gäller läroplansdirektiven och svaret på motionen. Det tycker jag är mycket olyckligt. Det skapar osäkerhet i skolans värld och osäkerhet hos oss föräldrar om vilken värdemässig grund som skolan skall stå på och vilka uttryck detta kan få. Detta tycker jag inte är bra. När vi har en allmän skola med en mycket hög kvalitet, där de flesta föräldrar har sina barn, skall vi veta på vilken värdemässig grund skolan står. Det skapas nu en stor osäkerhet.

Herr talman! Vi socialdemokrater tycker att det är mycket viktigt att slå fast att den svenska skolan skall vara öppen för alla barn och ungdomar på lika villkor. I skolan skall elever, lärare, skolledare och övrig personal arbeta tillsammans oberoende av religiös övertygelse. I dagens pluralistiska samhälle, med många olika religiösa inriktningar i Sverige, skulle det vara syn-

nerligen olyckligt om den gemensamma skolan skulle ta ställning för en religiös övertygelse framför en annan, vilket vi anser att dessa direktiv öppnar dörrarna för. Tuve Skånbergs tolkningar är enligt min mening bevis för detta.

Anf. 23 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! När Ewa Hedkvist Petersen läser snabbprotokollet kommer hon att upptäcka att det hon tillvitade majoriteten och i all synnerhet kristdemokratera aldrig sades och aldrig kommer att sägas.

Självfallet skall det finnas olika religiösa övertygelser sida vid sida i skolan och människor som omfattar olika religioner. Det vi har tagit upp är den värderingsgrund som man utifrån olika grunder kan ställa upp för. Jag tycker med förlov sagt nästan att den här debatten nu trampar vatten.

Anf. 24 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Varje år drabbas omkring 30 000 människor av hjärtinfarkt. Hälften av dessa, dvs. 15 000, får hjärtstillestånd. Av dessa 15 000 människor som får hjärtstillestånd får 10 000 detta utanför våra sjukhus, dvs. på gator, i hemmen, på fabriker och i affärer. Det inträffar tyvärr alltför ofta att vi medmänniskor till de 10 000 som får dessa hjärtstillestånd inte ingriper, utan vi står handfallna och tittar på. Den hjälp vi ibland ger är oftast felaktig och leder till försämringar för dessa människor.

Herr talman! Vad jag syftar till med denna redogörelse är att peka på att vi skulle kunna bli mycket bättre på detta område om vi införde ett obligatoriskt ämne i skolan där vi lär oss första hjälpen och hjärt- och lungräddning. Jag har talat med Röda korset om detta. Man sade där att av 10 000 människor som dör av akut hjärtstillestånd skulle upp till 20 % gå att rädda.

Jämför man t.ex. med trafiken – där det dör 750 människor om året, vilket är skrämmande högt – sätter vi där in stora resurser för att eventuellt spara 20–30 liv om året. Här kan det på sikt handla om 2 000 människor.

Vi skulle inte kunna rädda 2 000 människor direkt, utan det handlar om någonting så fult som en dynamisk effekt. Det ger inte resultat förrän kanske om ett par, tre, fyra eller fem år, när de flesta svenskarna har börjat lära sig första hjälpen och hjärt- och lungräddning. Antalet dödsolyckor i trafiken skulle också nedbringas.

Jag är helt övertygad om att en sådan här obligatorisk utbildning ger mycket stora besparingar åt staten på sikt. Den skulle starta i årskurs 8 eller 9 och innefatta omkring tio timmar per läsår, dvs. fem timmar per termin. Det är väl inte orealistiskt att införa ett sådant ämne i våra skolor.

När jag talade med Röda korset om den här frågan, för fem månader sedan, tyckte man att ett sådant här förslag var oerhört sunt. Det är sunt förnuft, sade den kvinna jag talade med där. Hon frågade vid tre fyra tillfällen: Är du verkligen riksdagsledamot? Hon tyckte förmodligen att detta var för sunt för att jag skulle vara riksdagsledamot. Vi har nu chansen, mina damer och herrar, att rösta på en sund motion och införa första hjälpen och hjärt- och lungräddning som obligatoriskt ämne i våra skolor.

Jag skulle vilja avsluta med de här orden: Det gäller livet.

Med detta, fru talman, mynnar mitt yrkande ut i bifall till reservation nr 11, som gäller mom. 14.

Anf. 25 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Skolan utgör en av de viktigaste grundstenarna i ett demokratiskt samhälle. Den ger den enskilda människan nödvändiga kunskaper och möjligheter att utvecklas som individ samt fostrar henne till en demokratisk samhällsmedborgare.

Politik är ju samhällsbyggande, och det börjar när vi bryr oss om vår nästa och inte enbart tänker på oss själva. Att då ägna skolan och elevernas utbildning särskild uppmärksamhet är självfallet mycket viktigt. Olika kulturer och nationer har i alla tider ytterst grundat sin existens och verksamhet på värderingar, normer och etik. Jag tror att de allra flesta människor håller med mig om att det alltså behövs ett sammanhållande band i samhällsbyggandet; en grundläggande värdegemenskap.

I min motion Ub269 lyfter jag fram kristendomskunskapens roll för samhällets grundläggande värderingar och menar att den svenska skolan bör vara förankrad i kristen etik. Med kristen etik menar jag tre grundpelare:

- den kristna människosynen, som ger alla människor ett absolut och lika värde,
- den kristna broderskapstanken, som visar hur vi skall handla mot varandra såväl nationellt som internationellt och
- den kristna förvaltarskapstanken, som betonar människans ansvar för sitt liv, för medmänniskorna och för naturen.

Grunden för vårt lands sjuk- och åldringsvård, demokratiska styrelseskick och lagar har utgått från de kristna grundvärderingarna. De har alltså spelat en stor roll vid uppbyggandet av vårt demokratiska samhälle. Ordet samhälle betyder "gemensam grund". Just behovet av en fast, gemensam grund har inte minskat utan efterfrågas alltmer.

Att överföra goda, sunda normer och värderingar till det uppväxande släktet är en av de mest primära uppgifterna som vuxenvärlden har. Hemmens och skolans roll är härvidlag oersättliga för samhället.

Syftet att förankra svensk skola i kristen etik är inte något slags indoktrinering till en kristen bekännelse, som en del vill göra gällande. Religionsfriheten är grundläggande i kristdemokratisk ideologi, då det är en garanti för den enskilda människans personliga rättigheter och ett skydd mot alla former av diskriminering.

Det gäller i stället att förmedla våra västerländska värderingar för mänsklig samlevnad med utgångspunkt i kristen etik. Varför då? Jo, eleven får tidigt en referensram för olika frågor som möter i livet. Det blir lättare att visa förståelse för svaga, utsatta och minoritetsgrupper. Man får råd och vägledning både i det vardagliga livet och i synen på samhället. Att inpränta sådana attityder och värderingar som ett demokratiskt samhälle grundas på är nödvändigt, bl.a. med tanke på den våldsutveckling och den ökade främlingsfientlighet vi kan se. Att vara trygg i sitt kulturarv är en stor tillgång för ett lands medborgare.

Ett samhälle med en skola förankrad i kristen etik har således en strävan

att ge ungdomen en inre karta och kompass för att främja trivsel och trygghet i umgänget människor emellan. "Kontrollen inuti människan" minskar behovet av samhällskontroll människor emellan. Ju starkare grund, desto stabilare byggnad, dvs. desto stabilare samhälle.

Många elever har bristfälliga kunskaper om det kristna kulturarvet och de kristna grundvärderingarna. Förutom att eleverna får en vag uppfattning om den kristna livsåskådningen leder detta till svårigheter att tolka stora delar av litteraturen, konsten och musiken. Huvudorsaken till bristen är den gradvisa nedskärningen av undervisningen i kristendomskunskap. För att komma till rätta med detta bör en garanterad minimitid finnas för ämnet religionskunskap med huvudsaklig inriktning på kristendomskunskap. Dessutom bör en satsning ske vad gäller fortbildning för verksamma lärare och förstärkt utbildning för blivande lärare.

Fru talman! I regeringens direktiv till läroplanskommittén finns riktlinjer i enlighet med min motion, varför jag yrkar bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 19.

Fru talman! Jag vill här något också beröra min motion Ub270 vad gäller en förstärkning av ämnet historia på mellanstadiet. Historia är ett viktigt ämne när det gäller att föra vårt kulturarv vidare men även när det gäller att belysa hur frihet, demokrati och mänskliga rättigheter är resultat av människors kamp. Den här kampen måste föras vidare till nästa generation. Bakgrunden till min motion är alla de yttringar av rasism och främlingsfientlighet som förekommit i vårt land. Speciellt oroande är om detta får fotfäste bland tonåringarna.

Undervisningen i de samhällsorienterande ämnena, där historia ingår, skall enligt vår nuvarande läroplan för grundskolan "hävda vår demokratis väsentliga värden och klart ta avstånd från allt som strider mot dessa". Där sägs också att "eleverna skall träna sig att söka orsaker till motsättningar och att bearbeta konflikter. Skolan skall hjälpa eleverna att förstå hur konflikter mellan enskilda människor, mellan grupper och stater uppstått i det förflutna och kan uppstå i dag, vilken grund konflikterna kan ha, hur de kan förebyggas och hur de kan lösas".

När det gäller rasism och främlingsfientlighet handlar dessa yttringar ofta om okunskap. Vissa extremistgruppers förnekanden av krigsårens avskyvärda judeutrotningar blev för mig en tydlig signal om att undervisningen i europeisk 1900-talshistoria borde förstärkas. Mitt förslag är att nuvarande kursplan i historia ändras, så att även tiden fram till våra dagar behandlas på mellanstadiet. Jag tror att den fortsatta undervisningen på högstadiet skulle gagnas av detta. Ju tidigare våra ungdomar får kunskap om andra världskriget och dess hemska förföljelser, desto lättare blir det för dem att ta avstånd från extrema rörelser. Kunskap om historiens största brott blir det främsta skyddet mot att förnekandet av detsamma sprider sig.

Fru talman! Med hänsyn till den pågående läroplanskommitténs uppdrag yrkar jag även här bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 19.

Anf. 26 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Kds talar ofta om medmänsklighet, värme mellan människor och livet. Det skulle väl inte vara så konstigt för kds att yrka bifall till motio-

nen angående första hjälpen och hjärt- och lungräddning som obligatoriskt ämne i skolorna, där man uppenbarligen har en stor potential att rädda människoliv här i Sverige. Jag förmodar att kds besitter en stor portion sunt förnuft, och jag förväntar mig nästan att ni röstar på en så här bra och genomarbetad motion.

Anf. 27 ÅKE CARNERÖ (kds) replik:

Fru talman! Jag sitter inte i utbildningsutskottet, som Peter Kling är medveten om, och jag har inte följt diskussionen där. Jag kan säga att det även i kds finns mycket sunt förnuft. Det går naturligtvis att undervisa i de här viktiga livgivande frågorna utan att de införs som ett separat ämne, som jag förmodar att Peter Kling vill. Jag vet inte vad som sägs i motionen, och jag kan inte uttala mig så mycket mer om det här. Själv har jag som lärare undervisat i frågorna, och de är mycket viktiga, men de ideella rörelserna kan göra en mycket stor insats på detta område.

Anf. 28 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Jag har talat med en hel del av de ideella rörelserna, och samtliga har sagt att det här är en bra idé och att de vill ha detta som ett obligatoriskt ämne i skolan. Jag har talat med Röda korset, Livräddningssällskapet och flera andra organisationer. Som vanligt i denna kammare sopas alla bra idéer under mattan på något mystiskt sätt – tyvärr.

Anf. 29 ÅKE CARNERÖ (kds) replik:

Fru talman! De frågor som Peter Kling för fram finns naturligtvis inom orienteringsämnena, och det är där man undervisar om dem. Jag har ofta upplevt att det är många saker som skall rymmas i den svenska skolan, t.ex. trafik, och detta är naturligtvis ett viktigt ämne. I takt med samhällsutvecklingen kommer allt fler ämnen att krävas. Jag finner det bäst, utan att ha förankrat det i min grupp, att nuvarande ordning råder.

Anf. 30 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Vänsterpartiets talesman i utbildningsfrågor är på grund av sjukdom förhindrad att delta i debatten i dag. Jag skall fatta mig synnerligen kort.

Vänsterpartiet står självfallet bakom de uppfattningar som framförs i meningsyttringen till betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till den del som gäller elevinflytandet, dvs. mom. 5 i hemställan.

Anf. 31 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet bara för att underlätta kammarens arbete, och jag vill ändra mitt yrkande om bifall till reservationer.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 6, 8 och 12. I övrigt stöder vi naturligtvis våra reservationer, men jag yrkar inte bifall till dem nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (gemensamt måldokument för barnomsorg och skola m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 129 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (elevinflytande i skolan)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 14 för meningsyttringen av Björn Samuelson i motsvarande del. 40 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (skolans förankring i den kristna etiken)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 130 för reservation 6 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Ingela Mårtensson (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 10 (ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap i timplanen för grundskolan)

Först biträddes reservation 8 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. med 131 röster mot 25 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 9 av Stefan Kihlberg. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 152 röster mot 129 för reservation 8 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (slopande av hemspråksundervisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 23 för reservation 10 av Stefan Kihlberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Birgitta Wistrand (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 14 (obligatorisk undervisning i första hjälpen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 22 för reservation 11 av Stefan Kihlberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (direktiven till betygsberedningen)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 118 för reservation 12 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (principer för ett nytt betygssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 21 för reservation 13 av Stefan Kihlberg.

Harriet Colliander (nyd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om dagens föredragningslista

Anf. 32 TALMANNEN:

Det är uppenbart att vi inte hinner slutföra debatten i följande ärende, utbildningsutskottets betänkande UbU20, före de val som skall företas kl. 14.00 och den därpå följande frågestunden. Med hänsyn till det stora antalet frågor kommer den avbrutna ärendedebatten att fortsätta först i morgon kl. 9.00.

5 § Lärarutbildningen m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1991/92:UbU20 Lärarutbildningen m.m. (prop. 1991/92:75 och 1991/92:100 delvis).

Anf. 33 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag noterar att utbildningsminister Per Unckel finns i kammaren. Eftersom detta, såvitt jag vet, är första gången som Per Unckel efter snart åtta månader som utbildningsminister deltar i kammarbehandlingen av ett betänkande från utbildningsutskottet, vill jag hälsa honom välkommen.

Fru talman! Läraryrket är ansvarsfullt och svårt. Lärarna måste därför tillförsäkras bästa möjliga kompetens genom sin yrkesutbildning.

För ett framgångsrikt arbete tillsammans med eleverna krävs förmåga till inlevelse i barns och ungdomars situation och deras utveckling liksom god insikt i inlärningsprocessen. Lärarna måste självfallet ha goda kunskaper i de ämnen eller kunskapsområden som skolarbetet avser och en pedagogiskmetodisk förmåga, så att de kan dela med sig av sina kunskaper och organisera elevernas kunskapsinhämtande arbete på bästa sätt.

I lärarutbildningsdebatten brukar ständigt behovet av djupa ämneskunskaper framhållas, och visst är goda ämneskunskaper viktiga. Men hur djupa dessa akademiska kunskaper än är kan de dock aldrig uppväga brister i kunskaper om barn och ungdom, om deras sociala och kulturella situation, om deras utveckling och inlärning. Men här gäller också vice versa.

När vi i dag skall fatta beslut om lärarutbildningen menar jag att respekten för kunskapen om läraryrket, lärarprofessionalismen, borde vägleda oss. Tyvärr gör nu den borgerliga utskottsmajoriteten med aktivt stöd från Ny demokrati medvetna avsteg från detta.

I detta betänkande föreslås att en inom utbildningsdepartementet snabbt ihopkommen ämneslärarutbildning återinförs. Jämfört med dagens grundskollärarutbildning kommer den nya parallella utbildningen att försvåra för lärarna att under sin utbildning skaffa sig den nödvändiga lärarkompetensen.

- Den egentliga lärarutbildningen blir alldeles för kort, bara ett år.
- Ämnesstudierna skall ligga åtskilda från den egentliga lärarutbildningen.
- De akademiska ämnena behöver inte ha något inbördes samband vare sig under studietiden eller i skolarbetet.

Vi Socialdemokrater menar att det är oförsvarligt att locka studerande till en utbildningsgång som helt klart ger ett sämre yrkeskunnande än den lärarutbildning som nu fungerar inom högskolan.

Kritiken mot regeringsförslaget har varit hård i praktiskt taget hela skolsamhället. I ett brev från grundskollärarlinjen i Kristianstad skriver Sofie Näslund:

"För att lyckas med att baka ett bröd måste alla ingredienserna vara med i degen. Jästen kan inte läggas på i efterhand som någon sorts dekoration. Unckels förslag med ett fristående sista pedagogiskt år efter alla ämnesstudierna, tror vi endast skulle få en sådan dekorativ effekt."

Just detta är vad alla framhåller: Lärarutbildningen måste vara en yrkesutbildning. "Lärarkunskaperna hör så intimt samman med hur man tillägnar sig ämnesstoffet", som Sofie skriver.

Av detta och många andra brev framgår att de studerande är nöjda med den nuvarande grundskollärarutbildningen. Den är bara fyra år gammal, och visst kan också denna utbildning förbättras. Vi har t.ex. i den socialdemokratiska motionen framfört att engelska borde ingå som obligatoriskt ämne inom utbildningen med inriktning mot årskurserna 1–7.

Men den grundläggande strukturen måste bestå. Det ställer nästan alla berörda upp på. Det gäller studerande, lärarutbildare, lärare, skolledare och de båda lärarorganisationerna. Inte minst viktigt är att en omfattande forskning ger stöd åt den uppläggning som den nuvarande lärarutbildningen har.

Utbildningsminister Unckel däremot tror sig veta bättre. Som ny minister drog han sig genast till minnes att Moderaterna och Folkpartiet hade varit emot den nuvarande lärarutbildningen – alltså snabbt fram med ett nytt förslag som motsvarar den gamla övergivna ämneslärarutbildningen.

Nu kunde inte utbildningsministern löpa linan ut och helt avskaffa den nuvarande lärarutbildningen. Kompromissen i koalitionsregeringen blev att en ny, parallell lärarutbildning skall införas. Den nuvarande grundskollärarutbildningen får i nåder vara kvar. Men det är alldeles klart var utbildningsministern har sin lojalitet.

Unckelska uttalanden om att nu skulle åter lärare få goda ämneskunskaper genom lärarutbildningen retade upp många i skolsamhället. Det uppfattades så, att den nuvarande utbildningen dömdes ut, trots att den är så ny att den första kullen utbildade lärare med inriktning mot årskurserna 4–9 inte blir klar med sin utbildning förrän i december 1992.

Den utvärdering som sker på regeringens uppdrag skall vara färdig först till hösten.

Att inte vilja ta reda på hur verkligheten ser ut, att inte invänta utvärderingen och att inte lyssna till utbildare, forskare och studerande utan att i ideologiskt nit trampa på i uppkörda spår är en föga respektingivande attityd hos en utbildnings- och forskningsminister.

Den socialdemokratiska inställningen är att lärarutbildningen måste grundas på forskning och erfarenhet från dagens grundskola.

Vår slutsats är att lärarutbildningen måste vara en yrkesutbildning av hög kvalitet, där goda ämneskunskaper vävs samman med ett omfattande pedagogiskt-metodiskt kunnande. I den nuvarande grundskollärarutbildningen är detta en kungstanke. Därigenom får de lärarstuderande integrera kunskap i ämnesområden med hur denna kunskap skall kunna levandegöras i skolarbetet. Det är ju så man grundlägger verklig lärarprofessionalism.

Jag beklagar att alla borgerliga partier i dag ställer upp bakom en gammaldags ämneslärarutbildning, där man särskiljer ämneskunskaper från det pedagogiska kunnandet. Den egentliga lärarutbildningen blir med det borgerliga förslaget alldeles för kort för att lärarna skall klara det ansvarsfulla arbetet att leda elevernas arbete att skaffa sig kunskap och färdigheter och bidra till elevernas sociala fostran.

Den snabbt framkastade idén om att lärarna först efter en tids tjänstgöring skulle få certifikat som behörig lärare får väl närmast ses som ett erkännande av att lärarutbildningen, som den nu skall genomföras, inte kommer att ge tillräckliga kunskaper.

Vi socialdemokrater anser att lärarutbildningen måste ge sådana kunskaper att den leder till lärarbehörighet. Det är en naturlig uppgift för den utbildande högskolan att bedöma den blivande lärarens lämplighet och kompetens för lärararbetet. Därför avvisar vi idén om lärarcertifikat.

Fru talman! Jag tycker att det är litet trist att Centern genom att säga ja till den borgerliga utskottsmajoritetens förslag böjer sig för ett moderat skoltänkande. Glädjande nog finns det fortfarande någon centerpartist som håller fast vid tidigare centeråsikter. Jag kommer med intresse att senare lyssna till Christina Linderholm. I hennes motion framgår, liksom i vår reservation, hur illa det föreslagna ämneslärarsystemet passar in i dagens skolverklighet.

Det är ofrånkomligt att lärare med smala ämneskombinationer – här är även enämneslärare möjligt – även måste undervisa i andra ämnen än de ämnen som de har fått utbildning för. Problemet med kvackning, som det har kallats i skolsamhället, blir då mycket tydligt. Det problemet kan inte vara obekant bland utbildningspolitikerna.

Ambitionen om ämnesfördjupning i något ämne leder till ämnesförflackning i andra ämnen. Allvarligast blir detta i glesbygden där skolorna är små.

Lärarutbildning med smala ämneskombinationer gör både skolan och lärarna en otjänst.

Jag har förstått att delar av utskottsmajoriteten inte är helt tillfreds med propositionen. I betänkandet omnämns den av Per Unckel så omhuldade utbildningen som en "alternativ" utbildning. Argument om att kunna öka rekryteringen genom den här utbildningsmodellen har skjutits i förgrunden i betänkandet till skillnad från i propositionen.

Av betänkandet framgår också att vi socialdemokrater inte alls är låsta inför tanken att öppna grundskollärarutbildningen också för andra än de som från början av sina studier vill gå denna utbildning.

Vi vill särskilt framhålla att mycket kan göras för att underlätta för förskollärare och fritidspedagoger att vidareutbilda sig som grundskollärare. Också de som i dag utan lärarutbildning tjänstgör i skolan bör erbjudas vidareutbildning för att få behörighet som grundskollärare. Detta gäller t.ex. många hemspråkslärare.

En annan grupp utgörs av dem som vill sadla om efter en tids högskolestudier helt utanför lärarutbildningen. Deras intresse av skolan skall naturligtvis tas till vara. Det kan ske genom generösa regler för tillgodoräknande av tidigare ämnesstudier. Den här typen av s.k. sneddning finns redan inom lärarutbildningen. Vi socialdemokrater är öppna för att den kan utökas ytterligare. Den här vägen kan man kanske också få in människor med annan yrkesbakgrund i skolan. Man kan underlätta för dem att skaffa sig en förkortad lärarutbildning. Allt detta görs då i avsikt att vidga rekryteringen till lärarutbildningen.

Inom den nuvarande grundskollärarutbildningen finns en stor flexibilitet och mångfald. De förbättringar som behöver göras kan i huvudsak göras inom resp. högskola genom den mycket stora frihet som finns i högskolesystemet.

Det hade varit en sak om en alternativ väg till nuvarande utbildning hade föreslagits i propositionen, dvs. att ventilen för att ta in sökande genom s.k. sneddning hade vidgats. Det är en helt annan sak när utbildningsministern tydligt ifrågasätter och klassar ner den nuvarande utbildningen samt tillskapar en ny, starkt kritiserad ämneslärarutbildning.

Därigenom blåser regeringen till strid kring en historisk skolideologisk skiljelinje: utvecklandet av folkskolan/grundskolan eller fasthållandet vid den gamla realskolemodellen.

Vi socialdemokrater avvisar det moderata bakåtsträveriet, som i dag alla borgerliga partier dess värre ställer upp bakom. För oss är det självklart att slå vakt om grundskolan och därmed grundskollärarutbildningen.

Fru talman! Bland våra reservationer nöjer jag mig med att yrka bifall till nr 1, 2, 5 och 7.

Anf. 34 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Att satsa på skolan och högre utbildning för att stärka Sverige som kunskapsnation är en viktig del i regeringsprogrammet. Före tillträdet skrev den nya regeringen att målsättningen är att vi skall få Europas bästa skola här i Sverige. Som ett led i förverkligandet av detta mål har regeringen lagt fram den nu aktuella propositionen om parallell eller alternativ lärarutbildning för årskurserna 4–9.

Som inledning vill jag rekommendera skeptiska åhörare att studera produktivitetsutredningens huvudbetänkande Drivkrafter för produktivitet och välstånd. Där beskrivs och analyseras centrala problem för utvecklingen av välstånd i landet. Utbildning är en av de välståndsbildande krafterna. Utredningen skriver, att trots stora och ökande resurser har kvaliteten i utbildningssystemet inte ökat i förhållande till insatserna. Utredningen ger en rad förslag till hur utbildningssystemet kan förbättras för att eleverna med självförtroende skall kunna ta sig an framtidens problem.

Utredningen tar upp behovet av lärare med ökad kunskap och kompetens. Skolan måste vara tydligare i sina kunskapskrav. Skolans pedagogik måste följas och utvärderas i internationella jämförelser.

Skolans lärare kan ju genom sitt sätt att förhålla sig till eleverna och använda sina egna kunskaper inspirera och uppmuntra eleverna till ett aktivt och livslångt lärande. Samtidigt kan de tyvärr också bidra till att elever läm-

nar skolan med dåliga kunskaper och en vag obehagskänsla inför något man aldrig riktigt förstod eller kunde tillgodogöra sig.

Olika barn och ungdomar har olika förutsättningar. Skolan skall ge utrymme för dessa olikheter och ta sig an alla elever och vara en motkraft till sociala, ekonomiska och kulturella skillnader i grundförutsättningarna.

Det innebär att lärarna måste vara på det klara med sina egna grundvärderingar och samtidigt vara lojala mot samhällets, som de uttrycks i läroplanen. Vi lever t.ex. i ett samhälle med religionsfrihet, vilket självfallet innebär att människor med olika tro och livsåskådningar är lärare i svenska skolor. Barns olika behov innebär också att en skola och en lärare som är bra för vissa elever kan vara dålig för andra elever. Därför är det viktigt att föräldrar och elever har reell valfrihet att välja skola. Men de grundläggande värderingarna som förmedlas i skolan är oberoende av vilken huvudman som driver skolan.

Sveriges konkurrenskraft avgörs inte endast av elitens prestationer utan i hög grad av kompetensen hos flertalet i befolkningen. För att nå en hög kompetens måste lärarförsörjningen och lärarnas betydelse för elevernas möjligheter och lust att som vuxna söka nya kunskaper och erfarenheter poängteras som de nyckelfaktorer de faktiskt är. Därför är livserfarenhet, social kompetens, pedagogisk variationsrikedom utövad av ämneskompetenta lärare med olika bakgrunder viktigt för att nå målet uttryckt som: Europas bästa skola.

Till dessa argument för en parallell, alternativ lärarutbildning kommer att behovet av att utbilda lärare framöver kommer att öka. Detta har flera orsaker. Pensionsavgångarna ökar i antal, barnkullarna blir större, den flexibla skolstarten kommer troligtvis att kräva fler lärare, och undervisningsskyldigheten för vissa lärare har minskat. Till detta kommer något som riksdagen säkert är helt enig om, nämligen att vi får en skola av hög kvalitet endast om vi har lärare som har lärarutbildning; det finns ju faktiskt fortfarande skolor som har outbildade lärare som vikarier.

När skolorna inom och utom det offentliga skolsystemet nu har möjlighet att profilera sig kommer det att visa sig att lärare – olika lärare – kompletterar varandra på ett för eleverna konstruktivt sätt. Den aktuella propositionen erbjuder flera olika vägar till läraryrket. Gemensamt för dem alla är att de ger läraren en klar yrkesroll som lärare. Att som elev i skolan ha lärare som har både ämneskunskaper och erfarenheter från arbetslivet bidrar till variation och mångfald i undervisningen, och det kan ge en reell verklighetsanknytning. Att dessa personer också kommer att vara litet äldre – erfarenhet tar ju som bekant tid att uppnå – är ingen nackdel. Den lärare som kan krydda sin undervisning med egna erfarenheter har alla möjligheter att fånga elevernas intresse.

Med detta anser jag mig delvis ha bemött reservation 1.

I betänkandet behandlas en rad motioner med argument mot en alternativ lärarrekrytering, t.ex. att det på universitet och högskolor inte finns någon 60-poängskurs i svenska för den som vill bli lärare i årskurs 4–9. Samma problem gäller i andra ämnen, t.ex. matematik och samhällskunskap. Detta är en korrekt invändning, men utskottets majoritet är övertygad om att högskolorna kommer att utveckla sitt kursutbud på ett varierat sätt i samarbete

och/eller integrerat med lärarutbildningen. Detta skriver vi också i betänkandet, liksom att vi tycker att regeringen bör följa utvecklingen vad gäller högskoleämnenas relevans för undervisningen i skolan. Jag menar att reservationerna 3 och 7 är bemötta med vad jag nu har sagt.

I debatten har ett mer nyanserat och odogmatiskt synsätt redovisats i en artikel, med bl.a. förre utbildningsminister Bengt Göransson som medförfattare. Bengt Göransson beklagar i artikeln att lärarutbildningen för grundskolan har blivit en politisk stridsfråga, och han är varken upprörd eller orolig över den alternativa, parallella lärarutbildningen, snarare tvärtom. Han efterlyser nyanseringar i fråga om denna utbildning, och jag kan inte annat än instämma i vad han säger, nämligen att lärarutbildningsutredningen från 1974, den s.k. LUT 74, inte får vara sista ordet för hur en lärarutbildning för 2000-talet skall vara organiserad. Bengt Göransson skriver också i artikeln att morgondagens skola behöver rekrytera lärare utifrån en väsentligt bredare bas än vad den nuvarande kan åstadkomma, och han anser därför att en framtida lärarutbildning bör ha ett flertal ingångar medan slutmålet skall vara konkret och väl definierat.

Även jag är övertygad om att alternativa vägar till läraryrket kommer att attrahera människor som annars hade gått läraryrket förbi. Nu får de möjlighet att bli lärare genom att göra det valet något senare i livet.

Det är beklagligt att Socialdemokraterna är så fasta i övertygelsen att den nuvarande utbildningen är den enda tänkbara för framtiden. Jag anser att de inte ser skogen för bara träd.

I Socialdemokraternas och Vänsterpartiets reservation 1 anförs också att forskningen ger starkt stöd åt grundskollärarutbildningen i den form den nu bedrivs. Sanningen är ju att de första kullarna av den pågående lärarutbildningen för årskurserna 4–9 ännu inte är utexaminerade, och därmed finns det väl inte heller någon forskning som säger att den är överlägsen all annan lärarutbildning. Jag är emellertid även utan stöd av forskningsresultat övertygad om att den utbildning som finns för årskurserna 4–9 är bra, men den blir ju inte sämre av att det kommer att finnas en alternativ, parallell utbildning.

Helt klart är att bra lärare behöver teoretiska kunskaper liksom pedagogiska, didaktiska och praktiska. Att som enda sanning påstå att dessa kunskaper måste inhämtas varvade för att resultatet skall bli en bra lärare är enligt min mening inte trovärdigt. Det var väl det Socialdemokraterna och vänstern hade på känn när de samtidigt i reservation 4 vill att regeringen skall ge förslag som visar större generositet vid tillgodoräknandet av andra högskolestudier. Det är ju precis vad detta betänkande handlar om, och det går inte, vänner, att sitta på två stolar samtidigt.

Utskottet skriver också tydligt i betänkandet att den praktiska pedagogiska utbildningen om 40 poäng är den egentliga lärarutbildningen, att i den skall ingå de moment som krävs för att ge ämnesutbildningen en didaktisk inriktning och att den är samlad till en helhet som skall ligga sist i ett fritt valt utbildningsprogram. Detta gäller både den alternativa utbildningen till grundskollärare för årskurserna 4–9 och utbildningen av gymnasielärare.

Jag tror på en skola som har lärare med olika bakgrund och erfarenheter

och att det är just olikheterna som bidrar till lärarnas professionalism, säkerställer kvalitet och ger utrymme för pedagogisk variation.

Om propositionens text om lärarcertifikat var ett förslag eller inte har i utskottet varit föremål för tolkningar. Departementet och jurister menar att inget förslag förts fram, och därmed fanns heller ingen anledning att här diskutera frågan. Skulle certifikat i framtiden bli aktuellt har utskottet försäkrat sig om att ett eventuellt förslag framställs till riksdagen. Därmed kunde reservation 5 ha varit oskriven, eftersom det inte fanns något förslag till lärarcertifikat.

Vad gäller reservation 8 om lärarförsörjningen vid små skolor i glesbygd kan jag inte förstå att den alternativa, parallella lärarutbildningen för årskurserna 4–9 skall vara ett så avgörande hot. Vi såg ju på utskottsresan i Östersundstrakten en glesbygdsskola som innehöll samlokaliserat grundskolans högstadium, gymnasieklasser och komvux. En lärare för årskurserna 4–9, utbildad antingen enligt den nuvarande eller enligt den nu aktuella, alternativa gången, passar väl inte sämre i den skolan. Glesbygdens lärarbrister har andra orsaker och förvärras inte av de förslag vi nu diskuterar. Jag tror tvärtom att bristerna kanske till viss del kan avhjälpas.

I propositionen tar regeringen upp problemen med att få lärare till olika specialpedagogiska utbildningar och anger att en översyn behöver göras. Därmed anser utskottet att det är helt klart att regeringen har uppmärksammat problemet och att man kommer att söka lösningar på det och presentera dem för riksdagen. Detta tror tydligen varken Socialdemokraterna eller Vänsterpartiet på utan har i stället tillsammans skrivit reservation 10 med en text som är nästan identisk med utskottets – jag kan i alla fall inte se någon avgörande skillnad.

En rektorsutbildning av bra beskaffenhet är viktig, och därför skall staten garantera att sådan finns. Däremot kan vi inte tvinga kommunerna att använda sig av den, dvs. att göra den obligatorisk.

När staten nu ställer en bra rektorsutbildning till förfogande, förutsätter vi i utskottet att den blir så attraktiv för rektorerna att de som så önskar får möjlighet att gå utbildningen. Men eftersom det är kommunernas ansvar att nationella mål uppnås, bör de själva få avgöra vilken utbildning rektorerna skall ha, för att de skall kunna både leda den pedagogiska utvecklingen och ta personal- och ekonomiansvar. Jag yrkar avslag på reservation 12 om obligatorisk rektorsutbildning och på Vänsterpartiets krav på att staten inte alls skall engagera sig i frågan.

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm behöver nya gemensamma lokaler, men framför allt behöver den besked om sin nya framtida lokalisering. Besked ges nu. Den skall ligga kvar i Stockholm och inte flytta till Södertälje. Det finns och fanns skäl för båda alternativen, Stockholm och Södertälje, men utskottet anser att argumenten för Stockholm är goda och att planeringen måste sättas i gång fortast möjligt.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet anser att argumenten för Södertälje är bättre och förordar det i reservation 14.

Till sist, fru talman, är utskottet enigt i en rad frågor, t.ex. när det gäller avvecklingen av ämneslärarlinjen, i och med inrättandet av en 40 poängs praktisk-pedagogisk utbildning för gymnasielärare.

Vi i utskottet är också eniga i synen på engelska och behovet av engelsklärare i grundskolan.

Vi är eniga om behovet av att rekrytera lärare i ämnena slöjd, hemkunskap och barnkunskap.

Vi är eniga om den framtida vårdlärarutbildningen och möjligheten att utbilda vårdlärare på distans.

Vi är eniga om och vill betona vikten och behovet av lektorer i gymnasieskolan.

Vi är eniga om att det skall finnas kvar en folkhögskollärarutbildning och att den skall ligga kvar i Linköping. Inom parentes sagt fanns det inget förslag i propositionen om motsatsen.

Vi är också eniga om att musiklärarutbildningen i Arvika kan ta in flera studenter under förutsättning att man kan hålla sig inom de ekonomiska ramarna.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i dess helhet i utbildningsutskottets betänkande 20 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 35 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Margitta Edgren ifrågasätter om det finns forskning som talar för nuvarande grundskollärarutbildning och dess uppläggning. Jag tycker att det är ganska avslöjande att Margitta Edgren frågar om det. Man kan läsa nästan vilken forskare som helst inom skolforskningsområdet för att se vad de önskar, och de önskar nästan entydigt just denna varvade utbildning som ger kunskap i ämnet, hur man lär ut ämnet och hur inlärningsprocessen fungerar.

Det var inte så länge sedan som det fanns en artikel i Lärartidningen av Sixten Marklund, professor i pedagogik. I artikeln går han igenom vad som behövs. Hans slutsats är: Utbildningsministern är på väg att föreslå en ämneslärarutbildning som skall ge oss fler adjunkter i grundskolan. Därmed återskapar han problem som steg för steg lösts under lärarutbildningens långa historia. Vad skolan behöver är i stället de breda grundskollärarna.

Det är på detta sätt det är. Därmed inte sagt att vi skall ha en utbildning som består av en enda form. Så är det inte heller i dag. Vi har 21 olika utbildningslinjer för grundskollärare på över 20 utbildningsenheter. De är sinsemellan ganska olika. Denna mångfald och flexibilitet skall vi ha.

Med hjälp av Bengt Göransson försöker Margitta Edgren utså split emellan oss främst när det gäller den vidgade rekryteringen. Men jag lade, kanske just mot den bakgrunden, ganska stor vikt vid det i mitt anförande. Jag visade vilka möjligheter det finns att vidga rekryteringsbasen redan i dag just genom ett generösare sätt att ta in dem som redan har högskolestudier bakom sig i lärarutbildningen. Den modellen hade man kunnat pröva.

Jag tror, Margitta Edgren, att om vi inte hade haft någon proposition utan i stället hade satt oss ned i utbildningsutskottet och resonerat, hade vi förmodligen kommit fram till en gemensam ståndpunkt i denna fråga. Men dess värre fanns det också en proposition i botten.

Slutligen noterar jag att den sida i propositionen, s. 18, som handlar om lärarcertifikat tydligen inte finns. Det är intressant – det finns inget sådant förslag. Jag slår också fast detta.

Anf. 36 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Jag känner väl till den forskning av Sixten Marklund som åberopades. Men jag läste upp några rader i den socialdemokratiska reservation där det ges ett starkt stöd för grundskollärarutbildningen i den form som den nu bedrivs. Det starka stödet måste också mätas som effekt när det gäller om det blir bättre utbildade elever. Är föräldrarna mer nöjda? Det finns även forskning som innebär att man hypotetiskt har en åsikt om att det skall gå till på ett visst sätt. Sedan måste man mäta effekten av detta och om man fick ut det som man förväntade sig. Det var det som jag hade synpunkter på, att man nog inte kan vara så kategorisk innan man har några lärare med inriktning mot årskurserna 4–9 ute.

Beträffande utökad sneddning, kan jag faktiskt inte förstå vad Socialdemokraterna är ute efter. Att släppa in människor som har andra erfarenheter och andra studiegångar bakom sig än de som i 20-årsåldern bestämmer sig för att bli grundskollärare är ju ett sätt att vidga erfarenheterna. Kalla det gärna för en sorts sneddning. Effekten är ju densamma. Jag har inte på något sätt klassat ned eller ifrågasatt den nuvarande utbildningen av lärare med inriktning mot årskurserna 4–9. Det har inte heller utbildningsministern på något sätt gjort. Detta bevisas på ett bra sätt genom att det i propositionen föreslås fler platser även till den utbildningen.

Jag tror att det är Socialdemokraterna som hänger sig åt drömmar om att det alltid skall vara som det är i dag. Jag tror att det är litet farligt. Släpp fram en alternativ parallell utbildning. Då får vi se. Jag tror på detta.

Anf. 37 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Det är självklart att vi, när vi väl har utvärderingen av den nuvarande grundskollärarutbildningen, vet mycket mer. Därför hade det varit en idé att först ge den en chans innan den ifrågasätts. Det är på det sättet som man alldeles entydigt ute i skolsamhället har uppfattat regeringens proposition.

Jag ser med glädje fram emot denna utvärdering, och jag är övertygad om att den kommer att visa positiva resultat. Men redan innan vi har fått den vet vi att vanlig skolforskning talar för detta sätt att utbilda lärare, dvs. att varva studierna.

Margitta Edgren bekräftade egentligen att vi, om vi litet mer förutsättningslöst hade fått tillfälle att sätta oss ned och tala tillsammans, kanske hade kunnat skapa en alternativ lärarutbildning, dvs. att vidga den ventil som finns i dag för att ta in dem som har förutsättningar för det i sina ämnesstudier eller i sina tidigare yrkesgärningar. Jag är öppen för det, och det verkar som om detsamma gäller Margitta Edgren.

Men enligt propositionen skall en ny utbildning inrättas som särskilt hålls fram som den som skall ge kunskap. Det handlar om 540 platser. 540 platser på en gång är väldigt mycket. Förmodligen kommer man inte ens att kunna besätta dem. Men det är ändå detta som omhuldas som det nya och det som skall ge skolan väldigt mycket extra kvalitet just nu. Det är detta som jag vänder mig mot.

Jag tycker att det finns stora skillnader mellan betänkandet och propositionen. Just i begreppet alternativ lärarutbildning ligger det ganska mycket,

att man har mjukat upp synen på det som Per Unckel har föreslagit. Man erkänner också i betänkandet att den egentliga lärarutbildningen blir mycket kort. Det sägs att den är så pass kort att man ber regeringen att särskilt uppmärksamma frågorna om att få in litet praktik osv. tidigare. Man erkänner dessutom att det finns praktiska olägenheter med att lärare har endast ett fåtal ämnen i sin examen, som det står i betänkandet. Jag tycker att detta erkännande är mycket bra, och det är det som vi har pekat på. Man säger också tydligt att högskoleämnena inte alltid har sin motsvarighet i skolämnen och att detta kan innebära problem. Det sägs även att man måste tänka på det så småningom.

Detta bekräftar egentligen bara vår kritik. Men jag välkomnar skrivningen i utskottsbetänkandet som är mer nyanserad än skrivningen i propositionen.

Anf. 38 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Det är ganska klart, att om man i en proposition för fram ett nytt förslag är det detta förslag som man beskriver. Därmed inte sagt att man nedvärderar eller är arrogant gentemot tidigare förslag. Det är väl ganska självklart att man då omhuldar det nya förslaget. Och detta är det nya förslaget. Folkpartiet liberalerna motsatte sig den nya lärarutbildningen redan när den infördes. Vi ansåg att de lärare som skulle undervisa på högstadiet inte fick tillräckliga kunskaper i sina resp. ämnen.

Därför är det här inget nytt påfund. Lena Hjelm-Wallén försöker ju att få detta att framstå som ett hugskott från departementet. Nej, det här är väl genomtänkt. *Ett* led i strävandena att skapa Europas bästa skola är ju att vi trycker på detta med lärarnas kvaliteter, inte minst de ämnesmässiga.

En sak som jag glömde att tala om i mitt huvudanförande men som, tycker jag, vi nog överlag skall vara ganska glada över är att vi har uppmärksammat och tagit intryck av Norrlands inlands problem när det gäller lärarna. Därför placerar vi, som framgår av vårt förslag, 30 studieplatser inom den parallella lärarutbildningen i Luleå, i samarbete med Umeå.

Sedan skulle jag vilja återge vad Harry Martinson har skrivit i en bok om sin skollärare Stav, han som fick kartan att grönska av liv och som av diktaren räknas bland mänsklighetens store, jämte Columbus, Livingstone, John Ericsson, Sitting Bull och Jack London. Den läraren hade varken varvning eller pedagogisk-didaktiska kunskaper. Men han hade ämneskunskaper, och han kunde få klassen och eleven att blomma – hela livet igenom.

Det finns alltså inte någonting som säger, jag upprepar det, att den utbildning som i dag bedrivs är det enda alternativet. Den är bra, men den är inte den enda möjliga.

Anf. 39 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det förslag till ny lärarutbildning som Lena Hjelm-Wallén och Margitta Edgren har debatterat den senaste timmen här bygger på två viktiga utgångspunkter, båda baserade på en viktig iakttagelse beträffande vår omvärld. Vår omvärld förändras nämligen fortare än någonsin. Och de villkor under vilka skolan arbetar och eleverna skall fostras förändras med denna.

Den första av de två utgångspunkterna blir mot den bakgrunden iakttagelsen att de stora projektens tid är förbi. Det går inte att centralstyra ett samhälle, och det går heller inte att centralstyra en skola, därför att det centralstyrda samhället och den centralstyrda skolan helt enkelt inte passar in i den föränderliga verkligheten.

Den andra utgångspunkten är att kraven på goda kunskaper i ämnena ökar i och med denna föränderliga verklighet.

Jag ber, fru talman, att få säga några ord om dessa båda utgångspunkter innan jag går över till att något kommentera den socialdemokratiska kritiken mot regeringens förslag.

Först detta med de stora projektens tid såsom en svunnen, gången, tid. Skolan är numera i allt större utsträckning en angelägenhet för andra än den centrala statsmakten. Kvar på staten ligger de viktiga uppgifterna att ange kraven på skolans innehåll – dvs. att ange de mål som skolan, oavsett huvudman, skall sträva efter att nå för att därmed säkerställa att alla elever får en utbildning av en kvalitet värd namnet.

Men ansvaret för hur detta skall gå till ligger för den offentliga skolan i allt väsentligt numera på kommunerna. Med introduktionen av den skolpeng som riksdagen senare under vårterminen skall diskutera överflyttas dessutom i betydande utsträckning makten över skolan till elever och föräldrar.

Att på detta sätt decentralisera ansvaret för skolan till dem som den verkligen berör är den avgörande byggstenen i regeringens politik. Det innebär att vi skapar en mångfald vägar när det gäller att nå de mål som elever och föräldrar sätter upp för sig.

Det här är en skola som bäst överensstämmer med de föränderliga krav som omvärlden innehåller – en skola som förmår att anpassa sig till förändringen bättre än den skola förmår göra som i allt är beroende av centraliserade beslut i regering och riksdag.

Det här får, fru talman, konsekvenser när det gäller vårt sätt att se på lärarnas bakgrund och de behov av lärarkompetens som skolan innehåller.

Som Margitta Edgren tidigare i debatten har framhållit skapar en skola med många olika infallsvinklar självklart krav på lärare som kan leva upp till förväntningarna. En mångfasetterad skola kan inte ha en enhetslärare, för då blir skolan inte mångfasetterad.

Det är det, fru talman, som har gjort att regeringen dragit slutsatsen att det är alldeles nödvändigt att till skolans arbete välkomna medarbetare med annan bakgrund än bara den grundskollärarutbildning som Lena Hjelm-Wallén förespråkar. Den mångfasetterade skolan behöver mångfasetterade medarbetare.

I detta sammanhang vill jag, fru talman, särskilt understryka en del av propositionen som ingen ännu har berört, nämligen behovet av att bland dessa mångfasetterade lärare ha tillgång till vetenskapligt meriterade lektorer. För att skolan skall förmå att klara de utomordentliga kvalitetskrav som den ställs inför är tillgången till lektorer en avgörande förutsättning.

Jag måste medge, även om det ligger bortom mina domäner att ha synpunkter här, att jag blir orolig när jag hör att kommuner avstår från att anställa lektorer bara därför att man sparar in några tusenlappar på lönesidan. I stället väljer man en lärare som är mindre kvalificerad. Jag tror att det är

viktigt att skolan innehåller lektorer, som kan bli nyttiga och stimulerande arbetsledare för kolleger inom skolan i stort.

Den mångfasetterade syn på lärarna och lärarutbildningen som regeringen förespråkar leder till att fler kan attraheras till läraryrket. Socialdemokraterna försöker genom reservationer och debattinlägg hävda att det nog skulle gå att göra det också med andra metoder. Men jag är inte så säker på att det är möjligt.

Bengt Göransson, som Margitta Edgren tidigare här i debatten citerade, har ju tagit sig före att i den artikel som Margitta Edgren använde sig av också kommentera denna del av den socialdemokratiska argumenteringen. Bengt Göransson skriver: "Att däremot föreslå 'att en större generositet visas vid tillgodoräknandet av andra högskolestudier utan att strukturen i grundskollärarutbildningen går förlorad' kan i stället minska den breda bas som rekryteringen till grundskollärarutbildningen så väl behöver. Motionärernas förslag riskerar att öppna för godtycke." Jag tror att Bengt Göransson i denna del har alldeles rätt.

Vad regeringen med sitt förslag däremot åstadkommer är att elever/studenter som inte hade tänkt sig att gå lärarbanan lockas till denna utan onödiga och krångliga omvägar.

Bengt Göranssons kritik mot den socialdemokratiska lärarutbildningspolitiken är ord och inga visor. Rubriken på hans artikel lyder: "Varför är ni så låsta?"

Lena Hjelm-Wallén försökte för en stund sedan i sitt inlägg så att säga argumentera runt det hela genom att säga att det var därför som hon argumenterade som hon gjorde i sitt ursprungliga inlägg. Men så lätt går det nog inte att komma undan Bengt Göranssons kritik, Lena Hjelm-Wallén!

Med tanke på den ideologiska strid som Socialdemokraterna nu blåser upp kring lärarutbildningen är det ofrånkomligt att fråga: Var finns Bengt Göransson i den striden enligt Socialdemokraterna själva? Kan det verkligen vara så, att utbildningsdepartementet alla år under Bengt Göranssons ledning leddes av en högerman i förklädnad? Är det Lena Hjelm-Walléns omdöme om Bengt Göranssons syn på skolan och lärarutbildningen? Det vore rasande intressant att senare här få höra en kommentar från Lena Hjelm-Wallén i denna fråga.

Behovet av mångfasetterade lärarutbildningar för att tillgodose ett mångfasetterat samhälles krav är alltså en första viktig ingrediens i regeringens politik.

En annan sak är, som jag antydde inledningsvis, att det föränderliga samhället, som är själva basen för det regeringsförslag som vi nu diskuterar, också ställer nya och särskilda krav på ämneskunnandet.

Var och en av oss kommer sannolikt att byta yrke många gånger i livet. De elever som utbildas i skolan kommer att göra byten åtskilliga gånger före pensionsåldern. Mot den bakgrunden blir det självklart viktigt att lära eleverna att lära sig mera. Men det blir också till synes möjligen paradoxalt att ge eleverna fastare krokar, på vilka de kan upphaka sin förändringsbenägenhet.

Jag tror nämligen att en människa som skall vara beredd att anta de utmaningar som förändringar för med sig måste vara säker och stark i fråga om

det som ändå är relativt oföränderligt över tiden. Det är ett viktigt motiv för att nu skärpa kravet på lärarnas ämneskunnande för att dessa i sin tur skall vara bättre skickade att ge eleverna de nödvändiga verktygen för framtiden.

Detta, fru talman, innebär minst av allt att regeringen sätter pedagogiken på undantag. I fråga om det förslag till lärarutbildning som regeringen presenterar är det pedagogisk-praktiska inslaget lika stort som i den utbildning som Lena Hjelm-Wallén företräder. Det är bara det att det kommer på ett annat ställe i utbildningen – ofrånkomligen är det så, eftersom utbildningen bygger på tidigare inhämtade ämneskunskaper.

Låt mig därtill säga, fru talman, att från min utgångspunkt sett är kunskaper i ämnet den kanske viktigaste förutsättningen för pedagogisk trygghet. I den meningen kommer den nya, parallella lärarutbildningen att i ett hänseende vara lik den andra, dvs. i vad gäller omfattningen av pedagogik, och i ett annat hänseende sannolikt bättre, därför att det innebär en skärpning i vad gäller ämneskunskaperna.

Inte heller leder den kommande lärarutbildningen fram till att vi plötsligt skulle få lärare med bara ett enda ämne i sin utbildning. Den nya lärarutbildningen innebär däremot att vi avstår från att i detalj reglera hur många ämnen vederbörande lärare skall ha i sin utbildning, precis som vi avstår från att reglera allsköns likartade ting för andra yrkeskategorier.

Självfallet är det så, att staten såsom ytterst ansvarig för skolan har skäl att förvänta sig att kommunerna genomför sin personalplanering på ett sådant sätt att lärare är kompetenta att undervisa i de ämnen de sätts att undervisa i.

Lena Hjelm-Wallén säger att kritiken från alla håll i skolsamhället har varit hård, varefter hon citerar en elev på lärarhögskolan. Jag vet att kritiken på de nuvarande lärarhögskolorna stundtals har varit hård. Kritiken är däremot inte entydig, och den är framför allt ohörbar i alla de sammanhang där man med liv och lust nu engagerar sig i att ge verklighet åt den nya utbildningen. Har Lena Hjelm-Wallén nyligen varit i Växjö eller i Örebro? Där förbereder man nu entusiastiskt introduktionen av den nya lärarutbildningen, för att på ett alternativt sätt kunna lyssna till och se på verkligheten. Jämför detta med det som Lena Hjelm-Wallén står för.

Socialdemokraterna förefaller att tro att det med forskning som bas går att ge ett entydigt svar på vad sanning är. En betydande ideologisk potentat på 1800-talet försökte sig på en likartad bedrift, med mycket uselt resultat. Värderingar är värderingar, och skolsamhället mår bra av att olika värderingar får stå mot varandra. Låt oss inte med hjälp av forskning efterfråga sanningen om hur *en* lärarutbildning skall se ut, utan låt oss erkänna behovet av variation och mångfald.

Fru talman! Till slut finns det, som Lena Hjelm-Wallén framhöll i sitt anförande, i vart fall mellan henne och mig en betydande ideologisk konflikt. Den handlar emellertid inte om tilltron till folkskolans utbildningsideal, utan om synen på enskilda människor och om tilltron som vi är beredda att sätta till dem.

Min enkla utgångspunkt när jag försöker ge unga människor råd inför framtiden är att man bör tänka efter själv. Jag råder dem att själva bestämma innehållet i deras framtidsväg och i deras utbildning. Enligt Lena Hjelm-

Walléns uppfattning när det gäller lärarutbildningar finns det bara *en* enda väg som leder till att bli en bra lärare – *en* säger *en*. Visserligen gäller detta påstående med de variationer som lärarhögskolorna inom denna väg möjligen kan komma sig för att iaktta, men i princip är det en väg som vi skall följa och som leder till lyckan. Jag tror inte att det är på det sättet.

Jag tror inte att våra barn mår väl av en skola som styrs med en sådan filosofi. Jag tror i stället att de mår väl av en skola i vilken det finns lärare som har sökt sig fram till sitt yrkeskunnande på en väg som de själva har funnit mest angelägen.

Om några veckor kommer vi i regeringen att presentera förslag till en förändrad relation mellan staten, i mening regering och riksdag, och universitet och högskolor. I den tidigare debatten har socialdemokraterna gärna velat hävda att de minsann är lika angelägna om en frigörelse av den högre utbildningen som någonsin regeringen. Den socialdemokratiska attityden till den första lilla delen av frigörelsen av den högre utbildningen, nämligen lärarutbildningen, ger inte direkt vittnesbörd om att socialdemokraterna i den kommande högskoledebatten kommer att stå överst på barrikaderna.

Anf. 40 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Först vill jag nämna något om det här med lektorerna i gymnasieskolan. I och för sig är det inte det som vår debatt i dag handlar om, men jag vill ändå påpeka att det var på initiativ från Socialdemokraterna som vi i utskottet lyfte fram också lektorsfrågan. Vi är nämligen mycket oroade över att de brister som finns när det gäller lektorstillgången ytterligare skall komma att tillta.

Bengt Göransson som är en god vän och tidigare kollega till mig känner jag mycket väl, och jag kan försäkra Per Unckel att Bengt Göransson inte alls har samma åsikter som moderaterna vare sig i de här frågorna eller i andra. Vi, Bengt Göransson och jag, har åsiktsskillnader oss emellan – det hade vi även när vi arbetade som kolleger – men räkna för den skull inte in honom bland er. Det är helt fel, och på den punkten skulle Bengt Göransson själv kunna säga ifrån.

Den här debatten handlar ju inte om någon enda väg att bli lärare, såsom Per Unckel säger. Någon enda väg att bli lärare finns inte. Däremot måste vi ta till oss vad erfarenhet och forskning visar om hur man uppnår lärarkompetensen bäst. Då är det allra viktigaste att man både har djupa ämneskunskaper och lär sig att lära ut dessa kunskaper, förstår elever och vet hur inlärningsprocessen är. Det är här som det blir brister med Per Unckels förslag.

Vi säger i vår reservation att goda ämneskunskaper är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för verklig lärarkompetens. Nu tycker jag att utbildningsministern i många sammanhang har visat att han inte har särskilt mycket till övers för det pedagogiska kunnandet, även om han just i dag uttrycker sig litet mer nyanserat. Jag vill erinra om en debatt som vi hade den 10 december här i riksdagen. Jag beskrev då vad jag tyckte var förutsättningarna för den goda läraren, och Per Unckel sade att han kunde göra det också. Han gjorde det i en enda mening: "Den goda läraren är den lärare som kan sitt ämne." Därmed hade Per Unckel uttömt ämnet. Jag kan notera att han i dag har litet mera att säga, att han medger att det finns andra dimensioner

i lärarutbildningen också. Men fortfarande har hans förslag väldigt mycket av den inställning som han redovisade den 10 december.

Anf. 41 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det gläder mig att vi är överens om rektorerna. Uppriktigt gläder mig detta, därför att det innebär att det i så fall finns en bred bas bland våra partier för att i kommunerna se till att man fullföljer de intentioner som regering och riksdag härmed avger.

Nej, fru Hjelm-Wallén, jag räknar väl inte in Bengt Göransson i min ideologiska kamratkrets. Men i denna fråga har jag svårt att tolka honom på ett annat sätt än att vi är ense till sista kommatecknet. Får jag citera:

"Litet förenklat och tillspetsat kan de båda utbildningarna beskrivas sålunda: Den enda är utmärkt för den student som lockas av undervisandet varvid det är under utbildningen som intresset utvecklas för det han eller hon skall undervisa om. Medan den andra varianten kan locka den som väljer att studera ett eller flera ämnen att även intressera sig för att undervisa i dessa.

Att den senare modellen därutöver erbjuder goda möjligheter för äldre studerande som har ämnesutbildning och som först efter annan yrkesverksamhet söker sig till lärarbanan, ger den ett särskilt värde. Morgondagens grundskola behöver nämligen rekrytera lärare utifrån en väsentligt bredare bas än vad den nuvarande lärarutbildningen kan åstadkomma. Därför anser vi att den framtida lärarutbildningen bör ha ett flertal ingångar medan slutmålet skall vara konkret och väldefinierat."

Exakt så förhåller det sig. När jag framför denna Bengt Göranssons och min identiska ståndpunkt, åkallas alla tänkbara andar över denna typ av åsikt. Jag tror att det förhåller sig så att Lena Hjelm-Wallén kort och gott har lett Socialdemokraterna på villovägar.

Det pedagogiska kunnandet är ingenting för Per Unckel, säger Lena Hjelm-Wallén. Det var väl ändå att ta i! Som jag sade i mitt anförande från talarstolen för en stund sedan, understryker regeringen att själva villkoret för att kunna vara lärare är att man har sin 40 poängs praktisk-pedagogiska utbildning. Det gäller för alla, såväl för dem som går igenom Lena Hjelm-Walléns linjeutbildning som för dem som tar pedagogikutbildningen efter ämnesutbildningen. Civilingenjörer och civilekonomer som senare i livet väljer lärarbanan avser vi att tvinga gå igenom den praktisk-pedagogiska utbildningen för att komplettera sitt ämneskunnande. Om detta skulle anses vara att jag är ointressernad av pedagogiskt kunnande vet jag inte hur man skall definiera intresset för sådant.

Det är sant, fru Hjelm-Wallén, att jag anser att en god lärare är den som kan sitt ämne. Men en god lärare är nödvändigtvis inte det enda krav man behöver ställa. Det är som bekant så, att bara därför att alla åsnor har svans är inte alla som har svans åsnor. Vad jag hävdade är att ämneskunnandet är en oavvislig del av kompetensen hos den goda läraren. På den punkten går det inte att kompromissa.

Anf. 42 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Fru talman! Om det senare, att lärare skall ha ett gott ämneskunnande, är vi överens. Det är dock en något falsk marknadsföring när man hävdar att

den nya utbildningen skulle ge så mycket mer av ämneskunnande. Fortfarande handlar det om 140 poäng. Det gör det i det socialdemokratiska förslaget och i det borgerliga förslaget. Talet om att det ena skulle vara så överlägset det andra stämmer inte. Det som är överlägset vad gäller den nuvarande grundskollärarutbildningen är just den integrerade utbildningen, som gör att man kan ta till sig både ämneskunskaper och kunskaperna om hur de fungerar i skolsamhället. Det är ofta en viss skillnad på högskolans ämnen och sättet att fungera och hur dessa sedan skall omsättas i skolsamhället. Det är därför som jag betonar lärarprofessionalismen, där det högskoleaktiga måste vävas in i erfarenheter från skolarbetet och därmed ge det fullständiga yrkeskunnande som en lärare behöver.

Det är inte någon enda väg som vi förespråkar när vi vill slå vakt om grundskollärarutbildningen. Den är i sig flexibel och har en stor mångfald. Också jag välkomnar en bredare bas för sökande till högskolan. Därför vill jag, till skillnad från Per Unckel, ha kvar en viss möjlighet att låta arbetslivserfarenheten utgöra poäng i olika sammanhang. Det har inte Per Unckel ställt upp för.

Om Per Unckel lyssnar till vad jag har att säga och ser på vad vi säger i reservationen om möjligheter att få in en mångfald av nya sökande, tror jag inte att han behöver ta till så väldigt djupa brösttoner i det avseendet.

Det är inte fråga om några villovägar när jag talar om hur hela skolsamhället i stort sett har sett på Per Unckels proposition. Båda lärarorganisationerna, Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund, ställer upp för den lärarutbildningsstruktur som vi har i dag. Lärarutbildare gör det, liksom studerande och folket ute i skolorna. Alla kan inte ha läst fel i Per Unckels proposition. Annars blir nog betyget på den "underkänd".

Anf. 43 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag tror att Lena Hjelm-Wallén är litet ovarsam med orden. Att hela skolsamhället skulle ha ringt till henne och meddelat att Per Unckel har fel är nog med förlov sagt en överdrift. Åtminstone har de som har ringt till mig omöjligen ringt till Lena Hjelm-Wallén och meddelat detta.

Jag tycker att själva ansatsen att hävda att just den utbildning som man själv står för är den som hyllas av precis alla andra faktiskt är en smula enkelspårig. Lena Hjelm-Wallén vet att det inte är sant. Är det inte då bättre, Lena Hjelm-Wallén, att säga precis som det är, nämligen att ni inte vill medge studenterna möjligheten att välja den utbildningsväg som de själva önskar. För det är det som är grundlinjen i den politik som ni förespråkar. Ni vågar inte låta studenterna själva avgöra vilken utbildningslinje som de själva föredrar. Jag hade möjligen kunnat förstå Lena Hjelm-Walléns upprördhet, om det hade varit så att regeringen hade velat avveckla den utbildningslinje som Lena Hjelm-Wallén själv tycker är så utomordentligt förträfflig. När nu situationen är som den är, lämnar regeringen bokstavligen värderingen av Lena Hjelm-Walléns och min debatt till de studerande själva.

När jag har varit ute på en del lärarhögskolor har jag ibland attackerats för att jag har velat ha en A- och en B-lärarutbildning. Då har jag frågat studenterna: Vilket är det som är A, och vilket är det som är B? Då har det krupit fram en rädsla att det är den lärarutbildning som Lena Hjelm-Wallén

förespråkar som de plötsligt känner inte är konkurrenskraftig. Mitt svar till dem har varit: Jobba med er lärarutbildning, visa att den är bra, men förmena inte andra som tror på en annan lärarutbildningsfilosofi att lyckas i sina strävanden.

Vi behöver alltså inte välja, Lena Hjelm-Wallén. Det är fördelen med ett liberalt synsätt. Vi behöver inte i denna kammare ha en enda uppfattning.

När det gäller kravet på ämneskunskaper är det fru Hjelm-Wallén sade felaktigt, att kraven på lärarna inte skärps i propositionen. 60 poäng i huvudämnet och 40 i de övriga undervisningsämnena, sägs det i propositionen, för gymnasielärare 80 resp. 60/60 poäng. Det är entydiga besked. Minst ett års utbildning i ämnet skall den lärare som står framför eleverna ha med sig i bagaget.

Sist och slutligen: Lena Hjelm-Wallén oroar sig för att vi i efterhand skulle råka ut för iakttagelsen att det här inte håller kvalitetsmåtten. Jag tror att den oron är obefogad. Men för säkerhets skull finns det mekanismer inbyggda i regeringens högskolepolitik som kan korrigera också sådant. I den examensordning som till slut kommer att gälla för all lärarutbildning anges kraven på lärare i olika hänseenden. Ett särskilt utvärderingssekretariat – det har riksdagen redan fattat beslut om – skall utvärdera all utbildning inom högskolor och universitet. Jag är förvissad om att detta kommer att leda till goda resultat.

Talmannen anmälde att Lena Hjelm-Wallén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 44 BERIT LÖFSTEDT (s):

Fru talman! Det betänkande som vi nu behandlar tycker jag ger exempel på politik när politik är som bäst, dvs. att vi kan resonera med varandra, lyssna på varandra och rent av komma överens om saker. När vi gör så tror jag att vi gör det som människorna utanför det här huset förväntar sig att vi skall göra, nämligen lyssna på varandras argument. Tyvärr innehåller betänkandet förstås också exempel på det omvända, när politik är som sämst, när det blir låsningar och fråga om prestige. Vi kan självfallet inte vara överens om allting. Vi har olika ideologiska utgångspunkter. Det vore orimligt om vi blev överens om allt. Men jag tycker att det är väldigt bra att vi på vissa punkter lyckats ta ett steg framåt med förenade krafter. Jag vill gärna uppehålla mig vid några av dem också.

Det har sedan länge funnits en vårdlärarutbildning om 60 poäng som innehåller både ämnesfördjupning och pedagogik. Det uppstod betydande oro i det lägret när förslaget kom om att all gymnasielärarutbildning skulle samordnas. Jag kan förstå denna oro, eftersom man var van vid att ha ämnesfördjupningen och pedagogiken tillsammans. Nu har vi i utskottet, när vi har fått beskriva situationen, kommit fram till en ordning, som är ganska bra, som vi själva är nöjda med och som faktiskt de blivande vårdlärarna och deras lärarutbildare också är nöjda med. Det handlar om ämnesfördjupning, men det handlar också om en pedagogisk invävning i detta. Det handlar om att se till att dimensionen att kunna undervisa i både högskola och gymnasie-

skola inte går förlorad och att man skall behålla möjligheten till distansundervisning.

Det är mycket speciellt och dessutom troligen väldigt spännande att vara folkhögskollärare. Ibland har jag tänkt, att om det vore någon sorts lärare jag skulle kunna våga bli, vore det kanske folkhögskollärare. Samtidigt förstår jag att jag framför mig hade elever och studerande med en helt annan situation och helt annan bakgrund än elever i en vanlig gymnasieklass. Jag skulle kanske behöva umgås med dem i en internatsituation. Jag skulle begripa att det visserligen är utomordentligt spännande men säkert också svårare än i de flesta andra fall.

När regeringens proposition om lärarutbildningen kom omnämndes folkhögskollärarutbildningen som en företeelse på någon rad, och knappast någonting sades om den. Jag kan förstå att om det var någonstans som det utbröt oro, så var det bland folkhögskollärare och deras lärarutbildare, eftersom detta kom i ett sammanhang av allmänt angrepp på vuxenutbildningen och angrepp på folkbildningen i synnerhet. Det blev neddragningar på komvux och neddragningar på folkbildning. Det var slopat utbildningsbidrag till folkhögskollärare och grundvuxlärare. Det är inte att undra på att man blev orolig. Det såg ut som att det var satt i system, och det är möjligt att det var så.

I utskottet har vi ändå kunnat resonera med varandra på denna punkt. Vi har insett att det inte hade varit bra att inordna den här lärarutbildningen i en vanlig gymnasielärarutbildning. Det var för övrigt där den föddes från början. Nu blev det klara och tydliga besked från utskottet. Den här utbildningen skall ha en egen examensbenämning, den skall heta folkhögskollärare. Den skall dessutom ges i Linköping, där den ges nu. Detta gläder mig alldeles särskilt. Det enda hot som nu kvarstår och som vi inte rår över i utbildningsutskottet är frågan om utbildningsbidrag till lärarna.

Jag träffade en grundvuxlärarutbildare strax efter det att propositionen hade kommit. Han sade: Jag gick och satte mig i mitt rum och grät när jag såg hur illa man hade beskrivit vad vi sysslar med och vad vår verksamhet har till syfte. Här kom vi inte överens.

Jag tror att det som föreslagits från regeringens sida – jag betonar att det är från regeringens sida – och som förorsakade denna lärares tårar var bristen på inlevelse från regeringen. En vanlig småbarnslärare plus litet livserfarenhet plus 20 poäng i pedagogik är lika med en vuxenlärare. Jag tror att det är en oerhört stor skillnad på att undervisa en 10-åring och att undervisa en medelålders invandrarkvinna. Vuxenutbildningen tas med andra ord med en axelryckning. Jag vill inte anklaga utskottets ledamöter för bristande inlevelse, möjligen för låsningar.

Läraren som grät sade att propositionen var bevis på okunskap och ointresse. Det har varit en svag rekrytering till den här lärarutbildningen, det vet vi. Man hade kunnat ge den en tydligare profil, eftersom den har varit litet undanstoppad. Därför hade den kunnat få en rejäl chans med en egen examensbenämning. Den hade dessutom kunnat få bygga på den vuxenpedagogiska kompetens som finns i Linköping. Då hade arbetet blivit decentraliserat, vilket är väldigt bra för de många vuxna studerande. Det är möjligt

att det är de litet äldre studerande som kommer på att de vill bli grundvuxlärare.

För närvarande har vi en ganska stor dimensionering av lärare inom det barn- och ungdomspedagogiska området. Det har ju rått en stor brist under många år, men utbildningen har nu börjat komma i balans. Det finns t.o.m. signaler om en del överskott. Det är möjligt att antalet platser på den här utbildningen behöver dras ned. Om man nu skall minska antalet studerande, tycker vi att det vore ett ypperligt tillfälle att använda detta utrymme till att förlänga utbildningen. Det har gjorts översyner, både av förskollärarutbildningen, av fritidspedagogutbildningen och av möjligheterna för barnskötare att få en gemensam utbildning. Denna förlängning behövs inte minst ur ett internationellt perspektiv, men också framför allt för barnens i barnverksamheten skull.

Vi inser att man kanske behöver minska dimensioneringen och förlänga utbildningen. När man gör detta är det viktigt att det inte sker på ett sådant sätt att det drabbar de små och medelstora högskolorna, vilka ju ofta har sin bas i den här typen av utbildning.

Det finns ett dokumenterat behov av 4–9-lärare i Norrlands inland. Vi i utskottet har t.o.m. kunnat enas om den insikten. Det är långt till Umeå, ungefär 40–50 mil. Jag, liksom mitt parti, tycker att det är utomordentligt att majoriteten har kunnat enas med oss kring insikten om behovet av att tillskapa en utbildning i Luleå. Vi hade emellertid långt hellre sett att den reguljära, den tidigare, den varvade – eller vad den nu skall kallas för – långa 4–9-utbildningen hade lagts ut på fler platser. Då hade den dessutom fungerat bättre vid distansundervisning. Vi hade föredragit flera platser, men 30 platser praktisk-pedagogisk utbildning är bättre än ingenting alls. Utbildningen går också säkert att bygga på, särskilt om Umeå med tiden får litet fler platser med stöd av LIV-anslaget. Det blir säkert fest i Kapernaum, även om man inte fick den utbildning i Luleå som man hade önskat och som det också signalerades om.

Forskning är fint och bra, men vunna erfarenheter är inte heller så tokigt att besitta. När man nu ganska kategoriskt i den andra utredningen – som vi just nu inte behandlar – säger att alla lärare i högskolan skall ha doktorerat, riktar man sin udd ganska rejält mot två utbildningar: lärarutbildningarna och vårdutbildningarna. Män har här under många år bestämt över vad det skall forskas kring. Inom dessa områden finns det gott om kvinnor. Här förekommer inte någon annan forskning än pedagogisk forskning, men när det gäller läroämnena i skolan finns det inte mycket forskning som kan leda fram till en doktorsexamen och detsamma gäller för vårdutbildningarna. Det är utomordentligt att lärare inom högskolan har doktorerat. Det bör så många som möjligt ha gjort. Men vi måste bygga upp forskningsdiscipliner på dessa områden, som i stor utsträckning är kvinnoområden. I annat fall blir detta bara ett slag i luften.

Min taletid är ute. Jag vill sluta med att säga att Sören Lekberg kommer att senare säga några ord om högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Det är viktigt nu med ett besked. Vi tycker att beskedet skall vara Södertälje.

Jag yrkar bifall till reservationerna 9 och 15, som hör ihop, 13, 14, 16 samt 17.

Beslut om fortsatt ärendebehandling den 27 maj

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.53 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

6 § Antalet ledamöter i EES-utskottet, m.m.

Anf. 45 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Valberedningen föreslår att antalet ledamöter i EES-utskottet fastställs till 15.

Alla i valberedningens sammanträde deltagande ledamöter utom Bertil Måbrink (v) har godkänt gemensam lista för val av ledamöter i EES-utskottet.

Vidare har valberedningen enhälligt godkänt gemensam lista för val av suppleanter i samma utskott.

Styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond består av tolv ledamöter, valda för en tid av sex år. Styrelsen förnyas successivt vart tredje år med val av sex ledamöter.

I år står sex ledamöter jämte personliga suppleanter för fem av dem i tur att avgå. Valberedningen har efter föreskrivet samråd enhälligt godkänt gemensam lista, av utseende som framgår av en till kammarens ledamöter utdelad promemoria.

Slutligen får jag meddela att valberedningen enhälligt föreslagit att till ordförande i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond välja professor Inge Jonsson.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att till talmannen få överlämna de nämnda gemensamma listorna.

Anf. 46 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Om en kort stund skall riksdagen välja ett EES-utskott med uppgift att bereda EES-avtalet. Detta utskott har en begränsad tid att verka, nämligen fram till årsskiftet, om inget annat föreslås. Riksdagens valberedning föreslår att utskottet skall bestå av 15 ordinarie ledamöter och lika många suppleanter.

Vänsterpartiet har vid valberedningens möte föreslagit att utskottet skall bestå av 17 ledamöter, för att därmed ge samtliga partier likvärdig representation. Detta har avvisats av majoriteten i valberedningen samt nedlagda socialdemokratiska röster vid voteringen i valberedningen. Majoritetens argument är att vi har en ordning för riksdagens permanenta utskott och att någon annan inte bör gälla för EES-utskottet.

Talmanskonferensen och konstitutionsutskottet har uttalat att partierna skall vara representerade och att antalet ledamöter i utskottet inte bör överstiga 15. Detta kan naturligtvis tolkas på två sätt. Det ena är att samtliga partier skall vara representerade på lika villkor, alltså med minst en ordinarie ledamot och en suppleant. Av de uppfattningar som framkommit i förberedelsearbetet för utskottet kan jag inte förstå annat än att denna tolkning skulle gälla. Den andra tolkningen är den som valberedningens majoritet har gjort.

Avgörande för vilken tolkning som skall ha företräde är hur pass konstruktiv man vill vara i arbetet att bereda EES-avtalet. Jag kan konstatera att någon nämnvärd konstruktivitet inte har visats av i första hand de borgerligas och Ny demokratis ledamöter i valberedningen. Jag beklagar detta.

Vänsterpartiet anser att frågan om EES-avtalet är en stor politisk fråga med betydande verkningar för många delar av samhället. Därför är det viktigt att alla partier som har valts in i riksdagen finns representerade i EES-utskottet. Vänsterpartiet är dessutom det enda partiet i riksdagen som företräder en nej-linje. Detta gör det än mer angeläget att Vänsterpartiet får en fullvärdig representation i EES-utskottet. Varför denna rädsla för en självklarhet? Är det den växande nej-opinionen som så till den milda grad har styrt ert handlande?

En extrasuppleant har inte möjlighet att ställa förslag och får inte rösta i utskottet. Hon eller han får inte heller delta i diskussionerna på lika villkor. En extrasuppleant har inte rätt att ha suppleant utan måste arbeta helt ensam för sitt parti i utskottet. EES-utskottet kommer, vad jag förstår, att arbeta intensivt under sommaren och hösten med en enorm mängd material.

Vi vet av den erfarenhet som vi har fått under det gångna riksdagsåret att det är mycket påfrestande att enbart ha en extrasuppleant. Det blir en stor belastning på den person som ensam får bära ansvaret för ett helt utskott.

Vänsterpartiet anser att vi bör delta i behandlingen av denna viktiga fråga på lika villkor och föreslår att riksdagen beslutar att EES-utskottet får 17 ledamöter och lika många suppleanter. På så sätt skulle man enkelt lösa frågan om likvärdig representation för Vänsterpartiet utan att majoritetsförhållandena i sakfrågan ändras i utskottet.

Utskotten spelar en central roll för det parlamentariska systemet i Sverige. I regeringsformens 4 kap. 3 § fastslås den för arbetet i den svenska riksdagen karakteristiska och fundamentala principen om beredningstvång. I propositionen med förslag till ny grundlag (prop. 1973:90) anförde justitieministern att bestämmelsen om beredningstvång "ger stöd för det för vårt riksdagsskick utmärkande förhållandet att tyngdpunkten i riksdagsarbetet ligger hos utskotten".

Utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer föreslog (förslag 1978/79:15, bil. 4): "Vid de överläggningar som regelmäs-

sigt äger rum mellan partierna om utskottens sammansättning bör eftersträvas proportionell fördelning av totala antalet utskottsplatser i enlighet med partiernas styrkeförhållanden i riksdagen." Konstitutionsutskottet tillstyrkte detta förslag som också riksdagen anslöt sig till.

Fru talman! Det vore därför hedersamt om talmanskonferens och valberedning till hösten ändrade på den orättfärdiga ordning som nu gäller och gick in för att lägga samtliga utskottsmandat i en pott och därefter göra en proportionell fördelning såsom varit gällande tidigare. Det skulle visserligen missgynna en del stora partier som nu är överrepresenterade på Vänsterpartiets bekostnad. Men en sådan ordning skulle vara mera demokratisk.

Jag yrkar alltså att EES-utskottet skall bestå av 17 ledamöter och lika många suppleanter.

Anf. 47 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Även om utskotten inte har beslutanderätt utan endast är beredande organ, är det ändå en viktig fråga hur de är sammansatta. Vi socialdemokrater har gått till överläggningarna mellan partierna med ett öppet sinne att söka för riksdagen breda och goda lösningar.

I höstas inbjöd vi de andra partierna att pröva en ordning där man valde ledamöter till alla utskottsplatser samtidigt, och därmed skulle alla riksdagens partier få ordinarie platser i utskotten i proportion till mandatfördelningen i riksdagen. Det var alltså fråga om att välja alla platser samtidigt och inte för ett utskott i taget. I det sammanhanget var vi också beredda att öka antalet platser till fler än 15.

Men de fem borgerliga partierna, inkl. Ny demokrati, sade ett entydigt nej. Det fick inte vara fler än 15 platser i vardera utskott och inte något annat än val till ett utskott i taget.

I denna situation medverkade vi till att Vänsterpartiet skulle få ha en extra suppleant i alla utskott. Suppleanten skulle ha full rätt att utforma alternativ till utskottsmajoritetens förslag med hjälp av kansliets alla resurser och rätt till i alla avseenden full insyn i utskottets arbete.

Inför det faktum att riksdagen snart skall utse en artonmannadelegation, som skall vara Sveriges motsvarighet till EG:s Sverigeutskott, har vi socialdemokrater förklarat, att vi för att ge alla partier möjlighet att vara med i artonmannadelegationen avstår en av de åtta platser vi skulle ha fått enligt gällande valregler.

När det gäller frågan om EES-utskottet har vi sagt, att om en socialdemokrat kan bli ordförande i utskottet är vi beredda att överlämna en av våra ordinarie platser i utskottet till ett annat parti. Låt mig vara litet tydlig på den punkten. Nu skall två EG-organ tillsättas, nämligen ett EES-utskott och en artonmannadelegation. Det är naturligt och rimligt att regeringspartierna får ordförandeskapet i det ena organet. Men det är lika naturligt och rimligt att oppositionen får ordförandeskapet i det andra organet. Ingen skulle kritisera regeringspartierna om de ville välja först och få ordförandeskapet i det organ som de föredrar och sedan överlåter det andra åt oppositionen.

Det besked vi har fått från de borgerliga partierna är att de tänker lägga beslag på båda ordförandeposterna. Får vi inte ordförandeskapet i något av

organen, är det närmast en självklarhet att vi inte kan avstå från någon ordinarie plats i EES-utskottet.

Mot den bakgrunden har vi nominerat sju ordinarie ledamöter och sju suppleanter till den gemensamma lista som valberedningens ordförande har presenterat.

Anf. 48 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Bertil Måbrink har tagit upp en principdebatt om sammansättningen av riksdagens utskott. Frågan avgjordes efter ganska långa diskussioner redan i höstas, när vi tillsatte de 16 stående utskotten.

Nu är det fråga om att göra något som inte har gjorts tidigare, nämligen begagna möjligheten i riksdagsordningen att tillsätta ett särskilt utskott. Det kan närmast betraktas som en utbrytning av en enda fråga, en proposition, nämligen EES-avtalet, ur utrikesutskottets verksamhet – ett utskott med en borgerlig utskottsordförande. Detta är till yttermera visso bekräftat av att utskottet skall verka under en begränsad tid – så lång tid som krävs för att handlägga frågan om EES-propositionen.

Även om antalet ledamöter skulle utökas till 17 – den frågan löste vi i höstas – får inte Vänsterpartiet någon representation, eftersom partiets mandatantal i riksdagen inte räcker till enligt den fördelningsordning som riksdagsordningen föreskriver.

I höstas löstes problemet så – vilket Jan Bergqvist påminde om – att Vänsterpartiet erbjöds extra suppleantplats i samtliga 16 utskott. Naturligtvis beslöt valberedningen att föreslå att det även i EES-utskottet skall finnas en extra sextonde suppleantplats för Vänsterpartiet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Efter ställda propositioner på

dels valberedningens förslag om att EES-utskottet skulle ha 15 ledamöter,

dels Bertil Måbrinks förslag om att utskottet skulle ha 17 ledamöter,

bifölls valberedningens förslag med 186 röster mot 17 för Bertil Måbrinks förslag.

76 ledamöter avstod från att rösta.

Kammaren hade således beslutat att EES-utskottet skulle ha 15 ledamöter.

7 § Val av ledamöter i EES-utskottet

Företogs val av femton ledamöter i EES-utskottet.

Sedan den av Lars Tobisson för dessa val avlämnade gemensamma listan upplästs av talmannen och godkänts av kammaren befanns följande perso-

ner, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listan, valda – till dess utskottets beredningsuppgifter slutförts – till

ledamöter i EES-utskottet
Lars Tobisson (m)
Mats Hellström (s)
Nic Grönvall (m)
Anita Gradin (s)
Hadar Cars (fp)
Monica Öhman (s)
Pär Granstedt (c)
Hans Gustafsson (s)
Karin Falkmer (m)
Jan Fransson (s)
Holger Gustafsson (kds)
Christer Windén (nyd)
Berit Löfstedt (s)
Birger Hagård (m)
Maud Björnemalm (s)

8 § Val av suppleanter i EES-utskottet

Företogs val av femton suppleanter i EES-utskottet.

Sedan den av Lars Tobisson för dessa val avlämnade gemensamma listan upplästs av talmannen och godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listan, valda – till dess utskottets beredningsuppgifter slutförts – till

suppleanter i EES-utskottet
Per Stenmarck (m)
Nils T Svensson (s)
Jan Sandberg (m)
Sören Lekberg (s)
Bengt Harding Olson (fp)
Maj-Lis Lööw (s)
Karin Starrin (c)
Ines Uusmann (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
Lennart Nilsson (s)
Lars Svensk (kds)
Robert Jousma (nyd)
Anita Persson (s)
Göran Lennmarker (m)
Anita Johansson (s)

Kallelse till sammanträde med EES-utskottet

Talmannen kallade EES-utskottet till konstituerande sammanträde *onsdagen den 27 maj kl. 8.15* i bostadsutskottets sessionssal.

9 § Val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond

Företogs val av sex ledamöter jämte fem personliga suppleanter samt ordförande i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Den av Lars Tobisson avlämnade gemensamma listan (se 6 § anf. 45) upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listan, valts för tiden från valet till dess nytt val förrättats under sjätte året härefter:

ledamöter	*personliga suppleanter*
Bertil Persson (m) riksdagsledamot	Charlotte Cederschiöld (m) riksdagsledamot
Lena Hjelm-Wallén (s) riksdagsledamot	Bo Bernhardsson (s) riksdagsledamot
Elving Andersson (c) riksdagsledamot	Christer Lindblom (fp) riksdagsledamot
Lars Engwall professor	Boel Berner professor
Inge Jonsson professor	Per Björntorp professor
Åke Smids bankdirektör	

Till *ordförande* utsågs professor Inge Jonsson.

10 § Svar på fråga 1991/92:780 om platsfördelningen beträffande utbildningen av barnskötare till förskollärare

Anf. 49 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Eva Johansson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att utbildningsanordnarna snarast skall få besked om platsfördelningen när det gäller 50-poängsutbildningen för barnskötare till förskollärare.

Regeringen har i lärarpropositionen föreslagit oförändrad dimensionering

av förskollärarutbildningen. Regeringen har vidare föreslagit att de 50-poängsplatser som för innevarande år har fördelats av universitets- och högskoleämbetet skall fördelas av regeringen och endast "i mån av behov". Beredning av denna fördelning av utbildningsplatser pågår inom regeringskansliet. Regeringen kan inte fördela medel förrän riksdagen har fattat sina beslut.

Anf. 50 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar Per Unckel för svaret. Jag tycker självfallet att det är bra att regeringen inte delar ut sådana pengar regeringen inte har.

Anledningen till att jag ställde denna fråga är att oron är stor, inte minst bland alla de barnskötare som nu riskerar att bli arbetslösa. Många av dem vill inget högre än att fortsätta sin utbildning, för att kunna fungera bättre inom barnomsorgen men också för att bättre kunna trygga ett framtida jobb. Det är därför intressant att få reda på när regeringen avser att lämna de begärda beskeden.

Det vore också intressant om Per Unckel nu ville tala om hur han ser på behovet. Han säger i svaret att dessa medel skall fördelas endast i mån av behov. Här har förts en diskussion om dimensioneringen av förskollärarutbildningen. Hur ser Per Unckel på det framtida behovet?

Anf. 51 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Även om regeringar inte skall fördela pengar som regeringar inte disponerar, vilket är en god princip, har jag tagit mig före att till universitet och högskolor som är berörda av detta lämna preliminära underhandsbesked, som de har att bedöma i avvaktan på riksdagens beslut. Jag vill inte nu kommentera dessa underhandsbesked, därför att de då inte längre är underhandsbesked. Jag vill inte heller lämna någon bedömning av hur jag kan komma att se på denna fråga när jag väl skall fatta beslutet. Men om nu riksdagen, såsom jag hoppas, fastställer regeringens förslag i lärarpropositionen, om än inte i dag så i morgon, kommer inte beslutet i denna fråga att dröja länge.

Anf. 52 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har förståelse för om utbildningsministern inte här vill ange några exakta siffror. Men vi borde kunna få en allmän bedömning av hur han ser på det framtida behovet av utbildade förskollärare, för att klara av en utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning och kvalitetssäkringen inom barnomsorgen. Jag antar att vi delar uppfattningen om målsättningen full behovstäckning.

Här har gjorts olika bedömningar. En del vill nästan gå så långt som att säga att man skall lägga ner denna utbildning och att vi klarar oss med de utbildade förskollärare som finns. Andra menar att vi även i fortsättningen behöver en stor dimensionering. En sådan diskussion om det framtida behovet av förskollärare tycker jag inte att Per Unckel behövde dra sig för, av respekt för riksdagen.

Anf. 53 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Aldrig blir riksdagen riktigt nöjd. Jag tänker inte ge någon bedömning i denna fråga, mer än att understryka en principiell ståndpunkt som kommer att vägleda det förslag om den högre utbildningens struktur i stort, som jag avser att lämna i slutet av denna vår.

Jag tror att den tid är förbi när riksdagen skall fastställa i detalj vilken dimensionering specifika utbildningar bör ha. Det är snarare klokt att riksdagen i framtiden anger sin bedömning av det framtida behovet av vissa yrkeskategorier i mer generella termer och låter tillgång och efterfrågan studenter och universitet emellan avgöra exakt hur man bestämmer sig på varje lärosäte för att tillgodose de önskemål som finns ute i samhället.

Anf. 54 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är bara ett par år sedan vi upplevde en stor brist på barnomsorgspersonal. Man fick t.o.m. stänga vissa institutioner för att man inte hade personal. Då anklagades både vi i detta hus och andra, kanske med viss rätt, för att inte ha planerat ordentligt för denna situation. Vi skall akta oss noga för att hamna där igen. Därför blir jag litet rädd när utbildningsministern inte har någon tanke om det framtida behovet inom denna sektor.

Jag kräver inte att utbildningsministern skall redovisa siffrorna, men en tanke om behovet av utbildad personal för en så viktig verksamhet som barnomsorgen, tycker jag nog att varje ansvarig utbildningsminister borde hålla sig med.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1991/92:815 om rangordning av högskolor

Anf. 55 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Martin Nilsson har frågat mig om det är regeringens intention att införa ett system med rankinglistor som avspeglar högskolornas kvalitet.

Frågan är föranledd av en artikel i nr 13/92 av tidningen Platsjournalen, vilken refererade en debatt på studentkåren vid universitetet i Stockholm. I debatten diskuterades de stora förändringar som regeringen planerar för högre utbildning och forskning i Sverige.

Dessa förändringar kommer i början av juni att föreläggas riksdagen i en proposition. Utan att föregripa förslagen i denna proposition vill jag framhålla att huvudsyftet är att höja kvaliteten i både utbildning och forskning. I propositionen kommer därför olika förslag vad gäller dels utformningen av den rättsliga regleringen, dels resurstilldelningssystemen att framläggas, alla i syfte att befordra kvaliteten i verksamheten.

Jag vill också erinra om att riksdagen i vår redan har godkänt regeringens förslag att inrätta ett sekretariat för utvärderingsfrågor den 1 juli 1992. Detta sekretariat skall ha ansvaret för att nationella utvärderingar görs av såväl utbildning som forskning.

Jag vill emellertid påpeka att det aldrig har varit min eller regeringens av-

sikt att detta sekretariat självt skall utföra dessa utvärderingar. Det är viktigt att de *nationella* utvärderingarna görs av *flera, oberoende* organ, institutioner, akademier eller grupper som inrättas vid behov. Det nationella sekretariatet för utvärdering och kvalitetskontroll skall således inte utforma *ett* system eller än mindre *en* modell för en nationell utvärderingsverksamhet. Tvärtom är det enligt min mening väsentligt att olikartade former av utvärdering utnyttjas för att tillse att utvärderad verksamhet blir allsidigt belyst.

Det nationella utvärderingssekretariatet måste för att kunna fylla sin uppgift ha integritet mot såväl statsmakterna som universiteten och högskolorna. Den självständiga ställningen kommer bl.a. att manifesteras genom den sammansättning av sekreteriatets styrelse som regeringen inom kort kommer att besluta om.

När det gäller själva utvärderingsverksamheten vill jag också framhålla att det är angeläget att representanter för olika avnämare, dvs. de blivande arbetsgivarna för studenter i grundutbildningen och motsvarande för forskningsverksamhet – näringslivet, staten, landstingen, kommunerna etc. – deltar i utvärderingsprocessen i den utsträckning som kan vara motiverat.

Herr talman! Slutligen vill jag nämna att nationella utvärderingar kan avse såväl utbildning och forskning i enskilda ämnen som hela utbildningsprogram, men också systemutvärderingar som urvalsprinciper, jämställdhet etc.

Anf. 56 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Tyvärr tycker jag inte att jag fick ett direkt svar på den fråga jag ställde. Det är kanske så att Per Unckel i dag har inriktat sig på att inte ge så klara besked.

Vi vill fortfarande på något sätt ha svar: Är det regeringens intention att införa rankinglistor för olika högskolors kvalitet? Att vilja inrätta utvärderingssystem som skall förhöja kvaliteten på utbildning och forskning torde ni inte vara ensamma om; det är säkert alla riksdagsledamöters och alla politikers intention att göra det. Det intressanta är ju *hur* man gör det.

Nu har statsrådet Unckel i en tidning uttalat att man önskar en rankinglista. Jag skulle gärna vilja ha reda på om det är statsrådet Unckels privata åsikt, eller om det är hela regeringens åsikt.

För vår del anser vi att det är ett dåligt system. Det innebär att vi får en centralt dikterad norm för vad som är kvalitet, för vad som är bra och vad som är dåligt.

Detta är självfallet en svår fråga. I grunden ligger frågan om kvalitet på ett något så när nöjaktigt sätt kan kvantifieras och utvärderas. Det finns olika metoder att utvärdera. Det är alltså ingen enkel fråga; det är en problematisk fråga. Jag tror ändå att slutsatsen måste bli att ranking är ett dåligt kriterium. I de fall man har ranking utomlands är erfarenheterna långt ifrån goda.

I stället borde man införa ett utvärderingssystem som på något sätt är kvalitetsdrivande, som har en lokal anknytning, som i grunden bygger på de lokala högskolornas drift och vilja att stärka kvaliteten och på ett bättre sätt tydliggöra de lokala målen.

Jag skulle också ännu en gång vilja fråga om sekretariatets sammansättning. Skall det bara bestå av framstående akademiker, eller skall det även bestå av studentintressen och allmänna intressen?

Anf. 57 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag tror inte att vi har så olika uppfattningar om hur utvärderingsarbetet bör gå till – gudskelov, för jag tycker att det vore en styrka om vi över partigränserna kunde finna hyggligt gemensamma former för detta; det är betydelsefullt för hela vårt universitetssystem. Det var därför jag lade ned en viss möda på att tala om olikartade utvärderingssystem, olika sätt att mäta, just för att undvika att vi blir ensartade när det gäller bedömningen av vad kvalitet är.

Att beskriva kvalitet i korta termer är svårt, det är vi båda ense om. Då har min slutsats blivit: Låt oss bedöma allehanda saker samtidigt, i akt och mening att belysa högskolornas verksamhet från olika infallsvinklar, samtidigt som vi gör det som Martin Nilsson efterfrågar, nämligen stimulerar högskolorna själva att utvärdera sin egen verksamhet.

När jag talar om ranking, så är det för att tillspetsat ange att det när vi mäter olika saker är ofrånkomligt att somliga kommer att vara bättre än andra. Vad jag alltid har velat framhålla när jag har diskuterat utvärderingsverksamhet är emellertid att jag tror att vi kommer att finna att olika högskolor kommer att vara bra på olika saker. Olika utbildningar kommer dessutom från olika infallsvinklar att rankas olika.

Min slutsats av detta blir att jag vill göra all den kunskapen tillgänglig för studenterna. Sedan är det studenten som får välja hur han eller hon värderar de olika kvalitetsbegreppen och styra sin kosa till det universitet som bäst lever upp till de krav som studenten har.

När det gäller sekretariatstyrelsens sammansättning får jag inta samma attityd som jag intog till den förra frågeställarens fråga: Man får vänta intill dess att regeringen har fattat sitt beslut.

Anf. 58 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Jag tror inte heller, gudskelov, att det råder så oerhört stora skiljaktigheter oss emellan när det gäller synen på detta.

Däremot är jag fortfarande oroad inför tanken på rankinglistsystem. Självfallet behövs det system där även studenterna får tillgång till information om vad som är bra och dåligt. Men jag tror att högskolornas egna utvärderingar ger tillräckligt nöjaktig information om detta och är tillräckligt bra.

Kritiken på grund av riskerna med rankinglistsystem är fortfarande densamma. Även om det nu råkar vara inom ett smalt område – inom jämställdhetsarbete, inom viss undervisning – så är det fortfarande en centralt dikterad norm för vad som är kvalitet, och det passar inte in i det system vi i övrigt har talat om när det gäller decentralisering av högskolan.

Den här kvalitetsutvärderingen som vi talar så vackert om finns redan i dag; den finns faktiskt bland studenter som mycket väl vet var de kan söka bra resp. dålig kvalitet. Den kan behöva förstärkas, men den finns alltså där.

Jag önskar fortfarande svar om sekretariatstyrelsens sammansättning, även om jag inte tror att jag får det.

Anf. 59 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Nej, i det senare hänseendet har Martin Nilsson rätt. Det svaret kommer han inte att få i dag, det får han så småningom.

När det gäller den centrala utvärderingen som komplement till stimulansen till lokal utvärderingsverksamhet, är det ju ofrånkomligt att om man mäter någonting på samma sätt mellan olika högskolor, så är risken för att någon kommer före den andra överhängande. Jag tycker att den information som kan komma fram genom denna typ av utvärderingar är bra som komplement till andra utvärderingar.

Men vad som är viktigt för att undvika det som Martin Nilsson misstänker kan inträffa, nämligen att regeringen anger en norm för vad som är kvalitet, är att tala om precis vad det är man utvärderar. Då kan studenten värdera den kunskap som utvärderingen ger mot den fråga som utvärderingen är till för att besvara. Om man spelar med öppna kort, redovisar utgångspunkterna och svaren, tror jag att studenterna får den fullödigaste informationen och därmed avsevärt bättre möjligheter att välja en utbildning efter sina önskemål än vad dagens system möjliggör.

Anf. 60 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Min kritik beror inte först och främst på någon rädsla för att regeringen kommer att fastställa den centralt dikterade normen. Tvärtom är det ju en diskussion som delvis sammanhänger med diskussionen om sekretariatets sammansättning. Jag är oerhört rädd för att man får en utvärdering som grundar sig på vad ett fåtal i och för sig framstående akademiker tycker, och vad de bedömer som kvalitet. Jag är inte säker på att det alltid är kvalitet.

Jag tror inte att vi kommer speciellt mycket längre i diskussionen. Men jag är ändå hyfsat nöjd och glad över att vi något så när har en samsyn. Jag hoppas bara att vi slipper rankinglistor.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1991/92:830 om den akademiska undervisningen i turkiska språk

Anf. 61 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat mig vilka planer regeringen har när det gäller att stärka den akademiska undervisningen i turkiska språk.

I dag har den som vill bedriva högre utbildning och forskning i turkiska språk möjlighet att göra detta vid universitet i Uppsala. Turkiska språk tillhör de ämnesområden som finns upptagna på krysslista. Det innebär att små och exklusiva ämnen med mycket få studenter är garanterade ett visst basutbud vid något eller några av våra universitet.

Frågan om ansvaret för att det inom landet skall finnas utbildning och forskning i ämnen av det här slaget berördes i departementspromemorian (Ds 1992:1) Fria universitetet och högskolor, som under våren varit föremål för remissbehandling. Regeringens slutliga ställningstagande kommer att framgå av den principproposition som jag i två tidigare frågesvar här i kammaren har nämnt.

Utan att föregripa förslagen i denna proposition är det emellertid min för-

hoppning att universitet och högskolor i ett framtida system med större frihet att själva utforma sitt utbildningsutbud bättre skall kunna svara mot studenternas efterfrågan. Samtidigt innebär detta en risk för att vissa små ämnen med mycket liten efterfrågan från studenterna kan komma på undantag. Det kan gälla ämnen som det ur vissa samhälleliga, kulturella eller andra aspekter kan finnas anledning att värna om. En garanti för ett visst minimiutbud av utbildning och forskning i dessa ämnen i likhet med dagens krysslista kan därvid bli aktuell. Till denna fråga återkommer jag emellertid i den nu nämnda princippropositionen.

Anf. 62 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

Med min fråga har jag velat sätta utbildningsministern på spåret, få i gång en tankeverksamhet. Det brukar ju för oss riksdagsledamöter vara lättare att påverka innan princippropositionen är skriven och avlämnad än via motioner efteråt.

För undervisning i turkiska språk finns det i dag bara en halv högskoleadjunktur i Uppsala. Det kan inte vara rimligt med hänsyn till att det gäller ett stort språkområde, som geografiskt sträcker sig från Balkan till Kina och som utöver Turkiet omfattar en lång rad olika folk. Jag har i min fråga pekat på det forna Sovjetunionen, som nu faller sönder och där en rad nya stater kommer att ha turkiska språk som nationalspråk. Därför är det viktigt att förbättra den grundläggande akademiska undervisningen i turkiska språk.

Jag tar fasta på det här svaret. Det pekar på den risk som finns att brist på efterfrågan kan slå ut många små ämnen. Akademiskt sett borde detta vara ett stort ämne, men det är ju studenterna som väljer.

Jag vill bara kontrollera en sak. Det kan finnas vissa ämnen som det ur samhälleliga, kulturella eller andra aspekter kan vara anledning att värna om. Därför vill jag fråga: Är utbildningsministern beredd att värna om det turkiska språket?

Anf. 63 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga utöver Karl-Erik Svartbergs beskrivning av hur viktigt det är att i tid uppmärksamma bekymmer som kan uppstå med i övrigt gagneliga förändringar av ett stort och komplext universitets- och högskolesystem.

När detta nya system gradvis introduceras, kommer regering och riksdag att ha anledning att analysera vilka ämnen som är de smalare ämnen som vi måste skydda på särskilt sätt.

Egentligen delar jag Karl-Erik Svartbergs antagande om att detta inte borde vara ett litet ämne. Med tanke på det som händer i vår omvärld kan jag inte utesluta att studentefterfrågan i sig kommer att göra ämnet större än vad det möjligen är i dag. Vi lär oss mer om de turkspråkiga områdena.

Jag kan försäkra att om det inte skulle vara så, är det klart att detta tillhör ett ämnesområde som det finns alldeles särskild anledning att hålla ögonen på när de bestämda anslagsfördelningarna görs.

Anf. 64 KARL-ERIK SVARTBERG (s):
Herr talman! Då är jag nöjd med svaret och ber att få tacka än en gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1991/92:795 om Europas bästa skola

Anf. 65 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig om regeringen tänker ange vilket land som skall vara föredöme i arbetet med att skapa Europas bästa skola.

När regeringen formulerade målsättningen att skapa Europas bästa skola under 1990-talet, fanns det två viktiga skäl.

För det första är det helt nödvändigt att vi, i en tid av omfattande förändringar på skolområdet, har klart för oss att vi på alla sätt måste sträva efter att ge våra elever den bästa utbildningen. Jag har vid åtskilliga tillfällen här i riksdagen talat om betydelsen av kunskaper och kvalitet i skolundervisningen. En rad åtgärder har regeringen redan vidtagit för att förbättra kvaliteten i skolan. Vi vet att ett antal elever går igenom grundskolan utan att ens ha lärt sig läsa, räkna och skriva på ett tillfredsställande sätt. Varje sådan elev är ett misslyckande för skolan, och jag vill peka på att regeringen i de förändrade direktiven till läroplanskommittén speciellt betonat basämnenas ställning i utbildningen.

För det andra är det ett faktum att Sverige på snart sagt alla områden närmar sig det övriga Europa. Vi är ett relativt litet land i Europas utkant. Skall vi fullt ut kunna ta del av möjligheterna och hävda oss i konkurrensen, måste vi ligga långt framme. Vi måste sätta vår ambitionsnivå högt.

Som Bengt Silfverstrand själv påpekar kan vår skola göras bättre. Det finns säkerligen många goda exempel och intressanta lösningar från andra länder som vi kan och skall ta vara på. Det vore både dumt och riskabelt, om vi inte erkände detta. Vi skall självfallet ta vara på det som vi är duktiga på, och vi skall givetvis vara öppna för intryck och idéer från omvärlden.

Bengt Silfverstrand frågar mig vilket land som skall vara ett föredöme för regeringens skolpolitik. Det är möjligt att det bland socialdemokrater fortfarande finns en önskan om att utse idealländer, även om jag trodde att man hade lärt sig åtminstone något av alla de misslyckade försök som gjorts på det området genom åren.

När det så gäller internationella jämförelser i sig, har regeringen i budgetpropositionen betonat det angelägna i att sådana görs. Sverige är också redan med i flera institutioner för internationella utvärderingar och kunskapsjämförelser. Viktiga exempel är den världsomspännande organisationen IEA, som i sommar redovisar en stor undersökning i läsförståelse, och OECD, som dels utfört en granskning av svensk skola, dels bedriver ett stort projekt med nyckeltal för utbildning i olika länder. Ett exempel av annat slag är den jämförelse tidskriften Newsweek presenterat över tio områden. I fråga om t.ex. språk intog inte Sverige någon tätplats. Det vill regeringen ändra på med direktiven om en förstärkning av språkundervisningen.

Anf. 66 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka skolministern för svaret på min fråga. Jag har emotsett detta svar med stor spänning. Min nyfikenhet delas säkert av ett stort antal lärare, elever och föräldrar i vårt land.

De första stapplande stegen på Europavägen har ju tagits. Det allra första var att skära ner på världens bästa vuxenutbildning. Skolministern gör jämförelser och plockar fram tidskriften Newsweek och säger att vi inte intog tätplatsen när det gäller språk. Det gjorde vi däremot när det gäller vuxenutbildning. Den vill man nu försämra.

Jag kan inte förstå annat av svaret än att regeringen drabbats av vad jag skulle vilja kalla Columbussyndromet. När Columbus skulle ut på sin färd visste han inte vart han skulle hän. Väl ute på havet visste han inte var han befann sig. Så icke heller när han kom fram, och han visste inte var han hade varit när han hade kommit tillbaka. Alltihop skedde på skattebetalarnas bekostnad.

Av formuleringen, att vi under 1990-talet skall skapa Europas bästa skola, har många fått intrycket att den svenska skolan har misslyckats. Om man sätter upp sådana mål är det ett ärlighetskrav att man anger utgångspunkterna. Annars uppstår lätt misstanken att vi har ett dåligt skolsystem. Den kritiken faller i så fall starkt tillbaka på dem som i olika sammanhang framhålls som skolans viktigaste resurs, nämligen våra lärare.

Sverige är bäst i EG-klassen skriver man i KTH-Nytt nr 5/1992. Undersökarna har där visat att vi har en mycket bra utbildningspolitik. Det integrerade system för yrkesutbildning och teoretiskt inriktad utbildning som återfinns både inom gymnasieskola och högre utbildning är precis i den riktning som EG nu strävar mot. EG går alltså åt Sveriges håll. Kan det möjligen vara så, fru skolminister, att den borgerliga regeringen, precis som fallet är när det gäller jordbrukspolitiken och exportstödet, går på tvärs mot utvecklingen i Europa?

Anf. 67 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Om medlemmarna i landslaget skulle säga att de vill bli bäst i Europa på fotboll, skulle vi väl få dra den slutsatsen att hela laget är värdelöst. Jag tycker att det är självklart.

Det är alldeles riktigt att Newsweek pekade på att Sverige hade en mycket fin vuxenutbildning. Framför allt framhöll man i redovisningen att vi hade en bra AMU-utbildning. Den har vi definitivt inte dragit ner på. Vi tvingas ibland att göra förändringar även på områden där vi önskar att vi skulle slippa att spara. Regeringens uppfattning är att varje besparing inte nödvändigtvis behöver innebära kvalitetsförsämringar. Det går ibland att göra en del ändå.

När det gäller detta att redovisa var vi skall bli bättre och inte, är det ett problem att det är litet ont om aktuella internationella undersökningar. Nu får vi en om läsförståelse. De vi har kunnat titta på tidigare för att jämföra svensk skola med andra skolor har visat att vi är duktiga på läsförståelse framför allt vad gäller tioåringar. Däremot sjunker resultaten när vi kommer upp på litet högre nivå. Vi är också bra på bredden, men vi presterar inte topparna.

När det gäller naturkunskap, ett annat viktigt ämne, låg för ett par år sedan svenska elever i tioårsåldern tvåa efter de japanska. När vi kommer upp på högstadienivå rasar det direkt. Detta är allvarligt och måste analyseras. Jag tycker att denna information är viktig som underlag i ett läroplansarbete. Jag tror att vi har ett och annat bekymmer där det finns anledning att ta en diskussion. Vi får inte vara rädda för att hävda att vi måste bli bättre. Vi får definitivt inte dra den slutsatsen att en sådan ambition skulle innebära att vi är dåliga på allt i dag. Men konkurrensen hårdnar, och vi måste ständigt öka kvaliteten i skolan. Så är det.

Anf. 68 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det är nog gott och väl. Men i motsats till regeringen är inte vi så kategoriska. Vi vågar inte påstå att vi generellt sett har Europas bästa skola.

När nu regeringen har så bestämda uppfattningar är det viktigt att vi får veta vilka företrädesområden den har bland Europas länder. Annars är formuleringen i regeringsdeklarationen felaktig, och då bör man ta tillbaka den formuleringen.

Jag vill utifrån vardagen i den svenska skolan efter åtta månader med borgerlig regeringspolitik fråga skolministern på vilket sätt vi närmat oss Europamålet när det gäller klasstorlekar. Storleken på klasserna är på väg att öka dramatiskt genom de nedskärningar som kommunerna på grund av regeringens politik tvingas vidta, och den kommunala vuxenutbildningen skärs ned. Insatserna för elevstödjande åtgärder som t.ex. skolpedagoger och skolpsykologer minskar. Lärarutbildningen går tillbaks till det förgångna. På vilket sätt kommer detta att öka kvaliteten i utbildningen?

Anf. 69 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! När det gäller frågan om klasstorleken och de ekonomiska bekymren tror jag att de bekymren finns oavsett vilken regering vi har. Men de stora effekter för kommunerna som vi i dag ser beror på den omläggning av statsbidragssystemet som Socialdemokraterna drev igenom. Jag tycker därför inte att man skall ta detta som ett exempel.

Det finns andra exempel där vi har tagit viktiga steg framåt. Denna regering är öppen för förändringar och lyssnar till vad man vill göra ute i kommuner och skolor, och vi har sagt ja till väldigt många lokala utvecklingsprojekt där vi gett skolor möjlighet att profilera sig. Jag är övertygad om, att när lärare, elever och föräldrar mer får arbeta på ett sätt som de tycker är bra, kommer också kunskapen att öka. Det finns många sådana exempel där vi har satsat på kvaliteten.

Den stora frågan är givetvis det omfattande läroplansarbete som nu pågår och som kommer att dominera diskussionen i lärarrummen i höst. Samtliga skolor och kommuner skall få möjlighet att diskutera hur vi skall förbättra skolan. Jag erkänner gärna att det förarbete som nu pågår inte är färdigt. Men jag tror att det blir bra, och det är det viktiga i detta arbete just nu.

Anf. 70 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Vi måste väl ändå vara överens om, skolministern, att nedskärningar på sådana vitala områden leder till försämringar, eller åtminstone

oerhört stora svårigheter för kommunerna att hävda sig. Eftersom vi är överens om en decentralisering och större inflytande för kommunerna, minskar ju detta förutsättningarna för att skapa Europas bästa skola.

Ett annat exempel som jag vill fråga om är förslaget när det gäller fristående skolor. Det innebär en överkompensation för de fristående skolorna och en minskning av resurserna till vår gemensamma grundskola. Det är ett allvarligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. Även lagrådet har i sitt yttrande sagt att det onekligen är en inskränkning av den kommunala självbestämmanderätten. På vilket sätt harmonierar dessa förslag med målsättningen att skapa Europas bästa skola?

Anf. 71 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! När det gäller kvalitet och klasstorlekar finns det inga entydiga forskningsresultat som belyser detta samband. Det är snarare så, att man behöver anpassa gruppstorlek utifrån de arbetsuppgifter man har just för tillfället och de barn det handlar om. Ibland kan tio barn vara för mycket, ibland är tio barn alldeles lagom, osv.

Friskolepropositionen är ett mycket viktigt steg i arbetet med att skapa Europas bästa skola. Jag begriper inte varför Socialdemokraterna tycker att det är viktigare att kommunerna får göra litet hur de vill än att slåss för något som varit ett adelsmärke i svensk utbildningspolitik, nämligen likvärdigheten.

Vi är internationellt sett ganska bra på att ge utbildning av hög kvalitet i Jokkmokk, i Växjö och i Stockholm, och vi håller en jämn kvalitet. Det är ett viktigt mål. Detta är något som regeringen har tagit fasta på i propositionen. Vi har sagt att icke en kommun skall kunna ha skilda regler, utan alla elever skall ha rätt att välja under samma premisser. Det är en ambition som Socialdemokraterna inte tycker är viktig, men den hör ihop med svenskt skolväsende. Det har den alltid gjort, och det står vi fast vid.

Anf. 72 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska linjen är att den svenska skolan skall avregleras, och den vägen är redan beträdd. Varje skola skall har rätt att gå sina egna vägar för att uppnå de mål som anges i läroplanen. Vi vill låta kommunerna bestämma över detta, eftersom vi tror att kommunerna har de allra bästa förutsättningarna.

Jag noterar att regeringens väg till Europas bästa skola och ökad valfrihet går via ytterligare centralstyrning av kommunerna, och det är kanske något motsägelsefullt.

Anf. 73 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag noterar att Socialdemokraterna inte längre tycker att likvärdighet är viktig att eftersträva. Om vi ger generella möjligheter för elever och föräldrar att välja skola är det självklart att det skall gälla samma regler för barnen oavsett var de är folkbokförda. Det är i varje fall regeringens linje.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1991/92:813 om gymnasieskolans tekniska och naturvetenskapliga linjer

Anf. 74 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Ulf Melin har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att få fler studerande att välja tekniska och naturvetenskapliga utbildningar i gymnasieskolan.

Det är med oro jag tagit del av att en sjunkande andel elever söker teknisk och naturvetenskaplig utbildning inom gymnasieskolan samt att många kommuner inte anordnar eller ens är beredda att betala interkommunal ersättning för elever som önskar fullfölja sin utbildning genom att gå den ettåriga teknikerutbildningen.

De signaler näringslivet nu sänder till elever som står inför valet av linje eller program i gymnasieskolan är att tekniker inte anställs. Den rekryteringsstrategi som i dagens lågkonjunktur är förhärskande i näringslivet är synnerligen kortsiktig. Svensk industri har ett ansvar och måste ge de unga andra signaler som klart visar ett långsiktigt intresse av att rekrytera personer med teknisk och naturvetenskaplig kompetens.

Inom departementet förs en diskussion om orsakerna och eventuella behov av insatser för att påverka utvecklingen i positiv riktning. I höst när vi får en tydlig bild av antagning m.m. kommer vi att noggrant analysera frågan och eventuellt vidta åtgärder.

En angelägen åtgärd är att bredda basen för de aktuella utbildningarna. Intresset för teknik och naturvetenskap måste väckas tidigt i skolan. Mycket talar för att flickornas intresse för detta område utvecklas tidigare än pojkarnas. Det är olyckligt att skolan i dag inte är så flexibel och anpasslig att den förmår ta tillvara flickornas intresse. Jag tror att skolan på detta sätt går miste om många framtida tekniskt och naturvetenskapligt utbildade flickor. Det ingår i läroplanskommitténs uppdrag att rikta uppmärksamhet mot frågan hur olika intressen, t.ex. ett naturvetenskapligt, kan tas tillvara och stimuleras tidigt.

Skolverket har utarbetat ett förslag till utformning av ett tredje utbildningsår för de 18–19-åringar som gått igenom en tvåårig gymnasieutbildning. Skolverket betonar här vikten av att kompletteringsutbildningarna ges ett innehåll som ökar kompetensen inom det tekniska området. Detta är en unik möjlighet att skapa ett intresse för teknik hos elever som tidigare under gymnasietiden inte kommit i kontakt med ämnet.

För att underlätta för en del av de ungdomar som genomgått samhällsvetenskaplig eller ekonomisk linje på gymnasiet att komplettera sin behörighet inför kommande tekniska och naturvetenskapliga högskolestudier har regeringen föreslagit att 1 250 utbildningsplatser ställs till förfogande för anordnande av ett s.k. basår.

Anf. 75 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag vill först och främst tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag tycker att hela svaret visar på en god insikt i problemet och att regeringen också har en bra ambitionsnivå, och det tror jag är oerhört viktigt.

Vi har nu en lågkonjunktur, och man kanske inte i näringslivet just nu ropar efter tekniker eller ingenjörer. Men när konjunkturen vänder uppåt, och det får vi hoppas att den kommer att göra ganska så snart, finns risken att konjunkturuppgången kommer att hämmas därför att det råder brist på utbildade tekniker, ingenjörer och över huvud taget människor som har en naturvetenskaplig och teknisk bakgrund. Det visar också ett antal utredningar, t.ex. långtidsutredningen. SIND har lämnat en rapport, och det har även kompetensutredningen. Det är oerhört viktigt att vi framöver har utbildade människor av denna kategori, framför allt mot bakgrund av den ökade internationaliseringen, men också den snabba tekniska utvecklingen.

Under 80-talet fick vi vissa positiva siffror, och fler elever sökte till både den naturvetenskapliga och den tekniska linjen. Men vad som nu hänt är att det har skett en stor nedgång framför allt när det gäller den tekniska linjen. Det är bra att man då vidtar åtgärder. Jag vill fråga om statsrådet är beredd att ta kontakt med näringslivet och föra överläggningar med näringslivet och dess organisationer. De har ett tungt ansvar för att dels anställa ungdomar som kommer från dessa utbildningar, dels se till att man i framtiden också kan rekrytera ungdomar.

En annan mycket viktig del är naturligtvis att också syo-konsulenterna ger en bra och god information redan i grundskolan. Här finns det mycket att göra. De måste poängtera att de treåriga teoretiska linjerna är ingången till den högre utbildningen.

Anf. 76 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! På frågan om näringslivskontakterna vill jag svara att detta att ha ett ordentligt samtal med näringslivsföreträdarna är en av de åtgärder som står på listan över vad vi kan tänkas göra i höst. Men jag vill vänta tills vi har klart för oss hur det exakt ser ut med antagningarna och vad det eventuellt kan betyda, från vår horisont. Det är viktigt att näringslivet tar ett ansvar.

Sverige är ett industriland. Vi bygger vår välfärd på att vi har haft och har en modern industri som ligger långt framme, men om vi inte hela tiden kan fylla på med välutbildade tekniker och ingenjörer kommer detta att haverera. Det är därför som dessa signaler är så oerhört allvarliga. Man kan inte helt plötsligt säga att det behövs 5 000 nya forskare eller 5 000 nya ingenjörer, därför att det tar år att utbilda dem. Utbildningen måste därför hålla en jämn och hög nivå.

Vi kommer att jobba mycket med detta, och näringslivet skall kopplas in – det ligger i dess eget intresse. Jag försöker framföra det så ofta som möjligt.

Vi håller precis på att genomföra en reformering av den tekniska utbildningen. Vi har tagit bort det fjärde året i gymnasieskolan, och i stället erbjuds en ettårig teknikerutbildning som kurs ovanpå det treåriga tekniska programmet. Sedan finns högskolans utbildningar.

Det fanns mycket goda skäl för den här reformen – som jag fortfarande tror är en bra reform – men vi måste analysera om det är bara konjunkturen eller någonting annat som har gjort att det har uppstått svårigheter. Tyvärr har den förre frågeställaren gått härifrån. En internationell undersökning visar dessutom att vi i Sverige har en förhållandevis låg tillväxt i kunskaper i

naturvetenskapliga ämnen på högstadiet, och det är ett av skälen till att jag har tagit upp den här frågan speciellt i läroplansdirektiven.

Det finns alltså mycket att göra. Vi skall prata med näringslivet. Vi måste få en ändring till stånd.

Anf. 77 ULF MELIN (m):

Herr talman! Statsrådet poängterar med rätta att Sverige är ett industriland. Ett stort bekymmer – som verkligen kan läggas den förutvarande regeringen till last – är att väldigt många genomgick högre utbildning till den offentliga sektorn, på bekostnad av den privata sektorn. Det har fått till följd att man i ansökningarna till gymnasiet väljer linjer som syftar till den offentliga sektorn. Här tror jag att vi har väldigt mycket att ta igen.

Teknikerutbildningen, som statsrådet tar upp, är oerhört viktig. Vi har märkt att det har varit problem med den interkommunala ersättningen, som det var en debatt om här för någon vecka sedan. Min fråga till statsrådet är om man ändå inte skall försöka ta initiativ till en samverkan med de olika kommunerna, så att man kan anordna teknikerutbildningar. Det är också mycket viktigt med en försörjning av tekniker framöver.

Anf. 78 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Vi får anledning att diskutera detta i samband med en annan fråga senare i dag. Om jag vore kommunalpolitiker hade jag redan tagit sådana initiativ. Jag är oroad över att det finns kommuner som säger nej till att betala interkommunal ersättning för elever som vill fullfölja sin teknikerutbildning, men vi gör nu vad vi kan. Det är också en åtgärd som kan komma i höst, om vi ser att kommunerna fortsätter med detta. Det är orimligt att elever inte kan fullfölja en viktig yrkesutbildning på grund av administrativt krångel eller att kommunerna bara ser till de egna kontona i budgetplanen.

Anf. 79 ULF MELIN (m):

Herr talman! I en annan del i svaret tas upp att flickorna skall ha möjlighet att läsa tekniska ämnen tidigare och pojkarna senare. Vi hörde att Bengt Silfverstrand kunde tänka sig att skolan avregleras, vilket är mycket positivt, och då kanske vi får stöd av Socialdemokraterna om nu statsrådet framåt hösten föreslår att en del lokala försöksprojekt skall genomföras ute i skolor, där flickorna får läsa teknik tidigare och pojkarna senare.

Då är min fråga om statsrådet är beredd att ta ett sådant initiativ. Det är ett stort bekymmer att valen är så könsbundna inom landet. Skall man klara av bristen måste fler flickor delta i det naturvetenskapliga programmet och sedan läsa tekniska ämnen i en högre utbildning.

Det är också bra om statsrådet talar om den här frågan, därför att det är viktigt att också departementet sänder signalen.

Anf. 80 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! I princip är det så, att om skolorna kommer med bra och intressanta projekt säger jag ja, om jag har möjlighet och får med mig tillräckligt många andra på att det är en klok idé. Jag utgår från att man på skolorna har en bra ambition när man föreslår sådant.

Det är mycket angeläget att fler flickor går de tekniska utbildningarna. Vi har fått en återgång till könsbundna val; detta är en olycka, och det är dumt. Rent sakligt är det dessutom så, att många av de mycket kvinnodominerade arbetsplatserna är de mest teknikintensiva. Det gäller sjukvården, skolan och väldigt många branscher. Inte minst våra hem är fyllda av teknik, och så mycket opraktiskt som man har sett i den vägen inser man att det skulle behövas fler kvinnliga tekniker som kunde göra någonting åt det.

Det finns många angelägna skäl att jobba med den här frågan, och jag utgår från att man i riksdagen också har ett öppet sinnelag till förslag som syftar till att ta bort de bromsklossar som finns i systemet, så att vi får en positiv förändring.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1991/92:814 om statsbidragen till skolorna

Anf. 81 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Martin Nilsson har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder så att statsbidrag inte lämnas till sådana skolor där i undervisningen objektiviteten och demokratiska värderingar åsidosätts.

Enligt nuvarande regler kan en fristående skola på grundskolenivå dels godkännas för skolpliktens fullgörande, dels bli berättigad till statsbidrag.

I sitt betänkande med anledning av propositionen om vissa frågor avseende skolväsendet anförde utbildningsutskottet att det vore rimligt att en fristående skola godkänd för skolpliktens fullgörande också hade de ekonomiska förutsättningarna för verksamhetens drift. Utskottet föreslog också att bidragssystemet ändras med hänsyn till detta. Av tekniska skäl borde ändringarna dock genomföras först budgetåret 1992/93.

Helsingborgs kristna skola var redan tidigare godkänd för skolpliktens fullgörande. Med hänsyn till utbildningsutskottets uttalande och då inga särskilda skäl förelåg var det rimligt för regeringen att också ge statsbidrag till skolan.

Vid Helsingborgs kristna skola tillämpas i huvudsak Lgr 80. Den är öppen för alla som vill gå där.

Fristående skolor står under tillsyn av skolverket. Den omedelbara tillsynen ankommer på den kommun där skolan ligger. Om resultaten av undervisningen inte håller en acceptabel kvalitet skall skolans godkännande omprövas, och det kan dras in. Så kan naturligtvis också ske om skolan av andra skäl visar sig olämplig.

Jag anser att förutsättningarna är goda för att tillsynen av de fristående skolorna skall fungera. Dessa förutsättningar blir ännu bättre när de fristående skolorna blir skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som genomförs av statens skolverk. Detta har regeringen föreslagit i propositionen om valfrihet och fristående skolor.

Anf. 82 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Ask för svaret.

Det är skolverket som rekommenderar och ger förslag till regeringen om

hur man skall ställa sig, och så småningom kommer skolverket självt att få ansvaret för fördelningen av dessa statsbidrag. Jag anser ändå att det är regeringen som bär ansvaret för statsbidragen, så länge skolverket inte har fått denna rätt.

Bakgrunden till min fråga är den artikel i lärarnas tidning som jag har refererat till. Jag anser att skolan på ett antal punkter bryter gentemot vad statsrådet anför, dvs. att där i huvudsak tillämpas Lgr 80. Det är mycket möjligt att regeringen vid bidragsgivningen har varit omedveten om vilken inriktning Helsingborgs kristna skola har, men efter att ha läst denna artikel kan jag inte tolka det på annat sätt än att skolan inte uppfyller kraven.

När skolan t.ex. säger att föräldrar skall aga sina barn men med kärlek, tror jag inte att det uppfyller Lgr 80. När man säger helt öppet att det är barnens uppgift att underordna sig, därför att man ändå i sinom tid kommer att få rätt av Gud, tror jag inte att det uppmuntrar till kritiskt tänkande. Jag tror inte att det är helt i enlighet med Lgr 80 att en av nio lärare är behörig. Jag tror inte att det är i enlighet med Lgr 80 att hävda att Strindbergs texter är fula eller att Astrid Lindgrens texter är ockulta. Det finns annat, som att skapelseberättelsen skulle vara riktig och att Darwins lära felaktig.

Visst måste vi tillåta privata skolor, och vi måste ha ett offentligt finansierat skolsystem, men *vi* måste ju sätta gränserna! Det tror jag inte att regeringen i det här fallet riktigt har klarat. Man har satt ideologin före en bra utbildning för eleverna.

Anf. 83 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag är helt överens med Martin Nilsson om att vi måste sätta gränserna, och det finns mycket tydliga regler för godkännande av fristående skolor, som vi faktiskt har ärvt från tidigare regeringar. Problemet är att Lgr 80 icke är så tydlig som man skulle önska. Problemet är att det ibland kan finnas tolkningssvårigheter.

Nu tycker jag att man går för långt om man bedömer möjligheterna att ge tillstånd till en skola med utgångspunkt i en tidningsartikel. Många gånger reagerar jag mot vad som står i tidningarna och tycker inte att det stämmer med sanningen.

Men några av de exempel som Martin Nilsson tog upp tycker jag ändå att man kan kommentera. Han sade t.ex. att en av nio lärare är obehörig. Tyvärr måste jag konstatera att det finns kommunala skolor som har samma negativa bild; så var det inte minst för något år sedan när vi hade en våldsam brist på lärare och svårigheter att rekrytera lärare i vissa delar av landet. Det är faktiskt inte ett skäl att inte ge tillstånd, men frågan om man har välutbildad personal är en fråga som diskuteras mycket noggrant vid prövningen av om en skola skall få tillstånd.

Martin Nilsson anförde också exemplet att man pläderar för aga. Om en skola skulle tillämpa aga är det ett brott mot svensk lagstiftning. Icke ens Martin Nilsson som förälder har rätt att slå sina barn. Vi skulle aldrig kunna säga ja till en skola som ägnade sig åt det, så visst finns det en del sådana saker som det är lätt att ta ställning till.

Men utgångspunkten är ändå att om skolan visar att man har förmåga att undervisa enligt läroplanen och om inspektioner och annat icke ger anled-

ning till kritik uppfyller man de krav som ställs. När man uppfyller kraven och får tillstånd skall man också ha bidrag.

Sedan tror jag att vi politiker måste ha visst förtroende också för föräldrars omdöme. Som barn har man ju många gånger undrat över hur det är med föräldrarnas omdöme, men jag tror att 99,9 % av föräldrarna synar skolorna bra.

Anf. 84 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning, att det är viktigt att föräldrar får ett större ansvar när det gäller barnens undervisning och utbildning. Jag tror dock att man även där måste sätta gränser någonstans. Indirekt är det vad samhället har gjort när vi har lagstiftat mot aga. Har man synen att det bara är föräldrarnas ansvar tolererar man självfallet aga. Den synen har vi ju inte.

Att man skall få välja skola tycker jag är en utmärkt idé om man tar bort den snedfördelning som kan uppstå i samband med finansiering, dvs. om man får en strikt offentlig finansiering, och om man har en viss tilltro till den demokratiska syn som ändå präglar Lgr 80.

Självfallet är statsrådets kritik riktig när hon säger att man inte kan bedöma en skola enbart utifrån en tidningsartikel. Men när jag läser detta blir jag faktiskt heligt upprörd över att sådant här förekommer. Min fråga är om statsrådet efter att ha sett detta är beredd att ta upp frågan och eventuellt ompröva statsbidraget.

Anf. 85 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Innan jag föreslog regeringen att vi skulle ge statsbidrag till den här skolan, som hade tillstånd att bedriva undervisning, läste jag många artiklar och mycket annat underlagsmaterial. Den skola som vi nu diskuterar hade en fördel i jämförelse med andra, och det var att man faktiskt upplyste föräldrarna om vilka grundidéer man hade. Jag önskar egentligen att alla skolor hade en sådan innehållsdeklaration. Det underlättar för föräldrarna när det gäller att veta vad det handlar om.

Jag vill gärna säga att vi från regeringens sida i propositionen om fristående skolor gör en uppstramning, och det är att vi tvingar in de fristående skolorna i det nationella utvärderingsprogrammet, vilket är mycket viktigt. Då kan vi få en kvalitetsprövning av de skolorna.

Vi har också i olika ärenden visat oss mycket restriktiva när det gäller alternativa lärarutbildningar. Vi måste ställa krav på hög lärarutbildning och se till att lärarutbildningar i Sverige håller en jämn och hög kvalitet, även om det kan finnas varianter av dem. Jag utgår från att de flesta skolor som vill locka till sig elever behöver utbildade lärare. Vi gör alltså en del på det här området, men detta är svårt. Vi får säkert återkomma till det.

Anf. 86 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det låter bra. Jag tycker ändå att det finns en positiv ton i statsrådets svar när hon säger att man faktiskt skall försöka granska detta. Jag tycker dock inte att det är något speciellt bra försvar att man upplyser föräldrarna om vad det är för slags skola de sätter sina barn i. Det är i och

för sig riktigt att föräldrarna skall ha den informationen och den kunskapen, men det handlar faktiskt också om barnens och elevernas rättigheter. Det handlar också om vilka möjligheter de har att få information, att få ansvar, att få välja. Det kan man ifrågasätta, tror jag.

Jag tycker ändå att det är bra att jag har fått det här svaret och att debatten fortsätter. Jag tror att vi kommer att få anledning att återkomma till den här debatten när det gäller de s.k. friskolorna. Även i framtiden måste vi, tror jag, diskutera vad utvärderingen skall bestå i – om den skall bestå bara i en utvärdering av vilken kvalitet utbildningen håller eller om den också skall gälla på vilket sätt utbildningen sker. Jag tror att det är minst lika viktigt med en utvärdering av hur undervisningen sker som med en utvärdering av själva kvaliteten.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1991/92:852 om nordisk gymnasial utbildning

Anf. 87 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Kent Olsson har frågat mig hur de kommuner som har ett överskott av studerande från annat nordiskt land kompenseras för sina merkostnader.

Ersättning från svenska staten till kommun för sådana elever lämnas för studier t.o.m. innevarande läsår enligt förordningen (1989:372) om intagning i gymnasieskolan av sökande bosatta i annat nordiskt land.

Fr.o.m. den 1 juli 1992 gäller för denna fråga ett avtal som undertecknats av de nordiska länderna. Ersättningen från svenska staten till kommun för merkostnader för nordiska elever på gymnasial nivå lämnas fr.o.m. läsåret 1992/93 efter beslut av regeringen i varje särskilt fall på ansökan från berörd kommun.

Anf. 88 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret.

Låt mig först säga att jag tycker att överenskommelsen att nordiska elever kan få gå i grannländernas skolor är bra och positiv. Enligt vad jag har hört lär det finnas en viss summa pengar avsatt för detta. Det lär vara en miljon kronor. Min fråga är: Stämmer det?

Anf. 89 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag kommer inte ihåg om det är exakt en miljon kronor, men inte är det mycket mer som finns avsatt för att användas för det här ändamålet. Jag tror emellertid att de pengarna kommer att räcka i en första omgång. Det är klart att vi får diskutera det här framdeles.

En sak som jag tycker att man skall ha med när man för den här diskussionen är att Sverige och svenska kommuner skickar betydligt fler elever utomlands utan att kräva avdrag för de "vinster" som man eventuellt gör därför att så många hundra elever läser som utbytesstudenter. Jag tror alltså att de

flesta kommuner, om man räknar på detta, kommer att finna att de trots allt vinner på det internationella utbytet.

Men vi skall reda ut det här ordentligt. Vi får i höst en utredning från Erland Ringborg om internationaliseringen och dess effekter, men jag är övertygad om att vi skall klara de ekonomiska frågorna nästa läsår med det som för närvarande finns i vår budget.

Anf. 90 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Jag tror nog att vi är överens om att man i det här fallet inte skall räkna enbart pengar – internationaliseringen har ju så många andra positiva effekter.

Men tar man en titt på de interkommunala ersättningarna finner man att de i dag rör sig om belopp mellan 40 000 och 90 000 kr. per elev beroende på vilken typ av utbildning det rör sig om. Det innebär att anslaget i stort sett räcker till 10–15 elever. I en liten kommun – jag har fått den här frågan från Strömstad – där man satsar i akt och mening att åstadkomma en bra skola och dra till sig elever innebär det stora kostnader att få en fyra fem elever från gränstrakterna.

Jag tyder statsrådets svar så, att man kommer att se över detta och att det, om det visar sig att pengarna inte räcker, kommer att finnas möjlighet att få mer pengar.

Anf. 91 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det är i vissa kommuner som ligger i gränstrakterna och i vissa kommuner som har mycket speciella gymnasieutbildningar – som kanske behöver en nordisk rekrytering för att över huvud taget få tillräckligt underlag – som detta bekymmer kan uppstå, där det kan bli tungt. Då ansöker man hos regeringen, och så får vi pröva frågan. Vi har som sagt några kronor för att klara av det hela.

Men när det gäller utbytet mer generellt gäller det jag sade tidigare: Jag tror att vi gör mer vinster än förluster. Men vi får väl reda ut det i sinom tid. Svaret på Kent Olssons fråga är alltså: Ja, det går att höra av sig till departementet, om man har speciella bekymmer i Strömstad eller på annat håll.

Anf. 92 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Frågan ställdes närmast därför att denna situation kan komma att inträfffa i gränstrakterna. Kan jag tolka vad statsrådet nu sade så att denna miljon inte är någon helt fixerad summa utan att om det visar sig att man på ett ställe får många elever som är intresserade av en speciell utbildning, så ser regeringen positivt på detta och kan ge mer pengar?

Anf. 93 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det brukar vara riksdagen som bestämmer hur mycket pengar som skall gå till utbildningsdepartementets verksamhet. Men om jag tolkat stämningen i riksdagen rätt, så ser man det som angeläget att vi fullföljer våra avtal med våra nordiska grannländer, och då skall vi väl klara det även på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 94 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

17 § Svar på fråga 1991/92:857 om skollagen och den interkommunala ersättningen

Anf. 95 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Rune Rydén har frågat utbildningsministern om han avser att ändra skollagen så att kommunernas skyldighet att betala den s.k. interkommunala ersättningen utökas till personer över 20 år eller som tidigare har gått en gymnasieutbildning. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag har så sent som den 18 maj besvarat en interpellation om specialkurser m.m. i gymnasieskolan. I mitt svar då och i den efterföljande debatten i kammaren har jag tydligt redovisat min uppfattning. Jag sade bl.a. att det inte är rimligt att kommunerna indirekt stryper en stor del av utbildningen för vuxna med hänvisning till att det i skollagen inte finns inskrivet en absolut skyldighet för kommunerna beräffande den gymnasiala vuxenutbildningens omfattning. Särskilt illa är det naturligtvis att vuxna i vissa fall t.o.m. nekas att slutföra en yrkesutbildning. Jag sade också att vi på departementet skall diskutera om det behövs särskilda åtgärder.

Jag är inte beredd att i dag utlova ändringar i skollagen på denna punkt, men jag kommer att noga följa utvecklingen.

Anf. 96 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det klara och konkreta svaret.

Jag noterar också med stor tillfredsställelse vad statsrådet sade i ett frågesvar till Ulf Melin om de interkommunala ersättningarna.

Nu återstår egentligen bara frågan vad statsrådet avser att göra i praktiken. Kommunerna tycks ju inte reagera på de synpunkter som statsrådet och andra framfört i denna fråga. Den efterlysta ändringen av skollagen kanske kommer att behövas för att kommunerna skall anpassa sig.

Jag delar den uppfattning som statsrådet här framför att det inte kan vara rimligt att elever får avbryta exempelvis en yrkesutbildning, bara därför att kommunerna inte vill betala ut interkommunala ersättningar.

Anf. 97 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag tror att den första åtgärd man skall vidta gentemot kommunerna är att bullra på olika sätt och försöka signalera vad man tycker. I andra hand får man vidta konkreta åtgärder.

Vi har nu gått in för ett decentraliserat skolväsende, där kommunerna tar ansvaret för verksamheten. Jag tror mycket på decentraliseringen, och jag har utgått från att man i kommunerna har ett långsiktigt perspektiv och ett vidsynt tänkande. Om motsatsen skulle visa sig vara fallet och man alltså inte

samarbetar över kommungränserna och inte ser till att elever får fullfölja en utbildning som de påbörjat, måste statsmakterna självfallet reagera.

Jag blir bekymrad över att det finns kommuner som exempelvis inte låter elever fullfölja floristutbildningen i Norrköping. I denna utbildning varvas teori och praktik. Det händer att elever hinner fylla 20 år innan de slutfört utbildningen. Då kan kommunen säga: "Nej, du är för gammal för att gå den kursen." Då blir det fel, eftersom praktiken ingår i utbildningen.

Kommunerna måste visa litet omdöme. Men det första vi bör göra är att tala om för kommunerna att de ändå har gjort fel och utgå från att de självmant rättar till felet. Annars tvingas regering och riksdag agera, och det kommer vi definitivt att göra också.

Anf. 98 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Jag vill till statsrådet Ask bara säga att jag tycker att det buller som har åstadkommits är alldeles utmärkt, och det borde egentligen ha varit alldeles tillräckligt. Men nu är så inte fallet, och därför efterlyser jag konkreta åtgärder. Det vore väldigt trevligt om statsrådet kunde lova att sådana kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1991/92:726 om regeringens politik i frågor som rör kvinnor

Anf. 99 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Inger Hestvik har frågat statsministern vilka åtgärder som skall vidtas för att tillgodose Dalakvinnornas krav på "ett bättre och rättvisare samhälle". Frågan är ställd mot bakgrund av att kvinnor från Dalarna den 2 maj genomförde en marsch till Stockholm och därvid överlämnade ett upprop för vidare befordran till statsministern.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara frågan.

Den svenska välfärden kräver en stark ekonomisk bas. Utvecklingen under 1980-talet ledde bl.a. till ekonomisk stagnation med sjunkande investeringar i näringslivet, en minskande produktion av varor och tjänster och försämrade statsfinanser.

Regeringens politik syftar till att bryta denna utveckling. 1990-talet måste bli ett årtionde med växande välstånd. Det är bara om ekonomin kan få ny växtkraft som välfärden kan tryggas och utvecklas och arbetslösheten pressas ned. Bara då kan utrymme skapas för sociala reformer som ger ett mjukare och mer solidariskt samhälle till gagn för både kvinnor och män.

Regeringen har vidtagit åtgärder inom en rad områden i syfte att återställa utvecklingskraften i ekonomin. Samtidigt har grunden lagts för att de enskilda medborgarna – kvinnor och män – själva skall kunna välja hur de vill forma sin vardag. Regeringen kommer att fullfölja den politiken. Den kommer att leda till både ökad välfärd och ökad jämställdhet för kvinnor och män.

Anf. 100 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Det är naturligt att det statsrådet som har ansvaret för jämställdhetsarbetet i regeringen svarar på frågor som rör kvinnors situation i dagens samhälle. Anledningen till att jag ställde frågan till statsministern var att jag ansåg att ansvaret för de många kvinnofientliga förslag på så många områden som kommit från regeringen inte kan lastas över på ett enskilt statsråd. Det måste vara statsministerns ansvar att se till att en grupp människor, i detta fall kvinnor, inte får en försämrad situation på så gott som alla områden.

Kvinnorna i Dalarna har nu tröttnat på den borgerliga politiken. De tog därför initiativ till den här marschen som kulturministern har talat om. De tecknade ner sina krav på Malungsskinn och överlämnade det till ett ombud för statsministern. Jag hoppas att statsministern verkligen har läst dessa krav.

För oss i Dalarna är rätten till arbete det allra främsta kravet. Därför skrämmer det våra kvinnor när regeringen drar in 7,5 miljarder kronor varje år framöver från kommunerna. Detta kommer att drabba kvinnorna mångdubbelt. De förlorar förmodligen sina arbeten och sina barnomsorgsplatser. Äldrevården kommer inte att byggas ut så som vi har hoppats, och ansvaret läggs helt över på kvinnorna. Sjukvården, som skulle få ökade resurser, får i stället vidkännas en minskning.

Vi socialdemokrater säger naturligtvis nej till den här indragningen av statsbidragen. Vi har satt oss ned och räknat ut vad detta kommer att betyda i jobb. För vårt län betyder det att vi måste minska antalet anställda med 1 500.

Eftersom vi anser att rätten till arbete är den viktigaste jämställdhets- och jämlikhetsfrågan tycker vi att den här regeringspolitiken inte är riktigt bra – vi tycker helt enkelt att den är direkt felaktig.

Anser statsrådet att det är förenligt med en bra jämställdhetspolitik att beröva kommunsektorn alla dessa jobb, framför allt från kvinnor?

Anf. 101 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag anser att fru Hestviks utgångspunkt är felaktig. Den beskrivning som ges i frågan är inte sann.

Jag har i mitt svar pekat på att en sanering av den svenska ekonomin är en gigantisk räddningssaktion för den svenska välfärden. Detta är det grundläggande.

Dalakvinnorna framförde i sitt manifest en önskan om en ökad solidaritet – vi skulle bära varandras bördor. Det är klart att det under denna omställningsperiod kommer att bli påfrestningar för oss alla.

Då är det bra att vi kan visa solidaritet mot varandra och bära varandras bördor så att vi tar oss igenom den ekomiska kris som vi nu är inne i.

Det är inte sant att det satsas mindre på äldrevård. Det har tvärtom lösgjorts extra pengar för att man skall kunna bygga ut grupphem och äldrevårdsinstitutioner. Vi planerar att genomföra en barnomsorgslag för att garantera rätten till barnomsorg. Vi arbetar med att få bort grunderna för löneskillnaderna mellan män och kvinnor, som har ökat under 80-talet – inte minst inom offentlig sektor. Det är därför som förnyelsearbetet ute i kom-

munerna är så grundläggande för att möjliggöra att man också skall ge kvinnor vettiga löner och att de åtminstone inte skall sjunka i förhållande till männens löner.

Det är inte heller sant, som Inger Hestvik säger, att regeringen har lagt fast en plan om att sänka statsbidraget med 7,5 miljard varje år. Det finns ett förslag om sänkning av statsbidraget i den omfattningen nu. Därutöver finns ingen plan fastlagd.

Anf. 102 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Det var ett positivt besked. Jag hoppas att vi kan ta det till intäkt för att det inte blir fortsatta indragningar på kommun- och landstingssektorn. Även om vi bygger ut äldrevården innebär det här att kommunernas och landstingens möjligheter att se till att äldre och barn får omsorg minskar. Vi kan inte ta ifrån kommuner och landsting pengar och sedan säga att det här skall göras i alla fall.

Statsrådet säger i sitt svar att man bryter stagnationen i samhället med en borgerlig regeringspolitik. Av de socialdemokratiska motionsförslagen framgår att tillväxten skulle öka med 2,4 % nästa budgetår jämfört med de 0,4 % som den borgerliga politiken åstadkommer. Budgetunderskottet skulle bli 8 miljarder större med borgerlig politik. Jag undrar om vi får ett bättre samhälle med den här politiken när man minskar tillväxten. Jag tycker att det är precis tvärtom.

Anf. 103 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag vet inte om Inger Hestvik har noterat att tillväxten i Sverige har sjunkit under de senaste åren och att vår bruttonationalprodukt har minskat. Det är den politiken som vi vill ändra på så att vi skall få en ökad tillväxt. Jag sätter inte så stor tilltro till de önskesiffror som Socialdemokraterna presenterar i sina förslag.

Sanningen är att om vi inte kan öka effektiviteten i offentlig sektor både i landsting och i kommuner med ett förnyelsearbete så kommer situationen för oss kvinnor att bli ännu sämre. Kvinnornas arbeten och möjligheterna för kvinnor att gå ut och förvärvsarbeta kommer att minska. Därför måste vi nu ta oss igenom denna hästkur. Det är hela syftet med den ekonomiska politiken. Därför är utgångspunkten för Inger Hestviks fråga felaktig liksom Dalakvinnornas manifest.

Anf. 104 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Vi måste förbättra situationen för kvinnorna. I synnerhet frågan om lönerna är viktig, liksom frågan om arbete.

Statsrådet sade att man skall bära varandras bördor och att man skall vara solidarisk. Är inte den förda politiken en politik som är avsedd att attrahera män med goda inkomster och med förmögenheter? Jag tycker faktiskt att man har gett dem som har det bra ställt i samhället en mycket stor del av kakan. Det har man betalat genom att kvinnorna har fått försämringar.

Lillemor Arvidsson säger att det som nu pågår är ett hårt slag mot jämställdheten både i arbetslivet och i familjen. Det är ett uttalande som jag helt ställer upp bakom. Jag kan inte inse att den förda borgerliga politiken har

det minsta jämställdhetsdrag. Jag måste säga att Folkpartiet tidigare har varit framgångsrikt i sina jämställdhetssträvanden. Var finns ni nu? Har Moderaterna satt munkavle t.o.m. på jämställdhetsministern? Dalakvinnorna frågar fortfarande, trots de förslag som statsrådet har fört fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1991/92:798 om praxis i utvisningsärenden

Anf. 105 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta med anledning av utlänningsnämndens frångående av tidigare praxis.

Utlänningsnämnden är en självständig myndighet och har att besluta i enlighet med gällande lagar och förordningar. Utlänningsnämnden har, liksom invandrarverket, möjlighet att överlämna enskilda ärenden till regeringens prövning för att få vägledande beslut. Resp. myndighet gör själv bedömningen av vilka ärenden/frågeställningar som skall överlämnas till regeringen.

Regeringen har i dagarna tillsatt en särskild utredare som fått till uppgift att se över vissa delar av utlänningslagstiftningen. Utredaren skall bl.a. undersöka vilka möjligheter regeringen i dag har att – inom regeringsformens ram – genom generella föreskrifter styra utvecklingen och praxis på utlänningslagstiftningens område och – om det bedöms nödvändigt eller önskvärt – föreslå de ändringar och tillägg som kan vara motiverade.

Anf. 106 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Den aktuella nämnden infördes nyligen. Det var bra därför att man skulle kunna få ner utredningstiderna och förkorta väntetiden för asylsökande. Det var positivt ur alla synpunkter.

Häromdagen kunde vi dock läsa i tidningen att nämnden plötsligt hade börjat bedöma efter en ny praxis. Det var inte meningen. Det talade man inte om från början när man inrättade nämnden. Nu skulle plötsligt kriminalitet som man gjort sig skyldig till i Sverige inte väga lika tungt längre. Det var en liberalisering som ingen upplyste kammarens ledamöter om när man fattade beslut om att införa den här nämnden.

Kommer statsrådet att kontakta nämnden och fråga varför den har liberaliserat praxis? Är det statsrådets och regeringens mening att man i fortsättningen skall visa större tolerans när det gäller kriminalitet bland asylsökande?

Anf. 107 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Frågan om hur praxis skall se ut i framtiden var föremål för mycket omfattande diskussioner här i riksdagen när utlänningsnämnden inrättades. Då uppmärksammades också frågan om hur regeringen i framtiden skulle kunna påverka praxis. Det är bakgrunden till den utredning som nu är tillsatt.

Självfallet kan jag låta mig informeras om de beslut som fattas i utlänningsnämnden. Men som Sten Andersson i Malmö väl vet är regeringsledamöter förhindrade att ge order till myndigheter. Det gäller inte minst den typen av ärenden med domstolskaraktär som utlänningsnämnden handhar.

Anf. 108 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag kan i och för sig acceptera det resonemanget. Men det är trots allt så att det är den här kammaren som bestämmer lagstiftningen i Sverige och som har möjlighet att ändra bestämmelser. Om man har en väl genomarbetad praxis sedan tidigare och plötsligt ändrar den – en asylsökande fick tidigare mindre status för att han hade begått ett visst brott i Sverige – och "tillåter" brott är det utmanande. Det är inte heller avsikten. Vitsen var att vi skulle få en snabbare hantering. Nu är risken stor att handläggningstiderna blir ännu längre än vi från början trodde.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1991/92:800 om Skogskyrkogården

Anf. 109 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Eva Zetterberg har frågat mig när regeringen kommer att ge Stockholms kommun hjälp med att rusta upp byggnaderna på Skogskyrkogården.

Regeringen har föreslagit att Skogskyrkogården tas upp på Unescos s.k. världsarvslista som är en förteckning över världens viktigaste kultur- och naturegendomar. Förslaget examineras nu av en särskild kommitté inom Unesco. Eftersom Skogskyrkogårdens kulturhistoriska och arkitektoniska värde är utomordentligt stort är det min förhoppning att kyrkogården kommer att ges en plats på listan.

Den svenska kulturmiljövården bygger på att ägare och brukare tar det grundläggande ansvaret för att värdefulla byggnader och miljöer bevaras och underhålls. Det gäller även för de mest värdefulla miljöerna. Även om Skogskyrkogårdens byggnader nu synes vara i behov av en upprustning finns det inte anledning att tro att inte Stockholms kommun skulle förmå att långsiktigt ta hand om anläggningen på det sätt som behövs.

Någon framställning från kommunen om statligt stöd för ändamålet har inte gjorts.

Anf. 110 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill tacka Birgit Friggebo för svaret på min fråga och konstatera att jag är glad för att vi är överens om hur viktigt det är att rusta upp Skogskyrkogården. Den representerar ett stort kulturellt värde men utgör också en oerhört vacker och tilltalande plats för oss som bor i söderort. Det är dock inte bara vi söderbor som uppskattar Skogskyrkogården. Turister, arkitektstuderande och personer med intresse för arkitektur från hela världen har upplevt den som en mycket tilltalande plats. Det finns således all anledning att se till att kyrkogården blir upprustad.

Visst är det en fråga för Stockholms kommun, för brukarna, som har ansvaret. Samtidigt är Skogskyrkogårdens byggnader – som Birgit Friggebo själv tar upp – av ett riksintresse. Därmed har väl staten ändå ett visst ansvar även för upprustningen. Vi kan diskutera om anslaget är tillräckligt stort. Vårt parti har kanske en annan uppfattning om att det behövs mera pengar. Om Skogskyrkogården kommer med på listan och redan i dag anses vara av stort värde, finns det väl anledning att från statens sida vara intresserad av att bidra till upprustningen.

Herr talman! Statsrådet anför i slutet av svaret att någon framställning inte har gjorts från kommunens sida. Jag utgår från att man kan tolka Birgit Friggebos svar så att om det kommer en framställning från Stockholms kommun avser regeringen att behandla den välvilligt.

Anf. 111 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det jag sade i slutet av mitt svar är en saklig upplysning. Det har inte kommit in någon ansökan. Jag har tidigare i svaret angett att det inte finns någon anledning att förutsätta något annat än att Stockholms kommun, precis som alla andra som brukar och äger värdefulla byggnader, skall kunna ta ansvaret för att underhålla och bevara den värdefulla kulturmiljö som finns ute på Skogskyrkogården.

Anf. 112 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är riktigt att någon sådan ansökan inte har kommit in. Men Sockholms kommun har bl.a. blivit uppvaktad av SAR, Sveriges arkitektförbund, som har påtalat hur byggnaderna förfaller och att man behöver ta itu med det. Med tanke på finanserna i Stockholms kommun i dag är jag övertygad om att Stockholm inte har möjlighet att på egen hand göra de upprustningar som behövs. Det finns anslag som staten disponerar över för att bidra till sådan upprustning. Det vore vettigt att använda dessa anslag till det.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1991/92:803 om filmstödet

Anf. 113 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Åke Gustavsson har frågat mig om Folkpartiets löfte om anslagshöjningar till filmen i Sverige i storleksordningen 30 milj.kr. kommer att infrias i regeringens förslag till riksdagen.

Det förslag om anslagshöjning som Åke Gustavsson refererar till gavs med anledning av en proposition från den dåvarande socialdemokratiska regeringen för drygt ett år sedan. Vid regeringens behandling av denna proposition vann en del av Folkpartiets motionsförslag riksdagens gillande, dock tyvärr inte alla.

Sedan dess har en särskild utredare, landshövdingen Jan Rydh, lämnat ett betänkande om det framtida filmstödet. Betänkandet skisserar två alternativ

till stödsystem, vilka båda radikalt skiljer sig från nuvarande ordning. Remissreaktionen har i båda fallen – på olika grunder – varit blandad.

Mot denna bakgrund har regeringens ursprungliga intention att lägga fram en proposition den 22 maj inte gått att förverkliga. Det är emellertid regeringens ambition att en proposition skall kunna läggas fram före sommaren.

Anf. 114 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Regeringens ambition enligt den propositionsförteckning som lämnades till riksdagen i februari var att propositionen skulle läggas fram i april. Riksdagsmajoriteten uttalade sig sedan för att den skulle läggas fram under våren. Det verkar vara en ovanligt lång vår för riksdagsmajoriteten och regeringen. Vi är nu faktiskt nästan inne på sommaren. Med tanke på detta svar utgår jag från att det kommer en proposition före juni månad. I juni inträder definitionsmässigt sommaren.

Bakgrunden till min fråga är den artikel som Bengt Westerberg skrev i Expressen den 18 mars. Han gör filmpolitiken till en jättefråga för Folkpartiet. Han säger att för de närmaste 18 månaderna behövs åtminstone ytterligare 37 milj.kr. Nu har 14 månader gått sedan detta skrevs. Han säger dessutom att i ett kärvt ekonomiskt klimat är det ingen ursäkt för att vi skall göra oss urarva på kulturområdet.

Det är riktigt att utskottet har höjt anslaget i förhållande till den socialdemokratiska regeringens förslag, men det är en höjning med 5 miljoner; av Bengt Westerbergs 37 miljoner återstår det alltså för Folkpartiet att förverkliga en höjning av anslaget med 32 milj.kr. Jag vill inte som kulturministern göra detta till en fråga om olika alternativ till stödsystem. Min fråga handlar om nivån på anslaget. Står alltså Folkpartiet och kulturministern fast vid det som Folkpartiets partiledare sade, att det skulle ske en höjning av anslaget med 37 miljoner, dvs. att det nu är aktuellt med en höjning med 32 miljoner? Den konkreta frågan är: Avser regeringen i sitt förslag att införa en höjning på över 30 milj.kr. av nivån på Filminstitutets anslag?

Anf. 115 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att nivån är viktig. Nivån på anslaget är en viktig förutsättning för att vi också i framtiden skall kunna producera svensk film. Men Åke Gustavsson befinner sig på något sätt flera år tillbaka i tiden och utgår inte ifrån att det har kommit ett helt nytt förslag till olika systemförändringar när det gäller stödet till filmproduktion och filmkultur. Att hänga sig fast vid en anslagspost som lades fast i dåvarande läge, när den socialdemokratiska regeringen inte förmådde lägga fram förslag till ett nytt filmavtal utan förlängde det gamla, tycker jag inte är särskilt meningsfullt.

Anf. 116 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! När riksdagen förra året behandlade denna fråga var det just med hänvisning till att det då skulle ske och pågick en översyn som man från riksdagens sida på regeringens förslag var något avvaktande. Det var just i denna situation som Bengt Westerberg gick ut och sade att anslaget skulle höjas med 37 milj.kr. I det avseendet har det inte skett någon principiell förändring mer än att utredningen nu är slutförd och att olika remissvar har

kommit in. Jag tycker faktiskt att detta är en central fråga för svensk filmpolitik. Om detta är en jättefråga för Folkpartiet, om det är alldeles självklart för Folkpartiet att vi skall ha en kvalitativt högtstående film och att den är av största betydelse för svenskt kulturliv, kan jag inte förstå att man inte finner det konsekvent att också höja anslaget med i storleksordningen 32 milj.kr.

Det har gått 14 av de 18 månader som Bengt Westerberg talade om. Ännu har vi inte fått något besked från regeringen på den här punkten. Det är faktiskt dess värre så illa att Filminstitutet för närvarande inte vågar ge tillstånd för några nya projekt på andra sidan årsskiftet. Det borde vara en larmsignal som fick regeringen att skynda på detta arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1991/92:804 om ansökningarna om asyl

Anf. 117 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Lena Klevenås har frågat mig om det håller på att utvecklas en ny, inte avsedd praxis i hanteringen av ny ansökan och vad regeringen i så fall tänker göra åt detta.

I 1989 års utlänningslag infördes en ny bestämmelse som ger möjlighet att under begränsade förutsättningar få ett lagakraftvunnet avlägsnandebeslut upphävt efter en ny ansökan till statens invandrarverk. Syftet med förändringen var att förenkla verkställighetsförfarandet men ändå ge möjlighet att pröva skäl som inte tidigare bedömts i ett ärende. En förutsättning för bifall till en sådan ansökan är att det tillkommit omständigheter som inte prövats tidigare och att dessa omständigheter antingen konstituerar rätt till asyl eller innefattar synnerliga skäl av humanitär art för att utlänningen skall få stanna i Sverige.

Bifall till en ny ansökan kan således endast undantagsvis komma i fråga, och det förutsattes följaktligen vid bestämmelsens tillkomst att antalet ansökningar skulle bli begränsat. Utvecklingen har emellertid, som Lena Klevenås påpekar, blivit en annan. Det är nu snarare regel än undantag att en utlänning som fått ett avvisningsbeslut av regeringen lämnar in en ny ansökan och, om den avslås, därefter ännu en, osv.

Denna utveckling var, som jag tidigare har sagt, varken avsedd eller förutsedd vid lagens tillkomst. Regeringen har därför givit en särskild utredare i uppdrag att bl.a. undersöka vad som kan göras för att institutet ny ansökan skall få den ursprungliga innebörden. Arbetet skall bedrivas skyndsamt, och uppdraget bör vara slutfört före utgången av oktober månad i år.

Anf. 118 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag tackar Birgit Friggebo för svaret.

Birgit Friggebo och jag delar oron för allt det lidande som de långa väntetiderna orsakar flyktingarna och för de stora kostnader som detta åsamkar skattebetalarna. Jag beklagar verkligen att den nya utlänningsnämnden inte har fungerat så bra som vi hoppades.

Den praxis som nu har utvecklats och som innebär att flyktingarna regelmässigt lämnar in en ny ansökan även till utlänningsnämnden, har tydligen gjort att myndigheterna inte alls klarar av ansökningarna i den takt man hade hoppats.

Det är bra att regeringen nu har utsett en särskild utredare. Det har förbigått mig att så är fallet. Jag skulle vilja fråga vem denna särskilda utredare är och när utnämningen skedde.

Anf. 119 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är Per-Erik Nilsson på invandrarverket som är särskild utredare. Det är ett litet tag sedan han utsågs, men jag kommer faktiskt inte ihåg exakt datum.

Anf. 120 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Det pågår en utredning om invandrarnas rätt att arbeta under tiden som de väntar på invandrarverkets beslut. Är det samma person som utreder även den frågan?

Anf. 121 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Regeringen kommer ganska snart att fatta ett beslut om flyktingars rätt att arbeta på den öppna arbetsmarknaden. Därtill finns en utredning som sysslar med frågan om sysselsättning i anslutning till förläggningsverksamheten och som leds av Ryman. Han kommer att avsluta sitt arbete i början av juli månad. Det är inte samma utredning som den som Per-Erik Nilsson leder.

Anf. 122 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag ser fram emot att i oktober månad 1992 få ta del av det förslag som den här utredaren kommer fram till, så att vi kan komma till rätta med problemet. För övrigt tackar jag för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1991/92:805 om allmänhetens möjligheter att se TV 4

Anf. 123 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Birger Hagård har frågat vad jag avser att göra för att bryta låsningen i förhandlingarna mellan kabel-TV-företagen och fastighetsägarna angående kostnaderna för distribution av TV 4. Bakgrunden till låsningen är enligt frågeställaren att det råder olika uppfattning om hur dessa kostnader skall betalas.

Skyldighet för ägare av kabelnät att ge de boende möjlighet att ta del av vissa rundradiosändningar har förelegat sedan den 1 januari 1986, då lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar trädde i kraft. Skyldigheten gäller program som sänds med stöd av 5 § radiolagen, t.ex. Kanal 1 och TV 2 samt, efter det att sändningarna från marksändare inleddes, TV 4.

Lagen om lokala kabelsändningar innehöll inga föreskrifter om hur olika kostnader för kabel-TV-verksamheten skulle fördelas. Dessa frågor har hanterats enligt de regler som gäller för olika delar av bostadsmarknaden. Bl.a. finns överenskommelser mellan Hyresgästernas riksförbund och SABO resp. Fastighetsägareförbundet av innebörden att kostnader för ombyggnad av fastighetsnät och övrig teknisk utrustning bör slås ut på hyrorna medan programkostnader betalas efter individuellt val. Innebörden av dessa rekommendationer är att en hyresgäst som inte önskar ta del av annat än de marksända rundradiokanalerna inte betalar någon kostnad för själva mottagningen.

I samband med att den nya yttrandefrihetsgrundlagen trädde i kraft den 1 januari 1992 ersattes lagen om lokala kabelsändningar med lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten. I propositionen med förslag till ny lagstiftning (prop. 1991/92:53) föreslogs att skyldigheten att se till att de boende kan ta del av vissa rundradioprogram skulle finnas kvar.

Vid sin behandling av propositionen konstaterade konstitutionsutskottet (1991/92:KU19, s. 12) att några sakliga ändringar i fråga om innebörden av skyldigheten inte var avsedda. Utskottet ansåg emellertid att det borde komma till uttryck i lagtexten att fullgörandet av skyldigheten att tillgodose mottagning av vissa rundradiosändningar inte kan förenas med villkor i fråga om betalning. På utskottets förslag infördes därför orden "och utan kostnad för själva mottagningen" i lagparagrafen.

Enligt 6 § lagen om kabelsändningar till allmänheten är sålunda var och en som äger eller annars förfogar över ett kabelnät där det bedrivs sändningar av annat slag än vidaresändningar från sändare på jordytan, skyldig att se till att de boende i fastigheter som är anslutna till hans kabelnät på ett tillfredsställande sätt och utan kostnad för själva mottagningen kan ta emot sådana sändningar som sänds med stöd av 5 § radiolagen (1966:755) och som är avsedda att tas emot i området.

Av denna genomgång torde framgå att det föreligger skyldighet att tillgodose mottagning av vissa marksända rundradiokanaler så snart det i kabelnätet förekommer andra slag av sändningar än vidaresändningar från marksändare, dvs. när det sänds ut satellitprogram eller egensändningar. Riksdagsbeslutet ger inte kabel-TV-företagen någon särskild rätt till ersättning. Frågor om ersättning för olika delar av kabel-TV-verksamheten får lösas i avtal mellan kabel-TV-företagen och deras motparter.

Anf. 124 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Friggebo för det här svaret, som jag hoppas skall vara klarläggande. Det råder uppenbarligen ute i landet en hel del missförstånd på den här punkten.

Om jag skall sammanfatta det hela mycket kort har jag uppfattat svaret så, att det definitivt inte kan komma i fråga att staten går ut och ersätter några kostnader i de här sammanhangen, att det inte heller finns någon skyldighet för en enskild hyresgäst att ta del av och därmed betala för sändningar som vederbörande inte önskar ta del av, att detta också fortsättningsvis är en fråga där kabel-TV-företagen helt enkelt har att komma överens med sina motparter om hur ersättning skall tas ut för de tekniska kostnaderna och att

det också föreligger överenskommelser mellan parterna – Fastighetsägareförbundet, Hyresgästföreningen, SABO och vilka det nu kan vara fråga om – om hur detta skall regleras och att kostnaderna för de rent tekniska installationerna skall kunna slås ut på hyrorna. Är detta en korrekt uppfattning av situationen, som vi kan meddela svenska folket?

Anf. 125 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Den sakliga innebörden är riktig, och jag beklagar att jag i mitt svar har använt mig av de lagtekniska texterna för att vara alldeles särskilt tydlig. Det skadar inte att använda ett enklare språk för att beskriva verkligheten. Jag kan också informera Birger Hagård om att den framställning som finns från parterna om att staten skulle gå in och satsa några hundra miljoner kommer att avslås av regeringen i morgon.

Anf. 126 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag är tacksam för det svaret. Jag anser att detta är sådant som man får klara av på annat sätt än med hjälp av skattebetalarnas pengar.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1991/92:812 om Moderna museet

Anf. 127 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Åke Gustavsson har frågat mig om orsaken till att regeringen ännu inte givit byggnadsstyrelsen i uppdrag att genomföra projekteringen för byggandet av ett nytt modernt museum på Skeppsholmen.

I sin fråga hänvisar Åke Gustavsson till en skrivelse från fastighetsnämnden i Stockholm med förslag om att Moderna museets verksamhet eller delar därav förläggs till Kulturhuset, och han undrar om detta är skälet till att projekteringsuppdrag inte har givits.

Låt mig först ta upp den del av frågan som rör framställningen från Stockholms stad. Någon formell framställan av det slag som Åke Gustavsson nämner i sin fråga har inte kommit till kulturdepartementet. Stockholms stad har dock enligt vad jag har erfarit behandlat möjligheten att förlägga någon del av Moderna museets verksamhet till Kulturhuset. Detta har betecknats som ett erbjudande från stadens sida, om intresse skulle finnas för en sådan lösning. Frågan har inte behandlats av regeringen.

När det gäller projektering för nya lokaler för Moderna museet är det inte länge sedan Åke Gustavsson och jag diskuterade planeringsläget här i kammaren. Jag påpekade då att detta initiativ, som togs av den förra regeringen, saknar finansiering. Projektet är utomordentligt intressant, och jag skall naturligtvis verka för att en lösning skall komma till stånd så snart det är möjligt.

Anf. 128 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Eftersom vi har diskuterat frågan tidigare och den därmed är förberedd, hoppas jag att vi i dag får tillfälle att diskutera den till punkt.

Alla utom fastighetsnämnden i Stockholm tycks vara överens om att ett nytt modernt museum skall byggas på Skeppsholmen. Arkitekten José Rafael Moneo har mött mycket stor sympati för sitt förslag till lösning. Jag är faktiskt förvånad över att byggnadsstyrelsen inte har fått projekteringsuppdrag. Nu om någonsin är den bästa tidpunkten att lägga ut detta uppdrag. Det finns flera skäl till det, inte minst kulturpolitiska. Vi har gott renommé för den verksamhet som har bedrivits på Moderna museet, ett av Europas bästa konstmuseer.

Om någon satsning inte görs nu, är det alldeles uppenbart att Moderna museets betydelse, både här i Sverige och internationellt och som en del av en aktiv kulturpolitik, kommer att tonas ned. Andra skäl till att man bör göra en satsning nu är självfallet att det ur statens synpunkt är billigt att göra det nu. Byggpriserna är låga. Även regeringen kanske någon gång borde fundera på att byggarbetslösheten faktiskt är hög. Om man lägger ut detta uppdrag, borde en hög byggarbetslöshet kunna motverkas.

Ett enigt kulturutskott har i ett yttrande till finansutskottet sagt: Enligt utskottets mening bör regeringen omgående besluta om projekteringsuppdrag.

Därför är jag förvånad över att kulturministern är så vag i sitt svar. Delar kulturministern uppfattningen att projektet bör genomföras på Skeppsholmen och att det bör fattas beslut om projektet nu? I svaret säger kulturministern att hon skall verka för att en lösning skall komma till stånd så snart det är möjligt.

Kulturutskottet har alltså sagt att projektet omgående bör komma till stånd och att det bör ske på Skeppsholmen. Delar statsrådet den uppfattningen?

Anf. 129 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i behandlingen här i riksdagen. Såvitt jag har förstått är det ett yttrande som kulturutskottet har avgivit till finansutskottet. Vi får väl avvakta och se vad finansutskottet kommer fram till.

Jag har i mitt svar redovisat att jag lägger stor vikt och betydelse vid möjligheten att uppföra ett nytt modernt museum på Skeppsholmen i Stockholm. Jag har också lovat att inom regeringen verka för att det blir på det sättet. Det är klart att betydelsen av ett nytt modernt museum inte minskar, även om beslutet inte fattas omedelbart när Åke Gustavsson vill att det skall fattas.

Anf. 130 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Om det hade varit bara jag som hade velat detta, hade det med förlov sagt varit mindre intressant. Men alla människor som är engagerade inom denna sektor är intresserade av att detta sker snabbt, och det av flera goda skäl som jag tidigare redovisade. Riksdagens kulturutskott har alltså enigt gjort detta uttalande.

Nu hoppar emellertid fastighetsnämnden oinbjuden in i manegen och fattar ett beslut genom att säga att Moderna museets verksamhet helt eller delvis bör flyttas till Kulturhuset. När reaktionen kommer, och det sägs att detta är ett orimligt förslag, tonas det ned. Även kulturministern tolkar detta som

ett erbjudande. Men den ansvariga myndigheten har över huvud taget inte varit tillfrågad. Jag tänker alltså på statens konstmuseer.

Jag är glad över att kulturministern säger att hon anser att ett nytt modernt museum skall ligga på Skeppsholmen. Min följdfråga kvarstår: Kan regeringen nu verka för att man förverkligar det uttalande som riksdagens kulturutskott har gjort?

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på frågorna 1991/92:817, 818, 846, 847 och 848 om privatradiosändningar

Anf. 131 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Birger Andersson och Birger Hagård har ställt sammanlagt fem frågor till mig med anledning av den promemoria om regler och villkor för privatradio som har sänts ut på remiss från kulturdepartementet.

Birger Andersson har frågat om förslagen i promemorian innebär att sändare som ägs av annan än Svensk Rundradio AB får användas för privatradiosändingar.

Birger Andersson har vidare frågat om jag är beredd att medverka till att kortare reklaminslag i radio än en minut kan accepteras i den kommande propositionen.

Birger Hagård har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att skapa förutsättningar för en successiv anpassning av sändningsområdena för privatradion.

Birger Hagård har vidare frågat om jag är beredd att ompröva frågan om tillståndstidens längd.

Birger Hagård har slutligen frågat om jag är beredd att överväga möjligheten att använda "delade frekvenser" med innebörden att en tillståndshavare hyr ut eller på annat sätt avtalar bort sändningstid till någon annan som önskar sända.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

I mitten av mars 1992 sändes promemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio ut på remiss från kulturdepartementet. Remisstiden löper ut den 15 juni, och avsikten är att en proposition skall kunna läggas fram under hösten. I det fortsatta arbetet med propositionen kommer också de riksdagspartier som inte ingår i regeringen att ges tillfälle att medverka.

Jag anser det inte lämpligt att föregripa remissbehandlingen och det fortsatta beredningsarbetet genom att redovisa ställningstaganden till enskilda detaljer.

Med anledning av frågorna vill jag emellertid göra vissa förtydliganden.

I promemorian finns inga bestämmelser om skyldighet att anlita en viss leverantör av sändningstjänster. Därav följer att en tillståndshavare har full frihet i detta avseende.

Enligt promemorians lagförslag, som i detta avseende överensstämmer med vad som gäller för egensändningar i kabel, får annonstiden vid ett givet tillfälle inte understiga en minut. Innebörden är att varje avbrott för annon-

ser, som enligt förslaget skall inledas och avslutas med en särskild ljudsignatur, inte får vara kortare. De enskilda reklaminslag som sänds under annonstiden får vara hur korta som helst.

Det bör redan från början vara möjligt att i stor utsträckning tillgodose önskemål från olika radioföretag om sändningsområdenas utsträckning. Det är emellertid nödvändigt att vid planeringen ta hänsyn till att en viss sändares effekt får betydelse för möjligheten att sända på helt andra platser, långt från den där den första sändaren är belägen. Små marginella förändringar bör kunna göras även under löpande tillståndsperiod, under förutsättning att det är tekniskt möjligt och att inte andra tillståndshavare störs.

I promemorian föreslås att alla sändningstillstånd skall löpa ut vid ett och samma tillfälle. Därmed ges en möjlighet att ompröva t.ex. indelningen i sändningsområden och även att göra andra förändringar, t.ex. på grund av ny sändningsteknik. Därigenom kan det t.ex. bli möjligt att ge utrymme för ytterligare tillståndshavare. I övrigt torde en tillståndshavare normalt kunna räkna med förnyat tillstånd.

Enligt förslagen i promemorian skall varje tillståndshavare ansvara för sändningarna under hela dygnet. Detta hindrar emellertid inte att tillståndshavaren låter någon annan bedriva sändningar under t.ex. en del av dygnet. Vid sådana tillfällen kan också en ställföreträdare för utgivaren tjänstgöra. Tillståndshavaren kommer emellertid att ha kvar ansvaret för att det finns en utgivare och för att gällande regler, t.ex. i fråga om reklaminslagen, iakttas.

Anf. 132 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret.

Jag vill börja med att kommentera min fråga om radiosändare. Enligt nu gällande regler får närradio sändas över sådana radiosändare som televerket ställer till förfogande. Men av proposition 140 om den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten 1993–1996, som kommer att behandlas här i riksdagen om några dagar, framgår det att skyldigheten att sända närradio över sändare som tillhör televerket upphävs. Detta framgår även av departementspromemorian.

Man får emellertid intrycket att televerkets monopol när det gäller privatradio även i fortsättningen kommer att gälla.

Jag är därför glad över kulturministerns klarläggande om att samma regler skall gälla både för närradion och för privatradion i fråga om vilka radiosändare som får utnyttjas. Men jag förväntar mig en något klarare formulering i den kommande propositionen och i det kommande lagförslaget.

I sitt svar säger kulturministern att en proposition kommer att läggas fram i höst. Jag skulle då vilja ställa en fråga till kulturministern: När räknar kulturministern med att lagregler och övriga villkor för privatradion kommer att kunna träda i kraft?

Anf. 133 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka kulturministern för svaret på dessa frågor. Det är utomordentligt rationellt att besvara fem frågor i ett svep.

Jag tror också att en hel del har klarnat. Det är alldeles uppenbart att det

kommer att vara möjligt att ompröva indelningen i sändningsområden. Delade frekvenser blir uppenbarligen också möjliga.

När det gäller tillståndsperioderna vill man däremot såvitt jag förstår att de skall löpa ut vid ett och samma tillfälle. Det är möjligt att detta är praktiskt. Jag förstår statsrådet när hon säger att hon inte vill föregripa själva remissbehandlingen och det fortsatta beredningsarbetet genom att gå in på alltför många enskilda detaljer.

Jag hoppas emellertid att detta har kunnat klargöra en del av de frågor som finns. Jag utgår från att remissbehandlingen blir väsentlig när man nu skall genomföra en av de största kulturrevolutioner som vi har haft i modern tid i det här landet.

Jag vill med det anförda önska statsrådet lycka till i det fortsatta arbetet som även kommer att drabba riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1991/92:819 om kulturens betydelse för politiken

Anf. 134 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Söderberg har frågat mig om jag är beredd att fullfölja den nyorientering inom politiken som han menar att jag har inlett genom att använda benämningen "kulturskapare" för de inom kulturen kreativt verksamma.

Jag har ägnat en viss möda åt att försöka förstå frågan men måste konstatera att den är så vagt formulerad att jag inte anser att den kan besvaras på ett meningsfullt sätt.

Anf. 135 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar så mycket för det intressanta svaret. Jag frågade om man kunde tänka sig att fortsätta med den inriktning som kulturministern angav i början av verksamheten. Det handlar alltså om att höja nivån och att använda benämningen kulturskapare i stället för benämningen proletära kulturarbetare.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1991/92:834 om diskriminering av bostadssökande

Anf. 136 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om regeringen avser att verka för en informationskampanj riktad till fastighetsägare rörande diskriminering av bostadssökande.

Jag anser liksom Bertil Måbrink att det är oacceptabelt att bostadssökande diskrimineras på grund av sitt etniska ursprung. Det är också straffbart. Enligt brottsbalken skall en näringsidkare som diskriminerar någon på

grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse dömas för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst ett år.

Det finns ett antal domar där fastighetsägare dömts för diskriminering av bostadssökande. Kriminaliseringen av diskriminering är viktig, men reglerna kan ibland vara svåra att tillämpa. Den enskilde kan finna det obehagligt att flytta in i ett hus vars ägare genom hans åtgärder blivit dömd för etnisk diskriminering. Det kan också vara svårt att bevisa att etnisk diskriminering verkligen ägt rum.

Den av regeringen utsedde ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) har till uppgift att verka för att etnisk diskriminering inte förekommer i arbetslivet eller på andra områden av samhällslivet. DO utför denna uppgift bl.a. genom information och opinionsbildning. DO har vidare att ta initiativ till åtgärder mot diskriminering genom överläggningar med myndigheter, företag och organisationer. Så har jag t.ex. inhämtat att DO den här veckan har kallat företrädare för restaurang- och hotellbranschen till överläggningar med anledning av att DO har fått kännedom om ett antal fall där etnisk diskriminering vid restaurangbesök anses ha förekommit.

DO har också helt nyligen tillskrivit verkställande direktören för Stockholms fastighetsägareförening med anledning av en tidningsartikel som kan tolkas så, att denne har en tillåtande attityd till diskriminering av bostadssökande invandrare. DO har bett om en kommentar och kommer därefter att vidtaga de åtgärder som kan befinnas lämpliga.

I samarbete med DO har konsumentverket till sina konsumentvägledare m.fl. sänt en promemoria om bostadsdiskriminering, som för drygt ett halvår sedan utkom i en ny upplaga.

Jag anser inte att regeringen bör verka för en informationskampanj riktad till fastighetsägare dels därför att jag inte tror att sådana informationskampanjer är verkningsfulla, dels därför att jag anser att diskriminering av bostadssökande är en fråga främst för DO och de rättsvårdande myndigheterna.

Anf. 137 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret.

Såvitt jag förstår är diskriminering när det gäller boendet och invandrarna ett växande problem. Det som kommit fram och som anmälts till DO tror jag är så att säga det lilla. Under ytan finns det säkert ett mycket större problem. Jag tror nämligen att de som utsätts för diskriminering av olika slag från fastighetsägarnas sida helt enkelt inte vågar göra en anmälan. De är rädda för att de skall utsättas för t.ex. ytterligare trakasserier. Jag tror att vi är överens på den punkten, om jag nu uppfattade kulturministern rätt.

Det är möjligt att nämnda informationskampanj riktad till hyresvärdarna inte är den allra bästa. Men jag undrar om det ändå inte är värt att pröva den metoden. Avgörande är ju informationsmaterialets utformning.

En sak som jag inte har nämnt i min fråga men som kanske skulle tas upp här är följande. Kanske är det också på sin plats att till invandrare, och kanske även till det svenska folket, gå ut med information om att det finns en diskrimineringsombudsman. Tyvärr är det nog inte särskilt välkänt bland, skulle jag vilja säga, vanliga människor i vårt land att det finns en diskrimine-

ringsombudsman. Det är nog heller inte känt vilka befogenheter denne har och hur man bär sig åt för att komma i kontakt med diskrimineringsombudsmannen när en pågående diskriminering upptäcks.

Jag tror alltså att det finns behov av en väldigt bred informationskampanj, och i det avseendet är det väl ändå regeringen som skall ta initiativ. Sedan återstår att höra Birgit Friggebos kommentarer på den punkten.

Anf. 138 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Som jag har redovisat finns det en rad myndigheter som är aktiva på det här området och som har i uppgift att dels beivra brott, dels ägna sig åt påtryckningar, opinionsbildning och information till dem som kanske saknar en grundläggande respekt för de bestämmelser och regler som finns.

Jag tror inte att en bred informationskampanj allmänt riktad till fastighetsägare gör den nytta som kanske borde svara mot den gjorda insatsen. Det är bakgrunden till mitt svar.

Däremot tycker jag självklart att vi politiker har en uppgift att fylla när det gäller att bilda opinion och att informera om de regler som finns. Dessutom är det grundläggande i vårt samhälle att visa respekt för enskilda människor. Ingen skall diskrimineras. Ett sätt att åstadkomma något i detta sammanhang är naturligtvis att tydliggöra vad demokratin och respekten för enskilda människor faktiskt innebär.

Anf. 139 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag är inte sämre än att jag kan hålla med om att det jag nämnt kanske inte är den bästa metoden. Frågan kunde kanske ha varit bättre formulerad.

När det gäller att få ut information i första hand till invandrarna hävdar jag möjligheten att just göra en anmälan. Inget skall behöva hända dem som gör en anmälan av det här slaget. Jag tror att det är viktigt att sådant här tas upp allteftersom nya fall av diskriminering blir aktuella. Det är kanske snarare i det avseendet som det behövs åtgärder.

Jag hoppas att kulturministern följer utvecklingen och håller ett öga på det här problemet. Av svaret att döma tycks hon göra det. Sedan får vi väl återkomma till saken så småningom.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 Svar på fråga 1991/92:839 om befrielse från jugoslaviskt medborgarskap

Anf. 140 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har – med hänvisning till ett enskilt ärende – frågat mig om regeringen fortfarande upprätthåller kravet på befrielse från det jugoslaviska medborgarskapet.

I sin fråga refererar Karl-Erik Svartberg till en person som ansökt om svenskt medborgarskap och som ursprungligen kom från Bosnien i f.d. Jugo-

slavien. Då beslut togs i nämnda ärende hade Sverige inte erkänt Bosnien som en självständig stat. Av detta följer att denna provins, ur svensk synvinkel, då sågs som en del av Jugoslavien.

Hade det däremot varit fråga om en sökande från Kroatien hade det krävts att personen kunnat visa att han/hon var befriad från sitt kroatiska medborgarskap.

Som alla känner till ser situationen annorlunda ut i dag. I fredags erkände Förenta nationerna Bosnien som en självständig stat. Sverige har de facto erkänt Bosnien genom att man röstade för ett bifall till dess ansökan om att bli medlem av Förenta nationerna.

Anf. 141 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kulturministern för svaret.

Här är det fråga om en manlig jugoslavisk medborgare enligt det gamla synsättet som har kommit som invandrare till Sverige. Den här personen bor och arbetar här sedan 60-talet. Tidigare har mannen ansökt om svenskt medborgarskap men fått avslag med hänvisning till att han inte har kunnat styrka att han var befriad från sitt jugoslaviska medborgarskap – det gäller alltså den förra regeringen.

Anledningen till att mannen fick avslag är just problemet att han var kroat. Kroater hanterades ju på ett helt annat sätt än övriga jugoslaver.

Den här mannen kunde inte ens få papper på att han hade ansökt om befrielse från sitt jugoslaviska medborgarskap. Senare fick han papper åtminstone på att han hade lagt in en ansökan. Trots det blev det avslag. Det skedde när det fortfarande fanns ett Jugoslavien. Mannen var alltså kroat, visserligen från Bosnien, men det var ingen hjälp för honom.

Anledningen till att jag framställde en fråga är att jag vill ha besked om den här mannens möjligheter nu – såvitt jag förstår handlar det om detta – att bli befriad från sitt bosniska medborgarskap. Var kan mannen alltså lämna in en ansökan om befrielse?

Jag tycker att agerandet här nästan är detsamma som trakasserier av en person. Såvitt jag förstår är det klart att den här mannen kan bli svensk medborgare. Det formella papper som säger att han befriats från sitt tidigare medborgarskap tycks vara det som nu fattas. Det finns alltså inga andra invändningar mot ett svenskt medborgarskap för den här personens del. Rimligen måste man väl hantera ärendet med åtminstone någon känsla för vad som har förevarit där nere.

Anf. 142 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Vi kan kanske vara överens om att den turbulens som råder i det aktuella området naturligtvis förorsakar väldigt stora bekymmer för enskilda människor.

Den uppgift som finns i frågan, nämligen att Jugoslavien inte längre existerar som stat och att det är en svårighet för den här personen, är en felaktig utgångspunkt. Jugoslavien existerar ju fortfarande – även om det numera är decimerat.

Det går till på det sättet att man får ett bifall till sin medborgarskapsansökan på villkor att man inom en tvåårsperiod kan visa upp att man har blivit

befriad från sitt tidigare medborgarskap, eller att man har gjort ansträngningar att bli befriad men kanske av olika anledningar inte har lyckats. Jag är naturligtvis helt förhindrad att gå in i detta enskilda fall, som jag dessutom inte känner alla detaljer i.

Vad som emellertid gäller är att betydande ansträngningar skall göras för att motverka de problem som följer med dubbla medborgarskap.

Anf. 143 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag har inte önskat att identifiera det enskilda fallet, utan att ta upp principen. Principen är nämligen att tidigare regeringar har när det gäller kroater från Kroatien beviljat svenskt medborgarskap utan att bevis om befrielse från det tidigare medborgarskapet har kunnat företes. Nu gäller det en kroat från Bosnien, och därför har han hamnat i detta klister som han har svårigheter med att ta sig ur.

Med den turbulens som har förekommit, kommer det ju nu att dröja ännu längre innan han kan få sitt svenska medborgarskap. Troligvis kommer hans son – som han säger – att göra militärtjänst i Sverige, eftersom sonen är svensk medborgare. Fadern kommer ändå att vara utan detta medborgarskap.

Anf. 144 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Karl-Erik Svartberg utgår trots allt i väldigt hög grad från ett enskilt fall, och jag kan inte kommentera det. Grundprincipen är den gällande, nämligen att man får bifall till sin ansökan på villkor att man gör betydande ansträngningar för att bli av med sitt tidigare medborgarskap. Det gäller naturligtvis lika för alla.

Anf. 145 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Nej, kulturministern, det gäller inte lika för alla. Under åren har jag själv varit inblandad i många av de här ansökningarna, och det har inte varit så. Kroater från Kroatien har, utan att ha blivit befriade från det jugoslaviska medborgarskapet, fått tillstånd att bli svenska medborgare. Det är i detta som jag menar att orättvisan ligger, nämligen en annan hantering bara för att det handlar om en kroat från Bosnien.

Vi vet ju vilken blandning av folkgrupper det är, och orsaken till många av problemen i det forna Jugoslavien är ju ofta att människor bor i olika delar och det bildas etniska minoriteter, osv.

Nu gäller alltså frågan kroater från Bosnien. Fallet med mannen som jag har talat om här använder jag principiellt. Jag är inte ute efter det enskilda fallet, utan principen.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1991/92:844 om kvinnornas situation på arbetsmarknaden

Anf. 146 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Ingela Thalén har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att på kort eller lång sikt förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att arbetsmarknadsministern skall svara på denna fråga. Han har dock ingen möjlighet att göra detta före riksdagens sommaruppehåll. Som samordningsminister för jämställdhetsfrågorna svarar jag därför i hans ställe.

Regeringens ekonomiska politik utgör en samlad strategi i syfte att åstadkomma god tillväxt, låg inflation, dynamisk arbetsmarknad och lönsamma företag. Detta är på lång sikt nödvändiga förutsättningar för att förbättra situationen på arbetsmarknaden för såväl kvinnor som män.

I både budget- och kompletteringspropositionen föreslås en rad åtgärder för att motverka en ökning av arbetslösheten. Till dem hör ungdomspraktiken, förändringar i starta-eget-bidraget och stora satsningar på utbildning, vilka sammantaget kommer att förbättra även kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden.

För egen del kommer jag att följa utvecklingen ur jämställdhetsperspektiv och göra allt vad jag kan för att se till att regeringens förslag också i fortsättningen stärker både kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden.

Anf. 147 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag är mycket glad över att kulturministern tog möjligheten att ändå ge mig ett svar trots att den ansvarige inte före sommaren hade möjlighet därtill.

Något som jag känner oerhört stor oro för är det som i regeringens budget- och kompletteringspropositioner beskrivs som den framtida arbetslöshetsutvecklingen. Man säger i dessa propositioner att vi under nästa år, även med de åtgärder som regeringen kommer att vidta, kommer att få en arbetslöshet på 5 %. Hitintills domineras arbetslösheten av män med hänsyn till de kraftiga neddragningarna på hemmamarknaden avseende byggsektorn m.m.

Det som emellertid föreslås när det gäller den kommunala ekonomin gör att vi i förlängningen kan se en allt ökande andel kvinnor som riskerar att bli arbetslösa. Jag skulle vilja fråga statsrådet om det finns skäl att göra en alldeles speciell analys av just kvinnornas situation på arbetsmarknaden med hänsyn till den utveckling som vi ser alldeles runt hörnet. Jag menar då nu i höst och nästa vinter.

Anf. 148 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Min inställning till de här frågorna är att varje regering har ett speciellt ansvar för att bevaka olika arbetslösa gruppers situation. Det kan gälla ungdomar som har svårt med att komma ut på arbetsmarknaden, arbetshandikappade och invandrare och, inte minst, invandrarkvinnorna.

Det gäller alltså både kvinnor och män, varför jag inte kan svara ja på Ingela Thaléns fråga. Det skulle innebära att särskild granskning, undersök-

ning och bevakning skulle ske av enbart kvinnors arbetsmarknad. Det gäller naturligtvis att se till att ingen grupp drabbas mer än någon annan.

Precis som Ingela Thalén säger är det glädjande att arbetslösheten inte, som ofta har varit fallet tidigare, i första hand nu har drabbat kvinnorna. I ett mer långsiktigt perspektiv ser vi också att andelen kvinnor som under de senaste åren har gått ut på arbetsmarknaden kraftigt har ökat.

Det finns all anledning att också bevaka kvinnors situation, och jag gör samma bedömning som Ingela Thalén, att situationen, även om den jämfört med andra gruppers är hygglig hittills, i framtiden kan komma att förändras.

Vi har då olika uppdrag givna för olika grupper. Invandrarverket har att se över t.ex. invandrarkvinnans situation. Regeringen har även föreslagit flera åtgärder när det gäller t.ex. kontorsyrken och tjänstemannayrken, som att kontinuerligt satsa för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsdepartementet har också förstärkt sina resurser för att kunna studera regionalpolitiska frågor när det gäller bl.a. landsbygden och sysselsättningen för kvinnor på landsbygden. Det finns alltså en rad projekt som gäller arbetsmarknaden.

Anf. 149 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som statsrådet redovisar. Flera av dessa projekt är också en effekt av arbetsmiljösatsningar, arbetsmiljöfonden och arbetsmiljökommitténs betänkande och av beslut som riksdagen fattade i anslutning därtill.

I den framtida arbetslöshetsstatistiken är den strukturella förändringen fortfarande oroande, dvs. det som vi ser kommer att ske. Vi vet att det med regeringens ekonomiska förslag, som nu skall justeras, kommer att ske förändringar i kommunerna. Vi vet också att det gäller den typ av sysselsättning som både bärs upp av kvinnor och behövs av kvinnor, nämligen den service som kommunerna står för.

Jag vill gärna återkomma till detta. I jämställdhetsarbetet har statsrådet själv tidigare påpekat att det såväl från arbetsmiljöutvecklings- och arbetslivsutvecklingssynpunkt som från kompetensutvecklingssynpunkt är viktigt att se till just kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Jag skulle också vilja lägga till risken för en ganska kraftigt ökad arbetslöshet.

Anf. 150 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Om man studerar t.ex. långtidsutredningens bilaga, som utvisar kvinnors betydelse när det gäller deras arbete för den ekonomiska utvecklingen i framtiden, kan man notera vilken central roll kvinnors arbete spelar. Det handlar inte enbart om att tillgodose vården, omsorgen, utbildningen – områden på vilka kvinnor ofta har sina arbetsplatser. Det handlar även om att kvinnors arbete i offentlig sektor är en stödjepunkt för andra kvinnors möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden, för att bidra till den ekonomiska utvecklingen.

Det sker nu en omdaning, en strukturomvandling, en förnyelse i kommunerna. Detta är också viktigt i den ekonomiska utvecklingen, eftersom resursslöseri och ineffektivitet inte bidrar till en god ekonomisk utveckling och därmed inte ett säkerställande av kvinnors arbetsmarknad.

Anf. 151 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag beklagar att statsrådet inte kunde gå mig till mötes när det gäller att vara beredd att se över just kvinnornas situation på arbetsmarknaden med hänsyn till det som snart händer nu i höst. Vi kommer emellertid tillbaka i höst, och då kommer vi att behandla jämställdhetsfrågorna. När vi behandlar den typen av frågor avser jag att återkomma till statsrådet. Jag kan dock konstatera att statsrådet gör samma bedömning som den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet, dvs. att man inte i praktisk mening har för avsikt att lyfta upp kvinnornas situation på arbetsmarknaden, utan bara i verba när det gäller text i propositioner och betänkanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1991/92:851 om presstödet

Anf. 152 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Chris Heister har frågat mig om regeringen har några planer på att förändra presstödet.

Frågan föranleds av att Norrländska Socialdemokraten i en ansökan till presstödsnämnden söker maximalt driftstöd på 11,6 milj.kr. för att ersätta de förluster som tidningen förorsakats i samband med den socialdemokratiska A-pressens konkurs.

Regeringen har inga planer på att förändra reglerna för erhållande av presstöd. När det gäller ansökningen om driftstöd från Norrländska Socialdemokraten utgår jag från att presstödsnämnden fattar beslut i enlighet med gällande bestämmelser.

Anf. 153 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Anledningen till att jag ställde frågan är att det i senaste numret av Pressens Tidning finns en notis om att Norrländska Socialdemokraten, som har sin utgivningsort i Luleå, har ansökt om maximalt driftsbidrag hos presstödsnämnden.

Det är viktigt att vi tittar på hur presstödet ser ut historiskt. Under de senaste tio åren har A-presstidningarna fått över 3 miljarder i presstöd. Den senaste uppgiften är att dessa tidningar fått över 50 % av driftsbidraget per år, trots att de bara täcker 20 % av den samlade tidningsupplagan. Det är alltså rejäla subventioner som dessa A-presstidningar har fått.

Trots detta gick A-pressen i konkurs i februari. Det är med detta som skäl som Norrländska Socialdemokraten ansöker om maximalt driftstöd, med åberopande av att man förlorade 35 miljoner i konkursen i februari. Tidningens VD säger nu att tidningen har återhämtat sig från konkursen och att upplagan går bra till skillnad från andra f.d. A-presstidningar.

I min fråga gör jag bedömningen att presstödsnämnden inom nuvarande regelsystem inte kan bifalla ansökan från Norrländska Socialdemokraten. Jag finner svaret något oklart och skulle därför vilja ställa frågan till statsrådet: Skall jag tolka svaret så att statsrådet delar min uppfattning och att rege-

ringen inte har för avsikt att ändra reglerna så att bifall till den här typen av ansökningar kan bli möjligt?

Anf. 154 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag kan självfallet inte föregripa en behandling i presstödsnämnden. Tvärtom vill jag trycka på att presstödsnämnden naturligtvis bör fatta beslut i enlighet med de bestämmelser som nu gäller.

Chris Heister tolkar mig rätt när jag säger att regeringen inte har någon som helst avsikt att ändra reglerna så att de skulle anpassas till en sådan situation som Norrländska Socialdemokraten befinner sig i.

Anf. 155 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att statsrådet inte kan föregripa ett beslut i presstödsnämnden, men jag kan inte tolka det statsrådet nu säger på annat sätt än att hon delar min uppfattning, att regelsystemet sådant som det ser ut i dag inte gör det möjligt att bifalla den här typen av ansökningar.

Jag hade däremot förväntat mig, förutom ett svar som nu var något oklart, att statsrådet skulle säga något mer om hur hon och regeringen ser på presstödet i framtiden. Vi betalar i dag över en halv miljard i presstöd per år. När presstödet infördes var det bara 35 miljoner.

Grunden för presstödet var att man skall garantera mångfalden av pressröster. Man kan dock säga att det snarare har konsoliderat olönsamma företag och tidningsorganisationer och att man från tidningarnas sida har försökt anpassa sig till de regler som finns i stället för att bygga upp goda och bra tidningar.

Därför är min sista fråga rakt på sak: Hur länge skall presstödet vara frizon från en ordentlig utvärdering och en ordentlig budgetprövning?

Anf. 156 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Chris Heister vidgar nu sin frågeställning. Jag har svarat på den fråga som hon har ställt. Jag är inte beredd att nu gå in på en vidare debatt om presstödet.

Vi kan konstatera att trots ett mycket generöst stöd för inte minst socialdemokratiska tidningar har man inte lyckats driva dem lönsamt. Det visar att presstödet inte är det allenarådande saliggörande när det gäller att driva tidningar. Man måste sköta sina tidningar och företag väl.

Anf. 157 CHRIS HEISTER (m):

Herr talman! Jag vill bara till slut säga att jag tycker att det vore bra om regeringen med detta som utgångspunkt såg över presstödet och gjorde en ordentlig utredning för en gångs skull om hur presstödet ser ut och därifrån sedan drog slutsatser om hur det skall se ut i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1991/92:775 om pressmeddelande från civildepartementet om betyg

Anf. 158 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Med anledning av ett uttalande jag gjort har Eva Johansson frågat mig om regeringen utgår från att ungdomar över 12–13-årsåldern inte på samma sätt som de yngre behöver en skola, där de i lugn och ro får förbättra sina kunskaper och färdigheter. Dessutom frågar hon om inte de på samma sätt som de yngre behöver stöd för att bygga upp kompetens och självtillit.

Jag vill inledningsvis säga att jag gjorde uttalandet i samband med en redogörese för Kristdemokratiska samhällspartiets grundläggande uppfattning i betygsfrågan. Som jag refererade till i mitt uttalande överväger för närvarande betygsutredningen bl.a. frågan om när och hur ofta betyg skall ges. Det är inte förrän betänkandet avgetts som regeringen tar ställning till utredningens förslag.

Alla barn och ungdomar skall självklart stimuleras till att bygga upp en stark känsla av kompetens och självtillit. Min personliga uppfattning är att man måste ta hänsyn till ålder och mognad när det gäller frågan om betyg, precis som när det gäller andra former av bedömningar. Betygsutredningen har enligt direktiven inriktats på att det nuvarande relativa betygssystemet skall avskaffas och ersättas med betyg där elevens arbete och studieresultat bedöms i förhållande till uppställda mål.

Anf. 159 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka ungdomsministern för svaret. Det pressmeddelande som jag hänvisade till kom från civildepartementet. Jag trodde att det som kommer från departementet anger regeringens syn på frågorna. Kds får väl i andra sammanhang sprida sitt partis uppfattning på annat sätt. Jag tycker i och för sig inte att det är konstigt att regeringspartierna har olika uppfattning i frågan om betyg. Moderaterna har ju intagit en ganska extrem ståndpunkt i betygsfrågan.

Just det här förhållandet gör det inte särskilt lätt att veta vad som är regeringens uppfattning och vad som inte är det. I riktigt klara stunder tror jag ibland att jag förstår hur regeringen ser på denna fråga. Men det är korta stunder, för sedan händer saker som gör mig osäker.

Därför vill jag fråga: Anser Inger Davidson att betygen är en viktig och positiv del av skolans arbete för de litet äldre ungdomarna och de vuxnas sätt att bemöta dem? Är betygen ett nödvändigt ont, som visserligen ställer till en massa bekymmer men som vi trots det måste ha och utsätta våra ungdomar för? Vad tycker ungdomsministern i denna fråga? Vad händer egentligen enligt ungdomsministern med våra ungdomar i 12–13-årsåldern i detta hänseende? Är inte just denna ålder för många ungar något av en brytningstid, då man är mycket osäker på vem man är och då bilden av en själv är ganska oklar? Jag tror att många goda förmågor har gått om intet just därför att andra har fått skapa bilden av en själv. Ungdomar har fått klart för sig att de inte kan sjunga eller räkna eller uttala engelska. Jag tycker att det finns

skäl att respektera att både lärandet och växandet är en process som behöver tid. Delar ungdomsministern denna uppfattning?

Anf. 160 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Regeringens uppfattning kommer Eva Johansson att få reda på när utredningen har lagt fram sitt förslag och regeringen i lugn och ro har diskuterat igenom saken. Ännu så länge diskuterar vi denna fråga rätt öppet. Jag tycker inte att det är fel att vi deklarerar att det finns litet olika inställning till när man skall börja med betygen. Däremot är vi eniga om att vi vill ha betyg i skolan. Betygen är inte ett nödvändigt ont, utan de behövs av olika anledningar.

Det är väldigt bra om lärarna alltid och i alla lägen kan uppamma en inre motivation hos eleverna, som driver dem framåt. Med egna erfarenheter kan jag tala om att det kan vara ganska jobbigt att försöka göra det i alla situationer. De flesta av oss fungerar så att vi behöver en yttre motivation för att vi skall få någonting gjort i vissa lägen. Då tror jag att betygen kan utgöra en yttre motivation. Rätt utformade betyg, som ges när barnen är tillräckligt mogna, är bra.

Jag tror att Eva Johansson i sitt resonemang utgår från det betygssystem som vi har i dag, nämligen ett relativt betygssystem, som innebär att eleverna jämför sig med varandra i stället för att tävla med sig själva. Det har lett till vissa svårigheter för en del elever. Vi har inställningen att vi skall förändra utformningen av betygen.

Anf. 161 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är bra med en öppen debatt, men det är också bra om man får veta i vilken egenskap olika ministrar uttalar sig, om det är som regeringsföreträdare eller som företrädare för sitt parti.

Ungdomsministern säger att betygen behövs som någon form av motivation. Har ungdomsministern därmed rensat bort de andra orsaker till att en del vill ha betygen som förekommer i debatten, som urvalsinstrument och som ordningsskapare? Många har ju sagt att det utan betygen blir bus och stoj och stökigt i klassen. Tror ungdomsministern att de ungdomar som trots allt kommer att få låga betyg också ser betygen som en motivation? Kommer också de som får betygen 1 eller 2 eller vad de nu skall kallas för i framtiden att uppmuntras av betygen?

Anf. 162 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag står för mina egna uttalanden. Som jag sade i mitt förra inlägg kommer regeringen att deklarera sin uppfattning så småningom.

Jag tror att betygen rätt utformade kan vara en motivation även för svaga elever som inte når så höga betyg. Vi talar inte om en siffra eller en bokstavskombination. Betyg kan vara så mycket annat. De måste kompletteras med samtal. Föräldrakvartar som vi har i dag får vi inte komma ifrån. De är mycket viktiga för att man skall få en, kanske inte komplett bild – det är väl att ta i –, men en i alla fall så utförlig bild av eleven som möjligt. Motivationen kan bestå i att man får en chans att få veta var man står och vad man

skulle behöva läsa in för att nå upp till det mål som betyget är satt för. Det tror jag att även svaga elever behöver.

Anf. 163 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag håller med om att samtalen mellan föräldrar, elever och skolans personal är den allra viktigaste informationskällan. Jag har aldrig tagit del av någon nyhet om mina döttrars skolarbete via betygslappen, oberoende av om den har innehållit ord eller siffror. Det har alltid varit de andra kontakterna som har gett mig mest.

Jag vill ändå återkomma till frågan: Vad är det som händer med ungdomarna i 12–13-årsåldern, som skulle göra att det är lämpligt att införa betygen just då? Är inte det den känsliga period, då ungdomar skall börja att bilda sig en egen bild av sig själva och av vem de är, vad de kan och vill göra för någonting? Är det lämpligt att vuxna i detta skede klampar in i den unges liv och talar om vad han eller hon är bra på resp. dålig på? Är det inte stor risk för att vi på det sättet i själva verket begränsar våra barn och ungdomar?

Anf. 164 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Man kan naturligtvis alltid diskutera mognadsstadiet. Vi har kommit fram till att detta vore en lämplig ålder, men det är inte någonting som vi har låst oss för, vare sig nedåt eller uppåt i åldrarna. Detta är också väldigt svårt att avgöra, eftersom ungdomar mognar så väldigt olika.

Jag tycker nog att Eva Johansson har en litet märklig inställning till hur skolan fungerar. Lärare har omsorg om sina elever. De slår inte sina elever i huvudet med betygen, utan lärarna är måna om att informera föräldrarna på olika sätt. Så går det till redan i dag, och det räknar jag med att det kommer att göra också i fortsättningen. Oavsett när betygen införs, tror jag inte att något barn kommer att uppleva att betyg är någonting som de vuxna slår dem i huvudet med. Det är inte tanken bakom det här.

Anf. 165 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Såvitt jag förstår diskuteras väl ändå ett beslut här i riksdagen, som tvingar lärarna att ge betyg i någon viss årskurs. Annars är vi inne på ett system, där elever och föräldrar själva kan välja om de vill ha betyg eller inte. Det vore kanske någonting att diskutera.

Jag är väldigt glad över den öppning som civilministern nu ger, att detta kan diskuteras. Det är bra om man kan fortsätta med den öppna inställningen i den här frågan, för då kanske vi har större möjligheter att nå en bred överenskommelse. Då slipper vi en situation, där man ofta byter system.

Anf. 166 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Jag uttryckte mig tydligen otydligt, för det här måste röra sig om en missuppfattning. Självfallet skall alla lärare ge betyg fr.o.m. den årskurs som riksdagen så småningom beslutar om. Därom råder inga tvivel.

Vad jag försökte säga var att lärare inte kommer att använda betyg för att förtrycka sina elever eller för att försöka slå dem i huvudet med. Lärarna kommer att informera sina elever, redogöra för målsättningen för ett visst

betyg, osv. Så småningom kommer det också att komma någon form av utlåtande på ett papper, som vi i dag inte vet hur det skall se ut, men som skall kunna användas i andra sammanhang.

Anf. 167 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är ju precis så som det fungerar i dag. Det är bara det att ni vill flytta ner det ett eller ett par år i årskurserna. Tillsammans med att det finns möjlighet för barn att börja skolan vid 6 års ålder kommer betygssättningen in ännu tidigare i barnens liv. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att lärarna sköter den uppgift de har att informera både elever och föräldrar på ett annat och mycket bättre sätt än vad betygslappen kan göra.

Många lärare känner det utan tvivel som en oerhört tung plikt att sätta siffror, bokstäver eller någonting annat som så att säga etiketterar barnen i klassen, någonting som lärarna på ett mycket mer nyanserat sätt med ord kan informera om vid en riktig kontakt.

Anf. 168 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Vi vet ännu inte i vilken årskurs som vi kommer att bestämma oss för att införa betyg. Det förs en mycket öppen diskussion inom den betygsutredning som arbetar med frågan. Jag vill inte binda mig för vilken årskurs som blir aktuell. Jag har sagt att jag kan tänka mig och att vi i kds kan tänka oss att det kan bli vid 12–13-årsåldern.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1991/92:799 om beredningen för humanitärt bistånd beträffande ärenden som kräver sekretessbehandling

Anf. 169 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat om jag är beredd att nu avskaffa den särskilda beredningen för humanitärt bistånd avseende ärenden som kräver sekretessbehandling.

Frågan om beredningens framtid berörs i den skrivelse som SIDA i dagarna har inkommit med till regeringen avseende användningen av anslaget Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd.

Den skrivelsen, inkl. frågan om beredningens framtid, kommer nu att prövas inom regeringskansliet. Beredningens roll bör belysas bl.a. utifrån vilka andra instanser som fyller en liknande funktion som den beredningen har. Det gäller exempelvis SIDA:s styrelse och folkrörelserådet.

Jag ber att i övrigt få återkomma med ett svar på frågan när vi haft möjlighet att ta ställning till SIDA:s skrivelse om demokratianslaget i biståndsverksamheten.

Anf. 170 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag förstår att jag måste nöja mig med det här svaret i dag. Den byråkratiska kvarnen skall mala.

Läget har faktiskt utvecklats så lyckligt i dessa områden att det för närva-

rande inte finns några s.k. hemliga frågor att behandla. Därför förefaller det mig ganska onödigt att lägga ned så mycket tid på beredning. Men jag vill i alla fall fråga: Hur lång tid kan det ta? Är det fråga om veckor, om månader eller vad gör statsrådet för bedömning?

Anf. 171 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Alf Wennerfors har nu en lång sommar framför sig. Eftersom jag då kommer att vara – förlåt att jag säger det – befriad från bl.a. frågor i riksdagen, hoppas jag att det skall gå snabbt att få fram ett beslut i det här ärendet.

Herr talman! Det är verkligen min och vår avsikt att icke ha några hemligheter om det inte behövs. Om Alf Wennerfors redan nu vet att det inte behövs någon sekretessbehandling av humanitära ärenden, må det vara. Jag är kanske inte lika tvärsäker, men jag vill understryka: ingen sekretessbehandling, om det verkligen inte behövs någon.

Anf. 172 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det låter positivt. men det är en formulering på s. 1 i svaret som förbryllar mig, nämligen: "Beredningens roll bör belysas bl.a. utifrån vilka andra instanser som fyller en liknande funktion som den beredningen har." Vad är det för andra instanser som sysslar med ärenden som kräver sekretessbehandling?

Anf. 173 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det är inom UD av och till så, att viss sekretess måste läggas på en del ärenden. Det kan vara fråga om personers förehavanden, som man måste visa respekt för och som inte skall offentliggöras. Det är den typen av frågor som det rör sig om.

Jag kan tänka mig att det kan vara till fyllest med att vi på den avdelning där jag opererar inte behöver ha kvar några restriktioner. De är den koordineringen som det är viktigt att vi först ser över.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1991/92:849 om biståndet till Sydafrika

Anf. 174 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Margit Gennser säger sig ha uppgift på att biståndet till Sydafrika skall bli Sveriges största biståndsanslag. Hon frågar på vilket sätt biståndet kan utformas, så att det garanterar en demokratisk utveckling i Sydafrika.

Den demokratiseringsprocess som nu pågår i Sydafrika efter årtionden av förtryck och rasåtskillnadspolitik är mycket glädjande. Till viss del vill jag hävda att det svenska biståndet till apartheidpolitikens offer bidragit till detta.

Vi fäster stora förhoppningar vid att förhandlingarna i Sydafrika fortgår och resulterar i ett demokratiskt Sydafrika. Det humanitära biståndet till

Sydafrika, som detta budgetår uppgår till 310 milj. kr., har nu förändrats, för att bättre bidra till att förhandlingsprocessen kan fortgå och till planering för ett framtida demokratiskt Sydafrika.

Förhandlingsprocessen och hur Sverige kan stödja denna diskuterades ingående under förra veckans besök av ANC:s president Nelson Mandela. Behoven och vikten av fortsatt stöd till ANC är otvivelaktigt betydande. ANC är ju en av de bägge huvudaktörerna i förhandlingarna. Men samtidigt, vilket klargjordes under samtalen, kan Sverige inte fortsätta med det direkta biståndet till ANC, när ANC blir ett politiskt parti.

Övrigt humanitärt bistånd kan dock fortgå och nya initiativ prövas för att ge ett fortsatt bidrag till en positiv utveckling i Sydafrika.

När det gäller ett eventuellt framtida utvecklingssamarbete med ett demokratiskt Sydafrika är det svårt att i dag ange ens några indikativa planeringsramar. Men biståndet till Sydafrika kommer inte att bli Sveriges största biståndsanslag. I det planeringsarbete om eventuellt framtida biståndssamarbete med Sydafrika som bedrivs inom min avdelning har demokratimålet framhållits som huvudmål. Ett kraftfullt svenskt stöd till att en demokratisk utveckling i Sydafrika befästs och fördjupas finner jag angeläget.

Anf. 175 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Herr statsråd! För det första: Vi är i alla fall överens om en sak, nämligen att en demokratisk utveckling i Sydafrika är värd att eftersträva. Sedan är vi inte överens om allting.

För det andra: Enligt min mening utgör det en risk att fortsätta att ge stöd till ANC fram till dess det blir ett parti. ANC har nu en sorts mellanställning. Det finns en grå zon, som jag tror utgör en fara för den demokratiska utvecklingen. Överdriver jag? Jag stöder mig ju på vissa andra europeiska länder.

För det tredje: Jag tycker, herr statsråd, att man skall se verkligheten så som den är. ANC är mycket av en marxistisk organisation. Det ekonomiska utskottet har sagt att utvecklingen och renässansen för en ny kommunism skall växa fram i Sydafrika. Mandela har uttalat att gruvor och monopolföretag skall socialiseras. Med detta avser han de största börsföretagen, dvs. ca 50 % av näringslivet. Gruvorna är redan statsägda, men man skall avskaffa de entreprenader och koncessioner som nu finns. Jag tycker att statskapitalism är en dålig grund för demokrati. Har vi samma uppfattning i detta avseende, eller skiljer vi oss åt?

För det fjärde: Sydafrika är ett rikt land. Det är inte det största biståndslandet, men det är stort.

Behovet av katastrofbistånd är emellertid oändligt mycket större i andra afrikanska länder. Vad har man gjort för avvägningar här emellan? Är det verkligen en vettig avvägning som gjorts? Jag tror att rika länder som Sydafrika kan klara utvecklingen av egen kraft.

Anf 176 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är fullständigt övertygad om att Margit Gennser och jag är överens om mer än en sak. Jag tror också att det finns en risk med stödet till Sydafrika, men den risken kan kanske ses från mer än ett håll.

ANC har inte tillgång till någon statsapparat eller till statsbudgeten, och

man har nu som en mycket stor och betydelsefull uppgift att informera de sina, så att säga, om förhandlingsprocessen. För det behövs naturligtvis resurser. Vi är ju överens om att hur rikt Sydafrika än är, vore det förödande om den processen nu skulle gå i stå eller inte kunna fortsätta och vidareutvecklas.

Sedan behövde väl egentligen inte Margit Gennser fråga vad jag tycker om statskapitalism, för det tror jag är allom bekant. Annars känner jag mig mycket besviken över min egen förmåga att bedriva opinion. Jag har inget till övers för statskapitalism.

Samtidigt vill jag ha sagt att när jag lyssnar till den utomordentlige Nelson Mandela, tror jag att han och hans rörelse – jag vet inte hur djupt ner, men åtskilliga inom ANC – inser att i dag är icke dagen då man skall plädera för marxism. Den dagen är förbi. Det var gårdagen, möjligtvis.

Jag vågar faktiskt säga, Margit Gennser, att när vi hade ett sammanträffande talade Nelson Mandela väldigt varmt om kristendomen och demokratin. Det lät som allt annat än marxistiska tongångar.

Jag vill inte på något sätt förringa svårigheterna med att nu omstrukturera biståndet till Sydafrika. Vi har arbetat åtskilligt med det här, och jag har dragit in alla fyra regeringspartierna i den processen för att man skall känna sig delaktig.

Anf. 177 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Mandela är helt otvivelaktigt en mycket skicklig politiker, och det är klart att han inte talar om kommunismen och marxismen när han kommer till en borgerlig regering högt uppe i norra Europa. Men tänkesätt, kultur, attityder, osv. som har vuxit fram under lång tid – och naturligtvis beroende på förtryck – har lett till att de värderingarna finns. Jag tycker inte att man får vara oförsiktig och nonchalera detta.

Det finns all anledning att ge information till alla som verkar i det sydafrikanska samhället, men jag tror att man tar en väldig risk här. Jag hoppas i alla fall att statsrådet beaktar riskerna mycket noga i framtiden, så att vi inte stöder fel sida och fel utveckling. Jag tror inte att man skall nonchalera riskerna.

Anf. 178 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tar verkligen åt mig detta, att riskerna skall beaktas, och jag vill gärna säga ytterligare en gång att det bistånd som vi ger verkligen skall vara inriktat på demokratisering och på en sammanläkning i Sydafrika. Jag tror att det är viktigt att det ställs resurser till förfogande till både demokratisering och sammanläkning.

Anf. 179 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag får tacka för att riskerna kommer att uppmärksammas. Men jag hade en fjärde fråga: Hur har man gjort avvägningen mellan att ge Sydafrika ett ganska betydande bistånd, samtidigt som det kommer att inträffa oerhörda katastrofer i andra afrikanska länder, på grund av torka osv.? Hur har den avvägningen gjorts?

Anf. 180 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Först vill jag upprepa vad jag sade i det egentliga svaret. Jag tror och vågar hävda att det svenska biståndet till apartheidpolitikens offer har bidragit till den – som vi nu är överens om – glädjande utvecklingen. Det tycker jag att vi kan ta åt oss, och det är också det besked som Nelson Mandela och många många andra ger oss.

Sedan tror jag att det finns all anledning för oss i Sverige att nu rejält och resolut bistå svältens offer i Afrika. I morgon tar regeringen ett beslut där vi – kraftfullt, vågar jag påstå – ställer upp på FN:s appell för att hjälpa svältens offer där.

Jag är litet rädd för det här att man alltid ställer saker och ting mot varandra, även om jag mycket väl vet att det måste till prioriteringar. Men Sydafrika befinner sig i en situation där det vore förödande om man inte får tillräcklig syresättning för att orka vidare.

Anf. 181 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Ibland tror jag att vi svenskar överskattar vår egen förmåga och underskattar de krafter som faktiskt verkar i det samhälle som håller på att genomföra mycket mycket stora förändringar. Faktum är ju att den vita regimen inte har råd att misslyckas med vad den håller på att göra.

Det är egentligen där vi har optimismen, att man vill finna en ny grund på vilken svarta och vita kan leva tillsammans. Jag tror t.o.m. att vi med vår hjälp kan göra den anpassningsprocessen svårare, paradoxalt nog.

Men det är bra att statsrådet skall gå hem och fundera över riskerna. Det tycker jag är en bra hemläxa.

Anf. 182 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag håller med om att den vita regeringen inte har råd att misslyckas. Men risken för misslyckande tror jag är större om ANC upplever sig sviket av sin omvärld.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1991/92:850 om biståndet till Tanzania

Anf. 183 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Inger Koch har frågat mig om Sverige vid utformandet av det nya samarbetsavtalet med Tanzania kommer att beakta frågan om en fortsatt demokratisk utveckling.

Regeringsförhandlingar mellan Sverige och Tanzania angående ett nytt avtal om utvecklingssamarbete för perioden den 1 juli 1992 till den 31 juni 1994 hölls i Dar es Salaam den 26–27 mars i år. Då undertecknades det nya samarbetsavtalet samt ett antal insatsavtal.

Diskussionen vid förhandlingarna rörde sig i huvudsak om den politiska och ekonomiska reformprocess som nu pågår i Tanzania. Den svenska delegationen betonade särskilt vikten av att denna process fortsätter och fördjupas.

På basis av den regeringsinstruktion som den svenska delegationen hade att utgå ifrån underströks betydelsen av ett pluralistiskt samhällssystem med insyn, ansvarstagande och ett klart regelsystem. Från svensk sida välkomnades särskilt beslutet om att flerpartisystem skulle införas, vilket hade tagits någon tid före förhandlingstillfället. Det var nu viktigt att alla nybildade partier tilläts verka och få fram sitt budskap i god tid innan allmänna val skulle hållas.

En stor del av det svenska biståndet till Tanzania, framför allt importstödet, betalningsbalansstödet och förvaltningsstödet, är direkt länkat till de politiska och ekonomiska reformerna.

Därutöver kan nämnas att flera demokratiinsatser är under beredning. Dessa finansieras från det särskilda demokratianslaget, vilket totalt för nästa budgetår ökar från 550 milj.kr. till 700 milj.kr. Planerade insatser i Tanzania inkluderar stöd till enskilda organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter, stöd till massmedia, stöd till rättsväsendet samt valstöd inkl. valövervakning.

Jag kan således försäkra Inger Koch om att demokratifrågan är central i våra förbindelser och vårt utvecklingssamarbete med Tanzania.

Anf. 184 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för svaret på min fråga. Ett stöd till demokratiseringsprocessen och till värnande om mänskliga rättigheter bör inta en central roll i vårt fortsatta samarbete, inte bara med Tanzania utan med alla våra biståndsländer.

Tanzania har efter påtryckningar inlett ett ekonomiskt reformprogram, men för att det skall lyckas är den demokratiska utvecklingen även på mänskliga rättigheternas område helt avgörande. Att hjälpa till med att t.ex. bygga upp fristående domstolar är väldigt angeläget. Därför var det ett mycket positivt svar som biståndsministern gav.

Vi bör nu ställa villkor för vårt fortsatta bistånd. Det är viktigt att de nu påbörjade demokratiseringsprocesserna omfattar alla områden och att de planerade demokratiska valen fullföljs. Vi bör på allt sätt hjälpa till och även poängtera vikten av att de blir fria och rättvisa.

Anf. 185 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Från svensk sida har vi gjort mycket klart att vi anser att demokratiseringsprocessen i Tanzania är oåterkallelig. Vi räknar alltså med en fortsatt fredlig övergång från enpartisystem till flerpartisystem. Men om det mot all förmodan skulle vara så, vilket vi verkligen hoppas inte blir fallet, att demokratiseringsprocessen spårar ur, har vi mycket frankt deklarerat att det får effekter på biståndet helt enkelt genom en minskning av samarbetet.

Anf. 186 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern även för det här svaret. Jag utgår från att regeringen även i fortsättningen bevakar frågorna noga.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1991/92:793 om byråkratin inom polisen

Anf. 187 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Göthe Knutson har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att minska byråkratin inom polisen.

Polisen har en central roll när det gäller att skapa trygghet i samhället. Det är därför viktigt att polisen fungerar väl och sysslar med rätt saker. Regeringen har i årets budgetproposition lagt fast en tydlig målsättning att polisens verksamhet måste effektiviseras. Detta är nödvändigt för att kunna bryta utvecklingen mot allt fler brott.

Saken har många aspekter. Vi måste få ut fler av våra drygt 16 000 poliser på gatorna. Arbetsmetoder och teknik måste utvecklas. Den överadministration som kan finnas på en del håll måste bantas bort. Ledningen för polismyndigheterna måste förbättras så att de sammanlagda resurserna inom polisen verkligen används på ett sätt som ger resultat i form av minskad brottslighet och ökad trygghet för medborgarna.

Allt detta åstadkommer man naturligtvis inte över en natt. Men om en dryg månad, den 1 juli, genomför vi två stora reformer inom polisen som är viktiga i det här sammanhanget. Jag syftar på det nya budgetsystemet och den nya regionala ledningsorganisationen. Reformerna innebär en decentralisering av ansvar och befogenheter inom polisen. Cheferna på lokal och regional nivå får ett totalansvar när det gäller att uppfylla verksamhetsmålen inom ramen för tilldelade resurser. Detta blir möjligt bl.a. genom att länen och polisdistrikten får en större frihet att bestämma om hur verksamheten skall organiseras och hur resurserna skall användas.

Avsikten från regeringens sida är att budgetreformen och reformen av den regionala ledningen skall vara utgångspunkten för ett brett upplagt arbete med att rationalisera och effektivisera arbetet inom polisen. För att säkerställa att rationaliseringsarbetet kommer i gång snabbt kommer jag att föreslå regeringen att uppdra åt rikspolisstyrelsen och länsstyrelserna att utarbeta ett program för att rationalisera och effektivisera polisverksamheten inom resp. län. Målet bör vara att åtminstone huvuddelen av programmet skall kunna genomföras under loppet av budgetåret 1992/93. Här kan det bli fråga om åtgärder av många olika slag, både när det gäller själva polisverksamheten och när det gäller administrativa och organisatoriska frågor.

Jag kommer vidare att ta initiativ till att se över organisation och uppgifter på central nivå inom polisen. Det är viktigt att rikspolisstyrelsen på ett effektivt sätt kan verka för att polisen utvecklas i enlighet med de mål och riktlinjer som har slagits fast av regeringen och riksdagen. Samtidigt är det klart att den ökade självständigheten på lokal och regional nivå måste leda till att man kan dra ned på den centrala administrationen. Det är sådana frågor som översynen skall ta sikte på. Jag överväger formerna för att snabbt komma i gång med de förändringar som kan ske utan omfattande utredningsarbete.

Åtskilligt är alltså på gång när det gäller att modernisera och förbättra den svenska polisen. Min ambition är att vi skall kunna se tydliga resultat i form av en effektivare polisverksamhet före mandatperiodens utgång.

Anf. 188 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Låt mig också gratulera justitieministern för den alldeles utmärkta publicitet som justitieministern har fått i dagens Expressen och de förnuftiga svar som hon har givit på allmänhetens frågor. Det är ett reportage som speglar en ny tid och framför allt den uppfattning om polisen och dess betydelse som svenska folket har. Det är något som i alltför liten grad har kommit till uttryck från regeringsmajoriteten under en del år.

Den fråga jag har ställt om byråkratin inom polisen har varit aktuell i många år. Leif G. W. Persson, den kände kriminologen och professorn vid polishögskolan, har skrivit en uppmärksammad artikel i Polistidningen. Han hävdar där att Sverige har världens dyraste och mest byråkratiska poliskår. För varje polisman på fältet går det i dag drygt en anställd som sysslar med annat.

Jag delar inte helt Leif G. W. Perssons uppfattning och i synnerhet inte Aftonbladets rubrik lördagen den 16 maj där det påstods att den svenska polisen är usel. Det är den inte. Däremot finns det mycket som kan ändras.

Den nyordning som statsrådet hänvisar till är alldeles säkert riktig. Det blev en majoritet i kammaren för detta redan under den tidigare regeringen. Men det finns en risk som jag vill ställa en kompletterande fråga om. När man lokalt får större inflytande över processen, finns det en risk för att man inte tar fasta på det som är så nödvändigt, nämligen att kasta ut så många skrivbord som möjligt från polishusen i landet och se till att poliserna kommer ut i direkt polisiärt arbete. Är det möjligt att utöva mer styrning, statsrådet?

Anf. 189 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Ibland måste man välja, och då måste man välja efter den modell som man tror har bäst förutsättningar att nå de mål som har satts upp.

Självfallet finns det alltid en risk med att delegera ansvar. Men det är en risk man får ta om man vill ta till vara kreativitet och kunskap om lokala förhållanden, vilka kan komma till sin rätt vid delegering av beslutanderätt och budgetansvar. Samtidigt har regeringen och riksdagen rätt och skyldighet att sätta upp mål och riktlinjer för verksamheten, och rikspolisstyrelsen har skyldighet att följa upp efterlevnaden av dessa mål och riktlinjer. Det är den metoden som måste användas för att få till stånd en effektivisering och en synlig polis. Det är viktigt att vi ofta markerar att detta är något vi eftersträvar.

Anf. 190 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det kompletterande svaret. Jag är mycket nöjd med svaret i sin helhet. Men jag ser också risker.

De åtgärder som statsrådet vidtagit redan innan jag ställde frågan, i synnerhet innan Leif G. W. Persson skrev sin artikel, är säkert alldeles utomordentliga. Men när i tiden skall dessa mål uppfyllas? Jag föreställer mig att de flesta chefer inom polisen är mänskliga varelser och som säkert är bra som organisatörer. Men det är just genom organiserandet som det har blivit så förtvivlat mycket skrivbordsarbete i stället för det som kallas yttre tjänst.

Det har medfört att allmänheten tycker sig se alldeles för få poliser ute på gator och torg – inte minst på landsbygden.

Anf. 191 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Vi har från regeringens sida i årets budgetproposition lagt fast tydliga målsättningar. Det är målsättningar som skall gälla i den nya organisationen fr.o.m. den 1 juli 1992. Det innebär också att vi via rikspolisstyrelsen under budgetåret 1992/93 skall följa upp att dessa riktlinjer efterlevs.

Anf. 192 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag använder den enklaste av all matematik – för min egen skull, och inte för justitieministerns. I dag finns det en byråkrat på varje polisman som är i yttre tjänst, vilket ju är betydligt fler än 7 000 – många är ju lediga, osv. Det polisiära arbetet utgör en bråkdel av den totala arbetstiden. Nåväl! När går det att säga att det finns en byråkrat på, låt oss säga, tre polismän som är ute i det direkt polisiära arbetet? Jag underkänner inte utredningsarbetet, men går strävan i den riktningen?

Anf. 193 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag tror inte att vi skall gå närmare in på matematiken. Då måste vi också definiera vad polisarbete är och på vilket sätt utredningsarbete icke är att betrakta som polisarbete. Merparten av utredningsarbetet syftar till att klara ut brott. Mycket av det brottsförebyggande arbetet är inte synligt utåt, utan sker mycket med hjälp av kontakter med skola, föräldraorganisationer, sociala myndigheter, osv. Jag är inte beredd att diskutera de frågorna närmare. Då måste vi ha klarat ut definitionerna först.

Vår utgångspunkt är, att redan med den nya organisationen som införs den 1 juli, skall möjligheterna öka att minska administrationen.

Anf. 194 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag vill passa på tillfället att i korthet berätta att man i ett av landets polisdistrikt gärna vill att personalen redan på morgonen är inriktad på att inte bara sitta vid skrivbordet och göra utredningar om redan begångna brott utan också på att vara ute i det preventiva arbetet och av den anledningen bära uniform redan från morgonen. På det viset blir fler poliser synliga ute på stan. Det är en bieffekt. Då kan man i större utsträckning samordna brottsbekämpningen. Man kan följa brottet från brottsplatsen och så att säga ta det med sig till skrivbordet. Då blir det inte bara en administratör av den alldeles utmärkta polisman som en gång började i yttre tjänst.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1991/92:807 om respekten för lag och rätt

Anf. 195 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Birgit Henriksson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att reaktionen skall vara i bättre överensstämmelse med det all-

männa rättsmedvetandet när enskilda människor ingriper för att hindra brottslig eller uppenbart farlig verksamhet.

Det finns olika bestämmelser som kan aktualiseras i fall av det slag som Birgit Henriksson tar upp. Den kanske mest centrala är brottsbalkens bestämmelser om nödvärn. Den ger den enskilde rätt att i självförsvar, men också till försvar av någon annan, tillgripa allt det våld som inte är uppenbart oförsvarligt. Även om den enskilde skulle använda ett uppenbart oförsvarligt våld, skall han inte straffas om situationen var sådan att han hade svårt att besinna sig. Om domstolen ändå finner att gärningen är brottslig skall nödvärnssituationen beaktas vid straffmätningen och domstolen kan döma ut ett lindrigare straff för brottet.

Jag vill också nämna att det i lagen uttryckligen sägs att det är en förmildrande omständighet om ett brott föranleds av ett grovt kränkande beteende. Den bestämmelsen gäller även om det inte förelegat en nödvärnssituation.

Nödvärnsbestämmelsen har bl.a. tagits upp av riksdagens justitieutskott vid olika tillfällen. Utskottet har då konstaterat att nödvärnsreglerna ger en ganska bred marginal till den angripnes förmån och utgör en lämplig avvägning mellan olika intressen. Något skäl att göra sakliga ändringar i bestämmelserna har utskottet inte ansett föreligga.

I fängelsestraffkommitténs slutbetänkande har också frågan om nödvärn tagits upp. Kommittén har föreslagit att lagtexten skall redigeras bl.a. i syfte att framhäva nödvärnsrätten tydligare. Jag räknar med att ett förslag på grundval av kommitténs förslag skall kunna överlämnas till riksdagen under hösten.

Anf. 196 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill först tacka justitieminister Gun Hellsvik för svaret. Frågan ställdes ursprungligen av min partikollega Elisabeth Fleetwood. Hon upprördes mycket över en händelse som relaterades i Aftonbladet den 13 maj. Hon skrev frågan men blev hastigt sjukskriven och bad mig överta den, eftersom jag helt delar hennes uppfattning att man får fel signaler när människor som försöker ingripa rådigt blir de som råkar illa ut.

Det var först när jag läste svaret på frågan som jag förstod att den kanske kunde misstolkas. Det var inte nödvärnsrätten som hade upprört oss i detta fall. Jag skall kort relatera bakgrunden till frågan.

Det var en 16-åring som buskörde på en trimmad moped tillsammans med några kamrater i ett bostadsområde där många små barn lekte. En vuxen man blev mycket oroad över tilltaget. Han blev rädd för att en allvarlig olycka skulle kunna inträffa. Och det gjorde det, men inte på det sätt han ens i sina vildaste fantasier kunde föreställa sig. Han sade till ynglingarna att det var riskfyllt, att de inte fick busköra bland småbarnen på gångvägarna. En av mopedisterna smet, men en stannade kvar. "Stanna här, nu måste vi tala med polisen", var allt som mannen hann säga, innan ett knä träffade hans ansikte och en tung verktygslåda av plåt träffade hans nacke. Björn, som mannen heter, lyckades trots detta hålla i pojken tills ett par grannar kom till undsättning.

I dag ligger mannen som ville skydda småbarnen på Karolinska sjukhuset

i s.k. järnkrona. Han får tillbringa minst hela sommaren på sjukhuset. Sjätte kotan är intryckt. Några millimeter till och han hade blivit förlamad för livet.

Anf. 197 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag känner väl till detta fall. Birgit Henriksson och jag skall naturligtvis inte diskutera några detaljer. Just i detta fall, som nyligen har inträffat och är mycket tragiskt, har inte den rättsliga processen startat ännu.

Det är svårt att utöver allmänna sociala aspekter föra en närmare diskussion om ifall vi har några brister i lagstiftningen. Fallet visar att vi har brister i vårt samhälle, när vi inte lyckas föra över vad vi tycker är normala normer till våra barn och när vi inte ser det som en naturlig del att vi i vuxenvärlden tillrättavisar de unga. Fallet får sedan visa om det finns några brister i lagstiftningen. Ingenting tyder ännu på detta. Däremot pekar det på andra allvarliga brister.

Anf. 198 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Det jag tycker är värst är att den 16-åring som gjorde detta redan är känd av polisen, och ändå var han ute dagen efter och buskörde på samma gångvägar bland barnen igen, med sin trimmade moped. Det är omöjligt att fatta 16-åringens reaktion, men det är ofattbart att inte samhället ger andra signaler.

Hur kommer det sig att han får fortsätta med sin buskörning? Varför gör ingen någonting? Hur skall man få människor att våga ingripa och säga ifrån, när reportage i tidningar eller glimtar från TV talar om hur det kan gå? Tycker inte justitieministern, liksom Elisabeth Fleetwood och jag, att det måste bli någon form av reaktion på ett brott av detta slag? Ynglingen är alltså tidigare känd hos polisen för upprepade brott. Vad har justitieminister Hellsvik för förslag till åtgärd? Det är så mycket som hänger på att vuxna lär sig säga ifrån. Det är till hjälp för många unga. Men då måste samhället reagera när allvarliga saker inträffar.

Anf. 199 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Vi har mycket arbete på gång inom justitiedepartementet och i kommittéer när det gäller dessa frågor, just därför att vi i regeringen anser att det är mycket viktigt att komma med snabba reaktioner när det är fråga om unga människor som gör sig skyldiga till brott. Det är där diskussionen om jourdomstolar kommer in.

Vi skall kunna komma med tydliga reaktioner. Som det är i dag har vi begränsade möjligheter att ingripa mot unga människor som gör sig skyldiga till brott, vilket tyvärr resulterar i att vi alldeles för ofta får sätta unga människor i fängelse. Det är ett misslyckande. Vi måste finna andra former för att tidigt markera att vi inte accepterar beteendet. Den nya regeringen har intensivt engagerat sig i dessa frågor och hoppas att i slutet av nästa budgetår kunna lägga fram en del förslag.

Anf. 200 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Jag är mycket glad att höra att arbetet är i full gång inom departementet. Sådana här fall visar hur viktigt det är

med snabba reaktioner. Detta är inte en enskild händelse. Vi läser om sådana här fall litet då och då. Det visar också hur viktigt det är att sätta stopp tidigt, så att inte ungdomar hinner begå brott på brott och till slut kommer till en gräns där inga regler gäller. Jag är glad och tacksam över att höra att det snabbt kommer ett förslag, och jag hoppas att det blir ett förslag som kommer att hjälpa upp denna situation.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1991/92:840 om polisorganisationen

Anf. 201 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Göran Magnusson har frågat mig om jag kan garantera att inga poliser blir uppsagda under den kommande treårsperioden på grund av otillräckliga budgetanslag.

Svaret på Göran Magnussons fråga är ja. Inga poliser skall behöva sägas upp på grund av brist på medel.

Anf. 202 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Det var ju klart och koncist, men det är inget tvivel om att det enkla svaret ändå reser en hel del frågor.

Det pågår ju en diskussion om det finns tillräckligt med anslag och tillräckligt med pengar för nästa verksamhetsår, eller under den treårsperiod som polisen nu går in i. Innebär justitieministerns svar att den här budgetdiskussionen är felaktig? Det finns alltså ingen brist på pengar, i varje fall inte till att ha kvar den personal som är anställd inom polisverksamheten? Innebär det att den polismyndighet som har svåra och många diskussioner om pengar och anser att man har fått för litet pengar inte i något läge skall säga upp polispersonal, utan att justitieministern kommer att fylla på anslagen så att de kommer att räcka till?

En intressant fråga är vad uppdraget till riksrevisionsverket egentligen har för betydelse. Om riksrevisionsverket nu kommer fram till att det fattas 300–400 milj.kr., kommer justitieministern, departementet och regeringen då att se till att de pengarna tillförs anslaget? Då är det snarast ett slags budgetövning som man för närvarande håller på med och ingenting som det egentligen finns någon anledning att hålla på med vare sig ur anställningstrygghetssynpunkt eller ur den synpunkten att man vill ha ett effektivt och omfattande polisarbete. Vi är ju överens om att detta är en viktig sak. Den har alltså inte bäring här, utan det är mer ett slags budgetövning.

Till sist vill jag i den här omgången – jag har ytterligare frågor – ställa frågan: Är den besparing på 130 milj.kr. som polisen brottas med möjlig att bortse ifrån i det praktiska budgethanterandet hos polisen? Fyller regeringen på även dessa 130 milj.kr.?

Anf. 203 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Skälet till att jag uttryckte mig kort men förhoppningsvis tydligt i mitt svar på själva frågan, är att jag för en vecka sedan besvarade en

likadan fråga i riksdagen. Även om det inte heller då var så särskilt många närvarande under frågestunden, utgår jag från att kammarens ledamöter tar del av snabbprotokollet. Där finns också svaret på alla de frågor som jag nu har fått.

Det är inte fråga om något spel för gallerierna att vi har bett riksrevisionsverket att analysera budgeten för polisen. Det är helt enkelt därför att vi anser att man inom polisen inte skall ägna hela våren åt att försöka räkna fram den och för att vi inte skall föra diskussioner om vem som har rätt och vem som har fel. Jag har ännu inte fått resultatet från riksrevisionsverket. Jag får det endera dagen.

Som jag sade förra veckan har vi all anledning att räkna med att den budget och de ramar vi har givit skall täcka de kostnader för de tjänster som polisen har.

När det gäller besparingen på 130 milj.kr. är det ett fullföljande av den socialdemokratiska regeringens tidigare beslut om en viss besparing under en femårsperiod. Detta har alltså varit förutsebart och beräknat från polisens sida. Om det skulle visa sig att det finns stora brister är jag beredd att ta en ny diskussion om hur vi skall lösa detta. Men än så länge finns det ingenting som tyder på att det finns några brister. Som jag sagt vid tidigare tillfällen kan det framöver behövas en diskussion om normerna för fördelningen av medel inom polisen.

Anf. 204 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Är det bara en fråga om normerna och fördelningen inom och mellan olika polismyndigheter? Jag har uppfattat det så, att man har konstaterat en brist, att det är oenighet om hur stor den bristen är och att det är där som riksrevisionsverket skall döma.

Jag har tagit del av svaret från förra veckan. Det var när jag läste det som jag tyckte att det fanns anledning att fråga ytterligare en gång. Om riksrevisionsverket kommer fram till att det finns en brist, vet polismyndigheterna och polischeferna ute i landet att det inte har så stor betydelse, utan de kan behålla den polisorganisation som de för närvarande har.

När det sedan gäller dessa 130 milj.kr. är det intressant att konstatera att regeringen fullföljer den socialdemokratiska budgetpolitiken på den punkten. Det vore ju bra om man gjorde det på andra punkter också. Det intressanta är att den borgerliga oppositionen reserverade sig mot den besparingen tidigare. Det hade inte varit ologiskt om den här regeringen hade försökt att klara det, med tanke på att man vill ha fler poliser.

Anf. 205 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Skillnaden är att vi fullföljer den besparing som syftar till effektiviseringar. Samtidigt har vi ökat anslagen för att möjliggöra intagning av fler sökande till polishögskolan.

Anf. 206 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det är bra om man genom effektivisering kan spara 130 milj.kr. Det var ju i och för sig avsikten med det beslut som fattades. Egentligen var beslutet då i första hand inriktat på administrativ personal, inte på

polismanstjänster. Jag är inte övertygad om att budgetproblemet är riktigt så enkelt, sett ur det nuvarande prekära budgetläget, som justitieministern nu vill framställa det. Jag tror att det kommer att bli svårigheter att få fram de pengar som till äventyrs kan komma att fattas.

Sedan är ju budgettekniken intressant. Såvitt jag förstår kan väl inte heller justitieministern riktigt klara ut hur många poliser som kommer att finnas i organisationen. Polismyndigheten har ju möjlighet att välja mellan poliser, bilar och lokaler.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.38 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

38 § Svar på fråga 1991/92:702 om förhandlingsinstruktionerna inför FN:s miljö- och utvecklingskonferens

Anf. 207 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig varför regeringens instruktion för ombuden vid FN:s konferens om miljö och utveckling är hemlig.

Regeringen antog den 5 mars 1992 en instruktion för FN:s konferens om miljö och utveckling och för det fjärde mötet med den förberedande kommittén för konferensen. Uppgifterna i instruktionen angår Sveriges förbindelser med annan stat och rör mellanfolklig organisation. Det står inte klart att de kan lämnas ut utan att detta stör Sveriges mellanfolkliga förbindelser eller på annat sätt skadar landet. Uppgifterna skyddas därför av sekretess enligt 2 kap. 1 § sekretesslagen.

Låt mig i detta sammanhang säga att det är naturligt att inte offentliggöra en förhandlingsinstruktion av detta slag. Därigenom skulle motparterna i förhandlingen få otillbörlig kännedom om de svenska förhandlingspositionerna.

Även en handling som är hemlig kan delges organisationer och andra som har intressen i pågående förhandlingar. I detta fall har den svenska nationalkommittén för konferensen fått del av instruktionen. I nationalkommittén ingår bl.a. representanter för de politiska partierna.

Då Gudrun Schyman, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Annika Åhnberg i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 208 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag tackar på Gudrun Schymans vägnar för svaret på denna fråga. Hon har tyvärr hastigt fått förhinder och kan inte ta emot svaret.

Jag har två kommentarer till svaret. Den första är att jag har all förståelse för att en detaljerad förhandlingsinstruktion inte kan vara offentlig – det tror jag att alla som i något sammanhang har förhandlat är införstådda med. Men det finns en viktig aspekt som också hör hemma i det här sammanhanget, och det är att det finns ett berättigat behov, hos t.ex. Sveriges riksdag eller allmänheten i Sverige, att vara med i dessa oerhört viktiga diskussioner, att få information om hur den svenska regeringen ser på hur förhandlingsarbetet fortskrider. Jag delar frågeställarens uppfattning så till vida att det har varit litet dåligt beställt med möjligheterna till diskussion. Jag vet att t.ex. det danska folketinget har haft en omfattande diskussion före den danska delegationens resa till Rio, men i Sverige har vi saknat den möjligheten.

Min andra kommentar gäller detta att den svenska nationalkommittén har fått del av de hemliga instruktionerna. Den information som jag har fått från vår representant är att hon nekades att ta del av de instruktioner som skrevs i mars, just med det argumentet att de var hemliga. Vi reagerade mot det, då vi tyckte att det var märkligt. Det borde självklart vara så att deltagarna i nationalkommittén hade möjlighet att diskutera igenom instruktionerna. Däremot fick man muntlig information. Jag förstår av utrikesministerns svar att detta måste ha berott på något missförstånd och att avsikten uppenbarligen var att hela nationalkommittén skulle få del av de skrivna instruktionerna.

Anf. 209 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Ja, sedermera har ordföranden i nationalkommittén, statsrådet Olof Johansson, beslutat att nationalkommitténs ledamöter skall få del av instruktionen. Så skedde också vid kommitténs sammanträde den 6 maj.

Vad gäller informationen över huvud taget har ju statsrådet Johansson lämnat en särskild information till riksdagen i denna fråga inför mötet i Rio. Sedan har också information spridits om själva konferensen, inte minst om den svenska regeringens ställningstagande i olika konferensfrågor. Sådana ställningstaganden har t.ex. meddelats i den svenska nationalrapporten, i tal, artiklar och pressmeddelanden, så det har ändå givits en ganska vid information inför själva mötet.

Anf. 210 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jo, det har funnits möjligheter att informera sig – det håller jag gärna med om – men jag tycker ändå som ledamot av riksdagen att det också hade varit på sin plats att det givits tillfälle till en mer omfattande diskussion, att regeringen under något skede av den här processen hade lämnat en redogörelse till riksdagen, en berättelse om hur man ställde sig, och gett riksdagen möjligheter att hantera det.

Det var mycket bra att miljöministern för en tid sedan informerade riksdagen, men den typen av informationsstunder ger bara möjlighet till korta frågor och kommentarer och ger inte möjlighet till en mer omfattande diskussion, som jag tycker att riksdagen borde ha fått.

Anf. 211 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill dock påminna om att här har suttit en bred och representativ nationalkommitté, som under hela tiden har haft möjlighet att följa arbetet, som nu har pågått ganska länge, och att ge sina synpunkter. Där har vi haft en mycket bred förankring och en bred diskussionsgrupp.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på fråga 1991/92:711 om Serbien och kosovoalbanerna

Anf. 212 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Lars Andersson har frågat mig vad regeringen kommer att göra för att stoppa Serbiens förtryck av kosovoalbanerna.

För två månader sedan – den 20 mars – svarade jag här i kammaren på en interpellation om respekten för mänskliga rättigheter för albaner i Kosovo och andra delar av Jugoslavien. När det gäller kosovoalbanernas situation väljer jag därför att ge enbart följande korta bakgrund.

På det tidigare Jugoslaviens territorium lever i dag uppemot 3 miljoner albaner. Av dessa finns omkring 2 miljoner i Kosovo, som är en provins i Serbien.

Nio av tio invånare i Kosovo är albaner. Albanerna i Kosovo kräver att få tillbaka sitt provinsiella självstyre. Belgradregimen har mött detta krav med diskriminering och förtryck.

Detta är en utveckling som självfallet inte kan accepteras. Sverige har därför sedan länge pekat på och kritiserat Belgradregimens uppenbara kränkningar av kosovoalbanernas mänskliga rättigheter. Vår kritik har framförts både bilateralt och multilateralt i ESK och i andra fora. Vår kritik kommer att fortsätta även framgent, till dess förhållandena för albanerna i Kosovo har avsevärt förbättrats.

Senast framförde vi den svenska uppfattningen för två veckor sedan, då en tjänsteman från utrikesdepartemenet vid besök i Belgrad framförde regeringens starka ogillande av Serbiens förtryck av kosovoalbanerna. Han uttryckte också under besöket vår skarpa kritik av Serbiens agerande i Jugoslavienkrisen.

Historiska, kulturella och politiska motsättningar mellan olika befolkningsgrupper i det tidigare Jugoslavien är drivkrafter bakom den tragedi som i dag utspelas på Balkan. Kriget har skördat tusentals människors liv, hundratusentals familjer har tvingats fly från sina hem, och städer har lagts i ruiner.

Kriget måste få ett snabbt slut. Det är fullständigt oacceptabelt att regeringsföreträdare i dagens Europa söker lösa konflikter med militära maktmedel.

Det internationella samfundet måste också med alla till buds stående politiska medel förhindra att kriget sprider sig till andra delar av det forna Jugoslavien. Skulle Belgradregimens förtryck i Kosovo övergå i öppen militär konflikt finns risk för en internationalisering av konflikten med oöverskådliga följder för hela Balkan.

Anf. 213 LARS ANDERSSON (-):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

I dagens Europa har vi ett apartheidsystem i full kraft. Forskare, läkare, lärare och andra sparkas i Kosovo, och kanske över 100 000 människor har mist sina arbeten de senaste två åren. Inte nog med att den albanska befolkningen förtrycks; den utsätts för rent barbari. Havande kvinnor sticks ned med bajonett, våldtas och förnedras – det är inget ovanligt. När kommer regeringen att avbryta eller tona ned sina relationer med Belgradregimens tyranner? De är ingenting annat än tyranner. Om inte Sverige reagerar, vem skall då gå i täten?

Albaniens nya demokratiska ledning har förklarat att man kommer att ingripa om albanerna i Kosovo angrips ytterligare. Är det inte bättre att börja isolera Serbien än att få ett stort, okontrollerat Balkankrig?

Sedan vill jag fråga: När framfördes den senaste bilaterala och multilaterala kritiken, som anges i svaret, utöver den som framfördes vid besöket i Belgrad?

Anf. 214 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Vi befinner oss just nu i ett skede när det internationella samfundet mycket kraftigt ökar trycket på Serbien och diskuterar ganska omfattande sanktioner. Vi kommer självfallet också att vidta åtgärder i samklang med det internationella samfundet. Jag tycker alltså att vi befinner oss i ett skede när det sker en ganska bestämd upptrappning mot Serbien och dess aggressiva handlingssätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1991/92:737 om de f.d. sovjetiska trupperna i Baltikum

Anf. 215 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kristina Svensson har frågat mig om de f.d. sovjetiska trupperna i Baltikum och om jag avser att ta ett svenskt initiativ i ESK eller FN för att finna lösningar på frågan om ett tillbakadragande av dessa trupper.

I och med de f.d. sovjetiska truppernas fortsatta närvaro i Baltikum föreligger en risk för incidenter som kan trappas upp till en konflikt, vilket skulle vara djupt olyckligt för både balter och ryssar. Detta har jag sagt vid ett flertal tillfällen. Nyheter tidigare i år om att regelrätta förhandlingar om ett ryskt militärt återtåg ur Baltikum skulle komma i gång var därför mycket glädjande. Ett återtåg skulle dessutom innebära en viktig förtroendeskapande åtgärd för hela den nordeuropeiska regionen. Det vore också ett sätt för Ryssland att visa respekt för de tre baltiska staternas nationella suveränitet.

De f.d. sovjetiska truppernas exakta antal i Baltikum låter sig inte med lätthet fastställas, eftersom den ryska sidan inte ger tillfredsställande information härom. Uppskattningar pekar mot ca 100 000 soldater. Att det ej föreligger något avtal om dessa truppers status samt ej heller någon överens-

kommelse om tidtabell för deras tillbakadragande ur Baltikum är en anomali i dagens Europa.

Herr talman! Det är regeringens uttryckliga förhoppning att de rysk-baltiska förhandlingarna skall ge resultat i tid till toppmötet i Helsingfors inom ESK i juli och att en tidtabell för ett tillbakadragande då föreligger.

Förhandlingarna är av bilateral natur. För att på ett konstruktivt sätt kunna hantera frågorna i ett multilateralt forum såsom ESK krävs båda parters, dvs. även Ryska federationens, aktiva medverkan.

Samtidigt är det naturligt och viktigt att de rysk-baltiska förhandlingarna kontinuerligt uppmärksammas inom ESK och FN. Så sker också under det pågående uppföljningsmötet inom ESK i Helsingfors. Frågan har tagits upp av Sverige, Norge, EG och Polen i syfte att söka skynda på förhandlingarna. Förslag från de baltiska staterna att frågan på ett mera formellt sätt skulle tas upp i ESK har dock inte kommenterats av den ryska delegationen.

Den ryska sidan tycks för närvarande något ändra sin inställning. Bl.a. tycks det som om enighet kommer att nås kring möjligheten att ESK hålls informerat om förhandlingarnas gång. Samtidigt har intresset för denna fråga klart ökat hos ESK:s övriga medlemskrets.

Beträffande FN har de tre baltiska staterna vänt sig till FN:s generalsekreterare och vädjat om att denne noga skall följa utvecklingen i denna fråga. Regeringen delar uppfattningen att generalsekreteraren noga bör följa denna utveckling. Sverige avser även vid lämpligt tillfälle att ta upp frågan i FN.

Låt mig avsluta denna redovisning med att återigen betona den vikt regeringen fäster vid frågan om de f.d. sovjetiska truppernas tillbakadragande ur Baltikum. Det finns i detta sammanhang skäl att nämna att jag i samband med ryske utrikesministern Kozyrevs framträdande inför Europarådets ministerkommitté i Strasbourg den 7 maj tog upp frågan om tidtabellen för ett tillbakadragande av dessa trupper.

Anf. 216 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret på frågan. Den har varit upp vid ett flertal tillfällen här i riksdagen den senaste tiden, och det är inte så konstigt, eftersom vi kan notera att de bilaterala förhandlingarna mellan Ryssland och Estland, Lettland resp. Litauen helt har gått i stå. Sverige har mycket klart och tydligt uttryckt sin upprördhet över det här. Vad kan vi då göra för att internationalisera frågan?

I svaret kan jag utläsa att Sverige är berett att vid lämpligt tillfälle ta upp frågan i FN, och jag undrar då när det är ett lämpligt tillfälle.

Vidare kan man utläsa att vi har agerat i ESK, men enligt vad jag förstår har vi inte själva initierat frågan i ESK, och det tycker jag är något märkligt.

Vad man är överens om mellan Ryssland å ena sidan och de baltiska staterna å den andra är att trupperna skall dras tillbaka, men det finns ingen som helst tidtabell för detta. Det är en skillnad när det gäller de ryska truppernas närvaro i Baltikum i förhållande till ryska truppers närvaro i andra stater i Europa.

Detta är en internationell fråga. Vi tog i den säkerhetspolitiska debatten förra veckan upp frågan om att skicka en svensk emissarie till Jeltsin. Vi fick

inget svar på det – jag skulle gärna vilja höra hur utrikesministern ställer sig till det.

Anf. 217 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tror att Kristina Svensson och jag är eniga om problemets allvar och om hur oerhört angeläget det är att man når fram till ett avtal och en tidtabell som är rimlig.

Det är oerhört väsentligt att det internationella samfundet ökar trycket på beslutsfattarna i Moskva, och det är ett starkt svenskt intresse att bidra till att detta sker. Jag kan försäkra Kristina Svensson att vi också försöker göra det. Vi gjorde det senast på Lissabonkonferensen nu i söndags, när kabinettssekreteraren, som var närvarande, tog upp frågan också i sitt anförande. Det råkade vara så att Sverige var det första land som tog upp den här frågan, men därefter fick han instämmanden av den övriga nordiska kretsen. Det blev på det sättet en tung markering vid Lissabonkonferensen.

Vi fortsätter att verka så aktivt vi kan i den här frågan. Vi tar den på det största allvar. Jag tror att det som är väsentligt är att få till stånd ett internationellt tryck så att de ryska beslutsfattarna verkligen känner att världssamfundet fäster mycket stor vikt vid den här frågan.

Anf. 218 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det är precis det som jag har formulerat i min fråga: Vilket internationellt tryck kan vi lägga på den här frågan?

Detta har aktualiserats ytterligare när vi fått veta att man har skickat ersättare för de värnpliktiga. I t.ex. Litauen har värnpliktiga som återvänt till Ryssland ersatts med nya värnpliktiga. Det var mycket alarmerande.

Det här är en svår fråga; jag tror att man skall se den också i relation till de ryska minoriteternas ställning i Estland och Lettland – man använder kanske detta som en hävstång när det gäller de lagar för medborgarskap som man nu diskuterar och arbetar med i de tre baltiska staterna.

En rimlig tidtabell är någonting som vi verkligen måste eftersträva. Min fråga om en emissarie har jag inte fått svar på.

Anf. 219 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag har noterat detta förslag och vill som enda kommentar just nu säga att vi har en alldeles utmärkt emissarie i Moskva i form av Sveriges ambassadör.

Anf. 220 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det har vi visst. Men för att markera det tryck som vi lägger bakom de ord som vi formulerar i olika internationella sammanhang vore det ett mycket tydligt budskap att skicka en emissarie från Sverige, en emissarie på hög nivå, t.ex. utrikesministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 221 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig om regeringen avser ta något initiativ för att få bättre efterlevnad av fredsavtalet i El Salvador.

Fredsavtalet i El Salvador innebär ytterligare ett steg mot försoning i den centralamerikanska regionen, och beskedet att parterna kommit överens hälsades med stor glädje av den svenska regeringen. För att ytterligare markera den vikt som regeringen fäster vid fredsavtalet deltog statsrådet Alf Svensson vid undertecknandet i Mexico den 16 januari, på inbjudan av den mexikanska regeringen.

Den svenska regeringen stöder helhjärtat FN:s insatser i El Salvador. Från svensk sida har även tagits en rad initiativ för att bidra till att fredsavtalet kan genomföras.

Regeringen har lämnat direkt bistånd till fredsprocessen. Vi har hittills indikerat att vi avser avsätta en summa på 10 miljoner dollar per år under tre år. Inom ramen för denna summa har redan beslutats om en rad insatser.

Omedelbart efter det att avtalet undertecknats frigjordes dessutom en tjänsteman vid utrikesdepartementet för att han, efter förfrågan från UNDP, på plats i El Salvador skall stärka den internationella samordningen av hjälparbetet.

Utöver detta är vi beredda till ytterligare insatser för att stödja fredsavtalens genomförande, förutsatt att dessa insatser har båda parters uttalade stöd och att de bidrar till en fortsatt demokratisering och försoning i landet i enlighet med fredsavtalet.

För att hålla oss informerade om fredsprocessen, men också för att påverka utvecklingen i gynnsam riktning, står vi i kontinuerlig kontakt med parterna. Vid samtal med den salvadoranske utrikesministern framförde jag nyligen min förhoppning att utvecklingen i landet skall erbjuda nya möjligheter till samarbete mellan de olika grupperingarna i landet. Just i dag sammanträffar statssekreterare Alf Samuelsson och tjänstemän på UD och SIDA med chefen för UNDP:s Latinamerikaavdelning.

Att fredsavtalet undertecknades innebar inte att freden automatiskt återvände till El Salvador. Efter en utdragen konflikt, där tiotusentals människoliv offrats, är vägen tillbaka till fred och försoning lång och svår. Det viktiga är nu att den politiska vilja som visades under förhandlingsprocessen inte går förlorad. Den svenska regeringen utgår ifrån att den beslutsamhet att fullfölja avtalet som i januari präglade parterna fortfarande gäller. Båda sidor måste i dag framför allt inrikta sig på att uppfylla sina egna åtaganden i fredsavtalet.

Vi ser därför med oro på de attentat som under de allra senaste dagarna riktats mot medlemmar av FMLN.

El Salvador står på tröskeln till den framtid i fred och samarbete som vi för några år sedan knappast vågade hoppas på. Att ett fredsavtal undertecknats innebär ett förpliktande ansvar, som parterna måste infria.

Anf. 222 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Fredsprocessen i El Salvador har försenats, och det är enligt vad jag för-

står regeringssidan som på olika sätt förhalar den och fattar beslut som strider mot fredsavtalet. Detta i sin tur kan naturligtvis bl.a. bero på att delar av militären inte är överens om den överenskommelse som har slutits mellan FMLN och regeringen.

Vi vet att militära flygplan på ett oroväckande sätt har flugit över gerillakontrollerade områden, och det strider enligt vad jag förstår mot avtalet. Vi vet att parlamentet den 24 april antog en lag som ifrågasätter upplösandet av skattepolisen och nationalgardet. Den 1 mars skulle de ha demobiliserats, men president Christiani har förklarat att en del av dem skall införlivas med två nya paramilitära organisationer, militärpolisen och gränsvakten. Detta strider också enligt vad jag kan förstå mot innehållet i fredsavtalet.

Vidare försöker, enligt de uppgifter jag har, regeringssidan styra över en del av återuppbyggnadsresurserna till sådana områden där de spekulerar i att de skall göra bra valresultat i valet 1994. Det strider också, enligt vad jag förstår, mot innehållet i fredsavtalet.

Det är en sak att sluta fredsavtal – det är en annan sak att få det att fungera; det är naturligtvis svårt. Jag har ingenting emot innehållet i svaret från utrikesministern. Jag anser att regeringen har gjort mycket bra insatser, men det kanske inte skulle skada om utrikesministern vid nästa kontakt med regeringen i El Salvador tog upp de här brotten mot fredsavtalet – visar på att vi vet om dem – och framhöll att de är oacceptabla. Jag hoppas att utrikesministern gör det.

Anf. 223 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Mycket av det Bertil Måbrink här har beskrivit stämmer med de uppgifter som jag också har fått, nämligen att det sker förseningar och att man tydligen utnyttjar det faktum att avtalet inte explicit stipulerar när olika reduceringar skall ske. Därför har man, såvitt jag förstår, både på regeringssidan och – som svar på detta – i FMNL försenat åtgärder som skulle genomföras. Det är naturligtvis inte bra. Det är oroande, och det hotar den allmänna trovärdigheten.

Samtidigt är det viktigt att ha klart för sig att det är många frågor som skall lösas i de olika kommissioner som har tillsatts. Avtalet innebär en ram, och sedan finns det kommissioner som skall arbeta vidare med ett antal frågor. Där är det naturligtvis viktigt att FN och naturligtvis även utanförstående länder, som ändå är engagerade på det sätt som Sverige är, trycker på. Jag håller med Bertil Måbrink om det.

Anf. 224 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Jag tackar för den ytterligare kompletteringen. Jag har ingenting att argumenta mot vad utrikesministern sade – jag tycker att det var en bra komplettering.

Med detta får jag önska utrikesministern en fin sommar!

(Utrikesminister *Margaretha af Ugglas* (m) inpass: Tack, det samma!)

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Svar på fråga 1991/92:789 om de israeliska bosättningarna och skapandet av en palestinsk stat

Anf. 225 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Berndt Ekholm har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta med anledning av Israels bosättningspolitik och den israeliske premiärministerns uttalande att Israel aldrig kommer att återlämna de ockuperade områdena.

Sedan i höstas pågår i Mellanöstern en spirande fredsprocess, som innebär att Israel och dess arabiska grannländer resp. israeler och palestinier träffas och förhandlar om sina gemensamma mellanhavanden. För drygt en vecka sedan kompletterades denna bilaterala process med den första omgången av multilaterala möten om fem olika politiska och ekonomiska problemområden. Sverige deltog aktivt i samtliga fem arbetsgrupper.

Allt detta innebär – trots de många stötestenar och svårigheter som med nödvändighet är förknippade med fredssamtalen – ingenting mindre än ett historiskt genombrott. För att tillvarata de möjligheter som öppnats krävs emellertid stort tålamod och ihärdig förhandlingsvilja av alla inblandade parter.

Till stötestenarna hör den israeliska bosättningspolitiken. Som jag påpekade i den interpellationsdebatt om Mellanöstern som hölls här i kammaren den 12 mars, ansluter sig Sverige till EG:s, USA:s och andra staters bestämda krav på att denna bosättningspolitik skall upphöra.

Kravet upprepades då de nordiska utrikesministrarna möttes i Helsingfors den 4–5 maj och i ett uttalande om Mellanöstern "underströk det fortsatta behovet av förtroendeskapande åtgärder och betonade kravet att Israel upphör med bosättningar på de ockuperade områdena, vilka under alla förhållanden är i strid med internationell rätt." De nordiska utrikesministrarna påpekade samtidigt att "ett upphävande av den arabiska handelsbojkotten är en annan förtroendeskapande åtgärd."

Vad gäller de ockuperade områdenas framtida status är detta den centrala fråga som fredsprocessen i ett senare skede kommer att kretsa kring. Den svenska regeringen kommer även fortsättningsvis att noggrant följa händelseutvecklingen och diskutera denna och andra centrala frågor i våra fortlöpande kontakter med bl.a. den israeliska regeringen. Jag planerar att själv kunna föra sådana samtal i samband med en resa till regionen i vinter.

Anf. 226 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Uppfattningen att det är ett historiskt genombrott delar jag definitivt. Men när man reser i Mellanöstern får man många känslor, och om man har rest där flera gånger blir man litet beklämd när man ser vad som händer i området och vad som händer med människorna – på båda sidor, för den delen.

Antalet bosättningar är nu över 150 stycken med mer än 100 000 invånare i de ockuperade områdena. Ökningen sker i en förfärande takt. Man ser att det är en systematisk politik som förs – man kan inte undgå att se det när man besöker området flera gånger.

Det ligger en del i vad palestinierna säger: För varje gång som vår förhand-

lingsdelegation reser till en av dessa förhandlingar i fredsprocessen, har det blivit en ny bosättning när de kommer hem.

Det är inte lätt att upprätthålla en sammanhållning i de palestinska leden när man möts av sådant.

Bosättningarna lägger också beslag på merparten av resurserna. I Gaza bor det nu 5 000 judar av en total befolkning på 750 000 invånare. Judarna har redan lagt beslag på 30 % av vattnet. Det är ingen som helst rim och reson i detta.

Likadant är det på Västbanken. Nästan allt vatten och alla resurser går till de judiska bosättningarna. Man försöker på olika sätt beröva palestinierna möjligheterna att leva där. Jag har själv sett hur man blockerar vägar och trakasserar palestinierna på olika sätt.

Vi kan också se hur Jerusalem har utvidgats och snart omfattar 25 % av hela området. Enligt uppgift har israelerna kontroll över 70 á 80 % av marken på de ockuperade områdena.

Inte minst med anledning av Shamirs uttalande i valrörelsen kan man konstatera att det föreligger en annektering de facto.

Jag skulle vilja fråga utrikesministern om hon delar uppfattningen att den här utvecklingen och Shamirs uttalande kan betecknas som en de facto-annektering.

Anf. 227 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag föredrar att använda mitt eget och de övriga nordiska utrikesministrarnas uttryckssätt i det här fallet. Jag tror att det är bättre att göra det.

Jag vill gärna upprepa att vi tar klart avstånd från den folkrättsstridiga bosättningspolitiken. Detta är en av de stora stötestenarna i den process som pågår.

Samtidigt tycker jag ändå att det är viktigt att vi klart ser att det som nu sker är en historisk utveckling med möjlighet att i någon mån bilägga dessa oerhört svåra konflikter.

Anf. 228 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Ett exempel på hur långt bosättningspolitiken har gått visar en karta som jag har här. Den visar gränsen mellan det egentliga Israel och Västbanken – den gröna linjen. Där har den s.k. Sharon-planen eller sjustjärneplanen presenterats. Enligt denna skall man bygga bostäder för hundratusentals judar på israelisk mark och på Västbanksmark. Det bor i dag 40 000 judar i området och 140 000 palestinier. Man vill år 2005 ha ändrat dessa relationer, så att det då bor nästan 400 000 judar och 160 000 palestinier i området. I dag bor där alltså 70 % araber, medan resten är judar. Man vill förändra dessa relationer, så att det blir 35 % araber. Man vill alltså marginalisera palestinierna i ett av de områden som nu är väldigt arabiskt och i stället göra det till ett judiskt område.

Min fråga till utrikesministern blir då: Finns det ingenting mer som Sverige kan göra för att påtala att en sådan här politik är djupt orättfärdig och att den drabbar palestinierna på ett oacceptabelt sätt?

Anf. 229 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag har ingen anledning att polemisera mot den beskrivning som Berndt Ekholm gör. Jag vill bara återigen upprepa den svenska regeringens bestämda krav att denna bosättningspolitik skall upphöra. Förutom dialogen med parterna tror jag att det bästa vi kan göra är att stödja den pågående fredsprocessen på det sätt som vi gör, bl.a. genom att delta i de fem multilaterala arbetsgrupperna.

Anf. 230 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag förstår att jag och utrikesministern nog är ganska ense om vilka åtgärder som bör vidtas. Vad jag möjligen skulle önska vore att utrikesministern litet oftare uttalade sig i denna fråga och klargjorde den svenska positionen.

Jag vill ta ytterligare ett exempel. När man går omkring i Gamla stan i Jerusalem kan man konstatera att kvarter efter kvarter tas över av judarna. Snart finns det inga palestinier kvar i den från början palestinska Gamla stan.

Det har gått så långt att de kristna kyrkorna, som är ganska många i det här området, nu har undertecknat en deklaration där de kräver av de israeliska myndigheterna att dessa nu måste se till att skydda kyrkans egendomar. Kyrkorna blir av och till utsatta för skändningar. Om de israeliska myndigheterna inte klarar detta, kommer de att begära internationellt beskydd. Detta är ytterligare ett exempel på att man måste protestera mot den här israeliska politiken. Den är djupt orättfärdig.

Överläggningen var härmed avslutad.

43 § Svar på fråga 1991/92:823 om åtgärder för att hindra spridningen av missilteknik

Anf. 231 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Martin Nilsson har frågat mig om regeringen kommer att stödja det icke-spridningsarbete som hittills varit Sveriges officiella ståndpunkt genom att inte bevilja militärer och vapenforskare från Kina, Sydkorea, Israel och Jugoslavien tillstånd att besöka Sverige och Ballistics 92.

Jag kan försäkra Martin Nilsson att regeringen är mycket aktivt engagerad i det internationella arbetet för att förhindra vidare spridning av massförstörelsevapen. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder på detta område. Som exempel kan nämnas att Sverige arbetar aktivt för att färdigställa konventionen mot kemiska vapen och att vi tillträtt exportkontrollregimer mot alla typer av massförstörelsevapen och missiler. Vidare kommer Sverige att medverka i de forskningsinstitut för kärntekniker som i dagarna sätts upp i Moskva och Kiev. Svenska experter, bl.a. från FOA, deltar dessutom aktivt i FN:s arbete att förstöra Iraks massförstörelsevapen.

Däremot skulle inte icke-spridningsarbetet främjas om regeringen stoppade internationellt deltagande i det symposium, som Försvarets forskningsanstalt arrangerar i nästa vecka och dit forskare från alla FN:s medlemslän-

der har inbjudits. Jag kan hålla med Martin Nilsson om att rubrikerna på flera av det sextiotal forskningsrapporter som presenteras låter obehagliga, men enligt min uppfattning är det mycket bättre att forskningsresultat inom detta område presenteras öppet än att de hålls hemliga. Symposier av detta slag bidrar till större öppenhet och till att skapa ett ökat förtroende mellan länder och därmed till att undvika väpnade konflikter. Detta ingår som en viktig del i de förtroendeskapande åtgärder som utvecklats inom ESK.

Forskning om ballistik och vapenverkan är också viktig för fredliga ändamål. För att kunna skydda sig mot olika vapen måste man studera hur de fungerar. Detta är ett led i normal försvarsforskning. Dessutom utgör FOA:s forskning och kunskapsutbyte ett betydelsefullt underlag för Sveriges aktiva deltagande i förhandlingar om förbud mot, och begränsningar av, särskilt inhumana vapen och alla kategorier av massförstörelsevapen och missiler.

Då Martin Nilsson, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Kent Carlsson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 232 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill på Martin Nilssons vägnar tacka för det svar som utrikesministern gett på hans fråga.

Jag tolkar utrikesministerns svar så att regeringen inte tänker stoppa exempelvis deltagarna från Kina och från det som kallas för Jugoslavien men som egentligen är Serbien. Jag måste få fråga utrikesministern om hon anser att det är rimligt att vi på det sättet gynnar en ganska blodig kommunistisk diktatur i Kina, som man i andra sammanhang har velat isolera eller ha ett mycket litet samarbete med. Är det lämpligt att företrädare för detta land får komma till Sverige och diskutera missilteknik? Tycker utrikesministern att det är lyckat att FOA bjuder in folk från de här länderna?

Man kan också fråga sig om det är lämpligt med tanke på de förhållanden som vi kommer att få en debatt om senare i kväll att bjuda hit serbiska militärer att delta i detta symposium. Är det lämpligt, utrikesministern?

Tydligen kan man ta hit militärer från Kina och Serbien, men militärorkestrar får inte komma till Stockholm och spela i Globen. Det har UD satt stopp för. Det är en märklig prioritering att musikerna får stanna hemma, medan militärer och militära forskare är välkomna hit, trots att de kommer antingen från blodiga kommunistdiktaturer eller från nationer som jagar in i andras länder och slår ihjäl folk.

Anf. 233 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Man kan säkerligen ställa alla de frågor som Kent Carlsson här ställer. Samtidigt måste jag konstatera att detta är ett internationellt symposium, som tydligen äger rum med en viss regelbundenhet. Samtliga FN:s medlemsländer är inbjudna. Detta blir på det här sättet något slags internationell verksamhet.

Som jag sade i mitt svar anser jag att det är betydligt bättre att den här typen av forskningsrapporter diskuteras öppet. Jag nämnde också i svaret att

FOA:s forsknings- och kunskapsutbyte är inriktat på förbud mot och begränsning av särskilt inhumana vapen.

Anf. 234 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag kan också förstå att det finns anledning att upprätthålla ett utbyte av kunskaper mellan Sveriges FOA och andra länders motsvarande organ.

Jag måste säga att jag tycker att det är märkligt att UD kan stoppa en militärorkester från Kina som skulle till Globen och spela musik. Däremot är man inte beredd att stoppa kinesiska militärer som skall komma hit. I botten ligger ändock en politisk bedömning av vad som är lämpligt för Sverige att göra. FOA sorterar faktiskt under den svenska regeringen. Här gör tydligen regeringen bedömningen att det är okej att släppa in kinesiska militärer.

Jag är också överraskad över att vi nu – under den pågående konflikten i det f.d. Jugoslavien – tar hit serbiska militärer. Utrikesministern sade i ett svar tidigare i dag att vi med internationella påtryckningar och annat skall öka pressen på Serbien, så att man drar sig ur de länder där man har varit inne med sin armé.

Anf. 235 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Återigen måste jag betona att detta är en internationell konferens. FN:s samtliga medlemsländer är inbjudna. Vi brukar respektera en viss universalitetsprincip vad gäller FN. Urvalet av de medverkande och av de forskningsrapporter som presenteras har gjorts av en internationell vetenskaplig kommitté och inte av Sverige.

Anf. 236 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Avslutningsvis måste jag konstatera att jag tycker att det är märkligt att ett internationellt tattoo i Globen inte kan genomföras med en kinesisk orkester. Däremot kan vilka diktaturregimer som helst delta i FOA:s konferens om missiler och ballistik. Det är märkligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

44 § Svar på fråga 1991/92:824 om återanvändning i Baltikum av byggnader som rivits i Sverige

Anf. 237 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Herr Sten Söderberg har frågat biståndsministern om regeringen har för avsikt att finansiera export av rivna hyreshus till Baltikum. Ärendefördelning inom regeringen är sådan att det är jag som skall svara på frågan.

Svaret på den ställda frågan är nej. Vad som hänt är följande.

För någon tid sedan hade en representant för SABO ett samtal med en av mina medarbetare. Därvid fick vi informationen att medlemsföretag i SABO låter riva delar av befintliga bestånd av hyresfastigheter. I samband med rivning finns möjlighet att ta till vara viss i byggnaden befintlig materiel som

t.ex. el- och VVS-utrustning. Det aktuella samtalet gällde om det var möjligt att skänka denna överblivna men fortfarande helt användbara materiel till i första hand Estland. För utrikesdepartementets del gällde det närmare bestämt om det inom ramen för vårt samarbete med Öst- och Centraleuropa var möjligt att finansiera omhändertagande av materielen på rivningsplatsen och transport av densamma till svensk, alternativt estnisk, hamn.

På grund av rådande konjunkturläge får vi ofta förfrågningar om möjligheten att finansiera inköp för t.ex. baltisk räkning av utrustningar, som inte längre behövs i Sverige och som därför betingar ett lågt pris. På grund av de många anspråk som ställs på de medel som anvisats för samarbetet med Öst- och Centraleuropa är det svårt att tillgodose denna typ av önskemål. Dess bättre finns det ofta möjligheter för berörda parter att på frivillighetens grund nå det önskade resultatet.

Vårt samarbete med de baltiska länderna är framför allt inriktat på åtgärder som skall återge dem självständighet också ur ekonomisk synpunkt. Vad det gäller är med andra ord att ge dem möjlighet att själva ta till vara alla de tillfällen till kloka inköp som finns i Sverige.

Anf. 238 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag finner frågan väl utredd, och jag behöver inte ställa några följdfrågor. Jag vill endast tillönska en trevlig och skön sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

45 § Svar på fråga 1991/92:826 om erkännande av Makedonien

Anf. 239 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig när den svenska regeringen kommer att erkänna Makedonien som självständig stat och upprätta diplomatiska förbindelser.

Herr talman! Jag har här i kammaren flera gånger tidigare redovisat de principer som styr svensk erkännandepolitik. I dag anses det inom det europeiska samfundet att uppfyllandet av ESK:s principer om demokrati, respekt för mänskliga rättigheter inkl. rättigheter för nationella minoriteter är av stor betydelse härför vid sidan av den klassiska folkrättens tre grundläggande krav. Dessa tre är som bekant att det skall föreligga en befolkning, ett territorium samt en regering som effektivt behärskar detta. Även om samtliga krav är uppfyllda följer dock inte härav att någon folkrättslig plikt att erkänna föreligger. Varje stat avgör utifrån sina egna utgångspunkter och bedömningar både om samtliga krav är uppfyllda och om man vid en positiv bedömning vill erkänna.

Herr talman! Regeringen har utöver vad jag hittills sagt också givit klart uttryck för uppfattningen att erkännande av nya stater i Europa bör växa fram gemensamt i det europeiska samfundet. Vidare har det i olika sammanhang från regeringen klargjorts att erkännande bör ske enbart om ett sådant

inte riskerar att underblåsa motsättningar och således eventuellt försvåra fredlig lösning av förekommande tvister.

Makedonien uppfyller de krav som EG:s s.k. Badinter-kommission i december i fjol uppställde för erkännande. Ett europeiskt och internationellt erkännande av Makedonien har kommit närmare. Det kommer således sannolikt snart att finnas anledning för regeringen att ta ställning till frågan om erkännande av Makedonien.

Anf. 240 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret. Man gör självfallet en politisk bedömning i resp. land av om man vill erkänna ett annat land, även om det finns en del gemensamma principer som man har satt upp för ett erkännande.

Jag tycker att utrikesministern undviker sakfrågan när det gäller Makedonien. Jag skulle därför vilja ha ett förtydligande. Vilken av de punkter som utrikesministern tar upp i svaret är det som Makedonien inte uppfyller? Uppfyller man inte de tre traditionella kraven? Respekterar man inte demokrati eller rättigheter för nationella minoriteter? Det vore intressant att höra eftersom vi har väntat så länge med ett erkännande av Makedonien.

På vilket sätt skulle ett erkännande av Makedonien underblåsa motsättningar eller försvåra en fredlig lösning? De serbiska trupperna har lämnat Makedonien för länge sedan. Det finns inga konflikter. Det är hur lugnt som helst i Makedonien. Men i Makedonien lider man av att man inte får ett internationellt erkännande.

Utrikesministern har i frågesvar i mars och i TT-intervjuer i januari betonat att man kanske måste vänta litet med tanke på Bosnien-Hercegovina. Nu har Sverige erkänt Bosnien-Hercegovina. Har det då inte kommit i ett annat läge så att vi omedelbart skulle kunna erkänna Makedonien, som är en fredlig liten stat?

Anf. 241 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson är väl medveten om att Makedonien icke har fått internationellt erkännnande – med ett par undantag. Som jag sade i mitt svar är vi av den uppfattningen och har följt linjen när det gäller de republiker som växer fram ur det sönderfallande Jugoslavien att vi vill se erkännandefrågorna – som är nog så komplicerade – i ett europeiskt sammanhang. Jag har flera gånger i den här kammaren betonat att när det gäller tragedien och krisen i det nu upplösta Jugoslavien har vi en klar svensk linje att följa EG:s agerande, att stödja EG:s fredsansträngningar och att därmed se det i ett europeiskt och internationellt sammanhang.

Kent Carlsson vet lika väl som jag varför det inte har kommit något erkännande från EG:s sida. Det finns starka spänningar i Grekland, som är EG-medlem. Man har starka invändningar mot användandet av namnet Makedonien. Detta är ett problem som vi inte kan bortse från. Grekland är också en part – och en viktig part – nära regionen Balkan.

Anf. 242 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag fick inget riktigt svar på mina frågor. Vilka kriterier uppfyller inte Makedonien? Jag har inte fått något svar på den frågan. På vilket

sätt skulle ett erkännande av Makedonien underblåsa motsättningar eller försvåra en fredlig lösning? Jag vet inte vilken konflikt utrikesministern avser, eftersom det är lugnt i Makedonien. Den federala, serbiska, armén drog sig ur för länge sedan. De har inget intresse av Makedonien.

Jag tror, precis som utrikesministern, att det är Greklands hot som ligger bakom. I en TT-intervju sade den grekiske utrikesministern vid sitt besök här att om något land erkänner Makedonien som självständig stat kommer det att bli grus i kontakterna. Det skulle för Sveriges del kunna innebära att ett EG-medlemskap sitter i fara.

Är det så att vi i Sverige nu är så osjälvständiga att vi inte kan göra självständiga bedömningar av vilka stater vi vill erkänna bara därför att ett land hotar oss och vi därmed kan riskera EG-medlemskapet?

Anf. 243 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson lämnar nu lyckligtvis verkligheten i sina funderingar. Sakförhållandet är i verkligheten betydligt klarare. Som jag tidigare har betonat och också framförde i mitt svar bör erkännandet växa fram i det internationella samfundet och i det europeiska samfundet. Det är framför allt det kriteriet som inte är uppfyllt i fråga om Makedonien.

Anf. 244 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag har ställt frågor till Sveriges utrikesminister om den politiska bedömning som den svenska regeringen gör, och jag har här i kammaren ställt kompletterande frågor. I det svar jag har fått antyds det att Makedonien inte skulle uppfylla de krav som utrikesministern nämner i början av sitt svar. Jag vill då veta på vilka punkter dessa krav inte uppfylls. Utrikesministern säger i sitt svar: Ett erkännande bör ske enbart om ett sådant inte riskerar att underblåsa motsättningar och således eventuellt försvåra en fredlig lösning av förekommande tvister. Jag undrar uppriktigt sagt vad regeringen och utrikesministern menar med detta i fallet Makedonien.

Anf. 245 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Mitt svar innehåller tre led, och av de tre olika leden är det som jag sade tidigare det led som innebär att ett erkännande av nya stater i Europa bör växa fram gemensamt i det europeiska samfundet som inte är uppfyllt. Kan jag uttrycka mig klarare, Kent Carlsson?

Anf. 246 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det enda skälet är alltså att EG inte har gjort ett erkännande, vilket framför allt beror på EG-medlemmen Grekland, som ogillar namnvalet och vill att Makedonien skall heta Republiken Skopje. Denna utpressning från Greklands sida har alltså även den svenska regeringen i princip ställt sig bakom. Det är märkligt att det i ett sådant här fall, där ett land uppfyller alla de krav man kan förväntas ställa för erkännande, är Greklands bångstyrighet som stoppar. Jag skulle kunna tänka mig att den svenska regeringen i detta fall är rädd för att Grekland kan komma att hälla grus i det maskineri som regeringen vill skall gå så smärtfritt som möjligt, nämligen vår ansökan om EG-medlemskap. Men jag tycker att det är märkligt och för

svensk del inte speciellt smickrande att vi på det sättet ger upp en del av våra principer för att ställa upp bakom en sådan utpressning som Grekland bedriver.

Anf. 247 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill nog ändå tillägga att jag tror att Kent Carlsson något underskattar de stämningar som finns i Grekland i denna fråga och som finns hos den befolkning som anser att de lever och bor i Makedonien. Utvecklingen på Balkan visar att det är farligt att underskatta den typen av stämningar hos människor. Dessa stämningar måste hanteras med allvar och tålamod.

Anf. 248 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag föreslår ytterligare ett inlägg vardera.

Anf. 249 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Visst skall man ta hänsyn till de stämningar som finns i Grekland, men det är ju ändå till slut en politisk bedömning som den svenska regeringen måste göra. Uppfyller Makedonien de krav som vi rimligen kan ställa på en stat som vill erkännas av omvärlden? Man kan väl ändå förvänta sig att staten Grekland, som åtminstone brukar följa internationella överenskommelser såsom t.ex. ESK, inte som ett resultat av dessa stämningar marscherar in i Makedonien.

Anf. 250 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag har inget att tillägga.

Överläggningen var härmed avslutad.

46 § Svar på frågorna 1991/92:827 och 829 om Bosnien-Hercegovina

Anf. 251 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig när den svenska regeringen kommer att erkänna Bosnien-Hercegovina som självständig stat och upprätta diplomatiska förbindelser. Han har också frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att förmå Serbien och dess armé att dra sig ur Bosnien-Hercegovina och därmed möjliggöra en fredlig lösning på konflikten.

Jag väljer att besvara båda frågorna i ett sammanhang.

Sverige stödde i fredags den 22 maj en enhällig generalförsamlingsresolution varmed Kroatien, Slovenien och Bosnien-Hercegovina invaldes som medlemmar i FN. Enligt svensk praxis innebär stöd för inval i FN av ny stat att denna härmed anses erkänd av Sverige. I konsekvens härmed avser regeringen uppta kontakter med landets regering både för att bekräfta det svenska erkännandet och för att upprätta diplomatiska förbindelser. Redan i går träffade UD:s kabinettssekreterare Bosnien-Hercegovinas utbildnings-

och kulturminister. Han kunde då meddela sin besökare den svenska regeringens avsikter.

Situationen i Bosnien-Hercegovina är som vi alla vet djupt tragisk. Strider pågår, och det mänskliga lidandet är stort. Aggressionen mot landet är oacceptabel. Denna svenska uppfattning har flera gånger framförts till regeringen i Belgrad. Vi har också givit klart uttryck för vår uppfattning vid den europeiska säkerhetskonferensens pågående uppföljningsmöte i Helsingfors. Det är regeringens bestämda avsikt att även fortsättningsvis bilateralt och multilateralt verka för att striderna i Bosnien-Hercegovina bringas att upphöra så att konflikten härigenom kan få en fredlig lösning inom FN:s och EG:s ram.

Sverige upprätthåller av praktiska skäl relationer med regeringen i Belgrad. Vår kritiska inställning till det serbiska agerandet har redan inneburit att tillträdet av en ny svensk ambassadör i Belgrad senarelagts. Det är angeläget ett den nya förbundsrepublik som utropats på ett trovärdigt sätt ansluter sig till ESK:s principer om respekt för mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer, nationella minoriteters rättigheter samt fredlig lösning av tvister.

De internationella påtryckningarna på regeringen i Belgrad att upphöra med sin väpnade aggression i Bosnien-Hercegovina ökar. Olika åtgärder för att åstadkomma detta diskuteras i det internationella samfundet inkl. bindande sanktioner mot Serbien-Montenegro genom beslut i FN:s säkerhetsråd. Också inom den svenska regeringen diskuteras huruvida politiska, diplomatiska och andra ekonomiska åtgärder bör genomföras för att på så sätt låta regeringen i Belgrad än klarare förstå att väpnad aggression inte är ett acceptabelt sätt att lösa tvister.

Anf. 252 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret. Det är glädjande att Sverige nu har erkänt Bosnien-Hercegovina, även om jag måste säga att det var litet senfärdigt och nästan litet pinsamt att det blev ett slags de facto-erkännande i och med omröstningen i FN, när resten av västvärlden har erkänt Bosnien-Hercegovina för många månader sedan. Jag menar att det är ett tecken på att vi har en i vissa frågor mycket passiv utrikespolitik. Det är emellertid bra med erkännandet, att vi äntligen har erkänt Bosnien-Hercegovina. Jag tror att det stärker arbetet med att sätta press på Serbien och den serbiska armén.

Den andra frågan jag ställde handlar om vad den svenska regeringen är beredd att göra för att få Serbien och dess armé att dra sig ur Bosnien-Hercegovina. Det som troligtvis är mest verkningsfullt i dag är väl att få till stånd internationella ekonomiska sanktioner, dvs. ett stopp för kontakter av olika slag. Har Sverige i FN-systemet agerat för att få till stånd beslut om ekonomiska sanktioner eller andra typer av åtgärder som skulle isolera Serbien från kontakter ekonomiskt, kulturellt, socialt och på andra sätt?

Jag är litet förvånad över att utrikesministern inte här i kammaren i dag redovisar det som vi har fått höra på radio. Statsministern har ju i dag gått ut och sagt att den svenska regeringen kommer att lägga fram en mängd olika förslag, bl.a. att flygtrafiken skall stoppas. Jag tycker att det är litet noncha-

lant mot kammaren att utrikesministern inte i ett sådant här svar inför riksdagen redovisar vad regeringen tänker göra. I stället får vi höra det via massmedia. Jag tycker att det är sorgligt.

Min fråga är alltså: Vad har Sverige gjort mer konkret för att få till stånd sanktioner eller för att stödja de initiativ som bl.a. USA och Canada har fört fram om just ekonomiska sanktioner som skall genomföras inom ramen för FN?

Anf. 253 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson har varit riksdagsman tillräckligt länge för att veta att svaren på sådana här frågor måste utarbetas med en viss framförhållning. Detta är något vi är skyldiga riksdagen.

Vi hade sammanträde med utrikesnämnden i morse kl. 9.00. Jag var då föredragande, och vi diskuterade utvecklingen i Jugoslavien och även frågan om sanktioner. Efter utrikesnämndens sammanträde har vi haft möjlighet att redogöra för regeringens ställningstagande. Just nu pågår ett intensivt arbete med att färdigställa en proposition i den här frågan.

Anf. 254 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja påstå att utrikesministern har varit politiker så länge att hon också borde kunna improvisera här i kammaren, att allting inte behöver vara nedskrivet.

Det är bra att Sverige förbereder aktioner och kanske också sanktioner av olika slag. Det är ingenting som jag motsätter mig, men det hade ju varit glädjande om utrikesministern här i dag hade kunnat lätta litet på förlåten och berätta vilken typ av åtgärder som den svenska regeringen är inne på och som säkerligen har diskuterats på utrikesnämndens sammanträde i morse.

Men jag måste återigen få ställa frågan om Sverige har agerat internationellt i FN eller i andra organ just för att få fram sanktioner, ekonomiska och andra, som gör att Serbien hindras att fortsätta sina kontakter och därmed får ytterligare tryck på sig när det gäller att dra sig ur både Kroatien och Bosnien-Hercegovina.

Anf. 255 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Sverige kommer att agera bilateralt för att ge sitt bidrag till den sanktionspolitik som det internationella samfundet nu vill genomföra. Detaljerna i detta åtgärdspaktet är på väg att utarbetas.

Vidare har vår delegation i New York instruerats att Sverige aktivt skall verka för att beslut också skall tas i FN:s säkerhetsråd. Vi är inte medlemmar i säkerhetsrådet – vi hoppas ju bli det – men vår delegation kan verka i New York på ett understödjande sätt. Detta har vi instruerat vår delegation att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

47 § Svar på fråga 1991/92:828 om Kosovo

Anf. 256 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Kent Carlsson har frågat mig vilka initiativ regeringen är beredd att ta för att undvika en liknande utveckling i Kosovo som skett i stora delar av det f.d. Jugoslavien.

I Kosovo utgörs befolkningen till 90 % av albaner. Återstoden av befolkningen är serber. Provinsens självstyre begränsades 1989, och i juli 1990 upplöste de serbiska myndigheterna parlamentet med motiveringen att provinsregeringen motarbetade serbiska nationella intressen. I september 1990 antog Serbien en ny författning som berövade Kosovo det mesta av autonomin. Kosovoalbanerna har flera gånger protesterat mot det serbiska styret och bl.a. krävt republikstatus, dvs. den status som de i dag självständiga länderna i det forna Jugoslavien hade. Kosovoalbanernas krav möttes, med stöd från Belgrad, av repression från de serbiska myndigheterna i provinsen.

Kosovoalbanerna menar sig inte tillhöra den nya jugoslaviska förbundsrepublik som utropades den 27 april. I stället har man vidhållit sitt krav på att Kosovo blir en fri och oberoende stat. Den 24 maj genomförde kosovoalbanerna presidentval. Trots skrämseltaktik veckorna innan valen och synlig närvaro av tungt beväpnad polis och militär samt sporadiska arresteringar under valdagen lyckades det inte för Serbien att förhindra valen som genomfördes i god ordning.

De djupt liggande motsättningarna i Kosovo-frågan utgör ett ytterligare hot mot fred och stabilitet i det gamla Jugoslavien och på Balkan. En lösning av motsättningarna måste komma till stånd på fredlig väg. Det är regeringens avsikt att, bilateralt och multilateralt, med de medel som står oss till buds försöka bidraga till en sådan lösning. Våld måste fördömas och parterna, i det här fallet främst regeringen i Belgrad, måste bringas till insikt om att en bestående lösning av motsättningarna i Kosovo aldrig kan åstadkommas annat än på fredlig väg.

En upptrappning av konflikten i Kosovo måste undvikas. ESK avser att genom missioner till provinsen försöka påverka MR-situationen och dämpa den militära kristemperaturen. Sverige medverkar genom ordförandeskap i den konsultativa kommittén inom CPC i Wien och ramen för ESK:s ledningstrojka.

Anf. 257 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det svar som utrikesministern har lämnat vill jag tacka för. Politiskt är det tydligt hur den svenska regeringen ser på Kosovo och kosovoalbanernas rätt att själva bestämma över sitt område och på de brott mot mänskliga rättigheter som har skett i området och som sker dagligdags i Kosovo.

Jag tror att det är viktigt, med tanke på att det ännu så länge inte har blivit någon militär konflikt i området, att man har en beredskap – det hör samman med de tidigare frågorna som vi har diskuterat – att sätta press på den serbiska regeringen för att till vissa delar isolera Serbien ekonomiskt och på det sättet få fram en vilja hos den serbiska regeringen att lyssna på omvärlden,

att respektera mänskliga rättigheter, att inte stövla in i regioner eller andra nationer när det passar dem och att inte använda våld.

Nu finns det tydliga belägg för från helgens val, där man valt en ny president och ett nytt parlament, att Kosovo vill bli en självständig nation. Det är klart att det kan leda till reaktioner från Belgrad och Serbien.

Jag vill då fråga utrikesministern: Finns det en beredskap att agera exempelvis i FN, via säkerhetsrådet, för att få till stånd sanktioner som också inbegriper situationen i Kosovo, alltså både för att hävda de mänskliga rättigheterna och för att hindra Serbien från att utan omvärldens tryck och fördömande kunna gå in och försöka undanröja det valresultat som kom till i helgen?

Det är bra att regeringen säger att den vill agera bilateralt och multilateralt, och det är bra att ESK skickar en delegation. Men finns det mera konkreta uppgifter om vad regeringen tänker sig göra framöver för att trycka på den serbiska regeringen, så att det inte blir något våld eller någon inmarsch i Kosovo?

Anf. 258 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är min alldeles bestämda uppfattning att den sanktionspolitik som nu kommer till stånd mot Serbien är en mycket viktig markering. Den är också en viktig markering vad gäller kosovoalbanernas rättigheter, därför att det internationella samfundet uppställer som ett kriterium för en normalisering av förbindelserna gentemot Serbien och Montenegro att det måste finnas en klart uttalad vilja av respekt för minoriteternas rättigheter.

Detta är ett villkor som finns med bland de krav som ställs av det internationella samfundet. Det tycker jag att vi här i Sverige har anledning att se som något mycket konstruktivt i den här frågan.

Sedan vill jag också nämna att ESK nu agerar mycket aktivt. Det råkar vara så att vi har en svensk som ordörande i CPC-kommittén i Wien. Vi har arbetat med den här frågan under dagen i utrikesdepartementet. Avsikten är att det skall avgå en mission till Kosovo inom ramen för ESK. Kommer denna till stånd, tror jag att det också kommer att bli en markering inför serberna och ett stöd för albanernas rättigheter.

Anf. 259 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag är överens med utrikesministern i de flesta delarna här och tycker att Sverige gör bra saker. Framför allt att man får ner en delegation från ESK är alldeles utmärkt.

Men det handlar givetvis också om att sätta en allmän press på Serbien. Det var därför jag ställde frågan om det i de sanktionsförberedelser som nu görs i Sverige och som också diskuteras inom ramen för FN finns en koppling till situationen i Kosovo.

Anf. 260 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Mitt svar på den frågan är ja.

Överläggningen var härmed avslutad.

48 § Svar på fråga 1991/92:731 om skyddsanordningar på tak

Anf. 261 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Rune Evensson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att efterkomma riksdagens begäran om en bättre ordning för efterlevnaden av reglerna om skyddsanordningar på tak och när regeringen avser tillställa riksdagen en proposition i frågan.

Jag avser föreslå regeringen att ge boverket i uppdrag att informera berörda parter om gällande regler och om byggnadsnämndernas skyldighet att kontrollera reglernas efterlevnad.

Jag har dock inte för avsikt att föreslå regeringen att riksdagen tillställs någon proposition i ärendet.

Anf. 262 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Orsaken till min fråga är att många äldre fastigheter i dag har bristfällig eller ingen taksäkerhetsutrustning alls. Dessa tak är flera yrkesgruppers arbetsplats.

I oktober 1989 gavs regeringen i uppdrag att informera kommuner och fastighetsägare om deras skyldigheter att se till att skyddsanordningar på tak kommer till stånd enligt det beslut som fattades 1985 men som inte har slagit igenom i verkligheten ute i kommunerna. Lagar kan vara aldrig så bra, men om de inte följs är de ändå verkningslösa.

Regeringen gav boverket i uppdrag att vidta åtgärder för information, för bättre kontroll och för att undersöka och belysa förutsättningarna för upprustning av skydd på tak. Detta skulle gälla befintliga byggnader. Boverket kom med rapporter både i mars 1991 och i maj 1991.

Sedan blev det regeringsskifte, och då tillställdes boverket ytterligare frågor om vad det kommer att kosta med kontroll, med upprustning och med informationsinsatser. Då undrar jag: Vill man räkna efter vad exempelvis ett plåtslagarliv är värt, innan man vidtar åtgärder?

Svaret visar på en betydligt lägre ambitionsnivå än vad den förra regeringen hade, och jag beklagar detta för takarbetarnas skull. En av de yrkesgrupper som jobbar på tak är plåtslagare, och den gruppen visar en förhöjd dödlighet i fallolyckor.

Inom många områden arbetas det för att minska olycksfallsriskerna, och takarbetarna får inte undantas. Därför tycker jag att Per Westerberg visar ointresse för dessa frågor. Det gäller flera yrkesgruppers dagliga arbetsmiljö. Det är yrkesgrupper som inte klagar och gnäller i onödan, men de har samma rätt som andra i samhället att kräva en bra arbetsmiljö.

Jag vet att näringsministern är mycket ute och reser och gör studiebesök. Jag rekommenderar näringsministern att vid något tillfälle göra ett besök på en plåtslagares arbetsplats på ett hustak här i Stockholm, kanske på 20 meters höjd, efter en snöig natt. Det är nämligen plåtslagarna som får sköta om snöskottningen på fastigheterna. Det är verkligheten för dem.

Jag skulle vilja fråga till slut: Blir det ingen besiktning av tak som boverket hade föreslagit? Och hur skall skyddsanordningarna nu kontrolleras?

Anf. 263 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! När det gäller ambitionsnivån hos den gamla och den nya regeringen vill jag säga att det framgår även av Rune Evenssons inlägg här att den gamla regeringen väntade i två år med att i praktiken inte göra någonting. Vi kommer nu igen, så fort vi har kunnat sätta oss in i och prioritera frågorna, med att informera så att vi verkligen får efterlevnad av de föreskrifter som redan finns.

Jag vill även påminna om att det redan nu finns en retroaktiv lagstiftning. 1960 års regler för skyddsanordningar på tak skall alla fastigheter kunna leva upp till. Jag vill även hänvisa till arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om takarbete, där det klart sägs ut i 3 §, första stycket, att arbete inte får utföras utan att betryggande åtgärder har vidtagits för att förhindra nedstörtning och genomtrampning. Särskild omsorg skall ägnas behovet av skyddsåtgärder på branta tak.

Herr talman! Jag anser att vi först skall informera om gällande regler och försöka se till att dessa efterlevs på ett bra sätt, innan det finns anledning att göra någonting annat.

Anf. 264 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Nu tog det för den gamla regeringen inte två år, som Per Westerberg säger. Ett år efter det att riksdagen hade fattat sitt beslut fick boverket uppdraget. Boverket har slutfört sitt uppdrag i januari månad, och ännu har ingenting hänt från regeringens sida. Det är detta som har föranlett mig att ställa den här frågan.

Det är en styrka, tycker jag, att arbetsgivare och fackförening är överens. Plåtslagarnas riksförbund och Bleck & plåt har tillsammans slagits för en bättre arbetsmiljö. De driver denna fråga hårt, och jag tycker att det är rimliga krav de ställer. Man måste ju kunna förflytta sig på taken via bryggor, stegar och annat och ha möjlighet att fästa en livlina. Det går inte på tak i dag, så som de ser ut.

Bland de 20 vanligaste orsakerna till olycksfall 1990 uppvisade arbete på yttertak de högsta medeltalet i antalet sjukdagar. Det är allvarligt, och det gör frågan ännu mer angelägen, tycker jag.

Som jag sade förut, tycker jag att intresset verkar ha svalnat efter regeringsskiftet, och jag beklagar detta. Det blev tydligen för dyrt att vidta de åtgärder som boverket föreslog.

Anf. 265 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Först vill jag rätta Rune Evensson. Vad riksdagen beslutade 1989/90 enligt bostadsutskottets betänkande nr 3 var att man skulle sprida information om gällande regler och kontrollera reglernas efterlevnad. Det var de två saker som riksdagen begärde av regeringen.

Det hade den gamla regeringen inte kraft att genomföra. Vi går nu till verket och begär att få ut informationen och att det verkligen blir en kontroll av att gällande regler efterlevs.

Jag vill ånyo påpeka att arbetarskyddsstyrelsens regler är klara och entydiga. Det finns vettiga regler som klarar säkerheten på taken.

Anf. 266 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Jag håller med om det sista Per Westerberg sade. Det är därför jag ställer frågan, och det är därför som motionen har behandlats i bostadsutskottet. De regler som finns i arbetarskyddsstyrelsens kungörelse efterlevs inte. Det är därför vi vill ha en besiktning av taken, så att takarbetarna kan få en ordentlig arbetsmiljö.

Efter bostadsutskottets beslut i frågan, gick den tidigare regeringen längre än vad bostadsutskottet begärde. Den nya regeringen går inte lika långt.

Anf. 267 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi går så långt som riksdagen har beställt. Sedan kan frågor ställas till boverket om vad som kan göras ytterligare i dessa avseenden. Vi fullföljer riksdagens intentioner såsom de framkommer i bostadsutskottets betänkanden. Vi noterar att det finns en skyldighet för arbetsgivarna att i enlighet med arbetarskyddsstyrelsens regler tillse att säkerheten på taken är tillfredsställande. Det är dessa gällande regler som skall tillämpas. Dessa regler skall i första hand efterlevas för att få en acceptabel säkerhet.

Anf. 268 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att det tydligen blir som jag tidigare sade, nämligen för dyrt. Nu har man gått ifrån de intentioner som den gamla regeringen hade och som boverket hade fått i uppdrag att följa.

Anf. 269 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi tycker att det skall gå ut information om gällande regler så att de kan efterlevas. Om detta går att genomföra, får vi en icke oväsentlig förstärkning av skyddet på taken.

Jag noterar ånyo att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter är påtagliga och att det knappast går att gå runt dem. Därmed går det att uppnå, utan alltför mycket byråkrati, en rimlig säkerhet på taken. Jag tycker att vi skall pröva detta först.

Överläggningen var härmed avslutad.

49 § Svar på fråga 1991/92:735 om selektiv marknadsföring

Anf. 270 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Sten Söderberg har frågat mig om regeringen kommer att skriva in i den nya konkurrenslagen att "selektiv marknadsföring endast får användas när leverantören kan bevisa för konkurrensverket att denna selektiva marknadsföring är till konsumentens fördel."

Ett selektivt försäljningssystem kan vara negativt för konsumenterna och från konkurrenssynpunkt om priskonkurrensen undanröjs, men positivt om det leder till större effektivitet i distributionsprocessen. I lagstiftningshänseende gäller det här att finna en lämplig avvägning mellan vad som är skadligt och vad som är nyttigt för konsumenterna.

Regeringen avser att inom kort inhämta lagrådets yttrande över ett förslag

till en ny konkurrenslag. Lagrådsremissen kommer troligen inte att innehålla några uttryckliga formuleringar av det slag som frågeställaren efterlyser. Förslaget kommer emellertid bland mycket annat att innebära att konkurrensmyndigheten kan ingripa mot sådana inslag i selektiva försäljningssystem som är negativa från konkurrenssynpunkt. Jag är övertygad om att regeringens förslag till en ny konkurrenslag i allmänhet kommer att stärka priskonkurrensen till konsumenternas fördel.

Jag vill i övrigt inte nu gå närmare in på detaljer i förslaget.

Anf. 271 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Såsom företrädare för liberala partiet i Sverige vill jag peka på att den selektiva marknadsföringen används för att förhindra konkurrens och för att höja priserna.

Den selektiva marknadsföringen missbrukas i dag. Konsumenterna har nackdel av detta förfarande. Vi vill således få en ändring till stånd. Jag skulle vilja få besked om statsrådet har möjlighet att ta upp denna fråga innan lagrådsremissen läggs fram.

Anf. 272 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är hela regeringen som lägger fram en lagrådsremiss. Jag har i mitt svar redan sagt att ett selektivt försäljningssystem som är från konkurrenssynpunkt negativt för konsumenterna bör undanröjas. Vi försöker självfallet uppnå sådana resultat att konkurrensen blir till fromma för konsumenterna. Det är vad hela lagstiftningsarbetet syftar till.

Anf. 273 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att åtgärder vidtas till fromma för konsumenterna. Men det finns också ett annat problem. Det råder problem med konkurrens mellan företag. Vissa företag missgynnas. Det här är en angelägen fråga för regeringen – en regering som emellanåt kämpar för en fri marknadsföring. Det är viktigt att frågan beaktas.

Anf. 274 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi ser i första hand till konsumenterna. Den typ av negativ begränsning av konkurrensen vi framför allt vill komma åt via arbetet med konkurrenslagstiftningen, är när enskilda företag missgynnas så att det blir till nackdel för konsumenterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

50 § Svar på fråga 1991/92:792 om den tredje reaktorn i Ringhalsverket

Anf. 275 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Lennart Daléus har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att få en ändring av beslutet i Vattenfall AB:s styrelse att inve-

stera ca 1,3 miljarder kronor i Ringhalsverket. Investeringen avser byte av ånggenerator i Ringhals block 3.

Vattenfall ombildades vid årsskiftet till aktiebolag. Vattenfall AB skall – i avvaktan på en privatisering – kunna utvecklas och verka på samma villkor som andra aktiebolag. Det är en uppgift för bolagets styrelse att utforma mål och strategier för Vattenfall AB:s verksamhet. I styrelsens ansvar för verksamheten ingår att besluta om bl.a. de investeringar som företaget skall göra. Enligt vad jag har erfarit har styrelsen efter en samlad bedömning funnit att ånggeneratorbytet är en för företaget lönsam och produktiv investering, även med hänsyn tagen till att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010.

Jag har således ingen anledning att vidta några särskilda åtgärder i denna fråga.

Anf. 276 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tackar näringsministern för svaret.

Jag förstår mycket väl den sista meningen, dvs. att Vattenfall nu är bolagiserat och att ansvaret därmed delvis faller bort.

Men det finns ett annat problem, nämligen att Ringhals 3 är en skruttig och dålig reaktor. De allra senaste dagarna har det framkommit att det finns sprickor som man inte vet hur de skall åtgärdas, och man får vänta med att köra i gång reaktorn på det sätt som var tänkt.

När det gäller ekonomin är det uppenbart att en lönsamhet för Ringhals 3, efter ett byte, bygger på att man fortsättningsvis slipper ta det riskansvar som man tidigare har sluppit undan med hjälp av den undantagslagstiftning som finns också i Sverige. Men det bygger också på att regeringen senare skall ge tillstånd till en effekthöjning i Ringhals 3. Det är ett beslut som på intet sätt ännu är fattat. Det beslutet skall fattas via miljödepartementet och regeringen. Det här är alltså en osäker faktor för Vattenfall att spela med.

Beslutet bygger uppenbarligen på att kärnkraftsavvecklingen inte skall påbörjas före år 2010. Näringsministern sade också i sitt svar att Vattenfall har bedömt detta som lönsamt, även med hänsyn tagen till att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Ja, det må vara. Den intressanta frågan är när Ringhals 3 skall stängas av. Vi talar här om en företagsekonomisk bedömning. Då är inte kärnkraften som sådan intressant, utan i det här fallet Ringhals 3.

Jag förstår det argument som näringsministern anför för att egentligen inte ta ställning i frågan. Saknar näringsministern, som företrädare för ägaren staten, helt möjlighet att agera när han ser ett helt vansinnigt ekonomiskt beslut fattas i Vattenfall? Har inte näringsministern en åsikt i den ekonomiska frågan?

Anf. 277 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det finns särskilda myndigheter som skall se till att gällande lagar och föreskrifter följs när det gäller säkerheten i Ringhals 3 och övriga reaktorer.

När det gäller de företagsekonomiska bedömningarna finns det en styrelse – precis som i alla andra aktiebolag. I praktiken har ägaren, mellan bo-

lagsstämmorna, avträtt förvaltningen av aktiebolaget till styrelsen. I styrelsen görs de företagsekonomiska bedömningarna och kalkylerna, och de diskussioner förs som anses erforderliga med utgångspunkt i kraven i aktiebolagslagen. Därmed har man företagets bästa för ögonen.

Med den insyn och det informationsmaterial jag har fått, har jag ingen anledning att göra någon annan bedömning än vad Vattenfall AB har gjort. Jag har inte heller för avsikt att utlysa någon extra bolagsstämma e.d.

Anf. 278 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag har respekt för argumentet att det finns en styrelse i bolag. Nu har staten som ägare dess bättre, genom finans- och näringsministrarnas försorg, agerat när stora privata företag, vare sig det har gällt banker eller i andra sammanhang, har gjort ekonomiska vansinnigheter. Staten har ändå trätt in och agerat när man har sett att något grundläggande inte fungerar.

Säkerhetsaspekterna påverkar de ekonomiska bedömningarna. När det gäller kärnkraften är dessa frågor intimt sammankopplade. Det kan ändå vara intressant att höra näringsministerns kompetenta ekonomiska bedömning. Om detta investeringsbeslut förutsätter en effekthöjning, som vi inte vet något om, och att reaktorn får knalla och gå bäst den kan fram till år 2010, och kärnkraften även fortsättningsvis slipper bära sin riskkostnader, är då denna investering rimlig?

Anf. 279 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är just den typen av investeringar som icke lämpar sig för företagsekonomiska debatter i enskilda frågor i kammaren. De lämpar sig icke för detta vare sig det gäller pappersmaskiner, investeringar i smältverk eller annat. Vi driver de statliga företagen på exakt samma villkor som gäller för de privata företagen.

Jag har ingen anledning att förmoda att de argument, kalkyler och synpunkter Lennart Daléus hänvisar till inte har beaktats. En av hans partikamrater är dessutom en aktiv medlem i styrelsen för Vattenfall och har haft möjlighet att utveckla sina synpunkter och påpeka eventuella brister i kalkylerna. Trots detta har styrelsen samfällt kommit fram till att det här beslutet är riktigt ur Vattenfalls synvikel.

Anf. 280 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Med hänsyn till min partikollegas agerande i styrelsen var det kanske att ta i att säga att styrelsen samfällt kommit fram till detta. Han har mycket riktigt utnyttjat de möjligheter han där har att framföra sina åsikter.

Kärnkraften tenderar att vara publik. Det är en fråga som, milt uttryckt, inte har undandragit sig offentlig debatt – vare sig det har gällt privatägda kärnkraftsföretag eller de hittills statligt ägda. I själva verket var klausulen om vem som skulle äga eller inte äga en av grundbultarna i linje 2:s existens. Det här har aldrig hindrat oss att offentligt diskutera de ekonomiska och därmed sammankopplade säkerhetsmässiga grundvalarna för kärnkraftens existens, vare sig det är fråga om något som är privatägt eller ej.

Det vore ändå intressant om näringsministern åtminstone kunde säga att han, som företrädare för ägaren, tänker se över siffrorna och se om det har skett en rimlig bedömning av en partisk styrelse i Vattenfall.

Anf. 281 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är korrekt att Ivar Franzén inte inbegreps då jag använde ordet samfällt. Men i övrigt har styrelsen samfällt gjort denna bedömning och ansett att investeringen har varit korrekt.

Jag har tagit del av de grundläggande kalkylerna, och jag har ingen anledning att betvivla styrelsens bedömning. Jag anser det inte lämpligt att i kammaren föra en diskussion om det ena eller andra är korrekt i enskilda investeringsbeslut – oavsett om det gäller en ångturbin, ett smältverk eller ett pappersbruk. Det är frågor som vi har överlåtit till förvaltningen i aktiebolagen. Om vi sedan finner att de har fattat felaktiga beslut, må vi utkräva ansvar av styrelsen. Jag har förtroende för styrelsen i Vattenfall AB.

Anf. 282 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Från tid till annan händer det att vi diskuterar enskilda investeringar i kammaren. Det går att ta fram många exempel på enskilda investeringar av stor betydelse för Sverige. Det här en sådan enskild investering av stor betydelse för Sverige.

Näringsministern vet att det inte är någon hemlighet att Vattenfall inte har varit ett företag som har varit benäget att dra sig för förluster. Vattenfall är inte ett vinstradikalt företag. Av tradition har Vattenfall funnits i ett system där man inte från den tidigare ägaren har känt kravet på en hög avkastning. Det är självklart att den traditionen, attityden och kulturen lever kvar i Vattenfall även efter en bolagisering.

Det skulle vara ett dåligt resultat om vi i kammaren om några år kan konstatera att denna investering visar sig vara så felaktig. Jag tycker att det är riktigt att näringsministern skall ingripa tidigare. Då sparar skattebetalarna i det långa loppet pengar.

Anf. 283 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tror att den grundläggande erfarenheten för många av kammarens ledamöter, som har suttit med under ett antal sådana här debatter, är att riksdagen icke skall blanda sig i enskilda beslut. Jag är fullt medveten om att det har varit ett stort antal frågedebatter. Slutresultatet är att statligt ägda företag skall skötas på exakt samma sätt som motsvarande privata. Vi gör ingen prövning av privata företags enskilda investeringar. Vi gör det i allmänhet icke när det gäller statliga företag.

Jag kan försäkra Lennart Daléus att vi har ställt upp mycket höga lönsamhetskrav för Vattenfall av förklarliga skäl – vi önskar privatisera Vattenfall och vill få bra betalt, och vi vill därför ha en god avkastning i företaget.

Anf. 284 ANDRE VICE TALMANNEN:
Jag föreslår ytterligare ett inlägg vardera.

Anf. 285 LENNART DALÉUS (c):
Herr talman! Jag känner till att vi vill privatisera Vattenfall. Det är en sund inställning. Men det hindrar inte att jag blir litet bekymrad över att näringsministern, om uttrycket tillåts, gömmer sig bakom resonemanget om vad man formellt kan ta upp här i kammaren eller vad man formellt kan göra som ägare.

Jag hade sett fram emot en spännande redovisning av hur man på näringsdepartementet grundligt hade studerat denna gigantiska investering, även i det bolagiserade Vattenfall, och att få veta om man på departementet hade gjort samma bedömning som den kärnkraftsvänliga, tidigare inte så vinstbenägna styrelsen för Vattenfall. Jag hade sett fram emot att få höra näringsministerns egen bedömning när det gäller den enskilda investeringen.

Anf. 286 Näringsminister PER WESTERBERG (m):
Herr talman! Jag är ledsen att jag gör Lennart Daléus besviken. Jag tror att debatten vinner på att enskilda investeringsbeslut fattas och lönsamhetsbedömningar görs i resp. bolag. Vi har funnit att det är där beslut skall fattas. Vi skall inte sticka under stol med att vi får en betydligt mer professionell ekonomisk bedömning i styrelserna. Sedan står det riksdagen fritt att föra även denna typ av kammardebatter, om man så önskar.

Överläggningen var härmed avslutad.

51 § Svar på fråga 1991/92:831 om kompetensutvecklingen av industrianställda

Anf. 287 Näringsminister PER WESTERBERG (m):
Herr talman! Sten Östlund har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att stärka kompetensutvecklingen av de anställda inom industrin.

Jag konstaterar att arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande 1991/92:AU11 har behandlat bl.a. frågan om bidrag även för lönekostnader vid kompetensutveckling av anställda inom tillverkningsindustrin. Utskottet erinrar om att regeringen i kompletteringspropositionen föreslår att denna försöksverksamhet – i syfte att motverka uppsägningar – bör bedrivas även nästa budgetår.

Regeringen anser att verksamheten med hänsyn till det statsfinansiella läget bör bedrivas inom ramen för de medel som redan beräknats för utbildning i företag. Arbetsmarknadsstyrelsen har inom sina medelsramar möjlighet att, där man så finner nödvändigt, lämna bidrag till såväl utbildningskostnader som lönekostnader vid utbildning av anställda inom tillverkningsindustrin.

Arbetsmarknadsutskottet har anslutit sig till denna uppfattning.

Svaret på Sten Östlunds fråga är alltså att regeringen har gett arbetsmark-

nadsstyrelsen i uppdrag att genomföra kompetensutveckling av industrianställda. Detta bedöms vara en bra lösning i syfte att motverka uppsägningar.

Anf. 288 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka näringministern för svaret. Jag är emellertid litet bekymrad över att näringsministern delvis har missuppfattat min fråga. Jag är också litet bekymrad därför att jag tycker att en näringsminister i dessa dagar borde haja till direkt när han får en fråga om kompetensutvecklingen i näringslivet.

Den verksamhet näringsministern tar upp i sitt svar, utbildningen vid företag, var en form av utbildning som vi införde för att undvika och motverka uppsägningar. Regeringen ville egentligen dra in denna verksamhet i budgetpropositionen. Dess bättre kom regeringen tillbaka i kompletteringspropositionen och vill nu fortsätta med denna verksamhet. Det har vi tacksamt noterat.

Men vi hade föreslagit att man därutöver skulle uppdra åt regeringen att med kompetensutredningens förslag i botten utarbeta ett program för satsning på utbildning och andra kompetenshöjande åtgärder. Man skulle också göra inventeringar av de anställdas utbildnings- och kompetensbehov. Enligt vår mening är detta uppgifter som är viktiga för samhället att stödja. Vi föreslog en tvåårig försöksverksamhet och avsatte pengar till detta. Det förslaget har arbetsmarknadsutskottet avslagit vid behandlingen av vår motion. Vi tycker att det är illa. Som näringsministern vet finns det all anledning att ägna stor uppmärksamhet åt kompetensen i näringslivet och i synnerhet i industrin.

Anf. 289 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi är ense om att den kompetensutveckling som vi båda har berört, och som har godkänts av arbetsmarknadsutskottet, är bra inte minst för att minska friställningar inom näringslivet. Regeringen anser att ansvaret för andra kompetenshöjande åtgärder för att stärka industrins konkurrenskraft vilar i första hand på industrin och näringslivet. Vi skall försöka åstadkomma detta genom att skapa ett generellt sett avsevärt bättre näringsklimat och därmed konkurrenskraft för svenskt näringsliv. Sedan må man inom industrin själv avgöra hur man bäst stärker kompetensen och konkurrenskraften.

Anf. 290 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag hade nästan väntat mig det svaret av näringsministern. Jag tycker att det är litet tråkigt att notera att man även i detta fall från regeringens sida hänvisar till gynnsamma villkor för näringslivet. Sådana villkor skall vi naturligtvis ha i landet. Det motsätter vi socialdemokrater oss inte.

Näringministern menar att det är marknadskrafterna som skall svara för att denna kompetensutveckling kommer till stånd i företagen. Vi vet att det inte kommer att ske någon kompetensutveckling för stora grupper av anställda. Det gäller särskilt kollektivanställda. Det kan vi se, om vi studerar hur personalutbildning fördelas i företag. Om vi skall uppnå en bra kompe-

tens hos de anställda ute i svenska företag måste samhället stödja denna utbildning.

Anf. 291 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Två saker är mycket centrala för denna regering. Det gäller en omfattande satsning på höjning av kvaliteten i skolans utbildning och en betydande ökning av den akademiska utbildningen, som vi menar är central och viktig. Detta innefattar även en hel del insatser som kan ske i samband med de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vi anser att den kompetensutveckling som skall ske i företagen måste grundas på företagens egna behov. Den skall icke bestämmas via politiska beslut. Det är vad företagen anser vara riktiga och bra investeringar som skall gälla. Vi vet att det i många företag sker omfattande kompetensutveckling, i och med att det i allra högsta grad är till företagens bästa att de höjer kompetensen hos de anställda och därmed stärker sin konkurrenskraft.

Anf. 292 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! I många företag sker utbildning. Men i många företag sker inte den utbildning som borde ske. Det gäller framför allt den breddutbildning som borde finnas. Där skiljer våra uppfattningar sig. Vi vet, genom undersökningar av personalutbildning, att mer avancerad utbildning som företagen betalar i större utsträckning kommer redan högre utbildad personal till del. De sämre utbildade får däremot inte del av den utbildningen. De människorna måste också få tillgång till utbildning, om svensk industri skall klara den högteknologi som vi måste ha för att försvara det svenska välfärdssamhället.

Vi kan naturligtvis föra en debatt om regeringens politik när det gäller den allmänna utbildningen. Jag vill bara hänvisa till att regeringen inte ville införa den treåriga yrkesutbildningen. Nu har man i sista stund kastat in en del pengar för att kunna köra i gång en del av den. Men det kanske vi skall ta en annan vacker vårkväll.

Anf. 293 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Skillnaden mellan Sten Östlunds och min syn är att Sten Östlund egentligen vill att vi via politiska beslut skall gå in och tala om vilken utbildning och kompetenshöjning som skall ske i företagen. Jag anser i stället att vi skall stärka företagens konkurrenskraft, och därmed låta dem skapa förutsättningar att själva avgöra vilken typ av kompetenshöjning som är rimlig, riktig och lönsam för att stärka våra möjligheter att bibehålla och förbättra ett gott välfärdssamhälle i Sverige.

Anf. 294 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Nej, vi vill inte i detalj precisera hur företagen skall klara utbildningen av sina anställda, åtminstone inte när det gäller mer avancerad utbildning.

När det gäller grundutbildning, tycker vi nog att vi kan vara med och tala om att engelska, matematik och annat är viktigt för alla anställda som har låg sådan utbildning. Men när det gäller mer avancerad utbildning i företa-

gen, anser vi att det är företagen och de anställda som tillsammans skall bestämma vilken utbildning de skall ha. För att utbildning skall kunna komma till stånd på ett bra sätt i alla företag, skall samhället kunna gå in och även stödja den, inte i allt, men i betydande delar.

Anf. 295 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det kvarstår ändå att Sten Östlund vill göra en politisk prioritering och en politisk styrning som innebär att man i alla företag skall göra en form av kompetensökning, oavsett om den är lönsam att genomföra och oavsett om företaget är i behov av den som sådan.

Vi gör den bedömningen att vi är i det utsatta läget att företagen själva, genom att få bättre konkurrenskraft och lägre skatter, skall kunna avgöra var deras bästa investeringar finns. Vi tror att det får den bästa effekten på satsade resurser och det största ansvarstagandet för den kompetensutveckling som alltid måste ske inom all industri, och även inom övrigt näringsliv.

Anf. 296 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag föreslår ytterligare ett inlägg vardera.

Anf. 297 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Här skiljer sig våra uppfattningar. Vi anser nämligen att utbildning, särskilt höjd kompetens bland de anställda, är bra för alla företag. Det kan vara väl värt att stödja. Vi vet också att denna utbildning inte kommer till stånd i många företag om inte de anställda kan påvisa att det här finns möjligheter för företaget att få stöd till den utbildning som också de anställda i företag som är på gränsen till nödlidande behöver.

Anf. 298 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Här skiljer sig uppenbarligen vår uppfattning. Jag bedömer Sten Östlunds förslag som ett från skattebetalarnas synvinkel mycket kraftödande och dyrbart sätt att generellt satsa pengar i den riktningen. Vi tycker att utbildningen skall gå via den generella skolan. Den skall stärkas och få bättre kvalitet. Företagen skall vara ansvariga för den lönsamma och goda kompetensutveckling som företaget och dess anställda behöver för att företaget skall kunna utvecklas väl.

Därutöver skall självfallet arbetsmarknadsstyrelsen vidta de åtgärder man anser nödvändiga och bra för att stärka kompetensen och därmed även sysselsättningen på svensk arbetsmarknad.

Överläggningen var härmed avslutad.

52 § Svar på fråga 1991/92:705 om användningen av intäkter från försäljning av statliga företag

Anf. 299 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Georg Andersson har frågat mig för vilka ändamål regeringen avser att använda eventuella intäkter från försäljning av statligt ägda företag.

Den ekonomiska verksamheten i staten redovisas över statsbudgeten i form av löpande utgifter och inkomster. Finansiella under- eller överskott i denna redovisning förändrar statsskulden och därmed ränteutgifterna. Ett minskat upplåningsbehov innebär att statens ränteutgifter hålls nere och att statsbudgeten långsiktigt förstärks.

Regeringens program för försäljning av statligt ägda företag förstärker statsbudgeten. Detta innebär allmänt sett att angelägna långsiktiga satsningar på bl.a. investeringar i infrastruktur kan ges ett större utrymme inom ramen för statens samlade utgiftsåtaganden, jämfört med om inga utförsäljningar hade skett.

Försäljningar av konkurrensutsatta och kommersiellt bärkraftiga statliga företag innebär, förutom positiva effekter för företagen och marknadens funktionssätt, att statens begränsade resurser i större utsträckning kan användas till de områden som är statens huvudansvar, t.ex. en väl fungerande och effektiv infrastruktur.

Regering och riksdag har att under varje riksmöte med hänsyn till statens inkomstutveckling pröva och prioritera de samlade utgiftsåtagandena. Att i förväg specialdestinera vissa statliga inkomster till specifika utgiftsändamål är med hänsyn till detta inte aktuellt.

Anf. 300 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för detta svar. Det innehåller formuleringar och ståndpunkter som i och för sig frestar till en diskussion om det kloka i att sälja kommersiellt bärkraftiga statliga företag, men min fråga gällde ju vad pengarna skall användas till. Den frågan är ställd mot bakgrund av de dubbla budskap som har kommit från regeringshåll.

Å ena sidan har vi vid upprepade tillfällen hört kommunikationsministern försäkra att intäkterna från försäljningen av statliga företag skall användas för att finansiera infrastruktursatsningar. Å andra sidan har bl.a. statssekreteraren i finansdepartementet skrivit en uppmärksammad artikel där han menar att så alls icke bör ske, utan att pengarna bör användas för att minska statsskulden. När detta påtalades i en diskussion i kammaren som jag åhörde för någon månad sedan, försäkrade kommunikationsministern att denna artikel bara var uttryck för en enskild tjänstemans uppfattning.

När jag därför i den stora boken från finansdepartementet läste att dessa intäkter kommer att minska behovet av upplåning och sänka ränteutgifterna och därmed långsiktigt förstärka statsbudgeten, uppfattade jag det så att det var statssekreteraren i finansdepartementet som satt inne med sanningen om regeringens avsikter med pengarna.

Nu är det uppenbarligen så att det redan under de närmaste åren behövs väsentliga belopp för de infrastruktursatsningar som har inletts och där man har gjort utfästelser, inkl. storstadssatsningen. Jag uppskattar det till ca 16 miljarder kronor, utöver det som hittills har tagits in till statskassan.

Nu undrar jag på vilken nivå man kan räkna med att investeringar på infrastrukturen kommer att ligga under de närmaste åren.

Anf. 301 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag tror att Georg Andersson, som jag har uppfattat såsom ogillande av försäljningen av statliga företag, borde vara glad att man inte

explicit krona för krona gör denna koppling. Då skulle det med stor sannolikhet bli nästan ingenting till infrastrukturinvesteringar.

Sanningen är mycket enkel. Jag, liksom kommunikationsministern och jag hoppas också Georg Andersson, är väl medveten om behovet av långsiktigt verkningsfulla infrastrukturinvesteringar. Att inte ha en specialdestinering av pengarna krona för krona är till förmån för just den typen av satsningar. Då skulle risken finnas att vi, särskilt i dagens konjunkturläge, finge en alltför liten summa att hantera för nödvändiga investeringar.

Däremot är det självfallet så att de intäkter från försäljning av statliga företag som kommer statsbudgeten till del i form av t.ex. nedskrivning av statsskulden, återbetalning av statsskulden, också ger ett finansiellt utrymme för att finansiera dessa långsiktiga investeringar. Hur man än vänder på detta fram och tillbaka innebär försäljning av statliga företag, som ger intäkter till staten, ökade möjligheter att finansiera långsiktigt viktiga och nödvändiga investeringar i infrastruktur. Vare sig man specialdestinerar eller inte, blir möjligheterna större.

Skälet till att man inte gör denna koppling krona för krona är dels det olämpliga i att göra en sådan specialdestination, dels att man därmed skulle riskera att minska möjligheterna att få till stånd tillräckligt omfattande infrastrukturinvesteringar.

Anf. 302 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har ju umgåtts med finansministrar ett antal år. Jag känner igen resonemanget och avogheten mot specialdestinerade intäkter till vissa utgifter. Så det förvånar mig inte. Snarare har det då förvånat att kommunikationsministern vid så många tillfällen frejdigt har deklarerat att intäkterna från försäljning av statliga företag skulle gå till infrastrukturinvesteringar.

Sedan gör finansministern mig litet konfunderad. Resonemanget leder mig hän till den uppfattningen, att finansministern räknar med att det inte blir så mycket pengar från dessa försäljningar under de närmaste åren. Finansministern säger här att det skulle bli en begränsad summa till dessa investeringar om man förfar på detta sätt, dvs. specialdestinerar pengarna. Är det rätt uppfattat?

Anf. 303 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Sanningen är precis den som Georg Andersson har uppfattat, nämligen att vi avser att få bra betalt för de statliga företagen, och då bör man välja lämpliga tillfällen för försäljning.

Vi har t.ex. under detta riksmöte anslagit litet drygt 9–10 miljarder kronor för ytterligare investeringar i infrastruktur. Men som Georg Andersson säkert vet har intäkterna från försäljning av statliga företag varit blygsamma. De kommer att bli större, men jag tror uppriktigt sagt att behovet av investeringar i infrastruktur dels är tidsmässigt påträngande, dvs. att de behöver ske ganska omgående, dels är ganska stort.

Även av detta skäl skulle det vara olämpligt och till förfång för investeringarnas genomförande om man mycket explicit gjorde denna koppling, vilket ibland har skett. Däremot är det alldeles självklart att kopplingen existerar

i den meningen att varje förstärkning av statsbudgeten möjliggör ökade satsningar av långsiktigt tillväxtfrämjande natur.

Anf. 304 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att finansministern skall ta sig en titt på hur mycket regeringen nu faktiskt har satsat på infrastrukturinvesteringar. Jag utverkade 10 miljarder, och det är de pengarna som ni fortsättningsvis rullar och flyttar mellan olika projekt.

I den senaste kompletteringspropositionen har regeringen föreslagit att 2,2 miljarder skall anslås till förstärkt underhåll. Var de pengarna kommer ifrån vet jag inte. Möjligtvis är det de 2 miljarder man drar in från arbetslivsfonden. Det är snarare den summan som regeringen avsatt till extrainsats. Det om detta. Det har funnits väldigt många oklarheter, och många efterlyser sanningen om dessa miljarder.

Vi behöver inte bråka om detta nu, men jag rekommenderar finansministern att tränga in i denna materia och fundera litet ytterligare över hur löftet om de 16 miljarderna nu skall infrias, så att man verkligen kan fullfölja utbyggnaden av Mälarbanan, Svealandsbanan, Västkustbanan, E 6:an, E 3:an och E 4:an, vilka är de stora projekten.

Anf. 305 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Om Georg Andersson vill tvista om några specifika investeringar i infrastruktur utgår jag från att han gör det med kommunikationsministern. Jag kan bara konstatera från finansministerns utgångspunkt, att ett stort antal av de projekt som Georg Andersson lämnade efter sig inte var finansierade när de förelåg. Det fanns planer på att genomföra dem, men det fanns ingen finansiering. Den har vi nu tagit fram inom denna regering.

Det är angeläget att man för en sådan politik att man skapar finansiellt utrymme för den här typen av tillväxtfrämjande investeringar. Det är med ett icke ringa beklagande som jag har konstaterat att Georg Andersson tyvärr inte lever upp till den ambition som han själv brukar ge uttryck för i de förslag som kommer från Socialdemokraternas sida. Det kunde annars ha varit intressant att diskutera möjligheter, men tyvärr fanns det inte någonting att hämta på den punkten.

Anf. 306 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Visst är det frestande att tvista om detta när finansministern nu helt frankt säger, att den borgerliga regeringen tagit fram dessa pengar. Jag tog fram dessa 10 miljarder genom det riksdagsbeslut som fattades i fjol under våren. Vi fattade beslut om att sätta i gång projekt i storleksordningen 10–11 miljarder. Det är ett faktum. Sedan skall dessa projekt löpa under ett antal år, och de skall finansieras inom ramen för en planeringsram om ytterligare 10 miljarder, vilket riksdagen uttalade sig för. Dessa pengar måste naturligtvis fram i budgeten. Så var tanken i riksdagen i fjol, och jag har hela tiden haft den uppfattningen.

Man säger från många håll inom regeringskansliet att dessa medel skall tas fram genom försäljning av statliga företag. Men nu svävar finansministern på målet och säger, att det kan man inte vara alldeles säker på.

Anf. 307 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att vi i mycket stor utsträckning har varit tvungna att själva finansiera de infrastrukturinvesteringar som nu har satts i gång sedan regeringsskiftet. Det fanns inte någon sådan fullständig finansiering framtagen av den tidigare regeringen.

Dessutom är det, precis som Georg Andersson påpekar, självfallet nödvändigt att fortsätta detta arbete. Jag tror att det är till stor fördel för möjligheterna att åstadkomma detta att man inte binder finansieringen av fortsatta infrastrukturinvesteringar till försäljning av statliga företag, eftersom man då skulle riskera att råka i tidsnöd. Det är angeläget att man inte rear bort statens egendom, utan att man ser till att få bra betalt och därmed sälja vid rätt tidpunkt. Det är viktigt inte minst för de statliga företagen och de anställda i dessa företag.

Anf. 308 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill än en gång betona att den nuvarande regeringen inte har tagit fram några betydande belopp för infrastruktursatsningar, utan man rullar mina pengar. Det erkände statssekreteraren i kommunikationsdepartementet vid den offentliga hearing som trafikutskottet anordnade.

Det är bara en omdisposition och en omstrukturering av tidigare beslut som har skett. Man flyttar medel mellan olika projekt. Men de 10 miljarder som den socialdemokratiska regeringen tog fram, hade den nuvarande regeringen på bordet att arbeta med. Det är angeläget att de kommer i funktion så snabbt som möjligt. I övrigt är det fråga om de 2,2 miljarder som föreslås i kompletteringspropositionen.

När det gäller framtiden lämnar finansministern mig i en ovisshet, och det oroar mig något.

Anf. 309 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Att lämna Georg Andersson i ovisshet vore mig inte särskilt angenämt. Jag kan därför avslutningsvis försäkra Georg Andersson att finansiering för angelägna tillväxtfrämjande infrastrukturinvesteringar är en högt prioriterad uppgift för regeringen. Jag tror att denna uppgift löses bäst genom att man inte specialdestinerar pengar, utan att genom att man just har denna höga prioritering för dessa utgifter.

Överläggningen var härmed avslutad.

53 § Svar på fråga 1991/92:816 om statsbidragen till kommunerna

Anf. 310 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att i den fortsatta översynen av statsbidragen till kommunerna arbeta för väsentliga förändringar till förmån för de hårdast utsatta kommunerna.

För den fortsatta översynen av statsbidragen skall en särskild expertgrupp tillsättas. Expertgruppen skall i första hand arbeta med en vidareutveckling vad gäller strukturutjämningen mellan kommunerna. Avsikten är att så långt

det är möjligt skapa ett rättvist system, som ger likvärdiga ekonomiska förutsättningar mellan kommunerna. Gruppen skall presentera sina förslag om ca ett år. Förändringar med anledning av denna översyn avses träda i kraft fr.o.m. år 1995.

Jag är mot denna bakgrund inte beredd att nu diskutera vilka förändringar som skall göras i det kommande statsbidragssystemet. Vi bör avvakta expertgruppens arbete och sedan göra de politiska ställningstaganden som krävs för att genomföra önskvärda förändringar fr.o.m. år 1995.

Jag vill också påminna om att de övergångsregler som regeringen har föreslagit just innebär att de förändringar som det nya systemet leder till införs successivt.

Anf. 311 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för svaret. Jag tror att det är viktigt att vi i dag också diskuterar dessa frågor. Beslutet om nya statsbidrag till kommunerna är ett av de största beslut som riksdagen någonsin kommer att fatta.

I det förslag som ligger på riksdagens bord har man inte nått målet. Man kommer inte att bidra till utjämning. Det finns allvarliga invändningar ur regionalpolitisk synpunkt och stora risker när det gäller välfärdens fördelning. Tilläggsbudgeten har kommit som en chock för många utsatta kommuner. I tre län har man bara förlorare.

Örebro län är ett av de länen. Hårdast drabbas de mest utsatta delarna av länet, den s.k. halvmånen från Askersund och Laxå över Degerfors till Hällefors och Ljusnarsberg i Bergslagen. Det är delar där arbetslösheten är stor. Finansministern fick för någon dag sedan ett brev från alla partier i Laxå. Där spar man 17 milj.kr. redan i dag. Tilläggsbudgeten kräver ytterligare besparingar på 18 milj.kr. Tillsammmans utgör detta 5 kr. av skatten eller en fjärdedel av verksamheten.

I Degerfors kräver tilläggsbudgeten en besparing med 3 kr. Hällefors och Ljusnarsberg hör till de kommuner som har landets högsta arbetslöshet – i Ljusnarsberg är den över 8 %. De har sparat och förändrat verksamheten i flera år, och nu krävs de på ytterligare besparingar på 2 kr. De har tung äldreomsorg och höga kostnader för arbetslösheten. De är chockade av förslaget. Hur skall en expertgrupp kunna göra radikala förändringar i förslaget? Hur skall dessa kommuner kunna tillförsäkra sina medborgare en rimlig service?

Anf. 312 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag kan hålla med Inger Lundberg på en punkt, nämligen att det förslag som nu har presenterats inte når hela vägen till målet om ett rättvist statsbidragssystem. Det är också därför vi har expertgruppen – eller kontrollstationen, om man så önskar kalla den – för att vidareutveckla det strukturindex och liknande som just har till syfte att skapa de likvärdiga förutsättningarna för enskilda kommuner, för att nå hela vägen, så gott det nu är möjligt, till ett rättvist system.

Det Inger Lundberg pratar om är egentligen en politik som tillför kommunerna så mycket pengar att de inte behöver göra rationaliseringar, översyner

och förändringar i den kommunala verksamheten. Jag kan väl förstå att det finns enskilda kommunalpolitiker som ser detta som önskvärt, och kanske också att Inger Lundbergs parti numera förträder denna linje. Det var emellertid inte en linje som man alltid företrädde i regeringsställning, av det enkla skälet att man då också hade ett ansvar – som man ändå delvis tog – nämligen för att se till en sammanhängande ekonomisk utveckling. Arvet efter en del misstag har lett till en sådan offentlig finansiell situation, att det faktiskt är nödvändigt med både rationaliseringar och översyner inom hela den offentliga verksamheten, och det går inte att göra några undantag för kommunerna. Detta skulle i så fall medföra mycket svåra återverkningar, t.ex. via penningpolitiken, som skulle göra enskilda människor arbetslösa, och medföra höjd prisökningstakt, med de mycket orättvisa fördelningspolitiska effekter som följer av detta.

Anf. 313 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag tror att kommunalpolitikerna i Ljusnarsberg och Hällefors blir chockade när de lyssnar till finansministern. Ser hon inte någonting av verkligheten? Ute i kommunerna pågår ett mycket omfattande besparingsarbete, som har pågått under många år. Kommunerna går nu mot mycket svåra problem, och ändå lägger finansministern ut det tunga sparbetinget, som bygger på att finansministern förmodligen inte känner till de utsatta kommunernas verklighet.

Det allra mest otäcka – även om det inte gäller de största pengarna – är att det inte görs några besparingar i de kommuner som har de absolut största förutsättningarna att bidra. Varför är inte Danderyd och Lidingö med och tar en del av de 5,2 miljarder som kommunerna skall spara nästa år?

Anf. 314 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag förstår att Inger Lundberg argumenterar för att återinföra någon form av Robin Hood-skatt eller liknande. Det är en debatt som har förts mellan våra partier under ett antal år när denna skatt fanns. Det kan inte gärna vara förvånande för Inger Lundberg att jag inte har medverkat till att behålla denna skatt, utan tvärtom varit mycket angelägen om att den skulle tas bort. Det finns de som har invändningar av mera principiell natur mot en sådan skatt, där man alltså tar ut skatt från invånare i en kommun, inte för att sköta de egna angelägenheterna, utan för andra ändamål. Där utgår jag från att vi kommer att ha olika åsikter.

I den större frågan som är angelägen att diskutera, nämligen de ekonomiska förutsättningarna i kommunerna, beklagar jag att Inger Lundberg inte riktigt förstår sambandet, att kommunernas ekonomiska situation är beroende av hela landets ekonomiska situation. Det skulle inte vara till någon fördel för Ljusnarsbergs kommun eller någon annan kommun om den ekonomiska politiken innebar en hög inflation, en ännu högre arbetslöshet och en högre räntenivå.

Anf. 315 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Kommunerna går mot ett finansiellt underskott, som kommer att leda till en djup arbetslöshet och till ökade kostnader för arbetsmark-

nadspolitiken. Finansministern kan gärna pröva en annan teknisk form än Robin Hood-skatten, men det är icke rimligt att de som har de bästa inkomsterna inte får vara med och spara 5,2 miljarder nästa år. Det är stötande.

Ett skäl till att den borgerliga regeringen har så svårt att få framgång med sina sparförslag kanske är att man inte driver dem rättfärdigt, att man är orättvis. Varför skall icke de rikaste vara med och spara? Varför vågar man inte fortsätta använda instrument som extra skatteutjämningsbidrag för att stödja kommuner som Ljusnarsberg och Laxå, som står inför så svåra problem?

Anf. 316 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att det finns medel avsatta i den kommunalekonomiska delen i den kompletteringsproposition som är avlämnad, just för stöd till särskilt utsatta kommuner, i form av medel för att åstadkomma den successiva övergången till det nya statsbidragssystemet. Spärreglerna, som jag utgår från att Inger Lundberg är medveten om finns, kräver nämligen att extra medel har anslagits för att de skall medge att förändringen slutar vid spärregelns inträdande. Det är ett antal hundra miljoner som är avsatta för detta ändamål.

Jag vill också påminna Inger Lundberg om att den helt nya konstruktionen för statsbidraget – som jag hoppas att vi för övrigt är överens om – medger att kommunerna använder sina resurser på ett sätt som innebär väsentliga effektivitetsvinster. När vi ser tillbaka på åren i början av 90-talet, tror jag att vi kommer att finna, utifrån våra säkert i många avseenden gemensamma värderingar om social välfärd, att förändringarna har varit positiva för människors välfärd och valfrihet.

Anf. 317 TALMANNEN:

Jag föreslår att debatten avslutas efter vardera ett inlägg.

Anf. 318 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Det här är en mycket komplicerad fråga, och det vore bra om vi kunde få belysa den något mer.

Jag vill ändå uppmärksamma att finansministern inte har gett någon förklaring till att de allra rikaste medborgarna i landet skall ställas utanför besparingarna, att finansministern icke har kunnat förklara hur en kommun som Ljusnarsberg skall kunna möta en extremt tung och växande äldreomsorg med det nya statsbidragssystemet. Friheten är vi överens om – den finns i den socialdemokratiska motionen – men när det gäller fördelningspolitiken är det tyvärr i dag djupa skillnader mellan oss och regeringen.

Låt mig ändå vädja till er, fru finansminister, att också göra politiska bedömningar, att inte se förändringarna enbart som en teknisk fråga för en expertgrupp. Det är utomordentligt viktigt att vi kan få ett system som uppfattas som rättfärdigt.

Anf. 319 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag tycker att det vore olämpligt av mig att uttala mig om den ekonomiska situationen i enskilda kommuner, så där kommer jag tyvärr att

göra Inger Lundberg besviken. Det är möjligt att hon känner väl till förhållandena i de kommuner som hon åberopar, men jag kan inte göra det.

Jag beklagar att Inger Lundberg ser situationen så, att hon inte förstår att det som är allra viktigast från fördelningspolitisk utgångspunkt är att få ordning på inflationsutvecklingen, att inte få en så snabb prisökningstakt så att löneutrymmen äts upp av priser, så att man får våldsamma omfördelningar av tillgångar. Det har varit en mycket orättvis och godtycklig fördelningspolitik, just på grundval av den snabba prisökning som skedde under 80-talet, under den socialdemokratiska regeringspolitiken. Den har kulminerat i en lika orättvis, fördelningspolitiskt sett, ökad arbetslöshet, och det är just den typen av orättvisor som den här regeringens ekonomiska politik vill undvika.

Överläggningen var härmed avslutad.

54 § Svar på fråga 1991/92:845 om den kommunala ekonomin

Anf. 320 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Georg Andersson har frågat mig om jag är beredd att vidta särskilda åtgärder för att göra det möjligt för de genom regeringens förslag svårast drabbade kommunerna att klara en rimlig kommunal verksamhet. Som exempel anger Georg Andersson Dorotea kommun.

Vid en sådan stor förändring av statsbidragssystemet som regeringen nu har föreslagit är det oundvikligt att det blir kommuner som förlorar såväl som vinner jämfört med nu gällande system. För att mildra effekterna vid övergången till ett nytt och rättvisare system har regeringen föreslagit vissa övergångsregler. För år 1993 innebär reglerna att bidragsförändringen på grund av själva systemförändringen maximalt kommer att uppgå till 1,5 % av summan av skatteintäkter och det s.k. referensalternativet. Mellan åren 1993 och 1994 föreslås att bidragsförändringen maximalt får uppgå till 3 % av summan av skatteintäkterna 1994 och utfallet av utjämningsbidraget för år 1993.

Regeringen har dessutom föreslagit ett särskilt bidrag för att underlätta övergången till ett nytt statsbidragssystem och för att övergångsvis neutralisera vissa effekter av skattereformen. Kriterierna för hur detta bidrag skall fördelas är ännu inte fastlagda.

Till detta kommer förslaget om en expertgrupp som skall vidareutveckla systemet vad gäller strukturutjämningen mellan kommunerna. Förändringar med anledning av denna översyn avses träda i kraft fr.o.m. år 1995.

Mot denna bakgrund anser jag inte att det för de närmaste åren behöver vidtas några ytterligare särskilda åtgärder utöver vad regeringen har föreslagit.

Anf. 321 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka finansministern för svaret, men jag är inte säker på att man i Dorotea känner sig lugnad av svaret. Jag har ställt en principiell fråga, och det är klart att det är principer vi skall diskutera här, men principer förstås ofta bäst om man belyser dem med den faktiska verkligheten som

människor – och i det här fallet också kommuner – upplever, dvs. utfallet av en princip.

När Kommunförbundet nu hjälpt den lilla kommunen Dorotea att räkna på det här har man kommit fram till att kommunen 1993 förlorar drygt 7 milj.kr. Det låter inte så mycket, men det är ca 2 000 kr. per invånare. År 1995 skulle det röra sig om 16,6 milj.kr., motsvarande 4 500 per invånare, som försvinner. Det skulle motsvara en skattehöjning på 5:86. Men skatten i Dorotea är redan 32:85, så det finns liksom inte något utrymme kvar till taket så att man kan göra en kommunalskattehöjning.

Det är klart att detta känns som en tvångströja för en liten kommun som Dorotea, som är en av dem som drabbas svårast av det här regeringsförslaget. Men det finns många andra kommuner som drabbas näst intill lika hårt. I mitt län, Västerbotten, finns ett antal andra som är i samma situation.

Nu hänvisar finansministern till övergångsregler och bidrag. Så långt det har varit möjligt har Kommunförbundet tagit hänsyn till det i sina beräkningar. Min fråga är rakt av: Innebär det finansministern säger att man i Dorotea ändå kan känna sig relativt lugn?

Trösta inte Dorotea med att man kan rationalisera och skaffa fram en massa pengar på det sättet – det finns inga marginaler där; arbetslösheten är över 8 %. Det måste därför lämnas några garantier för särskilda åtgärder för att jag skall kunna gå lugnad härifrån.

Anf. 322 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad Georg Andersson menar med att man skall känna sig lugn i Dorotea. Jag kan bara konstatera att Georg Andersson förmodligen vill att jag skall säga att Dorotea och ett antal andra kommuner skall få mera pengar. Det kan jag tyvärr inte göra – den lösningen ligger inte inom ramen för den ekonomiska politik som är nödvändig för att få ned arbetslösheten i Dorotea och på andra ställen.

Det är självklart, tycker jag, att den sektor vari Dorotea kommun ingår, som omfattar en ganska betydande del av den svenska ekonomin, måste medverka till den sanering som är nödvändig för att vi skall få bukt med inflation och ränteutveckling och se till att vi skapar jobb. Det är ändå jobben som är det grundläggande både för kommunens ekonomiska situation och, inte minst, för de enskilda invånarna. Det är – det utgår jag ifrån – det grundläggande intresset i sammanhanget.

Jag tycker att invånarna i Dorotea och på en del andra håll har anledning att känna sig något mera lugnade av regeringens politik än av Georg Anderssons, eftersom han vill avskaffa det kommunala skattestoppet. Risken tycks vara relativt stor att man då skulle ta till ett antal skattehöjningar i olika kommuner. Jag tror att det skulle försämra invånarnas ekonomiska situation på ett mycket otrevligt sätt.

Anf. 323 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att resonemanget är något cyniskt. Det är inte mer pengar som är lösningen för fattiga kommuner, säger finansministern i klartext. De måste vara med och medverka i saneringen av landets ekonomi. Men det behöver inte de rikaste kommunerna, för att anknyta till den förra

debatten, med Inger Lundberg. De behöver inte vara med i det fördelningssystemet och sanera, utan de fattigaste skall drabbas! Det är ju så man upplever det i dessa fattiga och hårt drabbade kommuner.

Jag hörde finansministern säga i en intervju i radion – jag tror det var i lördags – att man inte skall slå ihjäl patienten. Det var ju ett drag av humanism. Men här är det ju faktiskt fråga om att ta död på den kommunala servicen och möjligheten att bo, leva och arbeta i en kommun som Dorotea – jag kan också säga Åsele, Nordmaling och Bjurholm, som ligger snäppet efter. Hela Sverige skall leva, heter det i regeringsdeklarationen, ofta upprepat av arbetsmarknadsministern. Men här gäller det tydligen inte.

Anf. 324 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! För mig är fördelningspolitik ett mycket viktigt område. Den bör man inte enbart eller ens huvudsakligen bedriva via kommunernas ekonomiska situation.

En fördelningspolitik som är rättvis och bra från medborgarnas utgångspunkt handlar om att ha en sådan ekonomisk styrka att man kan ha en bra och väl fungerande generell välfärdspolitik och om att ha en sådan ekonomisk bas att medborgarna kan få stabila, riktiga jobb och reallöneökningar som inte äts upp av stora prisökningar. Det är just en sådan utveckling som dagens ekonomiska politik bäddar för.

Tyvärr dras vi med en del bekymmersamma arv från tidigare perioder, och det tar någon liten tid att ta sig igenom det arvet. Men det finns en hel del hoppfulla tecken, inte minst för invånarna i de norrländska områdena, inklusive Dorotea kommun.

Anf. 325 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Om nu människorna i Dorotea hade björnens egenskaper, så att de kunde gå i ide och ligga och vänta tills det våras i det borgerliga Sverige och starten så att säga har kommit i gång, kunde det här ha varit något slags tröst. Men de har inte den möjligheten. De måste leva de närmaste månaderna och det närmaste året.

Då talar finansministern om fördelningspolitik. Men hör inte finansministern hur det ekar? Att tala om fördelningspolitik i perspektiv av den proposition som finansministern har skrivit, där de fattigaste drabbas, medan de rika inte behöver bidra! Spännvidden i den kommunala ekonomin ökar ju med det förslag som ni har lagt fram. Det är det tragiska.

Anf. 326 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Vad Georg Andersson är ute efter tycks vara en återgång till den typ av fördelningspolitik via kommuner som tidigare fördes och som manifesterades i att låginkomsthushåll i vissa kommuner via sin kommunalskatt tvingades subventionera höginkomsthushåll i andra kommuner. Jag tycker inte att det är den allra bästa typen av fördelningspolitik.

Jag tycker att det är viktigt att man inriktar sina fördelningspolitiska ambitioner på det som är väsentligt, nämligen att se till att man har en så stark ekonomi att människor får jobb, att se till att människor får inkomster som inte äts upp av högre priser och att se till att ekonomin gör det möjligt inte

bara att rädda utan att utveckla viktiga inslag i en generell välfärdspolitik, inte minst till hjälp för dem som tyvärr har blivit bortglömda i den av socialdemokratin förda politiken.

Anf. 327 TALMANNEN:

Jag föreslår att debatten avslutas efter ytterligare ett inlägg från vardera talaren.

Anf. 328 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag har bara att konstatera att jag får åka hem till Västerbotten och säga till vännerna i Dorotea och i Åsele att de nu måste dra åt svångremmen väldigt hårt. Det blir inga extra åtgärder från regeringens sida. De rikaste kommunerna behöver inte dra åt svångremmen, men ni här uppe ni får göra det, er stora arbetslöshet till trots, får jag säga. Det är ett kärvt budskap, men det är så jag har uppfattat det, och jag tror tyvärr att det också är så finansministern har menat det.

Anf. 329 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Det är korrekt så till vida att jag inte är beredd att utlova några mer pengar. Effekterna av den politik som Georg Andersson föreslår kan synas behagliga i det mycket korta perspektivet, ungefär som att köpa en biljett till det stiliga skeppet Titanic – det är ett mycket stort och mäktigt skepp, och det ser vackert ut, det spelas dansmusik och det glittrar, men tyvärr sjunker detta skepp, och det vet alla. Jag tror inte att invånarna i Dorotea eller Åsele skulle vara betjänta av det.

Överläggningen var härmed avslutad.

55 § Svar på fråga 1991/92:727 om alternativ inom barnomsorgen

Anf. 330 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jan Andersson har frågat mig om det i den aviserade lagen om barnomsorg kommer att ges en rätt för föräldrarna att välja de alternativ inom barnomsorgen som de önskar.

Den utvidgning av lagregleringen på barnomsorgsområdet som jag har aviserat i kompletteringspropositionen syftar till att säkerställa dels att det finns tillgång till barnomsorg för dem som efterfrågar det, dels att det finns utrymme för andra alternativ än kommunal barnomsorg. I samband därmed kommer också ett förslag om vårdnadsbidrag att läggas fram. Syftet med förslagen är att öka småbarnsföräldrarnas valfrihet.

Jan Andersson ställer sin fråga mot bakgrund av att kommunpolitikerna i en kommun har beslutat att privatisera en fjärdedel av verksamheten. Jag utgår ifrån att dessa politiker inför valet för väljarna redovisade sina avsikter att öka den privata andelen av produktionen av bl.a. barnomsorg och i valet fick mandat att genomföra den politiken. Jag har svårt att se något anmärkningsvärt i att de nu fullföljer sitt valprogram.

Rent principiellt vill jag vad gäller fördelningen mellan olika driftformer

säga följande. Den bör till sist avgöras av föräldrarnas önskemål såsom de kommer till uttryck i deras val av barnomsorg. Ansvaret för att det över huvud taget finns tillgång till barnomsorg måste emellertid åvila kommunerna.

Anf. 331 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret.

Anledningen till att jag ställt frågan är det som för närvarande händer i min hemkommun, Helsingborg. Det är sant att det gjordes klart i valrörelsen att det skulle bli en ökad privat produktion när det gäller bl.a. barnomsorgen. Men budskapet var att det skulle ske enligt föräldrarnas önskemål, och det har också varit regeringens budskap; man har kallat det här en valfrihetsrevolution.

Efter att ha läst om det i tidningen träffade jag i helgen föräldrarna från Prästgatans dagis i Helsingborg, bara ett av de befintliga dagis som nu skall privatiseras. De har inte ens tillfrågats. Det finns inte en enda förälder som vill att denna befintliga barnomsorg skall privatiseras. Men den kommer likväl att privatiseras.

Och ingen av politikerna vill ens föra en dialog med dessa föräldrar, utan det är precis som det står i Kommunalarbetaren – det budskap som kommunstyrelsens ordförande har är att valrörelsen är själva försäljningstiden, och den är kort; resten av tiden verkställer vi det som väljarna har köpt. Underförstått: Under den tiden behövs ingen dialog.

För mig är det väsentliga att det är föräldrarnas val som gäller, vare sig det gäller pedagogisk inriktning på barnomsorgen eller det gäller att välja barnomsorg i närmiljön eller nära arbetsplatsen eller det gäller att välja ägandeform. Det är föräldrarnas val som är det viktiga.

När riktlinjerna för privatiseringen skulle antas i Helsingborgs kommun hade Socialdemokraterna ett förslag om att föräldrarnas önskemål skulle vara styrande när det gällde ägandeformen. Detta förslag röstades ned av den borgerliga majoriteten.

Jag förstår mycket väl att vi inte här uppe kan lägga oss i vad som händer i enskilda kommuner; vi kan diskutera det principiella och eventuellt när vi stiftar lagar säkerställa föräldrarnas rätt att välja. Det är därför jag har ställt den här frågan.

Anf. 332 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Det är alldeles självklart att man inte kan låta varje förälder ha vetorätt i frågan om ett visst dagis skall drivas i enskild regi eller av kommunen. Det avgörande för föräldrarna är att det finns dagis av olika slag med olika driftformer och med olika inriktning och att föräldrarna har möjlighet att välja mellan dessa. En förutsättning härför är att vi har full behovstäckning – tyvärr har man ännu inte det i alla kommuner i Sverige, men vårt mål är att vi skall nå dithän.

I övrigt tror jag inte att Jan Andersson och jag har olika uppfattningar om hur det skall vara, utan i slutändan är det viktigt att föräldrarna får välja. Om det blir 10, 20, 30 % eller fler dagis som kommer att drivas i enskild regi vet vi inte. Men i det nuvarande läget då vi praktiskt taget inte har några dagis i enskild regi utan de allra flesta drivs i kommunal regi, kan det natur-

ligtvis i själva övergången bli litet tumult. Men det långsiktiga målet måste vara att det är föräldrarnas önskemål som avgör vilket dagis som de skall utnyttja för sina barn.

Anf. 333 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag har ingen annan uppfattning. Jag vet också att inte heller den socialdemokratiska minoriteten i Helsingborg har någon annan uppfattning än socialministern. Men i det här fallet rör det sig inte om några enskilda föräldrar, som skulle ha vetorätt, utan det gäller hela föräldragruppen på ett dagis eller – såvitt jag vet – på flera dagis. Dessa grupper körs nu över när man privatiserar verksamheten med utgångspunkt i något slags dogm att privat verksamhet är bättre än kommunal. Jag tycker att det är föräldrarnas sak att avgöra det.

Jag kan ha en viss förståelse för att man när det gäller nystartad barnomsorg väljer privata alternativ, om man nu tycker att man har för litet av privat barnomsorg för att det skall kunna bli alternativ. Detta är emellertid inte förhållandet i det här fallet, utan man har gett sig på 25 % av befintliga dagis. Om det verkligen varit så att 25 % av föräldrarna hade velat ha det så, skulle jag ha haft förståelse för det.

Jag är emellertid också litet misstänksam mot det som står som i kompletteringspropositionen, nämligen att en lagreglering är nödvändig för att säkerställa tillräckligt stöd för enskilda alternativ och att sådana också är viktiga för att skapa förusättningar för att efterfrågad barnomsorg utanför hemmet skall tillgodoses. Det primära kan väl inte vara att ha enskilda alternativ, utan det primära måste väl ändå vara föräldrarnas val.

Anf. 334 TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller.

Anf. 335 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig svara kort: Självfallet är det primära föräldrarnas val. Men vi tror också att i ett läge där vi ger alla pengarna i en påse, som man brukar uttrycka det, till kommunerna är det viktigt att säkerställa att kommunerna också ger utrymme för enskilda alternativ. Men jag håller med Jan Andersson om att det primära är föräldrarnas val. Det är det som skall avgöra vilken typ av dagis deras barn skall vara på.

Anf. 336 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! Vi är tämligen överens om vad som är det primära. Men för föräldrarna måste det vara konstigt att i den ena stunden få höra att det sker en valfrihetsrevolution och att valfriheten skall öka, för att sedan upptäcka att det, när det kommer till kritan, inte är någon som lyssnar på dem. Man gör i stället tvärtemot vad föräldrarna önskar. Det är djupt olyckligt, inte därför att det drabbar mitt parti politiskt – det gör det inte, tvärtom har det motsatt verkan – utan därför att det ur föräldrarnas synpunkt är djupt olyckligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

56 § Svar på fråga 1991/92:783 om omsorgslagen

Anf. 337 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Harald Bergström har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att stärka omsorgslagens efterlevnad.

Omsorgslagen med sina precist angivna rättigheter i fråga om särskilda omsorger är enligt min uppfattning effektiv och betyder mycket för att förbättra standarden för utvecklingsstörda personer. Betydelsen av lagen kan utläsas inte minst av den kraftiga volymökning som skett när det gäller omsorgsverksamheten.

Harald Bergström uppmärksammar bl.a. ett landstingsutlåtande om att landstingets verksamhet skall bedrivas inom en av landstinget beslutad ram och att rättighetslagstiftning inte ger en styrelse eller förvaltning rätt att frångå denna regel.

Regeringsrätten har i rättspraxis klarlagt att den enskildes rätt till gruppbostad inte påverkas av resursbrist hos landstinget. Samma principer tillämpas numera av domstolarna även när det gäller andra särskilda omsorger.

Det finns emellertid, som Harald Bergström säger, exempel på att ansvariga huvudmän underlåtit att – i varje fall inom rimlig tid – verkställa förvaltningsdomar i mål avseende särskilda omsorger enligt omsorgslagen. Bl.a. har handikapputredningen konstaterat att domar av förvaltningsdomstolar, som tillerkänner en handikappad person en viss stödinsats, i vissa fall inte verkställts.

I ett rättssamhälle som vårt får det inte vara så att landsting eller kommuner med hänvisning till resursbrist eller andra skäl inte följer de regler som finns i lagar och andra författningar. Att så ändå sker måste enligt min mening motverkas på ett kraftfullt sätt. Regeringen har nyligen tillkallat en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att överväga olika åtgärder för att stärka den lokala demokratin. I kommitténs uppgift ingår bl.a. att bedöma hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att komma till rätta med överträdelser av bl.a. det slag som här beskrivits. Mot bakgrund av kommitténs överväganden kommer regeringen att ta ställning till vilka åtgärder som behövs för att säkerställa verkställighet av förvaltningsdomar.

Anf. 338 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Jag avslöjar väl knappast någon hemlighet om jag säger att jag inte är av samma mening som socialministern när han säger att det här skulle vara en effektiv lag. Det kan jag inte anse när det är så pass många domar som inte har gått i verkställighet. Det ligger t.ex. i Kalmar ett hundratal domar och ungefär samma antal i Värmland. Då tycker jag knappast att man kan säga att lagen är effektiv.

Dessa förhållanden beror antagligen på att lagen är tandlös, eftersom den saknar ett sanktionssystem som sätter kraft bakom dess paragrafer. Vad jag kan förstå av svaret kommer detta tydligen att åtgärdas, och det är bra.

Man kan då emellertid ställa frågan: Hur skall kommunerna klara av detta

om de påläggs sanktioner utan att få de ekonomiska möjligheterna att leva upp till vad lagen föreskriver?

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga. Det skiner igenom i min fråga att det är jag själv som är revisor och har ställt frågan till landstingsstyrelsen. Jag har fått det svaret att landstingets ekonomi är överordnad svensk lagstiftning. Vad skall revisorn, dvs. jag, göra i det fallet? Skall jag i revisionsberättelsen vägra att föreslå ansvarsfrihet för landstingsstyrelsen?

Anf. 339 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! När jag säger att lagen är effektiv menar jag att den varit effektiv i den meningen att den lett till en mycket snabb utbyggnad av de särskilda omsorgerna. Det finns t.o.m. andra handikappgrupper som klagat över att lagen varit så effektiv, att det har blivit bättre för utvecklingsstörda, samtidigt som det inte har skett samma standardförbättring för andra handikappgrupper, t.ex. rörelsehindrade barn och ungdomar.

I den meningen har lagen varit effektiv. Men det är riktigt som Harald Bergström säger att en hel del domar inte har lett till verkställighet. Det är väl inte hundra i Kalmar, men väl ett fyrtiotal. Det är sammanlagt 240 i landet enligt uppgifter som jag i går fick från socialstyrelsen.

Av de 40 domarna i Kalmar ligger några så långt tillbaka i tiden som 1987 utan att det har hänt någonting. Det kan bero på speciella omständigheter, t.ex. att man i Kalmar varit mycket duktig på att hjälpa de här personerna att överklaga mer än i andra landsting. Det är en förklaring som har getts till mig.

Det är emellertid absolut inte tillfredsställande att det är på det här sättet. Jag tycker att det är angeläget att vi får någon ordning på detta, så att landsting och kommuner som trilskas kan dömas. Det finns, som Harald Bergström säkert känner till, ett antal uppslag, bl.a. från kommunalansvarsutredningen, som föreslog en form av kommunalbot. Kommunförbundet har också varit inne på dessa tankar och föreslagit andra lösningar. Det är dessa förslag till lösningar som demokratiutredningen nu skall gå igenom för att se vad man vill rekommendera.

Konstitutionsutskottet underströk i höstas vid behandlingen av förslaget till ny kommunallag att det var angeläget att det kom ett förslag så snart som möjligt.

Vad skall då landsting göra om de har en kärv ekonomi? Det handlar naturligtvis om prioriteringar. Både landsting och kommuner måste prioritera. Det är viktigt att de prioriteringarna sker så, att de handikappade som det här rör sig om kan få sina standardkrav tillgodosedda. Det kan naturligtvis, precis som när staten skall göra sina besparingar, vara smärtsamma prioriteringar, men man måste prioritera för att kunna fullgöra sina skyldigheter.

Anf. 340 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Detta är ingenting nytt, utan det är självklart att man måste prioritera. Men pengarna blir för den skull inte fler. Det finns en given ram, och det är mycket som skall rymmas inom denna ram. Om det till äventyrs skulle bli fler rättighetslagar, något som övervägs, kan man fråga sig om vi,

när medlen redan i dag är för knappa, kan få den omsorg på lika villkor som är avsikten med sociallagen.

Då blir det väl ännu sämre i framtiden. Men jag är överens med socialministern om att tandlösheten i den gällande lagstiftningen på något sätt måste åtgärdas.

Överläggningen var härmed avslutad.

57 § Svar på fråga 1991/92:796 om behandlingen av narkotikamissbrukare

Anf. 341 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Birthe Sörestedt har frågat mig om vilka åtgärder jag vill vidta för att inte kommunernas besvärliga ekonomi skall innebära att satsningar på behandling av narkotikamissbrukare kommer i kläm.

Sedan mitten på 1980-talet har betydande statliga medel satsats på uppbyggnaden av en offensiv narkomanvård som ett led i kampen mot HIV/aids. Under innevarande budgetår har 23,5 milj.kr. ställts till socialstyrelsens förfogande för detta ändamål. Riksdagen har nyligen beslutat om fortsatta medel för att bekämpa spridningen av HIV/aids. Inom ramen för anslaget kommer den offensiva narkomanvården att få stöd i samma storleksordning även nästa budgetår.

Inom socialstyrelsen pågår för närvarande en kartläggning av vilka vård- och behandlingsresurser som kommer att finnas för olika grupper av missbrukare nästa år. Av vad som hittills framgått finns det inget som tyder på att färre narkotikamissbrukare är inskrivna på behandlingshem i dag än för fem år sedan. Däremot finns det ett betydande överskott på platser på behandlingshem.

Jag håller med Birthe Sörestedt om att det ekonomiska läget i kommunerna är besvärligt. Ökad effektivisering och hårda prioriteringar är därför nödvändiga inom alla kommunala verksamhetsområden. Inom narkomanvården står i dag många platser på behandlingshem tomma på grund av överkapacitet. Jag förutsätter därför att narkotikamissbrukare, trots kravet på hårda prioriteringar, inte kommer att berövas den vård de behöver. Däremot bör den kärvare ekonomin bli ett incitament för kommunerna att förbättra metoderna att hitta rätt vårdplats för varje individ och att utveckla nya behandlingsformer. Det innebär förhoppningsvis att vården inte bara blir billigare för kommunerna utan också mer direkt avpassad för den enskildes behov.

Anf. 342 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Trots att det tydligen görs stora satsningar för att förhindra spridningen av HIV/aids och trots att socialstyrelsen har fått resurser till förfogande är detta inte tillräckligt, om man ser det utifrån missbrukarens behov av plats på behandlingshem och vård.

För att lyckas med kampen mot narkotikan i samhället är det viktigt att ta

itu med en av orsakerna, nämligen att förhindra efterfrågan. Det kan man göra genom att polisen går ut och stör gatulangningen och på det sättet med sin insats försöker minska efterfrågan. En annan åtgärd är att de som hamnat i missbruk får tillgång till vård och behandling för sitt missbruk. Det bör också bedrivas ett motivationsarbete för att få missbrukaren att ta itu med sitt missbruk.

Kommunerna rustar ner. Det planeras en halvering av narkomanvården vid socialförvaltningen i Stockholm. I Malmö skall det göras besparingar genom minskning av vårddagar, öppen vård som ersättning för institutionsvård och genom att specialinriktade tjänster för missbrukare försvinner.

I en artikel i Aftonbladet från den 7 maj, s. 3, får jag det jag hört om vad som sker inom det sociala området i Malmö vidimerat. I artikeln sägs: "Socialarbetare beskrev hur de inte längre kan hjälpa unga missbrukare att få komma till behandlingshem "för då finns det inte pengar till våra löner".

Det väcker oro inför framtiden att resurser inom socialtjänst och missbrukarvård kraftigt nedrustas. Nu föreligger också ett förslag från regeringen om nedskärningar av statsbidrag till kommunerna. Risken är stor att det kommer att drabba dessa grupper när ytterligare nedrustningar sker, så att de inte får möjlighet till den behandling de behöver.

Jag vill höra av socialministern vad som finns att göra för att missbrukarna skall få den tillgång till vård och behandling som de behöver.

Anf. 343 TALMANNEN:
Jag måste erinra om de debattregler som gäller.

Anf. 344 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):
Fru talman! Det är sant att kommunerna har en kärv ekonomi. Det innebär att de måste hushålla med resurserna. Man måste också utveckla bättre sociala metoder. Problemet på det sociala området är att vi bara till viss del vet vad vi gör, dvs. vi har inte något riktigt bra mått på resultaten av de metoder som vi sätter in för att t.ex. hjälpa missbrukare.

När jag var ganska nytillträdd som socialminister i höstas fick jag på mitt bord en undersökning där man hade jämfört personer som hade kommit in på behandlingshem för narkotikamissbrukare med en grupp som inte hade kommit in på behandlingshem. Andelen som hade slutat missbruka var precis lika stor i de båda grupperna. Vid ett besök på socialstyrelsen ställde jag frågan om det inte var litet besvärande att behandlingshemmen inte gav ett tydligt positivt resultat. De sade att det naturligtvis är så men att det här är ett känt faktum. Det finns inga klara indikationer på hur vi skall behandla människor för att verkligen nå goda resultat.

Det är viktigt att vi utvecklar metoder, bl.a. på det här området, som gör att vi vet vad vi använder våra resurser till. Jag tror att knappheten på resurser och överskottet på behandlingsplatser för missbrukare kan leda till att vi också kan få en effektivare narkomanvård.

Jag delar helt Birthe Sörestedts uppfattning att det här är viktiga frågor. Förutom de polisiära insater som görs måste vi också ha en effektiv och bra narkomanvård. Vår bestämda avsikt är att fortsätta att satsa på en offensiv

narkomanvård framöver, att hjälpa till att utveckla metoder som ger ett bättre resultat än de metoder vi hittills har använt.

Anf. 345 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag vill helt instämma när socialministern säger att vi skall förbättra och utveckla behandlingsformerna utifrån den enskildes behov och skapa en effektivare vård. Men vad händer om det inte finns pengar till det här och vi inte gör insatser på andra områden?

Det finns ett förslag i en promemoria om att man skall införa fängelsestraff i straffskalan för missbruk. Justitieministern har ställt sig bakom att införa detta. Det hjälper inte missbrukarna om man i kommunerna inte har möjlighet att betala vården. Det finns kanske ingen möjlighet om inte syftet med förslaget i promemorian är att staten skall ta över ansvaret för kosnaderna för missbruksvården från kommunerna. Med anledning av promemorian vill jag fråga socialministern om det är meningen att staten skall ta över det här ansvaret.

Anf. 346 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Som jag tror att Birthe Sörestedt känner till är tanken med att införa fängelsestraff i straffskalan även vid egen konsumtion i första hand att man skall få möjlighet att ta kroppsvätskeprov för att kunna påvisa att narkotikakonsumtion har förekommit. Avsikten är också att man skall få tillgång till en del sanktionsåtgärder som i dag inte är möjliga såsom lagen är utformad. Det gäller t.ex. skyddstillsyn eller kontraktsvård, som vi tror är bra former för narkotikamissbrukare.

Däremot tror inte jag – och jag är övertygad om att den uppfattningen delas av justitieministern – att det skulle vara särskilt lämpligt att kasta narkomaner i fängelse. Det hjälper dem inte bort från narkotiakmissbruket. Men det finns andra åtgärder som öppnas med en sådan ändring i narkotikastrafflagen som just nu diskuteras.

Birthe Sörestedt frågar också vad man gör om pengarna inte räcker. Kommunen är då i samma situation som vi. Man tvingas prioritera, göra det viktigaste först och utveckla effektivare och bättre metoder när man använder pengarna. Dessa krav omfattar naturligtvis också missbruksvården.

Anf. 347 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag trodde att förslaget om fängelse i straffskalan inte skulle gälla utdömande av fängelsestraff som sådant utan att det skulle ge möjlighet till vård. I grunden är det emellertid någon som måste betala för vården och se till att missbrukaren får ta del av den.

Det står klart att man måste spara och effektivisera. Det kan dock vara så att det är just de här grupperna som blir särskilt utsatta när pengarna inte räcker.

Överläggningen var härmed avslutad.

58 § Svar på fråga 1991/92:802 om en barnombudsman

Anf. 348 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Christina Linderholm har frågat mig om jag är beredd att medverka till att Sveriges barn får en barnombudsman, med verkliga befogenheter, som kan företräda barn, informera och ställa krav så att barns rätt till trygg uppväxt säkerställs.

Frågan om inrättandet av en barnombudsman bereds för närvarande inom socialdepartementet. Vilka befogenheter en sådan barnombudsman skulle få är jag inte beredd att nu närmare gå in på. I remissyttranden över utredningsförslaget om en Ombudsman för barn och ungdom (SOU 1991:70) har tanken framförts att låta ombudsmannen få till uppgift att bevaka efterlevnaden av barnkonventionen i Sverige. I ett interpellationssvar i fredags till Ewa Hedkvist Petersen förklarade jag att jag själv är tilltalad av denna tanke och ser det som ett av huvudalternativen. Min avsikt är att i höst återkomma till regeringen angående en proposition i frågan.

Anf. 349 CHRISTINA LINDERHOLM (c):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min fråga, och jag ber om ursäkt för att socialministern får komma hit för att upprepa en del av det svar som redan gavs i fredags. Men min fråga kanske ändå har en litet annan bakgrund än interpellationen i fredags.

Att jag ställde min fråga beror bl.a. på att jag tycker att det sedan betänkandet gick ut på remiss har förflutit ganska lång tid, ett halvår. Min fråga är alltså föranledd av att det är angeläget att få fram en barnombudsman, eftersom en sådan behövs. Betänkandet i denna fråga var således ute på remiss, och remissvaren var övervägande positiva. Det verkar inte ha hänt något sedan dess, och inga signaler har kommit från regeringen om att man tänker återkomma med ett förslag.

Det har ju också på senare tid dykt upp en del ytterst oroande signaler om att barn verkligen far illa. Ett par mobbningsfall har fått stor uppmärksamhet i media därför att de gått så långt att de blivit föremål för rättslig process. Bara det är ett misslyckande framför allt för skolan men också för vuxenvärlden som helhet. Det betyder att vi inte uppfattar barns signaler om att de behöver hjälp eller att vi inte tar signalerna på allvar. Jag tycker att det skulle vara ett bra arbetsfält för en barnombudsman att bevaka den här typen av frågor och att där stå oreserverat på barnens sida.

Ett annat exempel på detta, som inte är mindre oroande, är att vi i dag i tidningarna har kunnat läsa om gatubarn i Stockholm. Det är inte något nytt, men det är oroande, och jag vill att det här fenomenet skall försvinna från Stockholm. Det är av det skälet jag anser att inrättandet av en barnombudsman, som kan ta till vara barns krav, som så att säga har tänder, som kan ta initiativ och som kan ha tillräckligt med resurser borde föreslås av regeringen. Jag har en del ytterligare frågor, men jag kanske får möjlighet att återkomma.

Anf. 350 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag skall ge Christina Linderholm möjlighet till i varje fall ytterligare ett inlägg genom att säga något.

Det är riktigt att det har förflutit ett halvår. Vi har inom departementet haft en hel del diskussioner om detta. I och för sig kan man säga att det i remissvaren finns en principiell uppslutning bakom inrättandet av en barnombudsman. Däremot råder det litet olika uppfattningar om vad ombudsmannen skall ha för uppgifter och hur man skall lägga upp arbetet. Det är det vi för närvarande håller på att resonera om.

Jag håller med om att detta är väldigt angeläget, men det är också viktigt att utforma barnombudsmannaämbetet på ett sätt som man sedan vågar tro på, så att det fungerar riktigt bra när det kommer i gång.

Jag tror kanske inte att en barnombudsman är lösningen på de problem som Christina Linderholm nämner, t.ex. mobbningsfallen, utan de måste, som Christina Linderholm själv sade, i första hand betraktas som ett misslyckande för skolan. Det är där åtgärderna måste sättas in.

Det finns ett generellt problem när det gäller t.ex. socialtjänstens förhållande till barn, och det är att man inte har tillräckliga kunskaper om hur man skall lyssna på vad barn säger. När barn t.ex. berättar om sexuella trakasserier eller övergrepp använder de kanske inte de vuxnas språk, och det kan därför vara svårt för en vuxen människa att veta vad barnen talar om och vad de menar. Det här är ett problem som har uppmärksammats i anslutning till barnkonventionen, och sedan något år tillbaka sätter vi in särskilda resurser inom socialstyrelsen för att medverka till att socialtjänstemän lär sig mer om barn och barns beteende och om hur barn uttalar sig om den här typen av problem. Jag ser det som en viktig uppgift också vid sidan av planerna på en barnombudsman.

Som jag säger i mitt svar hoppas jag i höst kunna återkoma till regeringen och naturligtvis också till riksdagen med ett konkret förslag till utformning av ett barnombudsmannaämbete.

Anf. 351 CHRISTINA LINDERHOLM (c):

Fru talman! Jag tror att socialministern och jag är helt överens. Det finns ingenting som skiljer min uppfattning från socialministerns, och det tycker jag är väldigt glädjande. Men jag tror ändå att man måste överväga vilken kompetens och vilka möjligheter en barnombudsman skall ha att agera.

Med anledning av det vill jag fråga: Hur väl känner socialministern till barnombudet i Norge? Där har man ju inrättat en barnombudsman med just den kompetens som jag vill se att man åtminstone överväger även i Sverige. Där har man dessutom en person som genom sin personlighet har möjlighet att i media föra fram de här frågorna på ett kraftfullt sätt. Barnombudsmannen i Norge har befogenheter, och det är det jag vill att socialministern åtminstone skall lova att överväga.

Anf. 352 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag lovar att överväga detta. Jag har inte själv studerat barnombudet i Norge, men jag har fått berättat för mig hur det fungerar där, och jag har förstått att ämbetet i ganska hög grad är knutet till innehavaren som person, dvs. personen i fråga har en väldig karisma och utstrålning och har tydligen möjligheter att agera i radio, TV eller andra massmedia på ett sätt som är ganska ovanligt för ämbetsmän i Sverige. Jag är därför inte säker på

att vi skall kopiera barnombudet i Norge, men det finns säkert lärdomar i Norge som vi kan hämta hem och ha nytta av också i Sverige. Såvitt jag minns studerades barnombudet i Norge av den offentliga utredning som gjordes om inrättandet av en barnombudsman, så även i utredningen har man tagit del av erfarenheterna och vägt in det i sitt förslag.

Anf. 353 CHRISTINA LINDERHOLM (c):

Fru talman! Barnombudet i Norge är som person karismatisk, men ombudet har också en stab av läkare, jurister, lärare, socionomer och sjuksköterska, dvs. människor som har en stor kompetens på området och som snabbt kan svara på barns brev och barns telefonsamtal och hela tiden agera på barnens vägnar. Det är den typen av organisation som jag vill se också här i Sverige. Vi får möjlighet att återkomma till frågan i höst.

Överläggningen var härmed avslutad.

59 § Svar på fråga 1991/92:811 om finansieringen av ett vårdnadsbidrag

Anf. 354 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Martin Nilsson har frågat statsministern vilken finansiering som kommer att föreslås för det av regeringen aviserade vårdnadsbidraget. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Regeringen har ännu inte tagit ställning till omfattningen eller utformningen av ett vårdnadsbidrag och inte heller till finansieringen. Som regeringen har aviserat i kompletteringspropositionen är avsikten att i höst återkomma till riksdagen i detta ärende.

Då Martin Nilsson, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Jan Andersson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 355 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag tackar socialministern för svaret. Martin Nilsson är tyvärr förhindrad att ta emot svaret, och jag har därför lovat honom att göra det.

Jag är själv motståndare till vårdnadsbidrag, och jag har inte tyckt att något av alla de förslag som har kommit har varit bra. Jag skulle därtill vilja säga att tidpunkten är synnerligen illa vald för att lägga fram ett förslag till vårdnadsbidrag. Jag säger detta med tanke på den statsfinansiella situationen. Utrymmet för reformer är ju synnerligen litet på grund av budgetunderskottet och den allmänna ekonomiska situationen. Jag kan finna andra reformer, exempelvis på handikappområdet – och där tror jag att jag är överens med socialministern – som är mycket mycket angelägnare än högst tvivelaktiga förslag när det gäller ett vårdnadsbidrag.

För min del hoppas jag därför att man lägger det här förslaget i papperskorgen och lägger på locket för gott.

Överläggningen var härmed avslutad.

60 § Svar på fråga 1991/92:838 om Sverige och FN:s barnkonvention

Anf. 356 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vad regeringen avser göra för att Sverige skall leva upp till sina åtaganden enligt FN:s barnkonvention.

Jag besvarade så sent som förra veckan en interpellation av Ewa Hedkvist Petersen i delvis samma ämne. Jag redogjorde då för en rad av de åtgärder som regeringen vidtagit för att bättre anpassa svenska förhållanden till barnkonventionens regler och principer. Jag ber att få hänvisa till detta interpellationssvar.

Flera av de områden som behandlas i den rapport till Rädda barnen som Annika Åhnberg refererar till har redan varit eller är nu föremål för åtgärder från regeringens sida. Detta gäller t.ex. asylsökande och flyktingbarn, barn och ungdomar i fängelse, sexuellt exploaterade barn samt utsatta barn och deras familjer.

I mitt svar till Ewa Hedkvist Petersen aviserade jag även min avsikt att till hösten återkomma till riksdagen med en proposition om inrättandet av en barnombudsman.

Anf. 357 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tackar för det något knapphändiga svaret på min fråga. FN:s konvention om barnets rättigheter antogs 1989 och trädde i kraft ett år senare när 20 länder hade ratificerat den. Sverige var ett av de första länder som gjorde det. I september i år skall Sverige lämna en rapport till en särskilt utsedd kommitté om hur Sverige lever upp till konventionen.

Mot bakgrund av allt detta tycker jag att det är rätt allvarligt att det i en rapport till Rädda barnen redovisas att Sverige visserligen har en lagstiftning som är helt i klass med vad konventionen kräver men att det på många områden brister när det gäller efterlevnaden av lagstiftningen. Socialministern nämnde i sitt svar att regeringen nu hanterar och behandlar åtgärder för flera av de grupper av utsatta barn som berörs i rapporten, men det framgick inte av svaret vilken typ av åtgärder man har för avsikt att vidta.

Jag funderar över om socialministern delar min uppfattning att det är mycket allvarligt att Rädda barnen bedömer det som att Sverige inte lever upp till sina åtaganden enligt konventionen. I rapporten redovisas t.ex. att det i den grupp som ibland kallas gatubarn i Stockholm finns barn för vilka man har beslutat om ett omhändertagande enligt lagen om vård av unga men för vilka det aldrig har funnits någon plats att komma till. De har i stället lämnats vind för våg. Rapporten handlar dels om brister i vårt sätt att ta hand om de utsatta barngrupperna, dels om vad vi rent allmänt gör för barnen i vårt land. Det handlar om att maskorna i det vi kan kalla skyddsnätet kring barnen blir allt glesare, att fritidsgårdarna stänger, att det inte finns fritidsledare, att det inte finns personal i skolorna, att vi på många olika områden utarmar barnens hela livsmiljö och därmed inte lever upp till konventionen, eftersom den kräver att varje land till det yttersta av sina resurser skall tillgodose barns rättigheter.

Anf. 358 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag delar inte riktigt Annika Åhnbergs uppfattning när det gäller den generella beskrivningen av hur barn har det i Sverige. Det finns en hel del internationella studier som bekräftar att svenska barn har det väldigt bra, kanske bättre än barn i något annat land i världen. Men det finns förvisso problem, och jag tycker naturligtvis att det är mycket allvarligt när man kan påvisa – om man kan påvisa – att vi inte i Sverige efterlever t.ex. FN:s barnkonvention eller de högre krav vi ibland ställer från svensk sida.

Vi har uppmärksammat flera av de här problemen, t.ex. flyktingbarnen, som jag nämnde i mitt frågesvar, och också många andra grupper av barn. I den interpellationsdebatt jag hade i fredags med Ewa Hedkvist Petersen redovisade jag en lång rad åtgärder som i alla fall delvis är ett resultat av att problem och brister har uppmärksammats i samband med barnkonventionens införande.

Annika Åhnberg frågade konkret om barn som inte har kunnat placeras efter beslut enligt LVU. Det är riktigt att det finns sådana problembarn, och det har lett till att riksdagen för ungefär ett år sedan beställde ett förstatligande av den s.k. § 12-vården i Sverige. Det finns nu ett utredningsbetänkande som är ute på remiss, och jag räknar med att till hösten kunna återkomma till riksdagen också i denna fråga med ett förslag. Syftena med ett förstatligande är dels att kunna erbjuda en mer differentierad vård än vad som är möjligt för närvarande, dels att säkerställa att det faktiskt finns platser i de fall då platser efterfrågas, så att vi kan undvika sådana situationer som Annika Åhnberg pekar på.

Anf. 359 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Socialministern delar inte min uppfattning, och det var inte min avsikt att måla upp någon dyster skräckbild av situationen i Sverige. Men eftersom konventionen kräver att varje land till det yttersta av sina resurser skall garantera barnen deras rättigheter enligt konventionen, måste det naturligtvis innebära att det ställs större krav på Sverige i det avseendet, eftersom Sverige jämfört med många andra länder i världen är ett land med förhållandevis goda resurser. Det är mot den bakgrunden jag menar att det kan finnas anledning att fundera över om vi verkligen till det yttersta av våra resurser garanterar barn deras rättigheter.

Jag tog ett konkret exempel när det gäller socialtjänsten, men man kan också nämna att det redan på 1970-talet riktades kritik mot det sätt på vilket familjehemsvården ofta utformades och mot att man inte lyssnade till barnen, att man inte utgick från barnens bästa, vilket också är ett krav som ställs i konventionen. Vi skriver nu 1992, och vi har ännu inte förmått förbättra socialtjänsten heller i det avseendet. Jag tycker att det är mycket allvarligt.

Anf. 360 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att det finns stora brister i socialtjänsten vad gäller förhållandet till barnen. Som jag nämnde i en tidigare frågedebatt har det under de senaste åren satts in speciella resurser, och vi fortsätter med det också nästa budgetår för att bl.a. satsa på ut-

bildning i barnkunskap för socialtjänstemän. Jag tror att det finns mycket stora behov på det området.

Jag delar också uppfattningen att det är barnens bästa som skall vara utgångspunkten för många av våra åtgärder. Det finns stora brister i det svenska samhället. Vad jag reagerade mot i Annika Åhnbergs anförande var en beskrivning av att svenska barn generellt sett skulle ha det dåligt. Den uppfattningen delar jag inte. Svenska barn har det väldigt bra, men för att det inte skall bli stora skillnader mellan barn i Sverige är det därför desto mer angeläget att vi sätter in särskilda åtgärder riktade mot de barn i Sverige som far illa. Det finns tyvärr alltför många sådana barn.

Anf. 361 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tycker att åtgärderna som redovisas är bra. Jag tycker också att det är mycket bra som socialministern tidigare har sagt, att det troligen kommer ett förslag om inrättande av en barnombudsmannainstitution till hösten. Jag tror att det är helt nödvändigt.

Men jag funderar ändå över en sak som nämns i rapporten till Rädda barnen. Det är att vi i Sverige, som annars är ett statistiskt väl genomlyst land, får man nog säga, saknar samlad kunskap om barns livsvillkor och barns förhållanden.

Jag undrar om rapporten som Sverige skall lämna till FN i september kommer att innehålla en samlad analys, om den kommer att vara problemorienterad, om den kommer att redovisa de problem vi har och vilka åtgärder vi skall vidta. Jag hoppas att det blir en rapport som blir användbar i det fortsatta arbetet och inte en rutinrapport, där man så att säga redovisar hur det ser ut på olika områden.

Jag undrar också om man inte borde begära av landets kommuner att de funderar över barns förhållanden så att vi på det sättet får en samlad bild av situationen där.

Anf. 362 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Låt mig nämna att vi har till FN:s barnfond UNICEF nyligen överlämnat en rapport där vi gör en beskrivning av barns situation i Sverige. Det är ett resultat av det barntoppmöte som hölls 1991, om jag minns rätt.

Som jag redovisade, kommer vi i höst med en rapport till Förenta nationerna som är föranledd av FN:s barnkonvention. Jag kan inte för dagen svara exakt på hur den rapporten är upplagd, men jag utgår ifrån att den kommer att innehålla en hel del uppgifter av det slag Annika Åhnberg talar om.

När vi överväger hur barnombudsmannen eller det ämbetet skall fungera, är en av de idéer som finns att barnombudsmannen årligen eller med en annan periodicitet skulle lämna en redogörelse till regeringen om barns situation i Sverige som sedan skulle vidarebefordras till riksdagen. Det skulle naturligtvis kräva en hel del insamling av speciell statistik och information om hur situationen är för barn i Sverige. Så vi hoppas att det skall kunna bli en förbättring på det här området under de kommande åren.

Anf. 363 TALMANNEN:
Jag föreslår att debatten avslutas efter ett inlägg från vardera sidan.

Anf. 364 ANNIKA ÅHNBERG (v):
Fru talman! Avslutningsvis vill jag bara säga att jag också tror att det är nödvändigt att man gör informationsinsatser för att se till att barnkonventionen verkligen finns förankrad i hela det svenska samhället.

Vi är alla medvetna om att kommunerna har knappa resurser, men jag tror att det är oerhört viktigt att man förankrar barnkonventionen så att det i alla kommuner finns en medvetenhet om vilka åtaganden vi har gjort när det gäller barnens situation och att man har konventionen som ett underlag och arbetar utifrån den på alla nivåer – kommunalt, regionalt och även nationellt.

Anf. 365 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):
Fru talman! Det har gjorts ganska stora ekonomiska satsningar från statsmakternas sida, med hjälp av arvsfondsmedel, för att sprida kunskap om barnkonventionen. Flera organisationer – Rädda barnen, BRIS och andra – har framställt ett mycket bra informationsmaterial om barnkonventionen.

Jag fick så sent som häromdagen några trevliga tecknade böcker, avsedda för små barn, för att de skall lära sig vilka rättigheter de har. Jag skall gärna skicka över några exemplar till Annika Åhnberg så småningom.

Överläggningen var härmed avslutad.

61 § Svar på fråga 1991/92:779 om kärnkraftsavvecklingen

Anf. 366 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):
Fru talman! Rolf L. Nilson har frågat mig hur regeringen kommer att agera för att säkerställa kärnkraftsavvecklingen i ljuset av att utländskt ägande i svenska kärnkraftreaktorer kan bli en realitet i framtiden.

Lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet gäller för kärnteknisk verksamhet i Sverige, oavsett vem som bedriver verksamheten eller vem som äger kärntekniska anläggningar.

Också riksdagens uttalande att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010 gäller kärnkraften i Sverige, oavsett vem som driver kärnkraftverken eller vem som äger dem.

I regeringsdeklarationen slog regeringen fast att den s.k. energiöverenskommelsen ligger fast.

Denna innebär att omställningen av energisystemet måste, vid sidan av säkerhetskraven, ske med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. När kärnkraftsavvecklingen kan inledas och i vilken takt den kan ske avgörs av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser.

Anf. 367 ROLF L. NILSON (v):

Fru talman! Jag vill först tacka miljöministern för svaret. Jag har i min fråga fäst uppmärksamhet på en utveckling där regeringen är drivande, kan man väl säga.

Det är två moment i den utvecklingen. Det ena är att det pågår en privatisering av kraftindustrin i Sverige. Vattenfall är bolagiserat, och regeringen har uttalade planer på att sälja bolaget. Kommunerna, som hittills är majoritetsägare i Sydkraft, har planer på att sälja ut sitt aktieinnehav.

Sydkraft är väl det bolag som har nått längst i sina planer att skaffa sig internationella partner. Det innebär, som jag påpekade i min fråga, att vi ganska snart ser tyska ägare till svenska kärnkraftverk, de två reaktorerna i Barsebäck.

Mitt antagande är då att den här utvecklingen, både privatiseringen och internationaliseringen, kommer att innebära komplikationer när det gäller kärnkraftsavvecklingen. Det är väl klart att svensk lag gäller för alla som verkar i Sverige, men vad jag förstår innebär kärntekniklagen i stort sett att det finns laglig grund för att avveckla kärnkraften endast när säkerhetskrav inte är uppfyllda och ingenting annat.

Jag kan tänka mig att intresserade företagsjurister skulle vilja ha överläggningar med statsmakten om när man kan avgöra att säkerhetskrav är uppfyllda eller inte är uppfyllda. Det här kompliceras också av – om jag får anknyta till en debatt tidigare i dag – de stora investeringar som görs i kärnkraftsanläggningar, t.ex. nu i Ringhals 3.

Anf. 368 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag håller inte med Rolf L. Nilson i hans beskrivning att avstängning eller avveckling kan ske enbart när säkerhetskrav inte är uppfyllda. Det var därför jag i svaret lade till formuleringarna från energiöverenskommelsen. Det handlar alltså om en årlig avstämning av tillgång och efterfrågan på el och energi, med vissa restriktioner, och det är avgörande. Sedan kan naturligtvis säkerheten spela in när det gäller i vilken takt man avvecklar kärnkraftsreaktorer, liksom deras ålder.

Det finns en annan aspekt på det här som Rolf L. Nilson nämner i frågan, och det är de uttalanden som har gjorts av Preussen-Elektra. Jag har via mina medarbetare fördjupat mig i det ämnet. Företaget i fråga har mycket klart dementerat att det skulle vilja göra anspråk på svenska förvar för kärnkraftsavfall.

Man kan naturligtvis ha olika synpunkter på hur mycket tro eller misstro man skall rikta mot ett företag, men jag bara konstaterar och noterar att de uppgifter som har förekommit i svensk press har dementerats direkt till de tidningarna. Jag har kopior på Preussen-Elektras brev i det fallet.

En tredje faktor som är viktig att komma ihåg när man diskuterar internationaliseringen av elförsörjningen är ju att samma effekter som vi har haft av Nordelsamarbetet inom Norden mycket väl kan utsträckas till att gälla också större delar av vår omvärld och Europa. Det betyder i allmänhet bättre reservsituation och bättre möjligheter.

Anf. 369 ROLF L. NILSON (v):

Fru talman! Miljöministern var steget före mig. Jag har över huvud taget inte syftat på vad tyskarna tänker göra med sitt avfall, utan jag har bara fäst mig vid själva ägarfrågan och de komplikationer som jag anser att den kan innebära.

Jag tror nog ändå att jag har rätt i sak, att går man på lagtexten så är bristande säkerhet det enda lagliga stöd man i dag kan få för avveckling av kärnkraft. Energiöverenskommelsen får väl närmast betraktas som en utfästelse av de partier som har skrivit under den och sedan som en avsiktsförklaring av regeringen.

Vi hade en mycket kort men, tycker jag, belysande debatt för några veckor sedan här i kammaren om energipolitiken. Utskottsmajoritetens företrädare Hadar Cars, som varit med och förhandlat fram energiuppgörelsen, sade då att det inte alls är klart att vi får en avveckling 2010, utan den kan mycket väl ligga betydligt längre bort.

Anf. 370 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har klart angett vad som står i energiöverenskommelsen. Sedan går det att göra olika bedömningar av frågan. Det är riktigt som Rolf L. Nilson säger att det är en politisk avsiktsförklaring och ett uttalande av en bred majoritet i riksdagen. Åtminstone fem partier står i dag bakom denna överenskommelse och detta riksdagsbeslut.

Frågan om förvaring av avfall har diskuterats i anslutning till Preussen-Elektra. I övrigt gäller svensk lag för utländska företag som köper in sig i svenska anläggningar likaväl som för svenska ägare.

Anf. 371 ROLF L. NILSON (v):

Fru talman! Har jag rätt när jag säger att det i dag bara finns lagligt stöd för avveckling av kärnkraften på grund av bristande säkerhet? När avser regeringen påbörja det lagstiftningsarbete som kan möjliggöra en kärnkraftsavveckling? Det börjar bli kort om tid.

Jag har räknat på följande enkla modell. Om man har år 2010 som utgångspunkt och hävdar att det inte är praktiskt möjligt att avveckla mer än en reaktor om året, är man framme vid år 1998. Det ligger ganska nära i tiden, och åtminstone borde skisser och tankar på hur en lag skall se ut prövas någonstans.

Anf. 372 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Vi talar här om två olika principer. Det handlar om en lag som regel och som norm för hur kärnkraftverk skall hanteras, och det handlar helt riktigt om säkerheten. I övrigt är det fråga om en politisk överenskommelse och en politik som syftar till att förverkliga denna överenskommelse. Den politiken står vi för i den nuvarande regeringen. Sedan är det resultatet som avgör i vilken takt reaktorerna avvecklas – precis som jag sade i mitt svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

62 § Svar på fråga 1991/92:810 om bomullsodlingen och miljön

Anf. 373 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Laila Strid-Jansson har frågat vilka åtgärder miljöministern har vidtagit för att komma åt problemen kring bomullsodlingens stora miljöeffekter.

Sverige bedriver i olika internationella sammanhang ett aktivt arbete, bl.a. via kemikalieinspektionen och andra myndigheter, för att minska riskerna med och minska användningen av bekämpningsmedel. Som exempel på sådant arbete kan jag nämna att inom OECD:s kemikaliegrupp har helt nyligen – på initiativ av Sverige, USA och Canada – ett arbete påbörjats som syftar till att begränsa riskerna med bekämpningsmedel. I ett första steg skall förutsättningarna för en gemensam grundsyn vid beslut om tillstånd av nya och gamla bekämpningsmedel undersökas. Till detta arbete förs Sveriges krav på minskad användning och ökad kontroll av bekämpningsmedel och våra erfarenheter.

FN:s konferens om miljö och utveckling (UNCED) tar också upp frågan om bekämpningsmedelsanvändning. Bl.a. föreslås åtgärder för att få en bättre kontroll av spridning och användning av bekämpningsmedel före år 2000. Detta innefattar givetvis också bomullsproduktion. Sverige stödjer helt detta förslag.

Anf. 374 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Jag tackar miljöministern för svaret.

Som jag ser det finns det främst tre orsaker till att bomullsodlingen håller på att utvecklas till en av världens stora miljökatastrofer.

För det första används oerhört mycket bekämpningsmedel och starka insektsmedel.

För det andra besprutas buskarna före varje skörd med avlövningsmedel. Det är starka kemikalier som används för att löven skall falla av och för att bomullen skall kunna maskinplockas.

För det tredje konstbevattnas odlingarna intensivt, och det gör att grundvattnet sjunker. Det blir då torka, och det blir svårt för andra växter att klara sig – och jorden blåser bort.

Vidare används vid klorblekning av textilier blekmedel såsom natriumhypoklorit och klorit. Dessa medel riskerar att bilda klororganiska föreningar. Inom viss textilindustri förekommer försök med att bleka med hjälp av väteperoxid i stället för med klor. Väteperoxid, som är nedbrytbart i naturen, går dock inte att använda för alla slags blekningar.

Klorerade organiska ämnen i blekeriavlopp klassificeras som stabila organiska ämnen. Liksom andra stabila eller persistenta ämnen, t.ex. tungmetaller, har stabila organiska ämnen följande egenskaper. De är svårnedbrytbara, och de är giftiga för levande organismer. De är vidare biotillgängliga, dvs. de kan tas upp och anrikas av levande organismer.

Under årens lopp har halterna av stabila organiska miljögifter i havet byggts upp i bottensediment och i levande organismer. Effekter som misstänks vara orsakade av sådana ämnen är t.ex. skelettdeformationer och sterilitet hos sälar. Andra effekter är krökning av ryggraden och deformation

av käkarna hos fisk. Vidare påverkas fiskarnas fortplantningsorgan, och parasitangreppen på fisk ökar. Undersökningar visar, att när utsläppen från skogsindustrierna minskar, minskar även skadorna på fisk i närheten av industrierna.

Anf. 375 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det är inte svårt att kritisera hanteringen av bomullsodling. Det ligger mycket i Laila Strid-Janssons beskrivning. Tyvärr är det här inte något ensamt exempel. Det finns också andra missförhållanden i vår värld. Problemet är att det i sådana frågor är nödvändigt att agera internationellt och via internationell samverkan. Det är precis det vi gör.

I Sverige finns det, som bekant, inte särskilt mycket bomullsodling. Under den korta tid jag har befunnit mig i detta ämbete har jag ägnat mig åt att backa upp kemikalieinspektionen. Man gör där mycket bra insatser för att stärka det internationella samarbetet.

Det gäller att bl.a. se till att vi samordnar våra insatser främst i den rika världen, som ju är konsumtionsstyrande på området. OECD är en viktig organisation på det globala området. Det är också naturligt att problemen med bekämpningsmedel även belyses under Riokonferensen. Problemet är alltså den indirekta effekten och den påverkan som kan finnas i internationellt samarbete.

När den svenska allmänheten blir medveten om de problem som Laila Strid-Jansson här tar upp, är det klart att förändringar i livsstil och konsumtionsmönster påverkar mer direkt än vad som går att åstadkomma via politiken, där man måste gå den internationella vägen med indirekt påverkan och samverkan.

Anf. 376 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Jag tackar miljöministern igen.

Som miljöministern sade är det en stor del av bekämpningsmedlen som används just för bomullsodling.

På 5 % av Indiens yta odlas bomull. Men 50 % av bekämpningsmedlen används i bomullsodlingen. 25 % av bekämpningsmedlen i hela USA används i bomullsodlingen. 50 % av bekämpningsmedlen i u-länderna används i bomullsodlingen. 25 miljoner människor i u-länderna förgiftas årligen av bekämpningsmedel. Allt detta framgår av en rapport från WHO.

Sedan 1920 har bomull odlats vid Aralsjön. Bomullen har där kallats för det vita guldet. Vattennivån i sjön har sjunkit 14 meter, och vattnet är så salt att ingen fisk kan leva där. Floderna är starkt förorenade av bekämpningsmedel. En tredjedel av alla graviditeter slutar i missfall. Mödradödligheten har tredubblats de senaste fem åren. Sju av tio har i dag flytt från detta ofruktbara område. Visst är det här ett problem som vi måste ta till oss i Sverige.

Anf. 377 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har ingen annan uppfattning än Laila Strid-Jansson. Det finns inte någonting att diskutera i den huvudfråga som frågeställaren vill ta upp.

Vi använder internationellt och i Sverige alltför mycket av bekämpningsmedel. Alltså måste Sverige på starkast möjliga sätt påverka andra länder att minska användningen av bekämpningsmedel. Vi har i Sverige själva en plan att sopa rent framför egen dörr för att kunna föregå med gott exempel. Det är den metod som går att använda.

Det går att beskriva situationen hur mycket som helst. Detta är vad som konkret är möjligt att göra och vad vi också försöker att göra.

Anf. 378 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! I dag väljer konsumenterna tvättmedel osv. som är så litet miljöstörande som möjligt. De köper pappersvaror som inte är klorblekta, osv.

Men hur är det med kläderna vi bär på kroppen? Hur skall jag som designer och producent av kläder i naturmaterial bära mig åt för att få tag i bomull som inte är klorblekt och som inte har gått igenom denna fruktansvärda miljöförstörande process?

Konsumenterna och importörerna är inte dumma. De har rätt att få reda på detta. Där har miljöministern ett ansvar som ytterst ansvarig för miljöfrågor i Sverige. Det behövs alltså inte en lagstiftning, men däremot en upplysningskampanj och krav på både importörer och producenter av kläder och inredningstyger att märka sina varor med att de inte är gjorda av klorblekt bomull.

Är miljöministern beredd att medverka till att en upplysningskampanj om de stora miljöproblemen i producentledet kommer till stånd eller att slopa tullarna på miljövänlig bomull – som alla EG-länder har gjort? Det går nämligen att odla giftfritt. På vilket sätt är miljöministern beredd att medverka? Så vitt jag förstår måste frågan upp på dagordningen. Där har miljöministern ett stort ansvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

63 § Svar på fråga 1991/92:833 om sjöfarten och Stockholms skärgård

Anf. 379 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Gudrun Schyman har frågat mig när regeringen tänker presentera konstruktiva förslag till lösningar på de problem som sammanhänger med sjötransporter i den känsliga och unika naturen i Stockholms skärgård.

Kusten och skärgården i östra Mellansverige har genom sin natur- och kulturmiljö ett stort helhetsvärde både i ett internationellt och i ett nationellt perspektiv. Särskilda bestämmelser enligt 3 kap. naturresurslagen gäller med hänsyn till natur- och kulturvärdena inom detta område. Fr.o.m. den 1 juli i år knyts farledslagen till naturresurslagen, vilket innebär att tillåtligheten av nya farleder och andra åtgärder för sjöfarten alltid skall bedömas utifrån dess inverkan på natur- och kulturmiljön. Samtidigt blir det ett formellt krav på att det till en ansökan om tillstånd enligt farledslagen skall fogas en

miljökonsekvensbeskrivning som möjliggör en samlad bedömning av åtgärdens inverkan på miljön, hälsan och hushållningen med naturresurser.

Inom miljö- och naturresursdepartementet kommer vi med stort intresse att ta del av resultatet av den utredning som regeringen tillsatte i maj 1991 om hur de land- och sjöbaserade person- och godstransporterna till och från Stockholmsregionen skall kunna samordnas. En viktig uppgift för den utredningen är att kartlägga och analysera hur färjetrafiken och den anknytande landtrafiken kan utformas med hänsyn till såväl miljön som ett effektivt transportsystem.

Utredningen väntas komma med sina förslag nu i sommar. Därefter kommer regeringen att ta ställning till utredningen och de problem som Gudrun Schyman nu har tagit upp.

Då Gudrun Schyman, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Annika Åhnberg i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 380 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tackar å Gudrun Schymans vägnar för svaret på denna fråga, som hon tyvärr inte själv kan ta emot eftersom hon är förhindrad.

Miljöministern säger att regeringen kommer att ta ställning när denna utredning har redovisat sina förslag. Men anledningen till att frågan ställs just nu är att det för oss som inte tillhör regeringen redan är klart vilka förslag utredningen lägger fram. De förslagen har redan presenterats i massmedia. De går ut på att man aktualiserar den s.k. Rödkobbsleden, som har väckt många protester. Värmdö kommun lade t.ex. in sitt veto mot den. Det var anledningen till att man tillsatte denna utredning. Det är en farled som kommer att innebära mycket stora ingrepp i den känsliga natur, som miljöministern i sitt svar nämner är väl värd att vara rädd om och hantera varsamt.

Det betyder fortsättningen på en utveckling med allt större båtar och allt tyngre sjöfart in i Stockholms känsliga skärgård. Alternativet skulle vara att man lokaliserade ut en del av den tyngre sjöfarten till hamnar utanför centrala Stockholm – till Nynäshamn, Södertälje eller andra hamnar.

Det är synd att vi inte kan få ett mer preciserat svar på denna fråga. Jag tror att det är oerhört många som nu känner rädsla för att Rödkobbsleden, trots alla de protester förslaget har väckt, skall bli den väg man väljer för sjöfarten.

Anf. 381 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Vi brukar traditionellt undvika att spekulera kring medieuppgifter. Här finns en utredning. Den skall komma med förslag. Det är dess uppgift. Vi bedömer detta efter sedvanlig behandling.

Jag är medveten om att utredningen är fri att komma med sådana här förslag. Men det totala resultatet av förslagen skall vara att man får en bättre trafikföring, som inte belastar regionen med onödig genomfartstrafik. Det är innebörden av direktiven. Jag utgår från att utredaren beaktar det.

Vi har möjlighet att välja olika leder genom skärgården. Jag vill inte uttala mig preciserat när det gäller Rödkobbsleden. Sanningen är att Värmdö kom-

mun har kvar sin vetorätt. Det har spekulerats kring att man skulle byta denna led mot en annan och därmed hantera den politiska majoriteten i Värmdö. Låt mig säga att det kan finnas anledning att föra en kritisk debatt kring detta. Men jag kan inte göra det med utgångspunkt i förslag som ännu inte är framlagda. Det är mot den bakgrunden jag drar gränsen.

Jag har erfarenheter från detta område sedan tidigare, efter att ha varit kommunikationsminister i 30 dagar. Jag är fullt medveten om den känsliga miljö det här handlar om. Jag har alltid försökt värna Stockholms skärgård, som är något helt unikt i världen.

Anf. 382 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag är glad över beskedet att miljöministern delar uppfattningen att det är viktigt att värna Stockholms skärgård. Vi är många som har den uppfattningen. Jag är också glad över det faktum att farledslagen numera är knuten till naturresurslagen och att vi därmed kommer att få såväl en miljökonsekvensbeskrivning som en prövning enligt naturresurslagen av förslaget.

Det är min förhoppning att Rödkobbsleden inte skall bli förverkligad. Det bästa sättet att skydda denna känsliga natur är att lokalisera ut en del av sjöfarten. Vi får återkomma till den diskussionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

64 § Svar på fråga 1991/92:836 om miljöavgifter på sprayfärger

Anf. 383 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att minska förekomsten av klotter och förbättra möjligheterna till saneringsåtgärder.

Jag håller helt med om att klotter är ett otyg som bör bekämpas. Annika Åhnberg har föreslagit att sprayburkar som används vid klottring skall beläggs med en miljöavgift som kan finansiera klottersaneringen.

Förslaget stämmer överens med min syn att produkter bör belastas med även de samhälleliga kostnader de ger upphov till. I detta fall är det dock svårt att skilja ut den målgrupp som borde drabbas av avgiften från övriga konsumenter som köper sprayburkar. Det är inte ens säkert att klottraren köper sin burk. Det är därför inte troligt att avgiften skulle få en styrande effekt. De administrativa kostnaderna för att ta ut en avgift måste också ställas mot de kostnader som avgiften avses täcka.

Mot denna bakgrund är jag för närvarande inte beredd att föreslå någon miljöavgift på sprayburkar.

Anf. 384 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det kan tyckas litet gnälligt att reta sig på klottret. Men detta är ett viktigt problem för dem som är kollektivtrafikresenärer i storstadsregioner och dagligen tvingas åka med ganska nergångna bussar eller tåg som

har blivit nerklottrade. Man nöts mot det dagligen. Detta klotter är för det mesta inte någon vacker graffiti, utan en ganska trist och dyster anblick.

Jag beklagar att miljöministern inte tycker att denna idé är värd att pröva. Argumentet är att kostnaden inte drabbar dem som använder sprayburkarna på ett felaktigt sätt, utan den drabbar ett större kollektiv. Till svar på det kan jag säga att kostnaderna för att sanera i dag definitivt inte drabbar dem som har klottrat. De drabbar skattebetalarkollektivet och resenärerna via avgifterna. Vi finansierar inte i dag saneringen på något bättre sätt.

Om det nu är så att klottrarna inte köper sina färger, kan en avgift som fördyrar produkten i affären kanske öka angelägenheten hos affärsinnehavarna att håller bättre reda på burkarna, så att den som vill ha en sådan blir tvungen att köpa den. Det kanske kunde vara ett sätt att komma till rätta med det problemet, i den mån det existerar.

Anf. 385 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag skall inte utvidga svaret på denna fråga alltför mycket. Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning om klottret. Det är viktigt att nämna, även om jag inte gör det i svaret, att det klotter som Annika Åhnberg tar upp är straffbart och skall åtgärdas den vägen i första hand. Om det vore möjligt att få en effektivitet i andra åtgärder är jag den förste att ställa upp på det.

Det är klart att det är möjligt att höja skatter och avgifter. Men de skall vara effektiva när de används. I annat fall leder de enbart till irritation. Jag gör i dag bedömningen att det inte är möjligt att träffa just det klottrande kollektivet på ett effektivt sätt denna väg. Jag tror att vi måsta ägna oss mera åt social kontroll i detta fall, om jag får använda det uttrycket, och hålla ordning på dem som klottrar på olika offentliga platser.

Anf. 386 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att man måste vidta andra åtgärder också. Detta är inte det allena saliggörande. Jag skall inte förlänga denna debatt, för vi kommer inte längre. Jag tyckte att det var en idé värd att pröva i sammanhanget.

Överläggningen var härmed avslutad.

65 § Svar på fråga 1991/92:837 om miljöproblemen på grund av fritidsbåtar

Anf. 387 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att minska fritidsbåtarnas negativa miljöpåverkan.

Fritidsbåtarna utgör inom vissa områden under en koncentrerad tid av året en väsentlig källa till utsläpp. Sjöfartsverket har nyligen i en rapport redovisat uppgifter angående utsläppen från fritidsbåtarna i Sverige. Av rapporten framgår att utsläppen av kolväten och kolmonoxid i förhållande till

motsvarande utsläpp från större fartyg är så stora att sjöfartsverket anser att det finns ett behov av att begränsa fritidsbåtarnas utsläpp.

Inom kommunikationsdepartementet – som ansvarar för dessa frågor – pågår, i enlighet med regeringens förslag i årets kompletteringsproposition, ett brett översynsarbete som bl.a. syftar till att undersöka nya former för ekonomiska styrmedel inom hela transportsektorn.

Innan resultatet kommer från detta översynsarbete, som bl.a. kommer att omfatta frågor rörande fritidsbåtarna, är jag inte beredd att i dag ta ställning till olika former av styrmedel på just detta område.

Anf. 388 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret på denna fråga, även om jag inte är helt nöjd med det. Precis som miljöministern redogör för kommer en stor del av de miljöfarliga utsläppen till havs från fritidsbåtarna. Det är faktiskt så mycket som 90 % av kolväteutsläppen från sjöfarten som kommer från fritidsbåtarna. Även kolmonoxid och partiklar är stora problem. Eftersom flottan av fritidsbåtar har ökat så kraftigt är detta ett stort problem, som vi med det snaraste bör göra någonting åt. Antalet fritidsbåtar har fördubblats på 20 år, och det finns anledning att tro att det kommer att fortsätta växa.

Naturligtvis är detta något som behöver utredas. Men jag är inte riktigt säker på att jag är nöjd med att kommunikationsdepartementet skall se över detta i samband med att man tittar på nya ekonomiska styrmedel. Det som sjöfartsverket föreslår, som jag tycker verkar vara en bra väg att gå, är att man skall kräva införande av katalysatorer även på bensinmotorerna för fritidsbåtar. Man skulle kunna kräva att de infördes från förslagsvis 1995, om man ganska snabbt gick fram med ett sådant förslag.

Jag tror att det är fara värt att ett utredningarbete drar ut på tiden, så att vi skjuter på dessa nödvändiga åtgärder onödigt långt in i framtiden. Jag tror att det är viktigt att man ganska snabbt kommer till beslut om hur man skall hantera detta.

Anf. 389 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag delar den uppfattningen och hyser inga tvivel om att man på kommunikationsdepartementet tar del av de utredningar som faller inom dess område. Just den utredning från sjöfartsverket, som jag nämner i frågesvaret, innehåller konkreta förslag på detta område, något som jag är fullt medveten om.

Utöver detta ingår, på det område som jag själv har att handlägga direkt, miljöklassning av bränslen. Det har vi talat om tidigare här i riksdagen. Det gäller naturligtvis också på detta område.

Anf. 390 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag undrar när ungefär man kan förvänta sig att det kommer några förslag som kan behandlas av riksdagen på detta område.

Anf. 391 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har inte nämnt det i frågesvaret, och det beror på att det fortfarande är öppet. När det gäller miljöklassning av bränslen kan jag svara

att det handlar om förslag under detta år. När det gäller de övriga delarna är det riktigt som Annika Åhnberg säger, att det är ett större uppdrag som innefattar också fritidsbåtar. Därför vill jag i dagens debatt inte precisera tidpunkterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

66 § Svar på fråga 1991/92:797 om Nitro Nobels dynamittillverkning för försvarsändamål

Anf. 392 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Gudrun Norberg har frågat mig om det finns något förbehåll i regeringens godkännande av företaget Dynos köp av Nitro Nobel år 1986 avseende upprätthållande av dynamittillverkning för försvarsändamål.

I ett beslut den 4 december 1986 biföll regeringen en ansökan från Dyno Industrier Sverige AB – som är ett helägt dotterbolag till Dyno Industrier A.S. i Norge – om att få förvärva samtliga aktier i Nitro Nobel AB i Gyttorp. Regeringens beslut innehåller inga förbehåll avseende dynamittillverkningen eller andra villkor. I samband med förvärvet gjorde Dyno Industrier A.S. vissa åtaganden gentemot den svenska staten som jag av sekretesskäl dock inte kan gå in på. Dessa åtaganden hindrar emellertid inte Dyno Industrier att av marknadsmässiga och/eller företagsekonomiska skäl vidta nödvändiga förändringar av dess verksamhet i Gyttorp.

Anf. 393 GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag var rädd för att det skulle bli ungefär det här. Oron är naturligtvis stor i Gyttorp utanför Nora med anledning av att Dyno planerar att lägga ner Dynamextillverkningen och flytta över den till Norge.

Detta är naturligtvis en regionalpolitisk och näringspolitisk fråga, men den har också anknytning till försvarspolitiken. Nitro är ett företag som har en viss produktion för försvarsändamål. Jag vet att Nitro har ett åtagande till FMV för ett antal månader framöver. Det vi alla riksdagsmän från Örebro län undrade över när vi skulle försöka att agera, var om det finns något förbehåll ur försvarssynpunkt.

Jag skulle vilja fortsätta frågandet och säga så här: Står det någonting om att man vill bevara dynamittillverkning i Sverige i det avtal som är hemligstämplat? Kan försvarsministern se något värde i att man behåller den här dynamittillverkningen i Sverige?

Anf. 394 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Av lätt förstådda skäl kan jag naturligtvis inte gå närmare in på vad en sekretessbelagd handling innebär. Jag kan emellertid säga så mycket, att Dynos skrivelse till staten när det begav sig innehöll en förtrolig information om bolagets framtida verksamhet och dess internationella strategi. Däremot finns det inga åtaganden om framtida verksamhet i Sverige.

Av beredskapsskäl är det självfallet av ett visst värde om tillverkning kan

ske i Sverige också i fortsättningen. Detta är emellertid en fråga som borde ha klarats ut i samband med att övertagandet skedde år 1986.

Låt mig dock också i rättvisans namn säga att det år 1986, alltså vid den tidpunkt då överlåtelsen skedde, faktiskt också hos Nobel Industrier fanns en viss tvekan om verksamhetens fortlevnad i Gyttorp.

Överläggningen var härmed avslutad.

67 § Svar på fråga 1991/92:843 om överskottet på livsmedel i beredskapslagren

Anf. 395 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Erling Bager har frågat mig om regeringen avser ta initiativ till att överskottet på mat inom försvaret skall kunna sändas till behövande i Baltikum.

Låt mig först konstatera att denna fråga på intet sätt är ny. Regeringen har redan uttalat att överskott av livsmedel och andra förnödenheter från det militära försvaret bör kunna utnyttjas för humanitära insatser i de baltiska staterna och i Ryssland.

Den 19 mars i år uppdrog regeringen på mitt förslag åt försvarets materielverk att föra en dialog med biståndsorganet SIDA hur ett uppkommet överskott skall kunna utnyttjas. En viss del av det som omsätts måste återanskaffas och för den delen bör vissa ekonomiska resurser tillföras, men i stora delar kan livsmedlen ges i bistånd under förutsättning att kostnader för frakt och annat kan bestridas via de anslag som finns för internationellt bistånd inkl. den s.k. östhjälpen.

Bl.a. har ärtsoppa lämnats till en biståndsorganisation för utportionering till behövande i S:t Petersburg. Biståndet har varit mycket välkommet.

Låt mig vidare konstatera att de rutiner som tillämpas vid omsättningen av livsmedel innebär att en viss volym omsätts årligen. Den utrangerade volymen från förråden samlas vid olika regementen och är som störst vid årsskiftet. Dessa livsmedel används sedan under det kommande året som förplägnad åt de värnpliktiga som fullgör grundutbildningen eller i samband med repetitionsutbildning och olika krigsförbandsövningar. På detta sätt omsätts livsmedelsförråden successivt.

Det bör dock inte ankomma på enskilda förbandschefer att avgöra vart biståndet skall lämnas. För detta finns som bekant ett centralt biståndsorgan.

Anf. 396 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret. Det är ju positivt att regeringen redan har tagit initiativ, som har gjort att man har kunnat sända över en del av beredskapslagret till Baltikum och S:t Petersburg.

Anledningen till att jag har tagit upp den här frågan är bl.a. en del pressartiklar. I det här fallet berättas om en överste vid en flygflottilj som säger att han har reagerat under många år över att lagrade konserver har kastats. Ca 20–25 % har kasserats under flertalet år.

Med litet framförhållning skulle detta kunna användas på ett nyttigt sätt. Jag tycker att det är bra att den nya regeringen nu har tagit initiativ till att man kan använda detta i biståndd till Baltikum. Jag tror kanske inte att det är fullt så välplanerat när det gäller att ta till vara detta, som försvarsministern nämnde, och att den del som blir över används vid manövrar och på olika sätt. Det är nog viktigt att försvarsministern håller ett öga på de enskilda förbandscheferna och ser till att det verkligen går så väloljat till som svaret anger. Jag är litet kritisk till att det skulle fungera så bra redan, men målsättningen är ju att det skall bli så.

Slutligen skall självfallet lämpliga biståndsorgan vara med i hanteringen.

Anf. 397 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag tror inte att det fungerar perfekt nu. Jag vill ingalunda påstå det. Men försvardepartementet har tagit initiativ till att få upp snabbheten i den här verksamheten. Listor har färdigställts över materiel för åtskilliga miljoner kronor. Det gäller långt ifrån bara livsmedel, utan det gäller även filtar, tält, kaminer och andra saker som måhända kan vara av viss betydelse.

Jag vill dock göra klart att försvarsdepartementet inte äger rätt att bedriva biståndsverksamhet. Det är inte vår uppgift. Däremot är vi självfallet beredda – och det har skett – att hjälpa till att ställa transporter och annat till förfogande under förutsättning att finansiering kan ske via de ordinarie biståndsanslagen. Det finns ju faktiskt pengar avsatta för detta.

Jag kan bara ge ett exempel på hur snabbt det kan gå när allt fungerar. Den överblivna medicinen m.m. från det s.k. Kuwaitsjukhuset överfördes till Estland, Lettland och Litauen med svenska Herculesflygplan från flygvapnet. Det tog inte mer än 5–6 dagar från det att idén kom upp till dess att regeringen hade fattat beslut och medicinen var levererad till samtliga tre länder.

Anf. 398 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten i den sena timmen. Jag har sagt att jag är nöjd med svaret. Jag är nöjd med att det nu går ut direktiv inom försvaret att man kan se till att sända detta överskottsmaterial till hjälpbehövande. Det är bra att rutinerna skapas. Jag ser fram emot att försvaret skall samarbeta med lämpliga biståndsorgan för att ta vara på dessa livsmedel och se till att de kommer till god användning.

Överläggningen var härmed avslutad.

68 § Svar på fråga 1991/92:754 om torskfisket i Öresund

Anf. 399 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Siw Persson har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder med anledning av det danska fisket efter torsk i den svenska delen av Öresund.

1932 års konvention med Danmark angående fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvattnen innehåller regler, vilka gäller för

de båda ländernas torskfiske i Öresund. Utanför ett djup vid stranden av sju meter är torskfiske med garn och krok överallt i sundet gemensamt för konventionsparterna. Trålfiske efter torsk får ske endast inom ett begränsat område i sundets nordligaste del utanför Kullaberg och Höganäs.

Fisket i Öresund berörs också av 1973 års konvention rörande fisket och bevarandet av de levande tillgångarna i Östersjön och Bälten – mera känd under namnet Gdansk-konventionen. Inom den till konventionen knutna Fiskerikommissionen för Östersjön, med säte i Warszawa, har man sedan 1989 fördelat de totala tillåtna årliga fångstmängderna för torsk mellan parterna. Svenska fiskares torskfångster i Öresund avräknas mot vad Sverige tilldelats, och de danska fiskarnas fångster avräknas mot Danmarks andel av EG:s årstilldelning.

Såväl svenska som danska fiskare fångar torsk i hela Öresundsområdet. Fångststatistiken för tioårsperioden 1981–1990 visar, att de danska yrkesfiskarna genomgående haft ett större intresse för detta fiske än sina svenska kolleger. De danska fångsterna har sammanlagt under perioden varit nästan fem gånger större. Totalfångsten har minskat sedan 1987 och uppgick 1990 till 842 ton, varav Danmark svarade för 722 ton. Preliminära uppgifter för 1991 anger en ökning för både Sverige och Danmark.

Torskfångsterna i Öresund svarar för endast ca 0,5 % av det totala uttaget inom Gdansk-konventionens område. Därmed torde deras påverkan på den i och för sig bekymmersamma torsksituationen i hela Östersjön vara ytterst begränsad.

Frågeställaren har också uttryckt oro beträffande Östersjöns sillbestånd. Till detta är bara att säga, att all expertis är enig i bedömningen att sillen är rikligt förekommande i Östersjön i dag.

Någon betydande ändring av fiskemönstret i Öresund under de senaste åren har inte noterats av de svenska fiskerimyndigheterna på grundval av vare sig statistik eller andra uppgifter.

Sammanfattningvis kan konstateras, att danska fiskare har rätt att fiska torsk i den svenska delen av Öresund i kraft av 1932 års konvention. Motsvarande gäller för svenska fiskare i den danska delen. Så länge fisket i Sveriges del av Öresund bedrivs i enlighet med gällande internationella och nationella regelverk och inom ramen för de fångstmängder som angetts av Fiskerikommissionen för Östersjön, ser jag ingen anledning att nu vidta några särskilda åtgärder. Fisket i fråga övervakas fortlöpande av den svenska kustbevakningen.

Anf. 400 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret.

Den konvention som ingicks 1932 var säkert bra då. Det är nu väldigt många år sedan, och mycket har hänt. Tyvärr har förhållandena i Öresund försämrats för både växter och djur.

När det gäller trålfisket utanför Kullaberg och Höganäs är detta ett stort problem. Det är ett smalt område i vilket man tillåts att fiska med trål. Man sveper då in över icke tillåtet område, och därmed har kustbevakningen ett heltidsarbete. Kustbevakningen kan faktiskt användas till bättre ändamål än just detta. Jag har därför motionerat om att man skulle dra en gräns för trål-

fiske från norra Kullaberg över till Danmark. Tyvärr blev inte den motionen bifallen.

När det gäller danskt fiske med garn, fiskar man nästan inte på den danska sidan. Det beror förmodligen på att det där är sådana grundförhållanden att det inte finns fisk. Det är alltså ett mycket dåligt avtal som Sverige har träffat med Danmark. Det är faktiskt på tiden att man förhandlar om detta avtal, och det måste i så fall göras senast 1993, eftersom det tar två år innan man kan ändra det.

Beträffande ministerns svar om sillen, tror jag att det senast i dag stod i tidningen att det nu är förbud mot fiske av skarpsill. Torsken är dåligt förekommande i Östersjön, och då fiskas skarpsillen ut.

Öresund är barnkammare för många olika sorters fisk. Man kan fråga sig varför det inte finns någon fisk. Det är ungefär som att gå in på BB och ta bort mödrarna, och sedan undra varför det inte blir några barn. Det är alltså på tiden att myndigheterna inser vilken vikt Öresund har som barnkammare för olika sorters fisk. Det är över huvud taget en speciell miljö som finns i Öresund. Det har inte myndigheterna insett. Jag kan ta naturvårdsverket som exempel, som jag tycker på ett bedrövligt sätt har missat sin kontroll i Öresund.

Anf. 401 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Vi vet via de svenska myndigheterna att trålfiske har förekommit utanför de områden där det är tillåtet. Dock har detta fiske inte varit av någon betydande omfattning. Att vi sedan har ett danskt fiske på den svenska sidan, där det är ett gemensamt fiske, är i och för sig heller inte någonting att gruva sig över. Det är ju inte förbjudet för svenska fiskare att fiska där. Det finns en överenskommelse om att hela detta område är tillgängligt för båda parter.

Vad beträffar sillen i allmänhet, är jag inte för närvarande detaljkunnig när det gäller frågan om skarpsill. Men det är ett bekymmer att det finns stora sillmängder som är möjliga att fånga men svåra att avsätta, och det är en mycket dålig lönsamhet för fiskarna. Men jag ser inte detta problem som något större bekymmer.

Sedan till frågan om Öresund som barnkammare. Jag tycker att Öresund är ett fantastiskt havsområde, som naturligtvis är känsligt för miljöföroreningar och som vi bör vara rädda om. Däremot är jag osäker på om det verkligen är en direkt barnkammare. Vi vet att bedömningen från experthåll är, att fisket i Öresund är så ringa att det har en mycket liten betydelse för den totala situationen i Östersjön.

Anf. 402 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Ministern säger att trålfisket är av betydande omfattning. Departementet har där en avvikande uppfattning i förhållande till bl.a. kustbevakningen. Jag var ute med dem i höstas och fick då information om att de tyvärr har alldeles för mycket att göra med att bevaka dessa trålfiskare, som med ett mycket effektivt informellt system ser till att kunna fiska olagligt. Det är alltså stora resurser som måste användas för att fånga in dessa trålfiskare.

När det gäller det faktum att det inte är förbjudet att fiska på den danska sidan, är jag väl medveten om det. Att svenskar inte fiskar där är inte så konstigt. Finns det ingen fisk, fiskar man inte, som jag tidigare sade. Så enkelt är det. Jag har full förståelse för att de danska fiskarna utnyttjar fiskeresurserna på den svenska sidan, eftersom det där fortfarande finns fisk, men vi måste ändå ha intresse av att det görs en något så när rimlig avvägning mellan länderna.

Dessutom vill jag också passa på att påpeka hur allvarligt garnfisket i Öresund är. Det har t.o.m. förekommit dykarolyckor, eftersom så mycket garn har hamnat på havsbotten.

Anf. 403 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Detta är ett område där det är tillåtet att fiska på både den svenska sidan och den danska sidan för svenska och danska fiskare. Jag har här hela serien av siffror från 1981–1990, och jag kan konstatera, att av totalt nästa 15 000 ton har svenska fiskare inte tagit upp mer än 2 500 ton, medan hela området är tillgängligt för alla. Det måste bero på någonting annat än själva avtalet. Svenska fiskare har enligt detta samma rätt.

Det är möjligt, Siw Persson, att den svenska fiskeripolitiken har varit sämre än den danska, och att danska fiskare därför är mer aktiva än svenska. Det är jag i och för sig beredd att fundera över, och det gör vi. Regeringen har tillsatt en utredning som skall titta på på den svenska fiskeripolitiken.

Jag var häromveckan i Köpenhamn och talade med min danske kollega om detta. Det tycker jag kan vara intressant. Däremot anser jag att avtalet är ganska bra. Det är bra att vi har Öresund ihop, och det vill jag inte riva upp.

Anf. 404 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Också jag anser att vi skall ha ett avtal där vi kan arbeta ihop både från svensk och dansk sida. Men tyvärr har utvecklingen varit negativ de senaste två åren, och det har accellererat problematiken.

Jag hoppas att departementet uppmärksammar denna fråga ännu mer än vad man kanske har gjort tidigare, att man noga följer utvecklingen och kommer med konstruktiva förslag.

Anf. 405 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag vill tillägga följande.

År 1982 fiskade svenska fiskare 140 ton och de danska 1 638. År 1990 fiskade svenska fiskare 120 ton och de danska 722. Det tyder på att denna situation har funnits ganska länge.

Anf. 406 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Jag har inte tillgång till statistik, men jag tror att vi kan vara överens om att vi även utan statistik kan bevisa att fisketillgången har minskat radikalt under de senaste åren.

Överläggningen var härmed avslutad.

69 § Svar på fråga 1991/92:835 om Sverige och EG:s subventionerade tobaksodling

Anf. 407 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att klargöra det svenska förhållningssättet till subventioner av tobaksodling inom EG.

Det är riktigt att tobaksodling subventioneras inom ramen för EG:s jordbrukspolitik. Stöd till de sydliga medlemsländernas produktion har generellt varit lägre än till de nordliga, vilket naturligvis framhålls av de sydliga medlemsstaterna. I EG:s ministerråds beslut förra vekcan om reform av jordbrukspolitiken har s.k. maximalt garanterade kvantiteter införts för tobaksodling. Produktionen i medlemsstaterna kvoteras.

Det är naturligtvis också riktigt att tobaksbruket har negativa hälsoeffekter. Regeringen och svenska myndigheter söker genom skattepolitik, informationsverksamhet osv. minska tobakskonsumtionen.

Det är emellertid också så, att Sverige inte ännu är medlem av EG. Det vore därför fel av regeringen att nu göra uttalanden om enskildheter i EG:s jordbrukspolitik. Som EG-medlem får vi alla tillfällen att ge våra synpunkter.

Anf. 408 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret, som jag dock inte är riktigt nöjd med.

Det är märkligt att man i EG diskuterar att förbjuda olika typer av tobaksbruk. Vi har t.ex. haft en diskussion om detta, och många har oroat sig för det s.k. våta snuset som används mycket i Sverige. Det vill man förbjuda i EG. Samtidigt subventionerar man odlingen av tobak. Jag tycker att det finns något slags brist på logik här. Var tänker man sig att tobaken skall ta vägen? Man måste inse att det blir problem, men ändå subventionerar man produktionen av den vara som ger upphov till problemen.

Jag har litet svårt att förstå varför vi inte skulle kunna lägga oss i den diskussionen, trots att vi ännu inte är medlemmar. Det är ju ändå nu som man diskuterar en reformering av jordbrukspolitiken. Jag tror att det skulle vara av rätt stort intresse. Även i EG är det så, att de som är direkt berörda kanske känner till och diskuterar besluten. Men för den stora allmänheten är det rätt okänt hur jordbrukspolitiken utformas och vilka subventioner det handlar om. Jag tror att detta är en diskussion som skulle engagera många.

Jag undrar litet grand varför det skall vara så omöjligt för Sverige att mer aktivt ta del i denna diskussion redan nu. Beror det månne på någon rädsla att stöta sig med de mäktiga och stora ekonomiska intressen som det här är fråga om? Tobaksproduktionen har en omsättning på i storleksordningen 35 miljarder ecu. Det är ca 250–300 miljarder svenska kronor. Det handlar alltså om stor summor pengar. Men det är i grunden också en viktig hälsofråga. Jag tycker därför att det är viktigt att man inte är passiv utan aktiv i denna diskussion.

Jag skulle gärna vilja få litet mer klargjort varför vi i Sverige inte kan vara aktiva trots att vi inte är medlemmar.

Anf. 409 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag noterar att inte heller Annika Åhnberg är nöjd med mitt svar. Jag har hört samma kommentar här i samband med tidigare frågor.

Vi kan givetvis ha en uppfattning, men vi kan rimligtvis inte påverka EG:s politik så länge vi inte är medlemmar. Vi kommer säkert som medlemmar, och redan i medlemskapsförhandlingarna, att få många tillfällen att ha synpunkter på EG:s jordbrukspolitik, framför allt på de områden som berör Sverige.

När det gäller frågan om tobaken, är produktionen en sak och konsumtionen en annan. Om man inte vidtar kraftiga begränsningar i användningen eller införseln av tobak, påverkar man inte konsumtionen genom att påverka produktionen. I ett längre perspektiv med en friare handel kan det hända att detta är möjligt. Då skulle nämligen priset påverkas. Men i dagsläget finns det sannolikt inte särskilt stor chans att minska tobaksbruket i EG-länderna genom att minska tobaksodligen eller sänka subventionerna.

Det skulle kompenseras genom ett inflöde av tobak från annat håll i stället. Därför är det här en ganska komplicerad bild.

Det går att komma längre i debatten, men jag tror att det gagnar föga, den här tiden på dagen, så pass långt före EG-medlemskapet.

Anf. 410 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Detta senare kan jag hålla med om. Jag tycker i och för sig att vi skulle kunna delta mer aktivt i diskussionen redan nu, men jag hoppas att jordbruksministern delar min uppfattning att vi när det blir möjligt skall framhålla det principiellt felaktiga i att subventionera en produktion som ger upphov till denna konsumtion. Visserligen är produktionen och konsumtionen skilda saker, som jordbruksministern sade, men det ena beror ändå av det andra, så det finns ett samband.

Det riktiga måste vara att man genom att slopa subventionerna får en rimligare prisrelation, så att denna produktion får bära sina egna kostnader. I den mån vi har någon tro på att prisfrågan avgör litet grand, skulle man därmed kunna bidra till att hålla tillbaka tobaksbruket, om kostnaderna blir mera synliga och får bäras av dem som använder tobaken. Jag hoppas alltså att diskussionen inte är avslutad, utan att detta är någonting som det finns intresse att fortsätta att diskutera.

Anf. 411 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag kan tillägga ytterligare två saker. Det finns i dagsläget i Centralamerika, på Cuba och i Brasilien, ett stort överskott på tobak, med betydande bekymmer, och det skulle säkert med stor snabbhet flyta in tillräckliga mängder tobak om man producerade mindre inom EG.

Om man nu av skilda skäl subventionerar jordbruk, framför allt på grund av att världshandeln inte fungerar på ett tillfredsställande sätt, kan det naturligtvis diskuteras om subventionen skall ske i förhållande till nyttigheten hos produkten. Vi kommer då långt in i en komplicerad diskussion, om vi skall ha samma attityd till alkoholproduktionen, vin- och spritproduktionen, till olika typer av näringsämnen, som fetter, kolhydrater, fibrer etc. I den

svenska debatten har vi hittills inte lagt de här synpunkterna på jordbrukspolitiken. Med det vill jag inte säga att det är omöjligt att göra det i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

70 § Svar på fråga 1991/92:855 om reglerna om transport av hundar till och från Sverige

Anf. 412 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Siw Persson har frågat mig om regeringen avser att anpassa reglerna för transport av hundar till och från Sverige till europeiska bestämmelser.

Sverige är i likhet med några andra länder i Europa, t.ex. Norge, Irland och Storbritannien, fritt från sjukdomen rabies. Dessa länder tillämpar karantänsförvaring av hundar och katter vid införsel från länder där rabies förekommer eller från länder som vaccinerar mot rabies.

Rabies är en mycket allvarlig sjukdom, som kan drabba både människor och djur. Sjukdomen har inte påvisats i Sverige sedan år 1886. För att skydda Sverige från att få in rabies i landet ställer jordbruksverket som villkor för att få föra in hundar och katter från rabiessmittade länder, att djuren skall hållas i karantän.

EES-avtalet omfattar inte regler om införsel av hundar och katter, varför avtalet i sig inte påverkar våra införselregler i detta avseende. Diskussioner pågår emellertid såväl inom EG som inom WHO när det gäller frågan om det går att ersätta karantänsförvaring med någon annan metod som också gör det möjligt att skydda ett rabiesfritt land från att få in rabies. Jordbruksverket följer den internationella utvecklingen och de internationella diskussionerna. Mot bakgrund härav gör verket fortlöpande bedömningar om vilka villkor som bör ställas vid införsel av bl.a. hundar och katter till Sverige.

Vi följer således noga det internationella arbete som bedrivs inom detta område. Om det kommer fram någon annan metod än karantänsförvaring som skyddar oss från att få in rabies i Sverige kommer vi naturligtvis inte att kräva att hundar och katter skall hållas i karantän för att få föras in i landet.

Anf. 413 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret.

Det finns rabiesvaccinering ute i Europa som både kliniskt och praktiskt har visat sig innebära ett fullgott skydd för de övriga europeiska hundarna. Många ställer sig då frågan: Varför kan det inte gälla även svenska hundar, så att de kan få följa med, nu när det skall bli lättare att röra sig fritt ute i Europa? Jag har hört att det också lär diskuteras kontinentala bestämmelser med vaccinationspass inom EG. Det skulle gälla även sådana länder som Storbritannien och Irland.

Vi skall komma ihåg att hundar och katter i dag är uppskattade och viktiga familjemedlemmar. Jag tror säkert att ministern har noterat att ett av de få försäkringsbolag som går bra nu för tiden i Sverige är det försäkringsbolag som försäkrar just hundar och katter – och även hästar, tror jag det var. Man

är alltså i Sverige väldigt mån om att se till att bl.a. hundar har ett fullgott skydd.

Jag har alltså förståelse för att man nu försöker väcka den här frågan, så att vi så tidigt som möjligt kan få ta med oss våra hundar vare sig vi åker in i eller ut ur landet. Därför blir jag litet besviken över ministerns allmänt hållna svar.

Anf. 414 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag har stor förståelse för de synpunkterna. Jag har också här i kammaren uttalat mig för att titta litet närmare på detta. Det vore intressant om vi skulle kunna släppa något på reglerna, om det nu finns andra sätt att skydda sig, t.ex. genom vaccinering.

Det är självfallet också så att om länder i omvärlden under lång tid är rabiesfria skulle det kunna innebära lättnader. Nu är det dock så att t.ex. Finland, som har varit rabiesfritt de senaste åren, inte har samma bestämmelser för införsel som vi har. Därför skulle man kunna riskera att djur, och även smitta, kommer in omvägen via Finland.

Ett annat förhållande är enligt vad jag har erfarit att vaccinerade djur kan ha en viss smitta om de träffar djur som inte är vaccinerade. Därför måste man sannolikt, som också Siw Persson antydde, ha en konsekvent vaccinering av samtliga djur. Jag är inte expert på området, men jag tror att det kan förhålla sig ungefär på det sättet.

Anf. 415 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Jag kan då sluta med att konstatera att vi även i den här frågan får invänta vad EG säger.

Anf. 416 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är inte riktigt så enkelt. Det är den naturgivna förutsättningen som har gjort att den skandinaviska halvön, som från rabiessynpunkt är en ö, och Storbritannien och Irland, som är riktiga öar, under lång tid har kunnat hålla sig fria från denna otäcka sjukdom, och det är naturligtvis en fördel som vi skall vara rädda om. Det är inte riktigt samma sak som EG-anpassning. Om EG-anpassning skulle innebära större rabiesrisk kan vi kanske undvika just den typen av anpassning.

Anf. 417 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Det var faktiskt inte min tolkning att anslutning till EG skulle innebära att vi skulle utsätta våra husdjur för större rabiesrisk. Men eftersom det nu lär förekomma diskussioner om bestämmelser för bl.a. just Irland och Storbritannien får vi naturligtvis invänta resultatet av dem. Kan de lösa det finns det lika goda förutsättningar för oss att klara det.

Överläggningen var härmed avslutad.

71 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1991/92:172 Introduktionsersättning till flyktingar och vissa andra utlänningar

Förslag
1991/92:20 Riksdagens revisorers förslag angående den nya budgetprocessen

72 § Kammaren åtskildes kl. 23.09.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 24 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 9 §,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 23 § anf. 125 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.38,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 53 § anf. 311 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 26 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Förnyad bordläggning 1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 maj 1
Utrikesutskottets betänkande UU24
Utrikesutskottets betänkande UU23
Utrikesutskottets betänkande UU22
Utrikesutskottets betänkande UU26
Socialutskottets betänkande SoU17
4 § Läroplansfrågor och betygsfrågor 2
Utbildningsutskottets betänkande UbU19
Debatt
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Stefan Kihlberg (nyd)
Ann-Cathrine Haglund (m)
Birgitta Carlsson (c)
Tuve Skånberg (kds)
Peter Kling (nyd)
Åke Carnerö (kds)
Jan Jennehag (v)
Beslut 33
Meddelande om dagens föredragningslista 34
Talmannen
5 § Lärarutbildningen m.m. 34
Utbildningsutskottets betänkande UbU20
Debatt
Lena Hjelm-Wallén (s)
Margitta Edgren (fp)
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Berit Löfstedt (s)
(forts. prot. 121)
Beslut om fortsatt ärendebehandling den 27 maj 53
Ajournering 53
Återupptagna förhandlingar 53
6 § Antalet ledamöter i EES-utskottet, m.m. 53
Lars Tobisson (m)
Bertil Måbrink (v)
Jan Bergqvist (s)
Beslut 56
7 § Val av ledamöter i EES-utskottet 56
8 § Val av suppleanter i EES-utskottet 57

Kallelse till sammanträde med EES-utskottet 58
9 § Val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond 58
10 § Svar på fråga 1991/92:780 om platsfördelningen beträffande utbildningen av barnskötare till förskollärare 58
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Eva Johansson (s)
11 § Svar på fråga 1991/92:815 om rangordning av högskolor 60
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Martin Nilsson (s)
12 § Svar på fråga 1991/92:830 om den akademiska undervisningen i turkiska språk 63
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Karl-Erik Svartberg (s)
13 § Svar på fråga 1991/92:795 om Europas bästa skola 65
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Bengt Silfverstrand (s)
14 § Svar på fråga 1991/92:813 om gymnasieskolans tekniska och naturvetenskapliga linjer 69
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Ulf Melin (m)
15 § Svar på fråga 1991/92:814 om statsbidragen till skolorna 72
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Martin Nilsson (s)
16 § Svar på fråga 1991/92:852 om nordisk gymnasial utbildning .. 75
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Kent Olsson (m)
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
17 § Svar på fråga 1991/92:857 om skollagen och den interkommunala ersättningen 77
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Rune Rydén (m)
18 § Svar på fråga 1991/92:726 om regeringens politik i frågor som rör kvinnor 78
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Inger Hestvik (s)
19 § Svar på fråga 1991/92:798 om praxis i utvisningsärenden 81
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Sten Andersson i Malmö (m)
20 § Svar på fråga 1991/92:800 om Skogskyrkogården 82
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Eva Zetterberg (v)
21 § Svar på fråga 1991/92:803 om filmstödet 83
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Åke Gustavsson (s)
22 § Svar på fråga 1991/92:804 om ansökningarna om asyl 85
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Lena Klevenås (s)

23 § Svar på fråga 1991/92:805 om allmänhetens möjligheter att se TV 4 86
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Birger Hagård (m)
24 § Svar på fråga 1991/92:812 om Moderna museet 88
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Åke Gustavsson (s)
25 § Svar på frågorna 1991/92:817, 818, 846, 847 och 848 om privatradiosändningar 90
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Birger Andersson (c)
Birger Hagård (m)
26 § Svar på fråga 1991/92:819 om kulturens betydelse för politiken 92
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Sten Söderberg (-)
27 § Svar på fråga 1991/92:834 om diskriminering av bostadssökande 92
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Bertil Måbrink (v)
28 § Svar på fråga 1991/92:839 om befrielse från jugoslaviskt medborgarskap 94
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Karl-Erik Svartberg (s)
29 § Svar på fråga 1991/92:844 om kvinnornas situation på arbetsmarknaden 97
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ingela Thalén (s)
30 § Svar på fråga 1991/92:851 om presstödet 99
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Chris Heister (m)
31 § Svar på fråga 1991/92:775 om pressmeddelande från civildepartementet om betyg 101
Civilminister Inger Davidson (kds)
Eva Johansson (s)
32 § Svar på fråga 1991/92:799 om beredningen för humanitärt bistånd beträffande ärenden som kräver sekretessbehandling . 104
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Alf Wennerfors (m)
33 § Svar på fråga 1991/92:849 om biståndet till Sydafrika 105
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Margit Gennser (m)
34 § Svar på fråga 1991/92:850 om biståndet till Tanzania 108
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Inger Koch (m)
35 § Svar på fråga 1991/92:793 om byråkratin inom polisen 110
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Göthe Knutson (m)
36 § Svar på fråga 1991/92:807 om respekten för lag och rätt 112
Justitieminister Gun Hellsvik (m)

Birgit Henriksson (m)
37 § Svar på fråga 1991/92:840 om polisorganisationen 115
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Göran Magnusson (s)
Ajournering 117
Återupptagna förhandlingar 117
38 § Svar på fråga 1991/92:702 om förhandlingsinstruktionerna inför FN:s miljö- och utvecklingskonferens 117
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Annika Åhnberg (v)
39 § Svar på fråga 1991/92:711 om Serbien och Kosovoalbanerna.. 119
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Lars Andersson (-)
40 § Svar på fråga 1991/92:737 om de f.d. sovjetiska trupperna i Baltikum 120
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Kristina Svensson (s)
41 § Svar på fråga 1991/92:756 om El Salvador..... 123
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Bertil Måbrink (v)
42 § Svar på fråga 1991/92:789 om de israeliska bosättningarna och skapandet av en palestinsk stat 125
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Berndt Ekholm (s)
43 § Svar på fråga 1991/92:823 om åtgärder för att hindra spridningen av missilteknik 127
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Kent Carlsson (s)
44 § Svar på fråga 1991/92:824 om återanvändning i Baltikum av byggnader som rivits i Sverige 129
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Sten Söderberg (-)
45 § Svar på fråga 1991/92:826 om erkännande av Makedonien ... 130
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Kent Carlsson (s)
46 § Svar på frågorna 1991/92:827 och 829 om Bosnien–Hercegovina 133
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Kent Carlsson (s)
47 § Svar på fråga 1991/92:828 om Kosovo 136
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Kent Carlsson (s)
48 § Svar på fråga 1991/92:731 om skyddsanordningar på tak..... 138
Näringsminister Per Westerberg (m)
Rune Evensson (s)

49 § Svar på fråga 1991/92:735 om selektiv marknadsföring 140
Näringsminister Per Westerberg (m)
Sten Söderberg (-)
50 § Svar på fråga 1991/92:792 om den tredje reaktorn i Ringhalsverket 141
Näringsminister Per Westerberg (m)
Lennart Daléus (c)
Andre vice talmannen
51 § Svar på fråga 1991/92:831 om kompetensutvecklingen av industrianställda 145
Näringsminister Per Westerberg (m)
Sten Östlund (s)
Andre vice talmannen
52 § Svar på fråga 1991/92:705 om användningen av intäkter från försäljning av statliga företag 148
Finansminister Anne Wibble (fp)
Georg Andersson (s)
53 § Svar på fråga 1991/92:816 om statsbidragen till kommunerna . 152
Finansminister Anne Wibble (fp)
Inger Lundberg (s)
Talmannen
54 § Svar på fråga 1991/92:845 om den kommunala ekonomin 156
Finansminister Anne Wibble (fp)
Georg Andersson (s)
Talmannen
55 § Svar på fråga 1991/92:727 om alternativ inom barnomsorgen . 159
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Jan Andersson (s)
Talmannen
56 § Svar på fråga 1991/92:783 om omsorgslagen 162
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Harald Bergström (kds)
57 § Svar på fråga 1991/92:796 om behandlingen av narkotikamissbrukare 164
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Birthe Sörestedt (s)
Talmannen
58 § Svar på fråga 1991/92:802 om en barnombudsman 167
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Christina Linderholm (c)
59 § Svar på fråga 1991/92:811 om finansieringen av ett vårdnadsbidrag 169
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Jan Andersson (s)
60 § Svar på fråga 1991/92:838 om Sverige och FN:s barnkonvention 170
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Annika Åhnberg (v)
Talmannen

61 § Svar på fråga 1991/92:779 om kärnkraftsavvecklingen 173
Miljöminister Olof Johansson (c)
Rolf L Nilson (v)
62 § Svar på fråga 1991/92:810 om bomullsodlingen och miljön ... 176
Miljöminister Olof Johansson (c)
Laila Strid-Jansson (nyd)
63 § Svar på fråga 1991/92:833 om sjöfarten och Stockholms skärgård 178
Miljöminister Olof Johansson (c)
Annika Åhnberg (v)
64 § Svar på fråga 1991/92:836 om miljöavgifter på sprayfärger ... 180
Miljöminister Olof Johansson (c)
Annika Åhnberg (v)
65 § Svar på fråga 1991/92:837 om miljöproblemen på grund av fritidsbåtar 181
Miljöminister Olof Johansson (c)
Annika Åhnberg (v)
66 § Svar på fråga 1991/92:797 om Nitro Nobels dynamittillverkning för försvarsändamål 183
Försvarsminister Anders Björck (m)
Gudrun Norberg (fp)
67 § Svar på fråga 1991/92:843 om överskottet på livsmedel i beredskapslagren 184
Försvarsminister Anders Björck (m)
Erling Bager (fp)
68 § Svar på fråga 1991/92:754 om torskfisket i Öresund 185
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Siw Persson (fp)
69 § Svar på fråga 1991/92:835 om Sverige och EG:s subventionerade tobaksodling 189
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Annika Åhnberg (v)
70 § Svar på fråga 1991/92:855 om reglerna om transport av hundar till och från Sverige 191
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Siw Persson (fp)
71 § Bordläggning 193

gotab 41607, Stockholm 1992